اسلامي نهضت

د
نادري
کورنۍ
له
راوستو
د
روسانو
تر
ایستو

Ketabton.com

حکمتیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب له متنه

په نړۍ واله سطحه هم په دریو جبهو کې شدید تنافس او رقابت روان وو، له یوې خوا د غرب او کمونیزم ترمنځ، له بلې خوا د کمونیزم او اسلام ترمنځ او په درییمې جبهې کې د غرب او اسلام ترمنځ د سرې جګړې سنګرونه تاوده وو، کمونیزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چین باندي مسلط او د نړۍ تر ټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعي حالت کې وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، یو په بل پسې ئې د شوروي اتحاد په ګټه خپلې اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه، او د مصنوعاتو تجارتي مارکیټونه ئې کمونستي بلاك ته تخلیه کول. کمونیزم نه یوازې په آسیا، شرقي اروپا او افریقا کې په ډېره چټکتیا مخکې روان وو او د غربي حریف سنګرونه ئې فتح کول، بلکې په لاتیني امریکا کې هم د غربي ځواك د مشرتابه د غوږ تر څنګ ئې د خطر زنګونه اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوریا، ویتنام، کمبودیا، یمن، سوریه، عراق، مصر، سودان، کیوبا، چلي، او ګڼ شمیر د بري په حال کې سیاسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلې او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونیزم په ګټه او د غرب د مزید کمزورتیا په لور رواني وې، غرب د پېښو له مهار ولو عاجز وو، په ویتنام کې د امریکا شرموونکې ماتې د غرب روحیه په کلکه ځپلې وه، او د کمونیزم د مقابلې او په دې مقابلې کې د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه.. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونیزم سلطه او په مصر، سوریې او عراق کې د اسلامي ډلو ځپل، کمونیزم ته له اسلام سره په منازعې کې هم د برلاسۍ احساس وربښلی وو.

د افغانستان سیاسي جریانات لدغه نړیوال بهیر نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چې د بریتانیا له زواله وروسته ئې خپل حامي له لاسه ورکړی وو، د مسکو لوري ته مخه کړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

عنوان صفحه

د ناشر وینا ---------- أ
سریزه ---------- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ---------- ۷
د نادر خان پاچایي ---------- ۲۱
د ظاهر خان واکمني ---------- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی ---------- ۶۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب ---------- ۸۲
د کمونستانو په وړاندي عکس العمل ---------- ۱۰۴
د مبارزې پرېکړه ---------- ۱۰۸
نشرات ---------- ۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء ---------- ۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه ---------- ۱۴۲
د قرآن بې حرمتی ---------- ۱۷۷
د محصلینو اتحادیه ---------- ۱۸۱
له موږ او نورو سره د دولت چلند ---------- ۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت ---------- ۱۹۶
کمونستانو د نښتو لار غوره کړه ---------- ۲۰۳
د توقیف شپې ورځي ---------- ۲۱۵
د سردار داؤد کودتا ---------- ۲۲۵
لومړی تصفیه ---------- ۲۳۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه ---۲۴۳
د مات وزرو خیل کي---۲۵۲
بی رحمه گاونډی ---۲۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناشر وینا

د افغانستان د اسلامي نهضت د ځلانده تاريخ د مينه والو لپاره مو دا ځل د ورور حکمتيار هغه مهم اثر غوره کړی چي د "ميثاق ايثار" درنې نشريې قسط وار نشر کړی او اوس ئې د يوه بېل کتاب په بڼه کي خپروي. پدې ارزښتناك اثر کي د هېواد د اسلامي نهضت ځلانده تاريخ د پېښو په لوړو ژورو کي څېړل شوی او د هېواد د لرغوني تاريخ هغه برخه احتوا کوي چي د انګريزانو په لاس د نادري کورنۍ له راوستو نه د روسي فوځونو تر ايستو پوري ئې دوام کړی.

ورور حکمتيار غوښتل چي لومړی همدا" ستاسو مخي ته پرته" برخه وليکي او بيا د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته برخه تکميل کړي، خو له هېواد نه د روسي فوځونو له وتلو نه وروسته چي د روسانو او امريکائيانو د ګډ سازش په نتيجه کي کوم کړکېچن حالات راولاړ شول، د دې کړکېچن او حساس پړاو غوښتنه دا وه چي ورور حکمتيار لومړی د دغي مرحلې پېښي وڅېړي او افغان ولس له هغو خطرناکو توطئو خبر کړي چي د اسلام دښمنانو د اسلام په ضد او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان کي د مجاهدينو په لاس د يوه اسلامي حکومت له جوړېدو نه د مخنيوي په خاطر پيل کړې وې، هغه دې ته اړ شو چي د "پټي توطئې، بربنډي څېرې" تر نامه لاندې هغه کتاب وليکي چي همدا مرحله او د روسانو له وتو نه د طالبانو په لاس د کابل تر پرېوتو پوري د هېواد مهمي پېښې پکي څېړل شوې. بيا ئې لومړنۍ برخه پيل کړه خو متأسفانه دا لومړنۍ برخه لا نه وه تکميل شوې چي زموږ جنګ ځپلی هېواد له يوه بل ناورين سره مخامخ شو، امريکائيانو په افغانستان تېری وکړ او په خپل ناروا او وحشيانه تېري سره ئې افغانان له يوې بلي لويي ستونزي او يوه بل ستر الهي آزمېښت سره مخامخ کړل. ورور حکمتيار له حالاتو سره د مقابلې لپاره هېواد ته ستون شو او دا مهم کتاب ئې تکميل نکړی شو، موږ دا غوره وګڼله چي همدا برخه هم د يوه کتاب په بڼه کي خپره کړو. د هېواد د لرغوني تاريخ له مينه والو سره وعده کوو چي انشاءالله پاتې برخه به هم د دوی مخي ته ږدو.

د دې کتاب په پای کي به د ورور حکمتيار هغه دوه ادبي ټوټې هم ستاسو مخي ته کيږدو چي د هېواد د اسلامي نهضت تاريخ او له افغانانو سره د دوی د بدو ګاونډيو بد سلوك پکي انځور شوی.

هدف مو دا دی چي خپل ولس له حقايقو خبر کړو، د دښمن توطئو ته ئې متوجه کړو، د دښمنانو د سپکو او ذليلو ملګرو کرغېړني څېرې افشاء کړو او د افغان ولس راتلونکي نسل ته د مجاهدينو هغه ارزښتناکي تجربې انتقال کړو چي هره يوه ئې په ډېره ګرانه بيه او د زرهاوو سرتېرو د وينو په بيه ترلاسه شوې. پدې اميد چي ارحم الراحمين خدای مو د خپلي لاري د مجاهدينو په ډله کي قبول کړي.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه

و ارنا الباطل باطلاً وارزقنا اجتنابه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

سریزه

د افغانستان د لرغوني تاریخ څلور وروستۍ لسیزي، له تاریخي او سترو پېښو نه ډکي او له ډېرو حساسو شېبو او لوړو ژورو نه ډك کلونه وو. دا لړۍ د ظاهرخان د څلویښت کلني استبدادي واکمني په وروستۍ لسیزي کي له ۱۳۴۰ هجري شمسي کال نه پیل شوه او تر نن پوري دوام لري.

شاهي نظام د هېواد د حالاتو له سمبالولو نه عاجز شوی وو، دې نظام نه د ملك د اداري استعداد درلود، نه د منطقې د حالاتو سره جوړېدی شو او نه ئې د بین المللي سریع تحولاتو او نویو غوښتنو سره اړخ لگولی شو. د شاه د انحطاطي او استبدادي دور په لسو وروستیوکلونوکي پنځه صدراعظمان یو په بل پسې راوړاندي شول، خو هریو له لنډي مودې وروسته له کار نه گوښه او استعفا ته اړ شو او خپل ځای ئې د سلطنتي خاندان د خوښي بلي څېرې ته پرېښود. خو پدې سره شاه ونشو کړی چي حالات سمبال او وضعیت مهار کړي او د هغو پېښو او څرگندو خوځښتونو مقابله وکړي چي د شاهي نظام د نسکورېدو او د یوه اجتماعي بدلون لپاره پیل شوي وو. سیاسي احزاب صحنې ته راووتل، له بین

(c) ketabton.com: The Digital Library

المللي جرياناتو نه متأثر ځوانان، منورين او د دنيا له وضعيت نه مطلع افراد چي د خپل هېواد له پرېشان سياسي، اجتماعي او اقتصادي حالت نه سخت ناراضه او د نورو هېوادونو په پرتله ئې ځان ډېر وروسته پاتې ليدو، شاهي منحط نظام ئې د دې انحطاط، اختناق، فقر، لوږې، جهل او بې سوادۍ عامل ګڼلو او دا ورته د پېغور خبره معلومېده چي د نورو هېوادو ولسونه دي د خپلي خوښي منتخب حكومتونه ولري خو په افغانانو دي د پرديو د خوښي يوه منحطه كورنۍ حكومت وكړي، داسي كورنۍ چي انګريزانو زموږ په هېواد مسلطه كړه. دا پداسي حال كي چي د بريتانيا امپراطوري ختمه شوې او ټوله منطقه د دوی له سلطې آزاده شوې، له موږ نه وروسته آزاد شوي ملكونه نن د خپل برخليك خاوندان دي او د خپلي خوښي حكومتونه لري، د خپل برخليك ټاكلو لپاره هر څو كاله وروسته د ټاكنو صندقونو په وړاندي ودرېږي، خپل زعيم ټاكي، باصلاحيته پارلمان جوړوي، خو په موږ لاتراوسه د رټل شوې زړې بريتانيا لاس پوڅې كورنۍ حكومت كوي، نورو ولسونو دا حق ترلاسه كړي چي د چارواكو كړه وړه وڅېړي، يو په بل تعويض كړي، نااهله واكداران لري او د خپلي خوښي باكفايته مشران راوړاندي كړي، خو زموږ په ولس يو داسي بې سواده پاچا او د ده كورنۍ حكومت كوي چي په كال كي يو دوه ځله د ده غږ له راډيو نه اوري ، هغه هم د څو دقيقو لپاره، ګوري چي د كاغذ له مخي هغه وينا په ډېر زحمت او په وار وار غلطېدو سره لولي چي درباري مشاورينو ورته جوړه كړې او ليكونكو د دې خيال هم ساتلی چي همدا بې محتوی او تكراري وينا په پاچا باندي ګرانه تمامه نشي او د ويلو په دوران كي ئې ستومانه نكړي!! ګورئ چي په غولوونكي سياسي قانون كي د همدې پاچا په هكله ليكل شوي: "پاچا غير مسئول او واجب الاحترام دی" كه پاچا وفات شو، نو د ده زوی، د زوی د نشتوالي په صورت كي ښځه، د ښځي د نشتوالي په حالت كي د ده لور د پاچا ځای نيسي!! يعنی پاچايي د همدې كورنۍ موروثي حق دی، نه د پاچا په انتخاب كي ولس څه حق لري او نه د پاچا لپاره اهليت او كفايت ضروري دی !!! درباري ملايانو او پيرانو د همدې اساسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

قانون په پای کي ګوتي لګولې، په منبر د همدې پاچا د تخت او تاج د بقا او د دوام لپاره دعا کوي، طبيعي ده چي د نړۍ پدې نوې فضاء کي روزل شوی نسل دا وضعيت ونه زغمي، له نورو ولسونو سره د سيالۍ هڅه وکړي او په خپل هېواد کي د بدلون لپاره ملا وتړي، نه نظام د ځوان نسل د قانع کولو جوګه وو او نه ئې حاميان او پلويان پدې توانېدل چي روانه وضع توجيه کړي، خلك دې ته چمتو کړي چي د سابق په شان روان حالت ومني، له مخالفت نه ډډه وکړي، سکوت غوره وګڼي او د مجهول مستقبل لپاره انتظار وکړي.

په نړۍ واله سطحه هم په دريو جبهو کي شديد تنافس او رقابت روان وو، له يوې خوا د غرب او کمونيزم ترمنځ، له بلي خوا د کمونيزم او اسلام ترمنځ او په دريمي جبهې کي د غرب او اسلام ترمنځ د مبارزې سنګرونه تاوده وو، کمونيزم د ځوانۍ مرحلې ته رسېدلی وو، د نړۍ په دوو سترو هېوادونو، شوروي اتحاد او چين باندي مسلط او د نړۍ ترټولو ستر نظامي ځواك ترې جوړ شوی وو، هجومي حالت ئې درلود، غرب په دفاعی حالت کي وو، ورځ په ورځ شاته روان وو، يو په بل پسې ئې د شوروي اتحاد په ګټه خپلي اډې له لاسه ورکولې، د وسلو د خرڅلاو بازارونه او د مصنوعاتو تجارتي مارکيتونه ئې کمونستي بلاك ته تخليه کول. کمونيزم نه يوازې په آسيا، شرقي اروپا او افريقا کي په ډېره چټکتيا مخکي روان وو او د غربی حريف سنګرونه ئې فتح کول، بلکي د خطر زنګونه ئې په لاتيني امريکا کي هم د غربی ځواك د مشرتابه د غوږ تر څنګ اوچت وو، ټوله شرقي اروپا، شمالي کوريا، ويتنام، کمبوديا، يمن، سوريه، عراق، مصر، سودان، کيوبا، چلي او ګڼ شمېر د بري په حال کي سياسي احزاب، د وارسا پکت سره تړلي او له مسکو نه خړوبېدل، پېښې د کمونيزم په ګټه او د غرب د مزيد کمزورتيا په لور رواني وې، غرب د پېښو له مهارولو نه عاجز وو، په ويتنام کي د امريکا شرموونکې ماتې د غرب روحيه په کلکه ځپلې وه او د کمونيزم د مقابلې او پدې مقابلې کي د بري طمع ئې ترې سلب کړې وه. د اسلامي نړۍ په سترو سترو مهمو هېوادونو د کمونيزم سلطه او په مصر، سوريې او عراق کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلامي ډلو ځپل، کمونیزم ته له اسلام سره په منازعې کي هم د برلاسی احساس وربښلی وو.

د افغانستان سیاسي جریانات لدغه نړیوال بهیر نه په کلکه متأثره کېدل، شاهي کورنۍ چي د بریتانیا له زوال نه وروسته ئي خپل حامي له لاسه ورکړي وو، د مسکو لوري ته مخه کړه، ترڅو له مسکو نه د خپلي واکمنۍ د ادامې تضمین ترلاسه کړي، مسکو خاص شرایط درلودل، افغاني چارواکو د دغو شرایطو منلو ته ځان اړ ګڼلو، لدې نه پرته ئي بله چاره نه لیدله چي په سیاسي، نظامي او اقتصادي برخو کي روسانو ته د دوی د خوښي امتیازات و مني، د اردو د روزني او تجهیز کار ئي روسانو ته وسپارو، د هېواد په شمال، شرق او غرب کي ټولي پروژې لکه د تیلو او ګاز تفحصات، د معادنو استخراج، بند او انهار او د لارو جوړول د روسانو په واك كي ورکړی شوې، د تجارت لویه برخه مخصوصاً زراعتي او نساجي ماشین آلاتو، ترانسپورتي وسایلو او حربي تجهیزاتو اخیستل او د ګاز او پنبې پیرودل، د روسیې کمپنیو لاس ته ورغلل، خو روسانو دا امتیازات کافی نه ګڼل، افغاني چارواکي ئې تر فشار لاندې نیولي وو چي مزید امتیازات ورکړي، مخصوصاً د کمونستي افکارو خورېدو ته لاره آواره کړي او پرېږدي چي افغاني کمونستان سیاسي حزب جوړ کړي، آزاد فعالیت وکړي، آزاد نشرات ولري، په انتخاباتو کي د برخي اخیستلو حق ورکړی شي، له پارلمان نه د دوی د استازو غړ اوچت شي، شاهي منفوره کورنۍ چي له خپل ولس نه وېرېده او په اقتدار کي د پاتې کېدو لپاره ئي له بهرنۍ حمایې پرته بله هیڅ چاره نه لیدله، مجبوره وه د مسکو شرایطو ته غاړه کیږدي، د کمونستي ډلي د جوړېدو شرایط برابر او د ودي لار ئې آواره کړي او لازم امکانات او تسهیلات په اختیار کي ورکړي. پاچا غوښتل چي په هېواد کي داسي دوه حزبي سیستم رایج کړي چي دولتي حزب د شاهي نظام حامي وي او مخالف حزب د کمونستانو تر واکمنۍ لاندې وي خو د شاهي نظام درناوی وکړي. د "خلق دیموکراتیك ګوند" په همدې فضاء کي او له همدې روحیې سره جوړ شو، د خپلي ورځپاڼې په لومړۍ ګڼه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې د مشروطه شاهي نظام ملاتړ اعلان کړ، د دولت د حمايې تر سيوری لاندې د دوی رسمي او څرګند فعاليت پيل شو، په کمه موده کي د کابل په پوهنتون مسلط شول، ورو ورو ئې لمن نورو علمي مؤسساتو ته خوره شوه او د يوه داسي سياسي حزب په څېر راڅرګند شو چي هرچا د هېواد راتلونکې د دوی په لاس کي ګڼله او هيچا د دوی د مقابلې جرأت نشو کولی. شاه پرستان ونه توانېدل چي د "وحدت ملي" ترنامه لاندې دولتي حزب جوړ کړي، د دوی هلي ځلي ناکامي پاتې شوې.

په همدې داخلي او خارجي کړکېچنو شرايطو کي د هېواد اسلامي پاڅون، د څو با ايمانه زلميانو په لاس پيل شو، نه ئې داخلي حامي درلود او نه بهرنی مرستندوی، نه ئې وسايل او امکانات په اختيار کي وو او نه شرايط او حالات د دوی لپاره چمتو وو، نه چا دا انتظار درلود چي پداسي کړکېچنو ظروفو او شرايطو کي دي يو خپلواك اسلامي تحريك پيل شي او نه چا دا ګمان کولو چي دا د ګوتو په شمېر زلميان به پدې وتوانېږي چي د ځواکمنو سياسي جرياناتو مقابله وکړي، د داخلي او خارجي فشارونو په وړاندي خپل شته والی وساتي، مخکي لاړ شي، وده وکړي او يوه ورځ په يوه داسي ستر ځواك بدل شي چي د هېواد په روانو سياسي او اجتماعي جرياناتو کلکه اغيزه وکړي، د پېښو مسير بدل کړي، ستر ستر سياسي احزاب د هغه په وړاندي ماتې وخوري، د ده په لاس د کمونيزم ټغر ټول شي او د شوروي اتحاد ستره او وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شي.

راشئ وګورو چي دا کاروانه څنګه ترسره شول؟ د هېواد اسلامي پاڅون څنګه پيل شو؟ د چا په لاس پيل شو؟ څنګه ئې وده وکړه؟ څنګه د سترو سترو تاريخي افتخاراتو د ترلاسه کولو جوګه شو؟ د تحريك له پيل نه وروسته تر نن پوري د افغانستان په لويو لويو پېښو کي د دې تحريك ونډه څومره وه؟ شاهي نظام څنګه نسکور شو؟ د سردار داؤد کودتا څنګه ترسره شوه؟ بيا ولې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو په لاس په قتل ورسېد؟ د ثور د کودتا لاملونه څه وو؟ اسلامي انقلاب څنګه او د چا په لاس پيل شو؟ روسانو ولې زموږ په هېواد تېری وکړ؟ ولې پدې ونتوانېدل چې مقاومت وټکوي، په اوضاع مسلط شي او افغانستان د مرکزي آسيا د نورو هېوادونو په څېر د تل لپاره اشغال کړي؟ ولې له افغانستانه وتلوته اړ شول؟ او څنګه د شوروي اتحاد دا وېروونکې امپراطوري په زوال محکومه شوه؟ د دې څواکمني امپراطورۍ په زوال کي دافغانستان د اسلامي تحريك ونډه څومره وه؟

دا کتاب د همدې پوښتنو ځوابونو ته مختص شوی، په سر کي به د نادري کورنۍ د استبدادي واکمنۍ د مسلط کېدو په څرنګوالي او کوم نظام چي دې کورنۍ زموږ په هېواد مسلط کړی وو په اختصار سره بحث کوو او لدینه وروسته به د هېواد هغه سياسي او اجتماعي پېښې څېړو چي د شاهي کورنۍ له نسکورېدو نه بيا د روسي فوځونو ترو تلو پوري زموږ په هېواد کي ترسره شوې.

هيله مي دا ده چي پدې ليکني سره د افغانستان د لرغوني تاريخ د يوې ډېرې حساسې مرحلې هغه مهمي پېښې په صادقانه او منصفانه طور وڅېړلی شي چي د هېواد روان حالت د هغوی زېږنده ده او د افغان ولس په راتلونکي برخليك باندي پرېکنده اثر لري.

و ما توفيقی الابالله عليه توکلت و اليه انيب.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟

افغانانو د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کي يو ازې هلته ښه ورځ ليدلې او له يرغلونو خوندي پاتې شوي چي ګاونډيان ئې ضعيف او له داخلي ستونزو سره مخامخ وو او پدوی ئې د يرغل او د جګړو د تپلو توان او فرصت نه درلود. خو هر کله چي د دوی ګاونډې هېوادونه ځواکمن شوي او يا د لويو استعماری ځواکونو په اډو بدل شوي، افغانان ئې له ستونزو او ګواښونو سره مخامخ کړي، کله ئې جګړې ورباندي تحميل کړې، کله ئې لاس پوڅي حکومتونه ورباندي مسلط کړي او کله ئې د دوی هېواد اشغال کړی.

افغانستان په وروستيو پيړيو کي داسي حساس ستراتژيك موقعيت درلود چي د نړۍ سترو سترو فاتحانو هغه ته د مهمي اډې او حساس معبر په سترګه کتل، د افغانستان په لوړو تسلط ئې په ټولي منطقې د خپل تسلط لپاره مقدمه ګڼله او د دې هېواد له اشغال نه پرته په ټولي منطقې د خپل تسلط له ادامې نه نشو مطمئن کېدی.

ګورو چي له يوې خوا په ايران کي نادر افشار سر رااوچت کړ، په ټول ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلط شو، فرانسوی توپونه په لاس ورغلل، دا توپونه پدې منطقې کې د لومړۍ ځل لپاره د ده له لوري استعمال شول، په هیڅا کې د هغوی مخې ته د مقاومت توان نه وو، دغو وسایلو او د شا او خوا سیمو د ولسونو ضعف او ناتواني، دی دې ته وهڅاوو چې د خپلې واکمنۍ لمن خوره کړي، د افغانستان په لوري ئې مخه کړه، هرات او کندهار ئې له خاورو سره برابر کړل، هلته ئې د افغانانو له ککرو نه منارونه جوړ کړل، کندهار ئې خپله نظامي اډه وګرځولو، له هغه ځایه د شرق په لوري وخوځېدو، کابل، پېښور، لاهور او ډهلي ئې تصرف کړل.

همدا راز په اروپا کې انګریز ته باروت په لاس ورغلل، د جهازونو، ټانکونو او توپونو خاوند شو، په ټوله نړۍ کې ئې د ځان سیال نه لیدو، غوښتل ئې له همدې وسایلو نه په استفادې سره په ټولې نړۍ حکومت وکړي، د نړۍ ګڼ شمېر هېوادونه ئې تصرف کړل، د شرق په لوري وخوځېد، د هند په نیمي وچې مسلط شو، لویه بریتانیا ئې جوړه کړه، خو په هند باندې د خپل تسلط د دوام لپاره ئې د افغانستان نیول ضروري ګڼل، دې لوري ته ئې مخه کړه، له افغانانو سره درې ځله مخامخ وجنګېدل، هر ځل په زرګونو افغانان د دوی په لاس په قتل ورسېدل، خو پدې ونتوانېدل چې د افغانانو ټاټوبی د تل لپاره اشغال کړي، پس له لنډې مودې بېرته وتلو ته اړ شول، خو داسې وتل چې په ظاهر کې د دوی مسلح قطعاتو او فوځونو افغانستان پرې ایښی، خو خپل افغاني ګوډاګیان ئې تر شا پرې ایښي، په ظاهرکې افغانانو خپلواکي ترلاسه کړي او اشغالګر ځواکونه ئې د هېواد له پولو ایستلي، خو حقیقي خپلواکي ئې نده ترلاسه کړې، د خپلې خوښې حکومت او نظام ئې ندی جوړ کړی، که څه هم په ظاهر کې کندهار یا کابل د هېواد پایتخت ګڼل کېدو، خو په حقیقت کې دهلي او لندن د افغانستان پلازمیني وې، حکمرانه ډله بدلېده را بدلېده، خو د انګریزانو په خوښه، دا دوی وو چې یوه واکمنه کورنۍ ئې په بلې بدلوله، په ټولې هغې مودې کې چې انګریزانو د هند په نیمي وچې حکومت کولو، د افغانستان د سیاسي پېښو تر شا د انګریزانو لاس وو، د چاروا کو د تعویض او یو په بل د بدلولو پرېکړه په دهلي او لندن کې کېده، نه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

کندهار او کابل کې، اصلي واکمن به میکناټن وو او شاه شجاع به یو غولوونکی سمبول.

له نیمي وچي نه د بریتانیایي فوځونو له وتلونه بعد ، چي کله شوروي اتحاد د یوه سترځواك په څېر راڅرګند شو او د افغانستان تر شمالي پولو راورسېدو ، لدې نه وروسته د افغانستان د سیاسي جریاناتو لوري بدل شو او افغانستان د یوه داسي خطرناك سره سیلاب مخي ته پرېووت چي تم کول ئې هرچا ته محال برېښېدو. د بریتانیا د زاړه ښکیلاکګر ځواك د ختمېدو او د شوروي اتحاد د زبرځواك راوړاندي کېدو نه وروسته د افغانستان واکمنه کورنۍ چي د انګریزانو په لاس په افغانانو مسلط شوې وه، مسکو ته مخه کړه او دکرملین له واکدارانو نه ئې په واکمنۍ کي د پاتې کېدو د تضمین ترلاسه کولو هڅه پیل کړه. لدې نه وروسته د افغانستان ټولي خونړۍ پېښې، د واکدارانو په سیاستونو تغییر او یو په بل د دوی بدلول، د مسکو په لاس او د کرملین د واکدارانو په پرېکړه ترسره شوي.

له ډېرو افغانانو سره به دا پوښتني وې چي نادري کورنۍ څرنګه قدرت ته ورسېده؟ پداسي حال کي چي دا کورنۍ د انګریزانو په لاس په افغان ولس مسلط شوه څنګه د بریتانیا له زوال نه وروسته او د هند له نیمي وچي نه د انګریزی فوځونو له وتلو نه پس نسکوره نشوه؟ ولې په هند او پاکستان کي له انګریزانو نه د خپلواکۍ ترلاسه کولو نه وروسته منتخب حکومتونه رامنځته شول، خو په افغانستان یو منحط شاهي نظام او د یوې مستبدي کورنۍ واکمني په خپل حال پاتې شوه؟ اقتدار ته د دې کورنۍ د رسېدو او د اوږدې مودې لپاره د پاتې کېدو اصلي کیسه څنګه وه؟

نادري کورنۍ، د انګریزانو تر سلطې لاندې هند کي د اوږدې مودې تبعیدي ژوند تېرولو نه وروسته د امیر عبدالرحمن خان د واکمنۍ په وروستیو کلونو کي د انګریزانو په وینا کابل ته راستنه شوې وه، په هند کي د اقامت په دوران کي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی مصارف انگریزانو ورکول، په کابل کې له اقامت نه وروسته د انگریزانو په وساطت د پاچا او نادري کورنۍ ترمنځ اړیکي ټینګي شوې، په دربارکي د دې کورنۍ د منل کېدو دوه مهم وجوهات وو: د انگریزانو وساطت او د نادرخان له خور سره په ۱۹۰۲ کال د حبیب الله خان نکاح، حبیب الله خان د انگریزی تاریخ لیکونکو د وینا له مخي ترسلو نه زیاتي نکاح شوې ښځي درلودې چي هر مازدیگر به ټولي د ده مخي ته لیکه کېدې او ده به د ټولو له منځ نه یوه د راتلونکې شپې لپاره انتخابوله. غلام محمد غبار افغان تاریخ لیکونکی پدې هکله لیکي: حبیب الله ته درباري ملایانو دا فتوی ورکړې وه چي پاچا کولی شي له څلورو نه زیاتي ښځي په نکاح کړي، مخصوصاً د نورستان له خلکو نه چي گواکي په جنگ سره د دوی سیمه نیول شوې، د اسیرانو حیثیت لري او ښځي ئې وینځي گڼل کېږي.

دغه سیاسي ازدواج دې کورنۍ ته موقع ورکړه چي لومړی په پاچایي دربارکي د پښو ځای پیداکړي او بیا اقتدار ته د رسېدو لپاره ځانته لار آواره کړي.

غبار د حبیب الله خان په دربارکي د دې کورنۍ د غړو د نفوذ په هکله لیکي:

امیر حبیب الله خان ورو ورو دې کورنۍ ته ارتقاء ورکړه، نه یوازې په دربارکي، بلکي د افغانستان په فوځ کي هم، محمد آصف خان او محمد یوسف خان د "مصاحبین خاص" تر نامه لاندې د پاچا ندیمان شول. محمدنادر خان او ورور ئې محمد علي خان د شاه د محافظي قطعې جنرال او غونډ مشر شول، د نادرخان دوه نور وروڼه، محمد عزیزخان او شاه ولي خان یو د "شاه آغاسی خارجه او رکاب باشي" ترنامه لاندې د خارجه چارو مسئول او بل ئې د شاهي کورنۍ د شاهزادگانو لپاره د آسونو د قطعې آمر (سرخان سپور) وټاکل شو.

همدا راز د نادر خان دوه ترونه، محمد سلیمان خان او احمد شاه خان، د نظامي شاه آغاسی او (سرمیرسپور) د امیر زادگانو د سورلۍ د قطعې آمران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکل شول، وروسته بیا احمد علي خان د دې کورنۍ بل غړی، په دربارکې وګمارل شو او محمد هاشم خان د نادر خان ورور هم د "سر، سراوسی" ترنامه لاندې د پاچا د حضور د خاصې ډلې آمر وټاکل شو. پدې ترتیب د حبیب الله دربار ورو ورو د دې کورنۍ لاس ته ورغی، خو دې نفوذ او درباري مقام، نه په ملت کې جرړې درلودې او نه څه وزن؛ خو یوه خاصه پېښه د دې باعث شوه چې د نادرخان شخصي وجاهت د دربار او کابل له محدودې نه د یوه زړه ور او باتور ولایت ترسطحی خور شو او هغه دا چې په ۱۹۱۳ ـ ۱۹۱۲ کې د پکتیا خلکو د دولتي فوځ د ظلم په خلاف پاڅون وکړ، د دولت ځواکونه ئې وځپل، شاه لالهانده شو، نادرخان د شاه د خوشحالولو لپاره د دې ملي پاڅون د ځپلو دندي ته داوطلب شو، په پکتیا ئې یرغل وکړ او د مقاومت په ټکولو بریالی شو او پاچا ورته د نایب سالاري رتبه ورکړه.

د دې ترڅنګ د حبیب الله خان د پاچایي په وروستۍ برخي کې د نادر خان ورور محمد هاشم خان ته د نظامي نائب سالاري رتبه ورکړی شوه او د دې ترڅنګ د هرات د فوځ قوماندان وټاکل شو او محمد سلیمان خان د نادر خان د تره زوی د هرات په شان د یوه لوی ولایت د والي په حیث توظیف شو او پدې سره د هېواد د غربی سیمو اوسېدونکو سره د دې کورنۍ اړیکي ټینګي شوې.

غبار د حبیب الله خان د استبدادي او مفسدي واکمنۍ د نسکورېدو په هکله لیکي: د مرکزي مطلق العنان دولت له ورځ په ورځ زیاتېدونکي فشار نه ولس ستومانه شو، دولت په خارجي سیاست کې د انګریزانو تر سلطې لاندې وو، ولس له بهرنۍ سلطې نه خپلواکي غوښتله او د مرکزي دولت له استبدادي سیاست نه متنفر وو، شاه چې د یوه مطلق العنانه واکمن په څېر د هېواد د ادارې واګی په اختیارکې درلودې، عملاً ئې د هېواد چارې بې مسئولیته او مفسدو درباریانو ته پرېښې وې او پخپله د عیاشۍ او اخلاقي فساد په ډنډ کې ترستوني غرق وو، تر سلو نه زیاتي ښځې ئې په خپل حرمسرای کې راغونډې کړې وې او په لسهاوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

غیر قانوني زامن ئې درلودل. مولوی عبدالرب کندهاری د کابل د معارف مدیر مکلف وو چې د شاه د حرم هري ښځې ته عربي القاب راپیدا کړي او د ده نامحدودو کوژدو ته شرعي فتوی ولټوي، دغو درباري ملایانو به شرعي حیلې جوړولې او ویل به ئی: له دارالحرب نه د هر شمېر ښځو ترلاسه کول او په خپل حرمسرای کي ساتل، شرعي مانع نلري. د پاچا پلار امیر عبدالرحمن خان د نورستان سیمه د یوه جهاد په ترڅ کي فتح کړې او د سیمي اوسېدونکي ئې مسلمان کړي، دا سیمه د دارالحرب حیثیت لري او د ده زوی امیر حبیب الله خان کولی شي لدې سیمي نه د خپلي خوښي په شمېر ښځې ولري!!

د پاچا سلوك له عام ولس سره خو څه کوې حتی له نږدې درباریانو سره داسي وو لکه د یوه آقا او بادار معامله له خپل ذلیل او سپك مریی سره.

دربار ته معزز کسان به ئې په معمولي خبره سپکول، وهل او د سیالانو مخي ته رټل، پدې سره ئې غوښتل چې ټول تر رعب لاندې وساتي او هیڅوك د ده په وړاندې د عزت النفس احساس ونکړي. یو ځل په استالف کي خپل مېله ځای ته تللی وو، نادرخان له خپل معین وخت نه لږ وروسته وروړسېدو، پاچا خپلو عسکرو ته امر وکړ چي هغه ته کرتۍ چپه وروا غوندي، په یابو ئې سپور کړي او د سورو عسکرو سره یوځای ئې د کابل په لوري وخوځوی، ترڅو ټول خلق دا منظره وګوري او د ده لپاره د عبرت سبب شي.

حبیب الله خان په ۱۹۱۹ کي د لغمان د کله ګوش په ښکارځي کي د شپې لخوا په خپلي خیمې کي په قتل ورسېدو، پهره کوونکي عسکر پداسي حال کي شجاع الدوله ونیو چې د شاه له خیمې نه راوتو، خو د قتل ځای ته د نادرخان په رارسېدو سره هغه پرېښودی شو، ویل کېږي چې د ده په قتل کي د شاهي کورنۍ غړو او د نادرخان په شمول ځینو درباریانو لاس درلود. د شاه له قتل نه وروسته سردار نصر الله خان په لغمان کي او امان الله خان په کابل کي د پاچایي د عوا وکړه، په جلال آباد کي مېشت دولتي قطعاتو لومړی د سردار نصرالله خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچايي ملاتړ وکړ خو درې ورځې وروسته ئې د پاچا د زوی امان الله خان ملاتړ وکړ او عنايت الله خان معين السلطنة او نصرالله خان نائب السطنه ئې د نادرخان په شمول ونيول او لاس تړلي ئې د کابل په لوري وخوځول.

همدا کار د هرات د فوځي قطعاتو له خوا له محمد هاشم خان او محمد سليمان خان سره وشو، دواړه ئې لاس تړلي او په يابو سپاره کابل ته ولېږل، دا کار د خلکو د هغې ژوري کرکي ښودنه کوي چې د دې کورنۍ د غړو په نسبت ئې پدې خاطر درلوده چې له انګريزانو سره ئې ژوري اړيکي وې.

امان الله خان، نايب السطنه نصرالله خان ترهغه په بند کې وساتو چې مړ شو، نادرخان ئې سره له کورنۍ لومړی د ارګ په محبس کې واچاوو او وروسته ئې خوشي کړ او د خپل فوځ سپه سالار ئی کړ او د ده ورونه هر يو شاه ولي خان او شاه محمود خان ئې په فوځ کې د جنرالانو په حيث وټاکل او خپلې دوې خويندې ئې هم دوی ته په نکاح ورکړې.

له انګريزانو سره د دريېمې جګړې په دوران کې نادرخان د ټل او شاه وليخان د وزيرستان د محاذونو قومندانان ټاکل شوي وو، د وزيرستان مجاهدين په شاه ولي خان شکمن شول او د محاذ له قومندانۍ نه ئې عزل کړ او لاس تړلی ئې له سيمې وايست او د نادرخان خواته ئې ولېږو .نادر خان د ټل به محاذ کې غوښتل چې جنګيالي په شا کړې، پدې نامه چې ده ته اطلاع رسېدلې چې د انګريزانو زيات شمېر تازه قطعات د جنګ ميدان ته رالېږل شوي، خو نورو ورسره دا خبره ونه منله، جګړه پيل شوه، په لومړی سر کې د ټل فوځي قلعه د افغاني جنګياليو لاس ته ورغله، خو وروسته د ده د متزلزل قيادت په وجه بېرته انګريزانو ونيوله، نادرخان د تېښتی په حالت کې وو چې له کابله ورته د افغانانو او انګريزانو ترمنځ د متارکې اطلاع ورکړی شوه.

له انګريزانو سره په ۱۹۲۱ کې د روغی جوړې معاهده امضاء شوه او امان الله ته موقع په لاس ورغله چې په داخل کې د خپلې سلطې ټينګولو ته توجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي.

د هېواد شمالي او غربي ولایاتو ته ئې هیئتونه ولېږل، فیصله ئې وکړه چې د قطغن، مزار، هرات او کندهار لپاره د وزیرانو په سطحه چارواکي وټاکي، نادرخان ئې قطغن ته ولېږو، خو نادر خان هلته له لنډې مودې پاتېکېدو نه وروسته د ۱۹۲۲ کال په وروستیو کې کابل ته راستون شو. لدې نه وروسته شاه په هغه بې اعتماده شو، امان الله غوښتل چیله روسانو سره خپلې اړیکې ټینګې کړې، نادرخان چې له انګریزانو سره په پټو دوستانه اړیکو متهم وو د شاه په نوی سیاست کې مفیده پرزه نه بریښېده، باید له صحنې لرې کړی شوی وی، لومړی د ده وروڼه او ورپسې دی له خپلو ټولو مهمو دندو کناره کړی شوو او بالآخره ئې په کال ۱۹۲۴ کې پاریس ته د وزیرمختار په حیث ولېږو او محمد هاشم خان ئې په مسکو کې سفیر وټاکو، خو په ۱۹۲۴ کې لدې دندو هم منفك کړی شول.

امان الله په داخلي اوضاع له مسلط کېدو او د ده پاچایي ته د ګواښ کوونکو څېرو له تصفیه کولو نه وروسته له نړی والو سره د اړیکو ټینګولو لپاره د اروپا دوره وکړه، ځوان، بې تجربه او د دنیا له حالاتونه بې خبره شهزاده د افغانستان په شان له یوه وروسته پاتې هېواد نه د اروپا په دوره وتلی، د مسکو، لندن او پاریس په شان د لویو لویو ښارونو د لیدلو موقع په لاس ورغلې، د دې هېوادونو له ظاهري وضعي نه هومره متأثره شوی چې د اروپا هر څه ورته مقدس او غوره او د خپل ولس هر څه ورته سپك او حقیر په نظر ورغلي، همالته ئې د خپل ملت له هر څه نه د مقاطعې او په هر څه کې د اروپا د تقلید فیصله وکړه. هېواد ته له راستنېدو نه وروسته هغه پخوانی امان الله نه وو، غوښتل ئې د اروپائیانو په پل ګام کیږدي، خو دی نه پوهېدو چې اروپائیان څنګه دې مرحلې ته رسېدلی، د دوی د ترقي لاملونه څه وو، د دوی هېوادونه څنګه سمسور شوي، د سمسورتیا لپاره ئې څومره مظلوم ملتونه له خاورو سره برابر شوي، د دوی د سوکالي او خوشحالي لپاره څومره ملتونه قرباني شوي. د استبداد، اختناق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهل له دور نه څنګه ژغورل شوي، خپلواکي، ديموکراسي او ترقي ته د رسېدو لپاره د هر هېواد ولس څومره قرباني ورکړې، څومره ويني توی شوې، څومره خولې تويې شوې، افغاني نازولی شهزاده پدې خبرو نه پوهېدو، هغه په اروپا کي لوڅ سرونه، بربنډې پونډۍ، نيکټايي، شپو، دريشي، د ښځو او نارينه وو اختلاط ليدلی وو، ګمان ئې کاوو چي که په خپل هېواد کي همدا شيان رايج کړي نو د اروپائيانو په شان به شي، د تمدن په کاروان کي به شامل شي، غوښتل ئې هرو مرو د اروپائيانو تقليد وکړي، که په بل څه کي تقليد نشي کولی کم له کمه په لباس کي خو بايد د دوی په شان شي، هېواد ته له راستنېدو سره سم، په يوې درباري غونډې کي د ده ميرمني ملکه ثريا د محمود طرزي لور خپل پړونی له سر نه لري کړ او آخواته ئې وغورځاوو او د ښځو او نارينه وو په ګډې غونډې کي لوڅ سر او چاك ګريوان څرګنده شوه، د درباريانو له ښځو نه هم وغوښتل شوو چي همدا کار وکړي، د ده د پلار بې شمېره ښځو لا د مخه په حرمسرای کي د اروپايي لباس مشق کاوو، مأمورينو ته ئې امر وکړ چي لدې نه وروسته بايد دريشي واغوندي، شپو په سر کړي او نيکټايي واچوي، د جمعې د ورځي په ځای يکشنبه د رخصتي ورځ اعلان شوه او د هلکانو او نجونو ګډ درس پيل شو، د ښځو پښتني او اسلامي حجاب او د نارينه وو ملي جامه په اروپايي لباس بدله شوه.

اکثر تاريخ ليکونکي محققان، د امان الله خان په خلاف د ملي پاڅون لويه وجه د ده همدا ماشومانه اقدامات ګڼي، چي ولس ئې راوپاراوو او د ده مخالفينو ته ئې موقع په لاس ورکړه، خو د ده د اقتدار په نسکورېدو کي د انګريزانو ونډې ته خاصه پاملرنه نکوي. پدې کي هيڅ شك نشته چي افغان ولس د ديني جذباتو په حکم او له ملي عنعناتو نه د دفاع په خاطر د امان الله خان په خلاف راولاړ شو، خو پدې ملي پاڅون کي د هغو کسانو فعاله ونډه، چي تل د انګريزانو په اشاره کله د يوه واکمن او کله د بل واکمن په څنګ کي ودرېدلي او د انګريزانو د لاس پوڅو واکمنانو ملګرتيا ئې کړې، دا خبره ثابتوی چي انګريزانو پدې خاطر د امان الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان د نسکورولو د هڅو ملاتړ کړی چې دوی په افغانستان د سابق په څېر داسې واکمن غوښت چې یوازې له لندن نه هدایت اخلي او له بل لوري مخصوصاً د انګریزانو له رقیبانو سره د دوستی شوق او هڅه نکوي. انګریزانو دا نشو منلی چې امان الله دې مسکو ته نږدې شي. هغه درباري روحانیون چې د امان الله خان د پلار په دربارکې ټول اخلاقي فساد، عیاشي د دین او پښتني دود دستور خلاف ټول کرغېړن کړه وړه ئې زغملي شو او په خپلو سترګو ئې د پاچا هغه اعمال لیدل چې د شریعت خلاف وو خو لدې سره سره ئې د پاچا د تخت او تاج د بقا لپاره دعا کوله، څنګه ومنو چې نن هغوی د اسلام په خاطر امان الله کافر ګڼي او د ملي پاڅون ملګرتیا کوي. امیر حبیب الله د امان الله پلار تر ده نه ډېر غیر اسلامي کارونه کول، خو درباري مفتیانو هغه ته " ظل الله" ویل!! متأسفانه د کومو کارونو له مخې چې ځینو چپي عناصرو امان الله ته د مترقي پاچا نوم ورکړي، نورو بیا فقط د همدې کارونو له مخې هغه مرتد ګڼلی، شهزاده امان الله خان له ځینو شکلي کارونو نه پرته هیڅ ندي کړي، نه ئې ملت ته کوم خدمت کړی، نه ئې هېواد د ترقي په لار روان کړی، نه ئې په سیاسي او اجتماعي نظام کې دولس په ګټه څه تبدیلي راوستی او نه ئې ولس ته د خپل برخلیك د ټاکلو او د خپل مشر د انتخاب حق ورکړي، د یوه مفسد دیکتاتور پلار نه ئې تخت او تاج په میراث وړی وو، د اقتدار لپاره ئې د خپل پلار په شمول د نږدې خپلوانو له ترور، وژلو او بندي کولو نه هم ډډه ونکړه، هر پاچا یو غاصب انسان دی چې د خپل ولس یو ستر او بنیادي حق ئې سلب کړی او په زور یا د بهرني سازش له لارې په ولس مسلط شوی، هر شاهي نظام د انساني حقوقو منافي نظام دی، د بې عدالتۍ مظهر دی، په حق تلفی، فردي او خانداني استبداد ولاړ دی، هیڅ پاچا ته نه عادل ویلی شو نه مترقي، مګر کوم غله ته عادل ویلی شو؟ مګر کومې باغی ډلې ته چې په کومې سیمې مسلطه شوې په دې خاطر چې له ښکول شوی کاروان سره ئې په ورین تندي معامله کړې او د کاروانیانو له وژلو، وهلو او ټکولو نه ئې ډډه کړې، یوازې د دوی شته ئې تالان کړي، د ښو غاصبانو او باغیانو خطاب کولی شو؟! څوك چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امان الله پدې خاطر مترقي پاچا ګڼي چي د افغانانو ملي جامه ئې بدله کړه، شپږ او دریشي ئې رایج کړه، د ښځو پړوني ئې لري کړل، د جمعې ورځې رخصتي ئې د یکشنبی په رخصتي بدله کړه، دا کسان باید د انګریزانو ملکه تر ثریا نه هم زیاته مترقي وګڼي، ځکه هغې او کورنۍ ئې تر امان الله نه ډېر د مخه دا کارونه کړي وو!!

حقیقت دا دی چي افغاني چپي عناصر یوازې پدې خاطر د یوه دیکتاتور پاچا ملاتړ کوي او هغه ته مترقي پاچا وایي چي د دوی له آقایانو (د کرملین له واکدارانو) سره د ښو اړیکو غوښتونکی وو. افغاني درباري مفتیانو هم پدې خاطر امان الله مرتد ګڼلو چي له لندن نه ئې خپله قبله د مسکو په لوري اړولې وه، نه پدې خاطر چي ده د اسلام په خلاف ګامونه اخیستي وو!!

د امان الله خان په خلاف لومړی د شنوارو زړه ور قوم قیام وکړ، شاه خپل خارجه وزیر غلام صدیق خان دې قبیلي ته ورولېږو، هغه د شنوارو له مشرانو محمد علم خان او محمد افضل خان سره ولیدل، دوی د خپلو نورو غوښتنو په ترڅ کي د ملکه ثریا طلاق او د دې د پلار محمود طرزي د حبس مطالبه وکړه. پاچا دا شرایط ونه منل خو د ۱۳۰۷ کال د جدي په میاشت کي ئې په یوه ۱۸ فقره ایز فرمان کي اکثر هغه بدلونونه لغو کړل چي یا د ده د لس کلني پاچایي په دوران کي ترسره شوي وو یا ئې پرېکړه کړې وه خو نه وو ترسره شوي، په ملت کي د شاه په ضد احساسات هومره راپارېدلي وو او د هېواد ګوټ ګوټ ته رسېدلي وو چي پدې فرمانو سره د هغه مخه نیول او د ولس کرکه او نفرت راکمول ممکن نه وو.

د پروان دیندار ولس چي په حساس موقعیت کي او کابل ته ترټولو نږدې وو، د رژیم په ضد پاڅون وکړ، متأسفانه د پاڅون قیادت د داسي کسانو لاس ته ورغی چي د یوه ملي پاڅون د لارښوونې لپاره ئې لازمه وړتیا نه درلوده، نه ئې سواد درلود، نه تجربه، نه دیني معلومات، نه سیاسي پوهه او نه د افغانانو ملي جوړښت داسي وو چي دا ډله د ولس د اکثریت تائید ترلاسه کړي، د دې قیام مشري د حبیب الله خان کلکاني لاس ته ورغله، متأسفانه هغه صالح ملګری او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشاورين نه لرل، که نه نو دا لومړی ځل وو چي د ولس له متن نه راولاړ شوی يو زعيم، د بهرنۍ مرستي او ملاتړ نه پرته، د يوه مستبد او مطلق العنان شاهي رژيم په خلاف د ملي پاڅون قيادت کوي، قيام کوونکي د کابل په لور وخوځېدل، د څه مقاومت نه پرته د کابل شمالي دروازې ته ورسېدل، کابل د دوی په لاس کي پرېووت او پاچا د کندهار په لوري وتښتېدو چي هلته د لنډ تم کېدو او څه ناکامو هلو ځلو نه وروسته، د رټل شوو پاچايانو وروستۍ اډې "روم" ته ئې پناه يووړه.

روسانو غوښتل چي د امان الله خان مرسته وکړي، له غلام نبي خان چرخي سره ئې د روسي فوځ يوه اته سوه کسيزه قطعه د کولونل (کی، ام. پريماکوف) تر قومندې لاندې ملګرې کړه، د څو جازونو ترحمايې لاندې ئې د ده مختلط لښکر له آمو نه را تېر کړ چي مزار شريف بېرته د حبيب الله خان کلکاني له پلويانو نه ونيسي. دوی مزار تصرف کړ او د سمنګان په لوري وخوځېدل، حبيب الله خان تازه نفس فوځ د سيدحسين ترمشرۍ لاندې سيمي ته ولېږو، خو پداسي حال کي چي د غلام نبي خان لښکر مخ په وړاندي روان وو، ناڅاپی خبر شو چي د روسانو قطعه په شا شوې او له آمو نه بېرته د شوروي لوري ته اوښتی، له بليخوا اطلاع ورکړی شوه چي امان الله خان هم له کندهار نه د روم په لوري خوځېدلی، مجبور شو له خپل لښکرسره د شوروي اتحاد خاوري ته په شا شي.

حبيب الله خان کلکاني ته چي کومو درباري مفتيانو د خادم دين رسول الله لقب ورکړی وو همدغو کسانو د نادرخان له سلطې نه وروسته هغه د يوه غله په نامه معرفي کړ او د شاهي کورنۍ په خدمت کي مزدور تاريخ ليکونکو همدا فتوی په خپلو تاريخي ليکنوکي رانقل کړه او د همدغو تورلمنو مفتيانو په متابعت کي ئې د ده د اقتدار دوره يوه توره تاريخي دوره معرفي کړه، حال دا چي د مخکنيو او وروستيو دورو په انډول دې دورې ډېر غوره اړخونه لرل، که وطن پالونکو او صالح شخصيتونو د دې بدلون ملاتړکړی وی، پدې سره د بهرنيو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطه پای ته رسېده، د شاهي نظامونو ټغر د تل لپاره ټولېدو او د یوه ملي مقتدر حکومت لپاره لار آوارېده، خو انګریزان په کمین کي وو، یو ځل بیا ئي په کابل د خپلي خوښي لاس پوڅي ډلي د تپلو لپاره پټي او بربنډي هڅي پیل کړې، بیا ئې هغه کورنۍ چي دوی له هند نه افغانستان ته رالېږلې وې، ځینو ته ئې مذهبي او روحاني وجاهت وربخښلی وو او ځینو ته سیاسي، اجتماعي او ملي وجاهت. دا کورنۍ وګمارل شوې چي د حبیب الله خان کلکاني په خلاف ملا وتړي او په ټول ملت، مخصوصاً د پښتنو په سیموکي د کابل د حکمراني ډلي په خلاف خلك راوپاروي، ځیني د امان الله خان د پلوي په پلمه او ځیني د ژبني تعصب په اساس او پښتنو ته د واکمنۍ د بیا انتقال په پلمه، انګریزانو نادرخان او د ده وروڼه شاه ولي خان او محمد هاشم خان له فرانسې نه بمبئ ته او له هغه ځایه د لاهور او پېښور په لار افغانستان ته ولېږل، ترڅو د حبیب الله خان کلکاني په خلاف د قومي پاڅون مهار په لاس کي واخلي، محمد هاشم خان ننګرهار ته او نادر خان پکتیا ته داخل شو، دوی پښتنو ته داسي ښودله چي غواړي اقتدار بېرته د پښتنو په لاس کي پرېوزی، د امان الله خان پلویانو ته ئې هغه خط ورښودو چي د ده په نامه ئې له کندهار نه پاریس ته ورلېږلی وو او ورته لیکلي ئې وو چي د شوروي له لاري افغانستان ته داخل شي او د شمال له لوري د حبیب الله خان کلکاني په خلاف کار وکړي، د امان الله خان پلویان ئې پدې لیك غولول او ورته ویل ئې چي غواړي د امان الله خان واکمني بېرته اعاده کړي.

حبیب الله خان کلکاني ته ګرانه وه چي له بهرني ملاتړ نه پرته د داسي یوه حرکت په وړاندي مقاومت وکړي چي نه یوازې د ملت غالب اکثریت په هغه کي فعاله ونډه ولري، بلکي د انګریزانو ملاتړ هم ورسره وي.

نادر خان له پکتیا نه خپل عملیات پیل کړل، خو له مقاومت سره مخامخ شو، د حبیب الله کلکاني پلویانو د محمد صدیق خان او سورجرنیل ترمشرۍ لاندې د ده ټول یرغلونه په شا وتمبول، مجبور شو له انګریزانو نه مرسته وغواړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر څو د سرحد آخوا قبایل لده سره ملګری کړي، د وزیرو مشرانو د ده ملګرتیا وکړه، د ځاځیو او وزیرو ګډ لښکر د دوبندي له لاري په لوګر برید وکړ، د لوګر له نیولو وروسته د تنګی واغجان له لاري د کابل په لوري وخوځېدل، د محمدګل خان ترمشرۍ لاندې د ننګرهار لښکر هم لدوی سره یوځای شو، د کلکاني ځواکونو ته ئې په محمدآغه او تنګی واغجان کي ماتې ورکړه، د چهار آسیاب له لاري کابل ته ننوتل او د شیردروازي د غره لوري ئې تصرف کړ، حبیب الله خان کلکاني غوښتل چي په ارګ کي ترهغه مقاومت وکړي چي د هېواد له نورو ولایاتو نه د ده پلوي فوځونه کابل ته راورسېږي خو له بوې خوا د ارګ سلاح کوټ منفجر شو، له بلي خوا د ده پیاوړی قومندان پردل خان پداسي حال کي په قتل ورسېدو چي غوښتل ئې د ده د مرستي لپاره ارګ ته داخل شي، مجبور شو له کابل نه ووځي او چاریکار ته ولاړ شي، د نادر خان لښکری کابل ته ننوتي او سملاسی ئې د درباري ملایانو یو ټولګی د امضا شوی قرآن سره حبیب الله کلکاني ته ورولېږو او د متارکې بلنه ئې ورکړه او هغه ته ئې ډاډینه ورکړه چي د جګړي د توقف په صورت کي ده او د ده ملګرو ته عفوه کوي، (دا قرآن د سیدحسین لمسی سیدمنصور د بغلان د ولایت د جهاد امیر په ۱۳۶۲ کال کي ماته وسپارو) حبیب الله خان کلکاني زړه نازړه وو، خو سیدحسین هغه تشویق کړ چي په امضاء شوي قرآن او د روحانیونو پدې هیئت اعتماد وکړي، ده هم باور وکړ او د سید حسین، شیرجان او خپلو وروڼو په شمول د ده ۱۷ کسیز هیئت کابل ته وخوځېد او نادرخان ته تسلیم شو، خو نادر خان خپلي ژمني تر پښو لاندې کړې او دوی ئې له ټولو ملګرو سره د ۱۹۲۹ کال د نومبر د میاشتي په لومړۍ نیټه په قتل ورسول او د مړو اجساد ئې څو ورځي د حضوري چمن په انګړ کي په دار ځوړند پرېښودل ترڅو د نورو لپاره د عبرت وسیله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نادر خان پاچايي

د افغانستان په تاريخ کي دا يوه ډېره سپيره او بد مرغه ورځ وه چي کابل د نادرخان په لاس کي پرېووت او دی د پاچايي په گدی کښېناست او پدې سره په افغانستان يوه داسي مفسده او د پرديو لاس پوڅي کورنۍ مسلطه شوه چي نيمه پيړۍ ئې په افغانستان مطلق العنانه واکمني وکړه، نوميالي غازيان، ملي څېرې او لوی لوی شخصيتونه ئې يا اعدام کړل، يا ئې تروركړل، يا ئې په زندانونوکي تر تعذيب لاندې ووژل، يا ئې له هېواده تبعيد او فرار ته مجبوركړل، افغانستان ئې بېرته د انگريزانو په يوې مستعمرې بدل کړ، اختناق، انحطاط، فقر، لوږه، جهل، د ترقي له کاروانه وروسته پاتې کېدل، د گاونډيو له سيالۍ نه لوېدل او د نړۍ تر ټولو وروسته پاتې، محتاج او ناتوانه هېواد باندې بدلېدل، د همدې کورنۍ د کرغېړني واکمنۍ نتائج وو.

نادرخان د ۱۳۰۸ کال د ميزان په ۲۳ کابل ته ننووت او مخامخ د سلام خانې ماڼۍ ته ولاړ، په سلام خانې کي د پکتيا او وزيرو د مشرانو ترڅنگ د کابل ځيني سپين ږيري او د سابقه دولت ځيني ارکان را بلل شوي وو، دا غونډه د دې لپاره جوړه شوې وه چي نادرخان به په هغې کي وينا کوي، هلته به د هېواد لپاره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

زعیم د ټاکلو پرېکړه کېږي، لومړی به نادر خان وینا کوي او د وینا په ترځ کې به د غونډې له برخه والو نه غواړي چې د لویې جرګې له جوړېدو او له هغې لیاری د هېواد د مشر له ټاکلو سره موافقه وکړي، خو د غونډې له منځ نه به ځینې کسان دا غږ اوچتوی چې همدا غونډه لویه جرګه ده، تاته د پاچا په حیث رأی درکوي، تا هېواد وژغورلو، ته تر بل هرچا د دې کار لپاره مناسب، وړ او مستحق ئی!! همداسي وشول، ده په خپلې لنډې وینا کي وویل: هېواد ته له راستنېدو نه زما یوازنی مقصد دا وو چې له غلو نه هغه وژغورم، دا مقصد ترسره شو اوس غواړم چې لویه جرګه دایره شي او د هېواد لپاره پاچا انتخاب کړي، د ده له همدې وینا سره سم مؤظفو کسانو د غونډې له منځ نه غږ وکړ چې د لویې جرګې رابللو ضرورت نشته، ته په خپله پاچا یې او موږ ټول تا د پاچا په توګه منو!! فیض محمد خان د اماني حکومت د معارف وزیر وویل: د امان الله خان د لویې جرګې اکثر غړي دلته موجود دي، ټول پدې ټینګار کوي چې باید تاسو دا دنده قبوله کړئ، موږ هم د جنوبي د مشرانو په څنګ کي تا د پاچا په حیث منو!! نادرخان له لنډ ځنډ نه وروسته وویل: ستاسو د ټینګار په خاطر دا درونډ پېټی قبلوم!!

د لویې جرګې تر نامه لاندې د دغه خندوونکې ډرامې په ترځ کي هغه د پاچایي په ګدۍ کېنېناست او پدې سره د افغان ولس هغه حرکت متوقف شو چې د سلطنتي رژیمونو نه د آزادی په لوري ئې پیل کړی وو او د نیمي پیړۍ لپاره نور هم د یوې بلې خانداني دیکتاتورۍ په منګولو کي اسیر پاتې شو.

کومه لویه جرګه چې نن ئې په غرب پوري تړلې ډلګۍ او د سلطنتي رژیم پلویان غواړي هماغه لویه جرګه ده چې د ظاهرخان پلار د کابل له نیولو وروسته دایرکړه او دی ئې د پاچا په حیث وټاکو، دوی غواړي چې د همداسي یوې خندوونکې ډرامې په ترځ کي یو ځل بیا دغه کورنۍ په افغانانو مسلطه کړي، خو دوی دې خبري ته متوجه ندي چې نادرخان د کابل له نیولو نه وروسته او پداسي حال کي د خپلو پلویانو غونډې ته د لویې جرګې نوم ورکړي چې د ده مسلح

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلويانو کابل فتح کړی وو، د کابل د هر کور مخي ته مسلح کسان ولاړ وو، د غونډي غړو د ده د اسيرانو حيثيت درلودو، خو دوی په روم کي له وطنه بهر او پداسي حال کي چي په ټول هېواد کي د پل ايښودو ځای نلري، لويه جرگه غواړي!! پدې نه پوهېږي چي نن نه د افغانستان حالت هماغه د پرون ورځي حالت دی، نه افغانان هماغه پروني افغانان دي او نه نړيوال وضعيت هماغه زوړ حالت دی، پدې نه پوهېږي چي د دوی د بيا مسلطولو لپاره د بريتانيا په شان يوه داسي بهرني حامي ځواك ته ضرورت دی چي په گاونډيو هېوادونو مسلط وي، کابل د دوی لپاره فتحه کړي، دوی کابل ته ورسوی او هالته ورته لويه جرگه جوړه کړي، دوی پدې نه پوهېږي چي شاهي نظامونه يا په ډېرو ناپوهو او جاهلو قومونو حکومت کولی شي، يا په ډېرو ضعيفو او ذليلو قومونو، چېري چي ولس ويښ شي، ځان وپېژني، پدې پوه شي چي خلك برابر پيدا شوي، هيڅوك له مور پلار نه پاچا ندی پيدا شوی، واکداران بايد د دوی خادمان وي نه باداران، هيڅوك حق نلري پدوی حکومت وکړي مگر هغه چي په خپله دوی انتخاب کړي وي، هيڅ واکدار دا حق نلري چي خلك خپل غلامان وگڼي، لدوی سره د اسيرانو سلوك وکړي، ملي شتمني داسي وگڼي لکه "دغنيمت مال" او د هر راز تصرف حق ځانته ورکړي، يوه خاصه کورنۍ او ټبر په ټول ولس مسلط کړي، واکمني د خپل ټبر موروثي حق وگڼي او مريتوب، غلامي او په پټو سترگو اطاعت د خلکو دايمي او لازمي دنده. دا ډله نه پوهېږي چي دا توره شپه تېره شوې، بېرته ئې راگرځول گران او محال دی.

پدې ترتيب نادرخان د تخت او تاج خاوند شو، ده د خپلي کورنۍ د مطلقه واکمنۍ د تحکيم لپاره څو کارونه وکړل:

لومړی ئې داسي کابينه جوړه کړه چي د ده يو ورورمحمد هاشم خان ئې صدراعظم او بل ورور شاه محمود خان ئې د حرب وزير وو او د امان الله خان له وزراوو څخه فيض محمد خان او عليمحمد خان چي په هغې غونډي کي ئې د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پاچا کېدو ټينګار کړی وو، د خارجه چارو او معارف وزيران، فضل عمر مجددي ئې د عدلیې وزير او محمد ګل خان مهمند ئې داخله وزير وو، کابينه داسي جوړه شوې وه چي اصلي واك د ده د کورنۍ په لاس کي وي او نور د دوی مأمورين وي. د ده حکومت په اصل کي د ده او د ده د څلورو ورونو محمد عزيز خان، محمدهاشم خان، شاولي خان، شاه محمود خان او د دوی د اولادې حکومت وو، افغانستان ئې داسي ګڼلو لکه يوه مفتوحه سيمه او افغانان ئې داسي شمېرل لکه اسيران، پدې نظام کي د ده د ټبر هر محمدزايي ته سردار ويل کېدل، په مهمو دندو به له سردارانو نه پرته بل څوك په هغه صورت کي ټاکل کېدو چي په سردارانوکي به د دې دندي لپاره وړکس په نظر نه ورتلو او يا به هغه دومره د دې کورنۍ په وړاندي سپك او ذليل وو چي د هر يوه په مقابل کي به لاس په سينه ولاړ وو. پير، وزير، جنرال او د ده د حکومت هر مأمور به د دې کورنۍ د هر غړي لاس ښکلاوو، درباري پيرانو به د سردارانو لاسونه ښکلول او بيا به دربار دې ته شرايط برابرول چي عام ولس او ساده زړي افغانان د دغو درباري پيرانو لاسونه ښکل کړي.

غلام محمد غبار پدې هکله چي د نادرخان د دولت ټولي داخلي او خارجي مهمي ادارې د ده د کورنۍ او د ټبر د غړو په لاس کي وې داسي ليکي:

"دغه حکومت د دولتي دندو په سپارلو کي لاندې مراتب په نظر کي نيول: د لومړۍ درجی دندي بايد د شاهي کورنۍ د غړو په اختيار کي وي، بيا د دې کورنۍ د وړوکي محمدزايي قبيلې په لاس کي، وروسته هغه هندوستانيان چي د شاه د ملاتړ لپاره افغانستان ته لېږل شوي وو، وروسته د زياتو ځمکو او شتمنيو خاوندان او په پای کي هغه روحانيون چي د دربار په خدمت کي وو، پاتې برخي بايد په نورو مأمورينو ډکي شي. د مثال په توګه: د هېواد صدرعظم د پاچا يو ورور، د حرب وزير شاه محمود خان د پاچا بل ورور چي وروسته د مخکني صدراعظم محمدهاشم خان په ځای وټاکل شو، د سلطنت د وکالت مقام د ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دربیم ورور شاه ولي خان په لاس کې، چي وروسته په لندن او پاریس کي د افغانستان سفیر شو، د دربار وزیر د ده د تره زوی احمد شاه خان، د ده اخښی محمد اکبرخان د طب د مستقل ریاست رئیس چي یو بې سواده کس وو او وروسته په روم کي د دافغانستان وزیر مختار وټاکل شو، د شاه بل ورور محمد عزیز خان په مسکو کي سفیر او بیا په برلین کي وزیرمختار، احمد علي خان او علي شاه خان د پاچا دوه د تره زامن یو په پاریس او لندن کي سفیر او بیا د دربار وزیر او بل د حربي ښوونځي قومندان او بیا د کندهار والي او وروسته د پکتیا افسر، د شاه خوریی اسدالله خان په ۱۹ کلنۍ کي لومړی د شاهي گارد قومندان او بیا د وزیر او سفیر په حیث توظیف شو. د پاچا دوه نور د تره زامن نعیم خان او داؤد خان یو په اتلس کلنۍ کي د خارجه چارو د وزارت د سیاسي مدیریت عمومي مدیر او بیا مختار وزیر په ایتالیا کي چه د نړۍ د دیپلوماسی په تاریخ کي ترټولو کم عمره سفیر وو، وروسته د معارف وزیر، د فواید عامې وزیر او د صدارت د لومړی معاون په حیث، داؤد خان د ده ورور لومړی د ننگرهار د فوځ قومندان، بیا د کندهار او فراه والي او نظامي قومندان او وروسته د پلازمیني د قول اردو قومندان او د حربیی وزیر، داخله وزیر او په پای کي صدراعظم. دا خبره مو باید په پام کي وي چي دا مهمي دندي، د تل لپاره شاهي کورنۍ ته مختص شوې وې، فقط د مرگ یا ډېر زړښت په صورت کي دا تل والی ختمېدو، لکه چي هاشم خان تقریباً ۱۷ کاله د هېواد صدراعظم وو، شاه محمود خان ۲۳ کاله د حربي چارو وزیر او صدراعظم وو، داؤد خان ۳۴ کاله نظامي قومندان، وزیر او صدراعظم وو.

همدا راز د ده، د ورونو واکمني یوه کلکه او بې رحمه نظامي واکمني وه، چي په ډېر قساوت او بي رحمۍ سره په ولس تطبیقبېده، تقریباً د یوې مکملي پیړۍ تر دربیمي برخي پوري د نوموړي کورنۍ دې امتیازاتو او مطلقه واکمنۍ دوام وکړ او په پای کي د میراث په څېر د دې کورنۍ نارینه اولاد ته انتقال شوه"

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا راز غبار د هغو محمد زائيانو چي مهم مهم دولتي دندي ورکړی شوې يادونه داسي کوي:

"د محمد زائيانو له شجری نه چي مجموعی شمېريی له اوه زره کسانو نه تجاوز نکوي او د افغانستان د پنځلس مليونه نفوس په نسبت د يو په دوه زره نسبت دی، لاندې کسان د دولتي اداراتو په سر کي گمارل شوي:

غلام فاروق خان عثمان د ننگرهار اعلی حاکم، د هرات والي، د کندهار والي او په پای کي داخله وزير، فيض محمد زکريا خارجه وزير، په ترکيه کي سفير او وروسته د معارف وزير. محمد عمر خان د کابلستان والي، محمد هاشم خان د ننگرهار والي او په روم کي سفير. محمد عتيق خان د زراعت وزير، نجيب الله خان د معارف وزير او بيا لوی سفير په هند او شمالي امريکا کې، عبدالرزاق خان د ميمنې او فراه اعلی حاکم او په پای کي د شاه خاص مصاحب او نديم، سردار عبدالحسين عزيز د روم سفير، د مسکو سفير، د معارف وزير او د فوايد عامه وزير، سلطان احمد خان په ترکيه او مسکو کي سفير او بالآخره خارجه وزير، غلام احمد اعتمادي او شيراحمد خان په تهران کي سفيران، عبدالرسول خان په دهلي کي جنرل کنسل، محمد صديق خان په مشهد کي جنرال کنسل، يارمحمد په تاشکند کي جنرال کنسل، محمد يحيی خان، محمد عثمان خان او حبيب الله خان په ترتيب سره لومړی، دوهم او درېيم معينان په خارجه وزارت کي چي وروسته سفيران شول، البته د هغو محمدزائيانو ذکر دلته لازم نه گڼل کېږي چي په دوهمه درجه دولتي وظايفو گمارل شوي او وروسته لوړو مراتبو ته رسېدلي، فقط غواړم دا څرگنده شي چي دې کورنۍ نه يوازې په افغانستان کي ډېر ثروت او شتمني ترلاسه کړې، بلکي داسي امتيازات ورپه برخه شوي چي فقط انگريزانو په خپلي هندي مستعمرې کي ترلاسه کړي، لدې نه وروسته اکثريت محمد زائيان له اقتصادي او سياسي پلوه د ټولني ممتازه او پورتنۍ طبقه گڼل کېده."

(c) ketabton.com: The Digital Library

متأسفانه ځيني بې خبره تاريخ ليکونکي د دې کورنۍ واکمني د پښتنو واکمني ګڼي، وايي چې په افغانستان کي ملي ستم حاکم وو، پښتنو په نورو مليتونو حکومت کاوو، سلطه د پښتنو په لاس کي وه، حال دا چې د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ هېواد د يوه خانداني ـ طبقاتی نظام شاهد وو، سياسي قدرت د يوه ټبر په لاس کي وو او نظام د ټولني د شتمنو او فيوډالانو حامي وو، د ځمکو لويه برخه د دوی په لاس کي وه، د ولس اکثريت د همدې طبقی په خدمت کي وو، د پښتنو نور قومونه، د پکتيا، ننګرهار، کنړ، وردك او په ټول جنوب کي مېشت د پښتنو عام ولس د هزاره جات او بدخشان له عام ولس نه په هيڅ ځه کي فرق نه درلود، دوی همدومره له لوږي او فقر سره مخامخ وو لکه د شمال خلك، دوی هم د دې کورنۍ د استبداد، اختناق، طبقاتی نظام، تبعيض او نابرابرۍ قرباني وو.

دغو تاريخ ليکونکو دا زحمت ندی ايستلی چي تر پکتيا، ننګرهار، کنړ، غزني او وردك پوري تللي وی، په جنوب او غرب کي ئې د پښتنو پرېشانه او دردوونکی ژوند ليدلی وی او هغه ئې د هندوکش د غرونو له اوسېدونکو سره مقايسه کړي او بيا ئې د افغانستان د ټولنيز جوړښت او د هېواد د طبقاتی نظام په هکله د ځه ليکلو جرأت کړی وی، متأسفانه دوی د بهرنيو منابعو مخصوصاً له روسي منابعو نه استفاده کړې او په پټو سترګو ئې تقليد کړی.

د ده دوهم کار دا وو چي په ولس کي ټول هغه با احساسه، پوه، مخور او با شخصيته کسان له خپلي مخي لري کړي چي يا ئې د حبيب الله خان کلکاني ملاتړ کړی، يا د امان الله خان په پلوي متهم وو، يا ئې د پرديو له سلطې نه د خپل هېواد په آزادولو کي فعاله او مؤثره ونډه درلوده او د خپلواکۍ په لوی جنګ کي ئې وجاهت ترلاسه کړی وو، مستقل او سرلوړی افغانستان ئې غوښت او د يوې کورنۍ له مطلقه واکمنۍ سره مخالف وو، د دوی لپاره مقتلونه جوړ شول، د محبسونو دروازې پرانستل شوې، په بالاحصار کي خاص توپونه د دې لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصب شول چي د دولت همدا مخالفین د دغو توپونو خولې ته ورکړي، په سلګونو کسان په توپونو والوزول شول، ډېر له اعدام نه وروسته په دار ځوړند شول، ډېر نور په هېواد کي د ننه او بهر تبعید شول، مال او ځمکي ئې ضبط شول.

نادرخان کابل ته له ننوتلو سره سم لاندې کسان له محاکمې نه پرته اعدام او د دوی سینې ئې په ګولیو سوری کړې:

جنرال پینن بیك خان، میرزا محمد اکبر خان، امرالدین خان، عبداللطیف خان کوهاتی، محمد نعیم خان کوهاتی، عیسیخان د قلعه سفید، تازه ګل خان لوګري، سلطان محمد خان مرادخاني، محمد حکیم خان چهاردهی وال، احمد شاه خان کندك مشر، دوست محمد خان غونډ مشر د پغمان او سید محمد خان کنډك مشر د کندهار او سېدونکی.

او په هماغو لومړیو ورځو کي ئې لاندې مخور کسان یا محبسونو ته ولېږل او یا ئې تبعید کړل:

سید احمد خان آغا، میر احمد خان، احمد جان خان او زوی ئې، نیك محمد خان، عبدالرحیم خان د محمد آغی، شیردل خان او نوردل خان لوګری، عبدالرحیم خان پیاروخیل او محمد ولي خان د امان الله خان په دربارکي د شاه وکیل.

محمدولي خان ئې وروسته له لاندې کسانو سره یوځای په دهمزنګ کي په دارکړل: جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، فقیرمحمد خان او میرزا محمد مهدي خان.

نادرشاه د یوه کم ظرفه او ذلیل فاتح په څېر د ټولو هغوکسانو د ځپلو فیصله کړې وه چي د تېرو حکومتونو پلوي ئې کړې، یا د ده له یرغلګر لښکر سره جنګېدلي او یا ئې لدوی نه وېره درلوده او د دوی په وړاندي ئې د حقارت احساس کاوو. د حبیب الله کلکاني د نږدې ملګرو په اعدام او وژلو ئې اکتفاء ونکړه، بلکي د شمالي له ټول ولس نه د غچ په فکرکي وو، مناسب فرصت ته ئې انتظار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاوو او د مناسبي بهانې په لټه کي وو، دا بهانه د کلکان د مظلوم ولس هغه پاڅون په لاس ورکړه چي د محلي حکومت د نه زغمېدونکي ظلم او تېري په خلاف ئې پيل کړ، دوی د ۱۳۰۹ کال په دوبی کي د کوهدامن په محلي حکومت حمله وکړه، له کابل نه سيدعبدالله شاه جی او عبدالوکيل خان نايب سالار د يوې عسکري قطعې په سر کي دې سيمي ته ورغلل، خو دوی په جګړي کي ماتې وخوړله، نائب سالار په قتل ورسېد او هندوستاني شاه جی په تښتېدو موفق شو، وروسته جنرال محمد غوث خان له تازه نفس فوځ سره د خلکو د ځپلو لپاره سيمي ته ولېږلی شو، ده د لاري په اوږدو کي کلاګانو ته اور واچاوو، اسيران ئې له جګو برجونو نه لاس تړلي لاندې واچول، پدې وخت کي محمد ګل خان مومند د شمالي د انتظاميه رئيس په توګه سيمي ته ورسېدو او ورپسې له پکتيانه د قومي لښکر ټولګي يو په بل پسې راورسېدل، دا جنګي ټولګي د شاه جي له خوا تنظيم او د سيمي په ولس د بريد لپاره لېږل شوي وو. د اصلاح ورځپاڼی د اسد مياشتي په ګڼوکي وليکل چي د دې قومي لښکر شمېر پنځه ويشت زره مسلح کسانو ته رسېدو چي د احمد زيو، کړوخيلو،ځاځيو، منګلو، طوطی خيلو، وزيرو، وردك، ميدان او تګاب له سرتېرو نه جوړ شوی وو، دا د هغه دولتي منظم فوځ په قطعاتو سربېره وو چي د جګړي لپاره سيمي ته سوق شوي وو. دا عمليات هومره وحشيانه وو چي د کورنيو جګړو په تاريخ کي ئې سابقه نه درلوده، کورونه تالان شول، باغونه او کلاګاني وسوزېدلې، د ښځو له لاس، غاړي نه ګاڼې وايستل شوې، بې رحمانه مرګ ژوبله وشوه، د اصلاح ورځپاڼی د دلوی د مياشتي په ۵۸ ګڼې کي وليکل: محمد ګل خان د کاپيسا او پروان له خلکو نه ۲۳۷۸ توپکونه، ۱۷۰ تفنګچې، ۳۹۳۸۴ د سرو زرو سکې، ۱۴۹۲۰۲ د سپينو زرو سکې ترلاسه او کابل ته را انتقال کړل "حتماً دا غير له هغه څه وو چي د قومي لښکر جنګياليو غارت کړي وو" ده پنځلس کسان په خپل شخصي حکم همالته اعدام کړل، ۲۱۷ کسه ئې لاس تړلي کابل ته ولېږل، ۳۲۰۰ کسان ئې په شاقه کارونو وګمارل، د ولايت سرکونه او د پنجشير ترخاواك پوري اوږده لار ئې پدوی جوړه کړه، د دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیات شمېر زلمیان ئې اسیر ونیول او په ۷ کنډکونو کې ئې تنظیم او نورو سیمو ته ولېږل، عسکري تهانې ئې پدوی جوړې کړې، یوه فرقه فوځ ئې هلته ځای په ځای کړ، د کلکان څلور کلي ئې وسوزول، چا ته اجازه نه وه چې مړي دفن کړي، باید همداسي په ډاك پاتې وي، وراسته شي، بوی وکړي اوسپي او مارغان ئې وخوري.

همدا کار په قطغن کې د شاه محمود خان تر مشرۍ لاندې وشو، دی د ابراهیم بیك د پلویانو د ځپلو لپاره سیمې ته ولاړ، ابراهیم بیگ لقی د روسانو په خلاف د ترکمن مجاهدینو مشري کوله او د مشهور انور پاشاه له ملگرو څخه وو، د بخارا د امارت له زوال نه وروسته ئې افغانستان ته هجرت وکړ، د کابل چارواکو د ده په خلاف جگړه پیل کړه، زیات شمېر فوځ ئې له قومي لښکرو سره سیمې ته ولېږو، ځای ځای ئې د ده په ملگرو بریدونه پیل کړل، په مېړانه ئې مقاومت وکړ، خو متوجه شو چې دلته د مقاومت دوام ورته گران دی، مجبور شو له آمو سیند نه واوړي، روسان ورته په کمین کې وو، له بریدونو سره مخامخ شو، له کافی مقاومت نه وروسته د ده زیات شمېر ملگری په شهادت ورسېدل، دی اسیر شو او لاس تړلی تاشکند ته ولېږلی شو.

شاه محمود خان د دې غازی ډلي د ځپلو ورځ ولمانځله او په خان آباد کې ئې د فتحې جشن جوړ کړ.

د شمال په خلکو ئې له ابراهیم بیگ سره د ملگرتیا په پلمه داسي محشر جوړ کړ چې چا د هغه تصور نشو کولی، گڼ شمېر مشران ئې د نیولو سره سم اعدام کړل، میرزا محمد یوسف خان د شاه محمود خان د قلم مخصوص مدیر چې د عملیاتو په دوران کې له شاه محمود سره وو، وایي چې په خان آباد کې د اعدام شوو کسانو شمېر له ۷۰۰ کسانو نه زیات وو.

شاه محمود خان د ترکمنانو زر کورنۍ د ښځو، ماشومانو او بوډاگانو په شمول د اسیرانو په څېر له خان آباد نه د یوې عسکري قطعې په نظارت کې بیلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښې او پیاده د کابل په لوري وخوځولې او عسکرو ته ئې امر وکړ چې هره ورځ به درې منزله وهي، هوا ډېره توده وه، د اسیرانو کاروان په لومړۍ ورځ یوازې یو منزل پلې کړ، محافظ افسر د شوراب له لومړی منزل نه شاه محمود خان ته احوال ولېږو چې محبوسین هره ورځ له یوه منزل نه زیات نشي پلي کولی، شاه محمود خان په ځواب کې ورته وویل چې حتماً به دوه منزله وهی، که څوك نشو تلای همالته ئې ووژني، سباته دا امر ټولو اسیرانو ته ابلاغ شو او کاروان د کابل په لوري وخوځېد، د آق چشمې دوهم منزل ته لانه وو رسېدلي چې محافظینو خپل افسر ته اطلاع ورکړه چې درې کسه سپین ږیري او علیل اسیران شاته پاتې دي او نشي تلی، افسر د شاه محمود خان امر محافظینو ته تلگرام کړ او هغوی درې واړه علیل اسیران په گولیو وویشتل او د ژوند له زحمت نه ئې وژغورل.

دا د اسیرانو ډله په ډېر دردوونکي حالت کابل ته راورسول شوه او په بت خاك کې ځای په ځای کړی شوه او لدوی نه د شاه محمود خان او د نورو سردارانو د ځمکو کرلو لپاره د غلامانو په څېر استفاده کېده.

همداسي یوه وحشیانه معامله په پکتیا کې د ځدرانو د قوم له دریخیلو سره وشوه، ځدران ډېر باایمانه او په خدای مین قوم دی، دوی د نادري کورنۍ له مفسدي واکمنۍ نه په تنگ شول، غوښتل ئې د حکومت په خلاف څه وکړي، غلام نبي خان چرخي د دوی له مشرانو سره لیدنه کتنه وکړه، دوی ته ئې اطمینان ورکړ چې د حکومت په خلاف به په گډه کار کوي، دوی په خپلې سیمې کې پاڅون وکړ، حکومت خپل د حرب وزیر شاه محمود خان له منظم فوځ او ډېرو پیسو سره گردیز ته ولېږو، هغه د پکتیا نور قومونه د ځدرانو پر خلاف له حکومت سره ملگرتیا ته چمتو کړل، دغو مشرانو د پښتني دود خلاف له حکومت سره د خپلو قومونو او په دریخیلو باندي د یوه گډ برید د چمتو کولو لپاره ملا وتړله، د احمدزیو، منگلو، طوطا خیلو، زرمتیانو او په خپله د ځدرانو ځینو قومونو د دولت له ځواکونو سره یوځای له شپږو خواوو د دریخیلو په درې لوی برید پیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړ، ټول کلي ئې تر سخت بمبارد لاندې ونیول، که څه هم کلي کورونه لاد مخه تخلیه شوي وو خو د بمباری په ترځ کې د دریخیلو ډېر کسان د ښځو، ماشومانو او زړو په شمول په قتل ورسېدل، کورونه او فصلونه ئې وران کړی شول، سل نفره د لیوني فقیر په شمول ونیول شول او لاس تړلي گردیز ته انتقال شول. که څه هم دولتي ځواکونو دا مقاومت وځپلو خو لا څو هفتی نوی تېري شوی چي دریخیلو د وزیرو په شمول د خوست په لوري نوی برید پیل کړ، دولت د دوی له تحرکاتو نه خبر وو، په خوست کي ئې پوره تیاری نیولی وو، له توپچی قواوو نه د زیاتي استفادې په وجه وتوانېدو چي برید په شا وتمبوی.

حکومت چي د پکتیاوالو په خلاف له کوم زور زیاتي نه کار واخیست، نه ئې د دوی سابقه خدماتو ته وکتل، نه دې ته چي نادر خان د دوی په مرسته کابل ته ورسېد، په کوهدامن او شمال کي د نظام د بقا لپاره وجنگېدل، دې کار پکتیاوال متوجه کړل چي د دې نظام بې مروته چارواکي د خپلي واکمنۍ د بقا لپاره هر څه کول جائز گڼي.

له غلزیو سره هم دې ته ورته معامله وشوه، دوی په ۱۳۰۹ کال کي د عبدالرحمن خان تره کي ترمشرۍ لاندې د حکومت له منلو نه سرغړونه وکړه، حکومت کافی شمېر فوځ او ملیشې د الله نواز هندوستاني ترقیادت لاندې د دوی د ځپلو لپاره سیمي ته ولېږل، عبدالرحمن تره کي مقاومت ونشو کړی، د سیمي پرېښودوته مجبور شو او له هېواد نه ووت.

نادري کورنۍ د مخالفینو په ځپلو کي خاص مهارت درلود، څو کاره ئې کول:

الف: د مخالفینو په ضد اقدام ته به ئې اسلامي رنگ ورکړ، د عدلیې وزارت پرېکړه او د درباري پیرانو او ملایانو فتوی به ئې ترلاسه او اعلان کړه، دوی به ئې عملاً له لښکر سره یوځای کړل او د عملیاتو سیمي ته به ئې ولېږل.

ب: د هر قومي پاڅون په خلاف ئې ژر اقدام کاوو، په خپل لومړي مورچل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي به ئې د هغه د ځپلو بندوبست کاوو او موقع ئې نه ورکوله چي هغه وده وکړي، خپور شي او نورو سیموته سرایت وکړي.

ج: له مخالفینو سره ئې په ډېره بي رحمۍ او قساوت چلند کاوو. د دوی د کورونو ورانول، د شتمنیو تالان، د مؤثرو مشرانو وژل او په دار خیژول، کلیوته اور اچول، خپلوان ئې نیول او محبسونو ته لېږل او ترهغه دوی په زندان کي ساتل چي د بیا مخالفت ټول توان طاقت ئې وځپل شي، دا کار دوی له هر هغه چاسره کړی چي د دوی مخالفت ئې کړی که څه هم د دوی ملاتړی وو او قدرت ته د دې کورنۍ په رسولو کي ئې فعاله ونډه وه او دوی ئې د بې دریغه مرستو پوروړي وو.

د: د مخالفت کوونکو په خلاف د فوځي قطعاتو ترڅنګ د هغو قومونو له لښکرو نه استفاده کول چي د دوی مشران به ئې په پیسو واخیستل او د نورو په ضد به ئې جنګول، پدې سره به نه یوازې دوی روان پاڅون وځپلو بلکي په قومونو کي د دښمنۍ او عداوت راولاړولو له لاري به دوی د هرراز ملي قیام مخه نیوله او د دې امکان به ئې ختمولو چي قومونه یو بل ته لاس ورکړي او د دې کورنۍ ظالمانه واکمنۍ ته خاتمه ورکړي.

هـ: د مخالفینو په ضد په عملیاتو کي برخه اخیستونکو قومي مشرانو ته به ئې ځمکي، پیسې او اعزازی رتبې ورکولې، پدې سره به ئې دوی له حکومت سره داسي وتړل او له نورو به ئې داسي را بېل کړل چي تل به د حکومت شا ته ولاړ او له هغه نه دفاع کولو ته اړ وو او نوری لاري ورباندي تړل شوې، دواکدارانو د جرم شریك.

حکومت ګڼ شمېر قیامونه داسي وځپل او د مختلفو سیمو د اوسېدونکو ترمنځ ئې د دښمنۍ او عداوت داسي فضاء را پیدا کړه چي د رژیم مخالفین له ملي پاڅون نه مأیوسه شي او لدې لاري د رژیم له پرځولو نه نا امیده شي او په نورو لارو فکر وکړي. په تشدد، زور زیاتي او د مخالفینو په وژلو او تړلو هیڅ نظام خپله بقا نشي تضمینولی، دا د یوه نظام د نسکورېدو او زوال عوامل دی نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقا او دوام، له کفر سره نظام دوام کولی شي خو له ظلم سره نه، د ظلم او تېري پای تور او تریخ دی که څه هم وځنډېږي. حسیب خدای مهلت ورکوي خو هیڅکله له ظالم نه غچ او انتقام نه هیروی، دا کېدی شي چي ظالم او بې رحمه واکداران یو ځل، دوه ځله، لس ځله عدالت غوښتونکي وځپی او په ټولني کي داسي حالت راپیدا کړي چي د څه مودې لپاره هیڅوك د دوی پرخلاف د غږ اوچتولو جرأت ونکړي، په اوضاع داسي مسلط شي چي بادي الرأی او ساده لوح خلك گمان وکړي چي دا نظام نور د نسکورېدو ندی او په ټولني کي هیڅ داسي ځواك ندی پاتې شوی چي واکمن رژیم ته گواښ ثابت شي او د هغه اقتدار تهدید کړي، خو دا د الله سنت دی او د تاریخ په اوږدو کي په وار وار تکرار شوی چي د ظالمو واکدارانو اقتدار به خامخا د مظلومانو په لاس نسکورېږي او د دوی په لاس به له هغوی نه غچ اخیستل کېږي.

نادري کورنۍ پدې وتوانېده چي مؤقتاً د ملي قیامونو مخه ونیسي او په ټولني کي د وېرې او خوف فضاء راپیداکړي او د مخالفت هرغږ په سینه کي خفه کړي، خو د ټولني د عدالت غوښتني ځپاند او نه خفه کېدونکي احساس بله لار غوره کړه، مجاهدو شخصیتونو، منورینو، ځورول شوو کورنیو او عدالت غوښتونکو، سري او پټې مبارزې ته مخه کړه، د واکمني کورنۍ د مهمو غړو د ترور سلسله پیل شوه، گڼ شمېر هڅي وشوې خو یوازې په څو مواردو کي غشی په هدف لگېدلی:

د سردار محمد عزیز ترور

لومړی د نادرخان ورور سردار محمد عزیز د داؤد پلار چي په برلین کي د افغانستان له لوري مختار وزیر وو، دیوه افغان محصل په لاس په قتل ورسېد، د ده زړه ور قاتل چي د تحصیلاتو په پای کي د (ماکدی برگ) په فابریکه کي په کار مشغول شوي وو، له خپل یوه ملگري سره دا فیصله وکړه چي د انگریزانو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلطې نه د هېواد د آزادولو لپاره باید کوم مؤثر کار وکړي، دا ئې غوره وګڼله چي د انګریزانو د لاس پوځي کورنۍ یومهم غړی سردار عزیز ترور کړي او بیا د جرمني پولیس ته ځان تسلیم کړي او اعلان وکړي چي دا کار مو د دې لپاره وکړ چي نړۍ والو ته د افغان ولس په استازیتوب دا خبره ورسوو چي افغانان د انګریزانو سلطه نه مني، له واکمني ډله نه کرکه لري، دا زموږ له خوا د انګریزانو په خلاف یو احتجاج وو، انګریزانو د دغي کورنۍ په لاس زموږ هېواد اشغال کړی او د افغانستان د تباهی باعث شوی، پدې کار سره دوی غوښتل ټوله نړۍ د افغانستان له وضعیت نه مطلع کړي او ټولو ته ثرګنده کړي چي افغانان د انګریزانو له خوا تپل شوي حکومت نه مني.

د عملیاتو د څرنګوالي په سر او دا چي یوکس یا دواړه دا عملیات تر سره کړي، مناقشه وشوه، هر یوه غوښتل چي دا کار د ده په لاس تر سره شي، بالآخره د قرعی له لاري د دوی مناقشه حل شوه او دا افتخار د سید کمال په برخه شو، تفنګچه ئې راواخیسته، له ملګری سره ئې خدای پاماني وکړه او د سفارت په لوري وخوځېد، سفارت ته له رسېدو سره سم ئې زنګ ووهو، جرمني محافظ د کارت پوښتنه ترې وکړه، هغه خپل کارت ورکړ او له سفیر سره د لیدني غوښتنه ئې وکړه، د انتظار په حالت کي وو چي سفیر پداسي حالت کي له پورتني منزل نه راکوز شو چي سردارعتیق الله او انورعلي د ده ترشا وو، سیدکمال ورمخکي شو، خپله تفنګچه ئې راوایستله او په سردار محمد عزیز ئې دوه ډزي وکړي، چي ځای په ځای ولوېدو او مړ شو، سیدکمال خپل هدف ته رسېدلی وو، تفنګچه ئې آخوا واچوله او د پولیسانو راتلو ته منتظر شو، پولیسان راغلل، دی ئې ونیو او محبس ته ئې واستاوو، دوستانو ئې هڅه وکړه چي هغه پدې خبره قانع کړي چي د تحقیقاتو په دوران کي د اقدام وجه سیاسي نه بلکي شخصي وښیي ترڅو د ده په مجازات کي تخفیف راشي او له اعدام او دائمي حبس نه وژغورل شي، خو ده د محاکمې په ورځ په ډېر جرأت او زړه ورتیا او پوره صراحت سره وویل: د افغانستان شاهي رژیم چي سردار محمد عزیز ئې سفیر او د شاهي کورنۍ غړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، د انګریزانو لاس پوڅی رژیم دی، هېواد ورانوي او د تباهي په لوري ئې خوځوي، زه یو افغان یم، دا کار مي د دې لپاره وکړ او هغه مي وواژو چي پدې سره د دې کورنۍ په خلاف د افغان ولس کرکه او نفرت نړیوالو ته څرګند کړم.

په کابل کي د انګریزانو مختار وزیر، (فریزر تتلر) پدې هکله لیکي: د ۱۹۳۲ کال د جون په میاشت کي سیدکمال افغاني محصل، محمد عزیز وواژو او دا خبره ئې اعلام کړه چي: د ده دا عمل د انګریزانو د سلطې په خلاف یو پروتست او احتجاج وو.

نادري کورنۍ د دې په ځای چي دې ته ورته اقدامات د خپل وحشیانه سیاست نتیجه وګڼي، له ظلم نه لاس واخلي، د بې ګناه افغانانو تړل او وژل متوقف کړي، برعکس د خپلي وحشیانه تګلاري په دوام ټینګار کوي او د تشدد مضاعف کولو لار غوره کوي. د هغو کسانو شمېر چي په همدې موده کي په قتل رسېدلي سلهاوو ته رسېږي چي ځیني ئې دا دي:

سید احمد خان نایب سالار، اعظم خان کندك مشر، محمداکبر خان اکبر، محمد یوسف خان حقیقی، جنرال پینن بیك خان، دوست محمد خان غنډ مشر، احمد شاه خان کنډك مشر، سیداحمد خان د شاهي فرقې کنډك مشر، جنرال غلام جیلاني خان چرخي، جنرال شیرمحمد خان چرخي، امرالدین خان، عبداللطیف خان، محمد نعیم خان، عبدالرحمن خان لودي، فیض محمد خان باروت ساز، تاج محمد خان پغماني، جنرال شیرمحمد خان چرخي، محمد ولي خان، میرزا محمد مهدي خان قزلباش، فقیر احمد خان، علي اکبر خان غونډمشر، خواجه هدایت الله خان، مولاداد خان هزاره، محمدعظیم خان منشي زاده، دوران خان، زمان خان د نجات ښوونځي زده کوونکی، محمدایوب خان د نجات ښوونځي معاون، عبدالطیف خان چرخي، قربان خان هزاره، یو محمود خان، بل محمود خان پداسي حال کي چي زده کوونکی وو، محمد زمان د بریښنا د شرکت کاتب، میرعزیز خان، میرمسجدي خان، عبدالحکیم خان رستاقی، میرزا محمد خان، امیر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان، ميرعبدالعزيز خان او ډېر نور.

او هغه کسان چي په محبس کي د اوږدې مودې تکليفونو، ستونزو، لوږو، وهلو او ټکولو او د راز راز تعذيبونو په نتيجه کي مړه شوي دا دي:

محمد سعيد خان د محمدولي خان خوريی، نايب سالار جانباز خان چرخي، محمد اسعميل خان د محمد صفرخان زوی، محمد عزيز خان غوربندي د شجاع الدوله ورور، دين محمد خان د فرانسی فارغ التحصيل، سيدغلام حيدر خان د کنر، محمد بشير خان منشي زاده، ميرزا عبدالله خان منصوری. محمد ابراهيم خان قاری زاده، اعظم خواجه د بريښنا د شرکت رئيس، خواجه ميرعلم خان، ميرزا شيرين خان چرخي، يحيی خان چرخي (څوارلس کلن هلك)، محیالدين خان انيس، محمد امين خان د ولي خان خوريی، شيرمحمد خان، محمد کريم خان منشي زاده، عبدالفتاح خان تلگرافی، مسجدي خان هزاره اوگڼ شمېر نور. ټولي بندي خانې په سياسي بنديانو ډکي وی، په کابل کي د دولت وحشتناك محبسونه د ارگ محبس، د سرای موتی محبس، دهمزنگ، د کوتوالۍ محبس، دا محبسونه ټول د نادري کورنۍ د اقتدار په دوران کي له سياسي بنديانو نه تر خولې ډك وو.

د غلام نبي خان چرخي وژنه:

په وژل شوو کسانو کي د غلام نبي خان وژنه ډېره دردوونکې او له مروت نه لري وه: نادرخان هغه ته بلنه ورکړه چي د لېدو لپاره ئې قصر ته ورشي. غلام نبي خان له خپل ورور جنرال غلام جيلاني خان او د ترو زامنو، نايب سالار جانباز خان چي له نادرخان سره ئې په لوگر کي د حبيب الله کلکاني له فوځونو سره د جنگ په دوران کي مرسته کړې وه او دی ئې له مرگ نه ژغورلی وو او له جنرال شيرمحمد خان سره د دلکشا ماڼۍ په لور وخوځېدو. نادرخان په قصرکي د ده د وژلو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص تدابير نيولي وو او مسئولو كسانو ته ئې لازم هدايات وركړي وو. له قصر نه بهر يوه عسكري منظمه قطعه درول شوې وه، نادرخان د دلكشا په ماڼۍ كي منتظر وو، غلام نبي خان له موټر نه راكوز شو او د گارد مخي ته په انتظار كي پاتې شو، نادرخان له څه ځنډ نه وروسته راڅرگند شو، د ده او غلام نبي خان چرخي ترمنځ موټر حايل وو، غلام نبي خان او ملگرو ئې احترام په ځاى كړ، خو شاه له څه ځواب نه پرته هغه ته وويل:

غلام نبي خانه! له تا سره افغانستان څه بد كړي چي خيانت كوي؟

غلام نبي خان ورته وويل: افغانان پوهېږي چي څوك خيانت كوي؟!

د پاچا رنگ سور شو او په ډېر غصه ناك غږ ئې د گارد سپاهيانو ته وويل! وئي وهئ! سپاهيان رامخكي شول او هغه ئې په ځمكه رانسكور او تر لنگتو، سوكانو او د كنداغونو تر بريد لاندې ونيو، نادرخان بيا وربانديي غږ كړ: داسي ئې ووهئ چي ومري، پدې سره سپاهيانو د كنداغونو په ځاى د توپك د ميل په خولو سره په هغه مرگاني گوزارونه پيل كړل، هومره ووهل شو چي همالته ئې ساه وخته، د ده مړى ئې چي ټول هډوكي او اندامونه ئې مات وو، كورنۍ ته ورولېږو.

د انگريزانو په سفارت كي مسلحانه عمليات:

دوهم مهم عمليات په كابل كي د انگريزانو په سفارت كي ترسره شول، محمد عظيم خان منشي زاده د منشي محمد نذيرخان زوى چي ابتدائى تحصيلات ئې د حبيبيې په ليسه كي او لوړ تحصيلات ئې په جرمني كي تكميل كړي وو، با احساسه او هدفمند انسان وو، په انگريزي او جرمني ژبو ئې تسلط درلود، د هېواد د دردوونكې وضعي له ليدو نه سخت ځورېدو، د انگريزانو ناولې مداخلې او له شاهي كورنۍ نه د دوى حمايت ورته د زغملو نه وو، هوډ ئې وكړ چي د انگريزانو د سفير په وژلو سره نړۍ والو ته څرگنده كړي چي افغانان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگريزانو سلطه او د دوی د لاس پوڅي کورنۍ واکمني نه مني.

د ۱۳۱۲ کال د سنبلې په پنځلسمه د پنجشنبې په ورځ د سفارت په خوا وخوځېد، تفنگچه ئې په لاسی بکس کې کېښوده، د سفارت وره ته ودرېدو، محافظ د ننوتلو اجازه ورنکړه، محمد عظيم خان د سفارت يوه مأمور ته وويل چې غواړي شخصاً له سفير سره د يوې مهمې مسئلې په هکله خبرې وکړي، د سفارت يوه مأمور د ستينجر په نامه ده ته خبر راوړ چې سفير مشغول دی، ما ته خپله خبره وکړه چې سفير ته ئې ورسوم، ده هم ورته وويل: سمه ده، صبر وکړه، زه خپل بکس خلاصوم، خپله تفنگچه ئې راوايسته، ستينجر په تېښته شو، خو محمد عظيم خان د تېښتې موقع ورنکړه او هغه ئې وويشت، ورپسې ئې دوه نفره د سفارت هندي او افغاني مأمورين هم وويشتل، بيا ئې تفنگچه لرې واچوله او د سفارت محافظينو ته ئې ځان تسليم کړ. د ډزو د ختمېدو او د محمد عظيم له تسليمېدو وروسته سفير له خپلې خونې راووت او محمد عظيم ته ئې وويل: زه داسې گڼم چې دا گولۍ زما په سينه لېگېدلې وې! هغه په ځواب کې ورته وويل: هو، دا کار مې د دې لپاره وکړ چې لندن پدې پوه شي چې موږ خپل اصلي دښمنان پېژنو.

د نادرخان انقلابي اعدام

د انگريزانو په سفارت کې د محمد عظيم منشي زاده له تاريخي او نه هېرېدونکې عملياتو نه فقط يوه مياشت او يوه ورځ وروسته د ۱۳۱۲ کال د عقرب په ۱۶ نېټه، د دلکشا د ماڼۍ په هغه چمن کې چې يوکال د مخه غلام نبي خان چرخي د نادرخان په امر او د ده د گارد د سپاهيانو د کنداغونو د مرگاني وارونو لاندې په ډېره بې رحمۍ په قتل ورسېد، پدې ورځ همدلته محصلينو ته د جوايزو د ورکولو لپاره خاص محفل جوړ شوی وو، جوايز د نادرخان په لاس وېشل کېدل، ډېرو لوړ رتبه نظامي او ملکي مأمورينو په غونډې کې شرکت کړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو ، کله چي نادرخان د غونډي ځای ته راغی او درباریان د احترام لپاره ودرېدل او دی د استقبال کوونکو د لیکي مخي ته تېرېدو ، ناڅاپی‌عبدالخالق نومي ځوان له دوهم صف نه راووت او په نادرخان ئې ډزی وکړي، دري گولۍ د هغه په سینه ولگېدي او همالته په ځمکه راپرېوت او له هغه عاقبت سره مخامخ شو چي د ټولو مغرورو او ظالمو واکدارانو پای دی. عبدالخالق د غلام نبي خان چرخي په شمول د سلها وو مظلومو شهیدانو غچ له هغه نه واخیست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ظاهر خان واکمني

د نادر وژنه ستره حادثه وه، که د حکومت په لاس د لویو شخصیتونو له وژلو او په شمال او جنوب کي د قومونو له ځپلو نه څه موده مخکي دا کار شوی وی نو له شك نه پرته به په وضعیت کي ژوره تبدیلي راتله او په همدې ورځ به د نادرخان د مفسدي کورنۍ واکمني د تل لپاره پای ته رسېده، خو دې کورنۍ د نادرخان د واکمنۍ په لنډې مودې کي ملت دا سي ځپلی وو چي د یوې غیر مترقبه پېښي په نتیجه کي راپاځېدل او د رژیم نسکورول ورته ممکن نه وو.

د نادر خان ځواکمنو ورونو فیصله وکړه چي د ده ۱۹ کلن زوی د پاچاېي په ګدۍ کښېنوي، په ظاهر کي ظاهرخان د تخت او تاج وارث وګڼل شي خو په حقیقت کي ټول واك د دوی په لاس کي وي. د نادرخان په وخت کي هاشم خان د رژیم دوهم ځواکمن کس وو، خو اوس اصلي واکمن دی وو او ظاهرخان فقط د یوه سمبول حیثیت درلود، سیاسي چاري کاملاً د محمد هاشم خان په لاس کي وي او نظامي چاري د ده د ورور شاه محمود خان په لاس کي. څوکاله وروسته د ترونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای د ده دوه تربرونو نعیم خان او داؤد خان ونیو، دوی ته هم په سیاسي او نظامي برخو کي واکمني په میراث ورسېده، په واکمنۍ کي د دوی ګډون د ظاهرخان ټولواك کېدل وځنډول، دې سلسلې د نړیوالي دوهمي جګړې تر پایه دوام وکړ، نولس کلن ماشوم پاچا ته یوازې نوم کافی وو، د واك په معنی او د هغه د استعمال په څرنګوالي نه پوهېدو، اصلي ټولواکان د ده ترونه او بیا تربورونه وو، ده ورو ورو دا احساس کاوو چي د ارګ په خونو کي د ده د پاچاهۍ حیثیت داسي دی لکه په طلائی قفس کي بندي مرغۍ، حتماً به ئې غوښتل چي لدې حالت نه ووځي او ټولواك شي، خو په ابتداء کي ئې نه د دې کار جرأت درلود او نه توان. باید د مناسب فرصت رارسېدو ته ئې انتظار کړی وی، دا انتظار ډېر اوږد شو، هومره ئې دوام وکړ چي دی په عمر پوخ او څلوېښت کلنۍ ته نږدې شو او ځواکمن ترونه ئې له مخي لرې شول. ده غوښتل چي له تربرونو نه ده ته د واکمني انتقال د یوې لویې جرګې له لارې ترسره شي او دې کار ته قانوني بڼه ورکړی شي، دا زړه ورتیا ئې نه درلوده چي پخپله او د یوه شاهي فرمان له لارې سردار داؤد او سردار نعیم له قدرت نه ګوښه او ځان ټولواك اعلان کړي، خو د دې هدف د تر لاسه کولو لپاره ئې یو داسي اساسي قانون اعلان کړ چي پاچایي د ظاهرخان د کورنۍ او اولاد میراثی حق وګڼي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام وشمېری او په دولتي چارو کي د پاچایي کورنۍ د غړوکارکول پای ته ورسوی. د اساسي قانون له اعلان نه د پاچا اصلي هدف دا وو چي پدې سره پاچا غوښتل ځواکمن تربورونه له مخي لرې کړي. متأسفانه ځیني تاریخ لیکونکي داسي ګمان کوي چي د اساسي قانون د اعلان وجه یا دا وه چي د دوهمي نړۍ والي جګړې په پای کي اکثر استبدادي نظامونه رانسکور شول، د سلطنتي رژیمونو ځای دیموکراتیکو نظامونو او منتخبو حکومتونو ونیو، د رژیم اصلي بهرنی حامي په زوال محکوم شو او لدې نه وروسته د خپلو لاس پوڅو حکومتونو له حمایې نه عاجز وو، په انګریزانو پوري تړلي حکومت دې ته اړ شو چي د ولس د حمایت ترلاسه کولو لپاره څه وکړي،... دا تحلیل د ډېرو حکومتونو په هکله

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدق کوي، په ډېرو هغو هېوادونو کي چي د دوهمي لويي جگړي نه مخکي د هغه وخت د طاقتورو ځواکونو مستعمرې وې او د جگړي په نتيجه کي د دغو ځواکونو زوال پدې منتج شو چي د دوی د مستعمرو سياسي جوړښت بدل شي او د زړو حکومتونو ځای نوی حکومتونه ونيسي، پدغو هېوادونو د استبداد او اختناق خورې توري وربځي ورو ورو لري شي او د تنفس نوې آزاده فضاء رامنځته شي، پدې کي هم شك نشته چي د افغانستان سياسي فضاء هم لدې عمومي نړۍ وال بهير نه حتماً څه ناڅه متأثره شوې وه، خو زموږ په هېوادکي دغه غولوونکي اصلاحات لکه د ظاهرخان د کورنۍ واکمني ته قانوني بڼه ورکول او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو گوښه کول اساساً پدې خاطر ترسره شوي وو چي ماشوم پاچا ځوان شوی وو، د ټولواك کېدو شوق ئې راپارېدلی وو او غوښتل ئې ځواکمن تربورونه له خپلي مخي لري کړي. د دې کار لپاره يو بل اساسي لامل هم په گوته کولی شو او هغه دا چي:

د دوهمي نړيوالي جگړي په نتيجه کي د قواوو نړيوال مخکنی انډول متزلزل شو، جرمني مضمحل شو، د بريتانيا ځای امريکا ونيو او شوروي اتحاد د يوه نوی لوی ځواك په څېر سر رااوچت کړ، د اروپا لويه برخه د هغه ترسلطې لاندې راغله، د شرق په لوري د جاپان تر اوبو او په جنوب کي د افغانستان تر پولو ورسېد، د داسي يوه يرغلگر ځواك په وړاندي د افغانستان په شان وړوکي هېواد، له هغه منحط رژيم سره، نشو تم کېدای، واکداران له ولس نه وېرېدل، له خپلو خلکو سره ئې هغه څه کړي وو چي پدوی ئې اعتماد نشو کولی، د دې په ځای چي ولس ته رجوع وکړي، د نوی بهرني حامي په لټه کي شو، غوښتل ئې د مسکو حمايت ترلاسه کړي، مسکو خپل شرايط درلودل، مسکو اوس د داسي يوه استعماری ځواك پلازمينه وو چي د کمونيزم برلاسی ئې غوښتله او پدې باور وو چي کمونيزم بايد په ټولي نړۍ حکومت وکړي او د غرب پانگوال نظام په ختمېدو دی، ناچار به خپل ځای کمونيزم ته پرېږدي، د دنيا له هيڅ ځواك نه ئې سترگه نه سوه. د کابل واکمني کورنۍ فيصله وکړه چي مسکو په هري بيی راضی کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسکو خپل شرايط درلودل، واکمني کورنۍ د دغو شرايطو منلو ته ځان اړګڼلو، مسکو تر دې نه په کم شي نه راضی کېدو چي په افغانستان کي بايد د دوی پلوي عناصر سياسي حزب ولري، آزاد فعاليت وکړای شي. دولت د همدې لپاره داسي اساسي قانون اعلان کړ چي د سياسي احزابو جوړول ئې مجاز ګڼل، له همدې قانوني جواز نه په استفادې سره سياسي احزاب ميدان ته راووتل. په عمومي توګه دا ډلي په دوو برخو وېشلی شو:

يوه هغه چي د روسانو په پانګه او د روسيې د سفارت تر مستقيمي لارښودني او حمايې لاندې ئې خپل کار پيل کړ، کافی امکانات ئې درلودل، دولت هم حمايه کول، کم له کمه د هغوی مخه ئې نه نيوله او داسي څه ئې نه کول چي دا ډله روسانو ته د دولت له چلند نه شکايت وکړي.

بله ډله هغه وه چي د هېواد له رواني وضعي نه شاکي او د بدلون په لټه کي وو، خو نه ئې ځواکمن حامي درلود او نه خاصه مفکوره، ملي احساساتو راپارولي وو او د نړيوالو تحولاتو نه متأثر شوي وو. د دې ډلي پلويان په يوه او بله بهانه وځورول شول، بنديان شول، تبعيد شول او له راز راز کړاوونو سره مخامخ شول، د يوې ټينګي اعتقادي زېرمي د نه درلودو په وجه ونتوانېدل د کړاوونو په وړاندې خپل شته والی وساتي او کار ته دوام ورکړي، د لاري په نيمايي کي متلاشي شول او له صحنې ووتل. خو کمونستان وتوانېدل چي ورو ورو وده وکړي او په يوه داسي ډلي بدل شي چي د هېواد په وروستيو پېښو کي قاطع ونډه ولري، د دې لپاره چي د هېواد د هغه وخت سياسي او اجتماعي حالات په دقيقه توګه درک کړی شو د هغه مختلف اړخونه په تفصيل سره څېړو:

د شاهي کورنۍ وضعيت

د هاشم خان او شاه محمود خان له مرګ نه وروسته د دوی ځای داؤد خان او نعيم خان ونيو، داؤد د اقتدار ليوال وو، غوښتل ئې د روسانو په مرسته قدرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کړي، له کمونستانو سره ئې نږدې اړيکې وې، کمونستانو هغه د افغانستان د مترقي نهضت مؤسس ګڼلو، ظاهرخان له هغه نه وېره درلوده، په حکومت کې د داؤد د شته والي په صورت کې د ده د ټولواک کېدو هيله نه ترسره کېده، د اساسي قانون په پلمه ئې هغوی له قدرت نه لرې کړل. پدې سره قدرت ټول د ظاهرخان په لاس کې پرېووت، ده ته دا موقع پېدا شوه چې په عادي حالت کې لاس ته ورغله چې بې رحمه ترونو او تربورونو ئې افغان ولس داسې ځپلی وو او د وېرې داسې وحشتناکه فضاء ئې راپيدا کړې وه چې د رژيم په خلاف د عصيان او بغاوت جرأت ترکلونو کلونو په ولس کې ختم شوی وو، مخصوصاً د نادرخان له قتل نه وروسته، دوی په سلهاوو کسان پدې قتل کې د لاس درلودو په پلمه يا اعدام کړل، يا ئې د محبس تورو خونو ته ولېږل او په لاسونو پښو کې ئې ځنځيرونه ورواچول، يا ئې يوې خوا بلې خوا تبعيد کړل، دا تصفيې او دا وحشيانه عمليات هومره شديد او غضبناک وو چې تر ډېرو کلونو په افغان ولس وېره او هيبت مسلط وو، مؤثر شخصيتونه ځپل شوي وو، د دې تصفيې په دوران کې هر هغه ځوک قرباني شو چې ولس ورباندې راغونډېدی شو.

په شاهي کورنۍ کې له سردار داؤد نه پرته بل داسې ځوک نه وو چې د ظاهرخان ټولواکي له ګواښ سره مخامخ کړي.

روسانو نه غوښتل چې ظاهرخان له واکه لرې کړي. روسانو هومره امتيازات ترلاسه کړي وو چې د ظاهرخان لرېکول ئې بې فايدې ګڼل، برعکس په قدرت کې د ده پاتې کېدل ورته مفيد بريښېدو.

د ظاهرخان د پاچايي د اوږدېدو اصلي لاملونه همدا وو، که نه نو په ده کې نه د مشرتابه مواصفات وو، نه د هېواد د ادارې کفايت او نه د دولت د چارو د سمبالولو استعداد. د افغانستان په اوږده تاريخ کې شايد تر ده زيات نا اهله، بې کفايته، ناپوه او تنبل پاچا نه وي تېر شوی. د ده کار دا وو چې په کال کې به ئې درې، ځلور ځله د اخترونو، جشن او د کال د لومړۍ ورځې په مناسبت د ولس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نامه لنډه، بې محتوا او تکراري وينا کوله، هغه هم د کاغذ له مخي چي په هري جملي کي به بند پډو او د الفاظو له سمي افادې نه به عاجز وو، د کال ډېری ورځي به ئې په ښکار او مېلو تېرولې، ګڼ شمېر ښکارځايونه او د چړچو ځايونه ئې ځان ته جوړ کړي وو، هم په شرابو معتاد وو او هم په چرسو. په عياشۍ او اخلاقي فساد کي ترستوني غرق وو. نه ئې د دې پروا درلوده چي په ولس څه تېرېږي او نه ئې لدې شرم درلود چي نړۍ وال چېري رسېدلي او موږ چېري پاتې يو او افغانان څومره لدې کاروان نه وروسته پاتې شوي او له هيچا سره د سيالۍ کولو ندي، لدوی سره د ولس غم نه وو، دا ورته مهمه نه وه چي ولس په فقر، لوږې، جهل، بيماری او احتياج کي ژوند کوي، نه د ولس پری پری جامې، ژېړ مخونه او بربنډې پښې او نه د هېواد غمناك او شرموونکی اقتصادي او اجتماعي وضعيت او نه دا چي نن افغانستان د نړۍ تر ټولو هېوادونو وروسته پاتې دی او په هرڅه کي نورو ته محتاج دی، دا مسائل هغوی ته مهم نه وو، د شاهي کورنۍ هرغړي ځانته د اروپا په سويه ژوند برابرکړی وو، د هېواد په هري سيمي او هر ولايت کي ښه ځمکه د دوی وه، سمسور باغونه د دوی وو، لوی لوی قصرونه د دوی وو، چي هرولايت ته به ولاړی او سمسور باغ او آباده ښېرازه ځمکه به په نظر درغله، يا لويه قلعه او ستر قصر به دې تر سترګو شو او پوښتنه به دې وکړه چي دا د چا دی؟ نو د شاهي کورنۍ د يوه غړي نوم به ئې درته واخيست، د کابل په شا و خوا سيمو، لکه چهارآسياب، موسهی، چهلستون، بګرامي، پغمان، کاريزمير، ارغندي، لوګر، سروبی، جلال آباد، نورستان ... کي هر يوه ځانته د ځمکو او باغونو تر څنګ د چړچو او مېلو ځايونه جوړ کړي وو.

د خارجه وزارت مهمي دندي سردارانو ته مختص شوې وې، سفيران به يوازې په هغه صورت کي له سردارانو نه پرته بل څوك ټاکل کېدو چي مناسب سردار به ئې ورته نه وو موندلی. د حقوقو پوهنځي د ديپلوماسی شعبی کي يا د سردارانو زامن منل کېدل، يا د هغه اشرافو زامن چي د شاهي کورنۍ سره به ئې خاصي اړيکي وی. دا د اشرافو پوهنځی وو، لدې نه واکمنان او سياست مداران

(c) ketabton.com: The Digital Library

را وتل، سیاست او واکمني د پاچايي کورنۍ حق وو ، دوی له مورنه واکمنان پيدا شوي وو او "عوام الناس" دا حق نه درلود چي د دوی په موروثي حق کي تشبث وکړي!!! دوی خپله نيك بختی د ولس په بدبختی کي لټوله، هاشم خان به ويل: که ولس محتاج او وږی وو ستا په شا او خوا به راغونډ ېږي او که موړ وو د تا پروا نکوي. ده د فيل مرغانو فارم درلود ، د کورنۍ غړي ئې يوه ورځ په داسي حالت کي فارم ته بوتلل چي فيل مرغان وږی ساتل شوي وو ، د دوی په ليدو سره ټول په زغاسته د دوی مخي ته را غونډ شول، خو بله ورځ ئې دوی ته دانه ورکړې وه، چي د کورنۍ غړي ئې فارم ته راوستل گوري چي فيل مرغان د مخکي ځل په څېر د دوی خواته نه رازغلي، هاشم خان ورته وويل : ولس هم همداسي دی، که دي وږی وساتو ستا لاس ته به گوري او ستا په شا او خوا به راغونډ ېږي، خو که په گېډه موړ شو له تا نه بې نيازه کېږي. دا د شاهي کورنۍ فلسفه وه، د همدې منطق په حکم دوی عملاً خلك په لوږه او فقر کي ساتل.

د پاچا، ملکې او د شاهي کورنۍ د نورو غړو لاسونه ښکلول په درباريانو فرض وو ، ممکن نه وو چي څوك د ی لوړو مقامونو ته د رسېدو شوق وکړي پرته لدې چي د شاهي کورنۍ په وړاندي سرټيټ کړي او لاسونه ئې په سترگو وموښي، عزت ته د رسېدو لار همدا وه چي د عزتمندو په وړاندي سپك او ذليل شي.

د هېواد اقتصادي وضعيت

لکه څنگه چي د هېواد سياسي قدرت د يوې کورنۍ او په هغې پوري د تړلو کسانو په لاس کي وو، همدا راز شتمني، ځمکي، شرکتونه او بانکونه هم د همدې ډلي په واك کي وو. سياسي نظام د داسي يوه اقتصادي نظام ساتونکی وو چي غريب مزيد غريب کړي او غني مزيد غني، د غريبانو په زبيښلو کي د اغنياوو لاس آزاد پرېښودل شوی وو، دوی د ناداره طبقې د استثمار لپاره هرڅه کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، نه سود حرام وو، نه احتکار او نه د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده، نه د ځمکه وال او بزګر ترمنځ، نه د تاجر او مشتری ترمنځ، نه د بډای او نادار ترمنځ او نه د فابریکې د خاوند او کارګر ترمنځ د تعامل په هکله نه کوم قانون وو او نه کومه ضابطه، استخدام کوونکي له استخدام شوو سره هرڅه کولی او د دوی له اړتیا او مجبوریت نه ئې هره استفاده کولی شوی.

د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي افغنستان تل یو زراعتي هېواد پاتې شوی، ځمکه د تولید اصلي او اساسي وسیله وه، ځمکه د محدودو کورنیو په لاس کي وه، دا ځمکي یا له مسلط او حاکم نظام سره د ملګرتیا په وجه دوی ترلاسه کړې وی او یا د کمو ځمکو د خاوندانو له مجبوریتونو نه په استفادې سره ئې لدوی نه اخیستی او ورو ورو ئې خپلي ځمکي زیاتي کړې وی، د زراعتي ځمکو زیاته برخه د هغو کسانو په لاس کي وه چي تر ۱۰۰۰ جریبه ئې زیاته ځمکه درلوده، که څه هم د میراث د وېش اسلامي قانون په یوه لاس کي د ځمکو د تراکم مخه نیوله او مسلسل ئې لويي ځمکي په وړو وېشلې خو په یوه غیر اسلامي ماحول کي یوازې لدې لاري د فیوډالي نظام او د هغه له خطرناکو عواقبو مخنیوی ممکن نه وو، بزګران یا په ځمکو پوري تړلې کورنۍ وې، چي هم د دوی دنده له پلار نه اولاد ته په میراث رسېده او هم په خپله دوی له ځمکه وال پلار نه د ده اولاد ته په میراث رسېدل او یا ئې ځمکه په اجاره کرله. دوی دې ته اړ وو چي د حاصلاتو تر اخیستلو پوري خپل ورځني مالي مشکلات د پور له لاري حل کړي، د ځمکو خاوندانو به یا د سود په مقابل کي دوی ته پور ورکولو او یا به ئې د ځمکي حاصلات مخکي لدوی نه په کمه بیه واخیستل، بزګران تل د مالکینو پوروړي وو، دا پور به کال په کال زیاتېدو او خبره به دي حدته ورسېده چي بزګران خپله کمه ځمکه، د یوې (قلبې) غوایي او هرڅه وپلوري ترڅو د پور فشار راکم کړي. د کمو ځمکو خاوندان ورو ورو له صحنې نه وتل او خپلي ځمکي ئې د زیاتو ځمکو د خاوندانو په نفع له لاسه ورکولې. د دوی خوراك اکثراً تریخ چای او وچه مړۍ د اوربشو، جوارو او کله د غنمو وه، یوازې هغه کورنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي وزه يا غوا ئې ساتلی شوی، پدې توانېدل چي کله کله د شيدو، مستو او تروو خوند وڅکي. اکثراً پدې نتوانېدل چي په کال کي څو ځله هم د غوښي کټوه باندي کړي.

د اکثرو کورنيو وضعيت داسي وو:

يوه له تيرو يا خټو نه جوړه شوې توره کوټه چي لوړوالی ئې د انسان ترقد نه ټيټ وو، پدې خوني کي به ټولي کورنۍ ژوندکاوو، پخلی به د خوني منځ کي کېدو، په ژمي کي به د خوني يوې خوا ته د دوی مواشي، يوه کنج کي غله، بلي خوا ته د سوند لرگي وو، دېوالونه، مخصوصاً د خوني چت به له دوده تك تور وو، د باران او واورو په ورځو کي به خوني څڅېدې، د څڅوبي توري اوبه به پدوی را پرېوتې.

د پښتنو په سيموکي ئې جامو ته کالي ويل او دا د دې لپاره چي په کال کي به يو ځل بدلېدل، جامه به هلته بدلېده چي ورسته به شوه، په وار وار گنډلو او پيوندولو به نوره له استفادې لوېدلې وه، هغه خو بختور وو چي کالي ئې درلودل، په نورستان کي خلکو د وزو څرمني اغوستلې.

د مالدارۍ وضعيت هم همداسي وو، واړه مالداران ورو ورو له صحنې وتل او خپل هرڅه ئې د لويو مالدارانو په گټه له لاسه ورکول، د هېواد سياسي نظام د اقتصاد هره برخه په خپل رنگ کي رنگولې وه، تل همداسي کېږي، د ټولني د اقتصادي نظام جوړښت د سياسي نظام په لاس ترسره کېږي.

افغانستان د اوبو د زېرمو له ناحيې ډېر غني دی، شايد د دنيا کم هېوادونه له هغه سره پدې هکله سيالي وکړي شي، خو زموږ د اوبو زياته برخه بهرته درومي، زموږ ټول نهرونه طبيعي دي، مفسدو حکومتونو د اوبو مهارولو او د نهرونو کيندلو او د دښتو خړوبولو په هکله هيڅ څه ندي کړي. د افغانستان هم ځمکه د نفوس په تناسب زياته ده او هم د اوبو زېرمي، که دولت يوازې اوبه مهار کړي او د برق د توليد يا د ښدياوو د خړوبولو په برخه کي ترې کار واخلي نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوازې د ټول افغان ولس لپاره کفایت کوي او د فقر او لوږې مخه نیول کېدی شي، بلکې موږ د سیمې له نورو هېوادونو سره پدې هکله مرسته کولی شو.

د ظاهرخان د واکمنۍ تر وروستیو شېبو له څو لویو ښارونو نه پرته چې د پخو سړکونو په ذریعه سره وصل شوي وو او هغه هم د بهرنیو هېوادونو د مرستو له لارې، د هېواد اکثر سړکونه خام او خاورین وو. د زراعت د ودې لپاره د نهرونو ترڅنګ لارو ته ضرورت دی چې یوه سیمه له بلې سره وصل کړي، له یوې نه بلې ته د زراعتي محصولاتو انتقال آسانه کړي، خو تر دې نېټې یوازې د ننګرهار، هرات، کندهار او مزار لوی ښارونه د پخو سړکونو په ذریعه له کابل سره وصل شوي وو، پاتې ولایات او د پخو سړکونو یوې خوا بلېخوا ته ټولې سیمې له پخو سړکونو او په ډېرو مواردوکې له خاورینو سړکونو نه هم محروم وو.

په همدې شلمې پېړۍ کې زموږ په مظلوم هېواد کې د انتقالاتو لپاره له اوښانو، آسونو او خرو استفاده کېده، په کابل کې له یوه ځایه بل ځای ته انتقالات د هغو کراچیو په ذریعه ترسره کېدل چې سړو به په زحمت کشولې.

د کابل په شمول له څو لویو ښارونو نه پرته چې څه ناڅه ئې او سېدونکو برق درلود، د ټول افغانستان خلك د برېښنا له نعمت نه محروم ول، په ډېرو سیمو کې خلکو د رڼا لپاره له هغو څراغونو نه استفاده کوله چې له قرون وسطی نه په میراث پاتې وو، له پخې خټې نه جوړ شوو کوډوړوکې د شرشمو تېل اچول او په هغه کې له پنبې نه په لاس اوبدل شوې فیلته کېښودل او د رڼا لپاره هغه بلول. پداسې حال کې چې که د افغانستان د اوبو له زېرمو نه د برېښنا د تولید په کار کې استفاده وشي نه یوازې د برېښنا له ناحیې د ټول هېواد مشکلات حل کولی شو بلکې خپلو ګاونډیو هېوادونو ته کافی مقدار برېښنا صادرولی شو، یوازې د کنړ له سیند نه کم له کمه ۱۰۰۰ میګاواټه برق ترلاسه کېدی شي، خو لدې مهم سیند نه هیڅ استفاده نه کېږي، ټولې اوبه ئې د پاکستان په لورې درومي. د کنر سیند خواته د ګمبېرې لویه دښته پرته ده چې تقریباً شپېته زره جریبه د کرلو وړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځمکه لري خو د کنر له سيند نه نه د بريښنا د توليد په برخه کي کار اخيستل شوی او نه د همدې دښتي د خړوبولو په برخه کي.

د هندوکش د دنگو غرونو د واورو له سترو سترو زېرمو نه چي کومي اوبه د شمال په لوري بهېږي اکثراً له مناسبي استفادې نه پرته د مرکزي آسيا هېوادونو په لور درومي، حال داچی ترهمدې اوبو لاندې د دښت ميرعلم او دښت اودان په شان پراخی وچي دښتي پرتی دي چي په سلهاوو زره جريبه د کر وړ ځمکه ترې جوړېدی شي، خو له نا اهله واکمنانو سره نه د هېواد د سمسورتيا فکر وو او نه د غم ځپلي ولس د اقتصادي ستونزو د حل کولو انديښنه.

دې ته ورته وضعيت د هېواد په جنوب او غرب کي گورو چي د افغانستان په اوبو دې سيمو ته نږدې گاونډې هېوادونه سمسور شوي او د دې سيمي ولسونه ډېره کمه استفاده ترې کوي.

د افغانستان په اکثرو سيموکي د ځمکي لاندې د اوبو زېرمي ډېری ژوري ندي په کم مصرف سره لدې اوبو نه د ځمکو د خړوبولو په برخه کي استفاده کېدی شي، له کابل نه غرب او جنوب غرب ته پراته ولايات له وردك ميدان نه بيا تر بادغيس پوري، پدې پراخی سيمي کي ستري ستري دښتي دي چي د ځمکي لاندې اوبه ئې له (۸) نه تر (۳۰) مترو پوري ژوري دي، لدې اوبو نه د واټرپمپ په ذريعه په آسانۍ سره استفاده کېدی شي، که دولت د دې سيمي خلکوته فقط بريښنا رسولې وی دا ټوله پراخه سيمه وربانديي سمسورېده.

د هېواد اقتصاد په طبيعي امکاناتو متکي وو، که کله به دا طبيعي امکانات د معمول په څېر ترلاسه نشول نو ولس به لداسي سخت او دردوونکي حالت سره مخامخ شو چي مقابله به ورته گرانه شوه، د ظاهرخان د اقتدار په وروستيو کلونوکي دوه کاله پرله پسې وچ کالي راغله، ولس لداسي قحطي سره مخامخ شو چي خپل زامن به ئې په جوماتونو کي د نورو په اسره پرېښودل، دولت لداسي حالاتو سره د مقابلې هيڅ بندوبست نه درلود، پداسي حال کي چي قرآن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف علیه السلام کیسه د دې لپاره زموږ مخې ته ږدي چې د احتمالي وچ کالي سره د مقابلې لپاره د واکمنانو په مسئولیت پوه شو، هغه د اوه کلني اوږدې مودې وچ کالي لپاره مخکې له مخکې تیاری ونیو او ولس ئې له لوږې او قحطي نه وژغورو.

د اسلام له نظره فقر او لوږه د انسان د ظالمانه تصرفاتو نتیجه ده نه په طبیعت کې د امکاناتو د کموالي نتیجه، اسلام هغه اقتصادي نظام عادلانه ګڼي چې په هغه کې ثروت د اغنیاوو ترمنځ لاس په لاس نشي، په اسلام کې حکومت د بې وزلو حامي دی نه د اغنیاوو استازی، دولت مکلف دی د اغنیاوو له شتمنیو نه معینه برخه واخلي او پدې سره د نادارو مشکلات حل کړي، دولت په ټولني کې د شتمن او نیستمن ترمنځ د تعادل وسیله ده نه د بې عدالتي او د غریب مزید غریب کېدو او د بډای د مزید شتمن کېدو عامل.

اسلام سود او احتکار پدې خاطر حرام کړي چې لدې نه غریبانو ته صدمه رسېږي، پدې سره د بې وزلو له مجبوریتونو نه ناروا استفاده کېږي، پدې سره یو د خپلو خولو او تناکو له حاصل نه محرومېږي او بل له کار او خولو تویولو نه پرته ګټه ترلاسه کوي.

د ظاهرخان د منحطي واکمنۍ په دوران کې دولت له بې وزلو نه د ښکولو وسیله وه، ټول بار د نادارو په اوږو وو، د سړکونو د جوړولو لپاره به دوی بیګار کېدل، مالیه به دوی ورکوله، د جومات ملا او طالب ته به د وظیفی په نامه دوی ډوډی ورکوله، عسکري خدمت به د دوی په غاړه وو، په جګړو کې به د دوی زامن د قرباني لپاره وړاندي کېدل، د مالیی او د ګمرکي محصولاتو نظام داسي وو چي ترهر چا زیات محرومه طبقه له هغه نه متضرر کېده، اسلام د ځمکي له حاصل نه یوه معینه برخه د بې وزلو حق ګڼي چې دولت به ئې ترلاسه کوي او د نیستمنو مستحقینو مشکلات به ورباندي حل کوي، دولت به دې ته هم جدي پاملرنه کوي چي دا حاصل د کومي ځمکي دی، د باران او سیند په اوبو خړوبېږي او خاوند ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځمکي په خړوبولو مصرف نکوي او که په خړوبولو باندي ئې مصارف کوي، په یوه صورت کي د حاصل لسمه او په بل صورت کي د حاصل شلمه برخه ترلاسه کولی شي. خو د ظاهرخان په نظام کي له ځمکي نه مالیه اخیستل کېده او هغه د بې وزلو نه؛ بلکه د واکمنانو حق ګڼل کېده، دا په اصل کي جزیه وه چي واکمني کورنۍ له افغان مظلوم ولس نه پدې خاطر ترلاسه کوله چي دوی اسیران وو او هېواد ئې مفتوحه سیمه.

افغانستان د ګاز او نفتو غني زېرمي لري، واکمنانو د دې زېرمو د تفحصاتو کار په سیاسي وجوهاتو روسانو ته وسپارو، دوی د شبرغان ګاز استخراج کړ، د ازبکستان له لاري ئې روسیې ته انتقال او اروپائي بازارونو ته عرضه کړ، د ګاز میتر د ازبکستان په خاوره کي او د روسانو ترکنترول لاندې وو، هم ئې بیه روسانو ټاکله او هم د انتقال شوي ګاز اندازه، د دې ګاز په مقابل کي روسانو د افغانستان حکومت ته هغه زړه وسله ورکړې چي نور د استفادې نه وه او د روسانو په ډیپوګانو کي ذخیره شوې وه، دې ته ئې تازه رنګ ورکاوو او په اوچته بیه ئې په افغانستان پلورله.

روسانو نه غوښتل چي د افغانستان له ځاګانو نه نفت استخراج شي، دا ځکه چي پدې کار سره د سرحد نه آخوا د روس تر کنترول لاندې سیمو په زېرمو باندي منفی اثر پرېوتو.

موږ په حاجي ګک کي د اوسپني هومره ستر معدن لرو چي په نړۍ کي ئې ساری نشته، موږ د مسو او طلا لویې زېرمي لرو د وروستیو تحقیقاتو په نتیجه کي معلومه شوې چي د کیان په درې کي د سرو زرو یو ستر معدن داسي دی چي له هر ټن تېږي نه تقریباً ۴۰۰ ګرامه طلا ترلاسه کېږي، حال دا چي د نړۍ په هیڅ ګوټ کي داسي معدنونه نشو موندلی چي په ټن کي تر ۲۰ ګرامو زیاته طلا ورکړې.

موږ هومره قیمتی تېږي لرو چي په نړۍ کي ئې ډېرکم مثال پیدا کېږي، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرڅه ترڅمکي لاندې پاتې شوي، نا اهله او وطن پلورونکو حکومتونو دې ته هيڅ پاملرنه نده کړې، ظاهر خان همدومره کافی ګڼل چي تشناب ئې د لاجوردو په تيږو پوښل شوی وي او د ارګ په خزانه کي د ده د کورنۍ د ضرورت وړ قيمتي غمي موجود وي.

مذهب

چېري چي واك د فرعون په لاس کي وي او شتمني د قارون په اختيارکي، هلته به مذهب د ولس د استخفاف او تحميق وسيله وي، هلته به مذهبي پيشوايان سحره وي او د دې ډلي په سر کي به هامان وي، د فرعوني نظام ښې لاس. قرآن د يوه فرعوني نظام په هکله همداسي وايي:

هر استبدادي نظام درې برخي لري:

الف: هغه چي په ټولني حکومت کوي او د قدرت واګی ئې په لاس کي دی (فرعون او د ده ملأ او درباريان)

ب: هغه چي د ټولني د اقتصادي نظام مهار د دوی په اختيار کي دی، شتمني او د توليد وسايل ئې په واك کي دي او په بازار حکومت کوي (قارون)

ج: هغه ډله چي د همدې نظام د منلو لپاره خلك ذهناً تياروي، نظام ته ديني او مذهبي بڼه ورکوي، ولس غولوي، د دوی په سترګو کي خاوري اچوي، له واکمن نه يوه مقدسه څېره جوړوي، کله له هغه نه د خدای سيوری، جوړوي او کله ده ته خدايي مقام ورکوي او له ولس نه غواړي چي نه يوازې په ژوند کي د دې ځمکني خدای لمانځنه وکړي، بلکه له مرګ نه وروسته هم د ده مجسمې ته سرټيټ کړي (هامان او د ده ملګری سحره.)

"فرعون" د "موسی عليه السلام" د مقابلې لپاره ترټولو د مخه "سحره" راوراندي کوي، لدوی نه د "موسی عليه السلام" د وژلو فتوی اخلي، د دوی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوله د "موسی علیه السلام" او د ده د الهي مأموريت او دعوت په هکله وايي: ده دین له گوانښ سره مخامخ کړی، د ټولني له غوره دین نه وتلی، فساد خوروي، اقتدار غواړي، دا هڅه کوي چي ستاسو آرام او سوکاله ژوند پای ته ورسوي، تشنج او اختلاف راولاړکړي، امنیت ختم کړي او شرارت خورکړي.

زموږ د ټولني "فرعون" هم "هامان" درلود، د سحره وو مشر، هغوی به د ظاهرخان په هکله عوامو ته ویل:

د ده ملا اوه ولیانو تړلي، کومي سترگي چي په ده ولگېږي د دوزخ اور وربانديِ حرام دی، پاچا په ځمکه کي د خدای سیوری دی، پاچا ته د ورځي اوه ناروا قتلونه جائز دي، ځوك چي د پاچا نه بغاوت وکړي مباح الدم دی، پاچايي خدای ورکړې، د خدای په ورکړې باید قانع او راضی وو...

درباري روحانیونو به د ده لاسونه ښکلول د منبر په سر به په هري خطبې کي د ده د تخت او تاج د بقا او د سلطنت د دوام دعا کېده.

د دې خدمت په مقابل کي درباري روحانیونو ته خاص امتیازات ورکول کېدل، د هېواد دوهم درجه شتمن دوی وو، باغونه، قصرونه او پراخه سمسوری ځمکي ئې درلودې. له واکمنو نه ئې "اجوره" ترلاسه کوله او له عوامو نه "شکرانه"، دین او دینداران ئې د واکدارانو په پښو کي ذبح کول، هغه هم شرعي ذبح، "طاغوت" د دوی "معبود" وو، هماغه "طاغوت" چي ترڅو انسان د هغه په نسبت کافر نشي، په الله د ده ایمان نه منل کېږي، مذهب د واکدارانو په لاس کي د استخفاف وسیله وه او د درباري روحانیونو په لاس کي د پیسو د لاس ته راورو ذریعه، دین د دوی دکان وو، هغه دین چي له خپل حامل نه د قربانۍ غوښتنه کوي، د ظلم په خلاف د قیام بلنه ورکوي، د مظلومانو د ملگرتیا او د دوی د ژغورني په لارکي د مبارزې هدایت ورکوي، خو دین پلورونکو درباري ملایانو له ظالم نه د دفاع وسیله ترې جوړه کړې وه، دوی ظلم توجیه کاوو او له مظلوم نه ئې غوښتل چي په خپل مظلومیت قانع وي، د ظالم د سر دعا وکړي او د هغه سیوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خدای سیوری وګڼي.

اسلام د یوه صادق روحاني او درواغجن او تېګمار روحاني ترمنځ د تفکیك لپاره څو مهمي لارښودني او مشخص معیارونه د مسلمان مخي ته ږدي:

۱ـ وګوره چي هغه د ظالم ملګری دی که د مظلوم؟

۲ـ هغه له خدای نه وېرېږي که له واکدارانو نه؟

۳ـ خپل اجر له خدای نه غواړي که له خدای نه پرته له بل چا؟ طمعه ئې خدای ته ده که له خدای نه پرته بل ته ؟

۴ـ د دین په لارکي ځان قرباني کوي که دین د خپلو ګټو لپاره قرباني کوي؟

۵ـ د ظالم واکدار په دربار کي منلی دی که رټل شوی؟

۶ـ دین ئې د مبارزې سنګردی که دکان؟

۷ـ په دیني چاروکي له خلکو شکرانه او نذرانه غواړي که له خدای نه اجر او بدله؟

۸ـ ظالم ته وایي چي له مظلوم نه لاس واخله او که مظلوم ته وایي چي په خپل مظلومیت قانع او راضی اوسه او د ظالم د سردعا کوه؟

موږ په خپل اوږده تاریخ کي دغه دواړه نمونی روحانیون او علماء درلودل، یوه د دین د لوړتیا لپاره سر ورکړی او بل مذهب سپك کړی او د ظالمانو په پښو کي ئې ذبح کړی.

کمونستانو به له اسلام نه د ځوانانو د بېلولو او د اسلام په هکله د شبهاتو راولاړولو لپاره د درباري روحانیونو کړه وړه د دوی مخي ته کېښودل، په خانقاه کي له عوامو سره د دوی سلوك او په دربارکي د واکمنانو سره د دوی معامله به ئې هغوی ته توضیح کړه او ورته ویل به ئې: اسلام همدغه دی، موږ د مظلومانو ملګری یو او دوی د ظالمانو، موږ انقلاب غواړو او دوی د موجوده نظام بقاء،

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ عدالت او برابري غواړو، دوی نابرابري او تبعيض مقدس او الهي امر ګني، موږ خلکو ته وايو چي د خپل حق د لاس ته راوړو لپاره قيام وکړي، دوی ولس ته وايي چي د خدای په وېش قناعت وکړي،.... که د دين له حقيقت نه بې خبره ځوانان د دا راز تبليغاتو په نتيجه کي لداسي مذهب نه کرکه وکړي او کمونيزم ته ترجيح ورکړي دا نه د کمونستانو د زرنګی نتيجه ده او نه د کمونيزم د قوت او کمال ثمره، بلکي دا د هغو روحانيونو د غلطۍ نتيجه ده چي له دين نه ئې يو کرغېړن تصوېر وړاندي کړي، د حق او باطل ترمنځ د ده دريځ داسي دی چي د هر عدالت غوښتونکي او حق پالونکي کرکه راولاړوي.

په شاهي نظام کي دين سپك او عالم خوار وو، هغه ځوك به مدرسی ته د ديني زده کړي لپاره تلو چي بل کار ئې نشو کولی، اکثراً به ړانده، ګوډان، شل، معيوب او معلول کسان مدرسی ته تلل، هلته به دوی له دين نه فقط هومره ځه زده کړل چي په يوه جومات کي امامت ورکړی شي، د اودس، لمانځه، نکاح او آذان په هکله د خلکو پوښتنوته ځواب وويلی شي، ټول هم او غم به ئې دا وو چي د فراغت پګړی ئې په سر وتړی او د کوم جومات امامت ترلاسه کړي، د درس په دوران کي به هغه د کلي له خلکو نه وظيفه ټولوله او په همدې به ئې شپه ورځ تېروله، د امامت په دوران کي به هم کليوالو ته اړ وو، هغوی به ورسره مرسته کوله، اسقاط او خيرات ته به سترګي په لار وو.

د مدارسو درسی نصاب داسي جوړ شوی وو چي په هغه کي نه ليك لوست زده کول شامل وو، نه د اسلام او هېواد تاريخ شامل وو، نه قرآن او حديث شامل وو، نه ورځنی ضروري علوم. پدې نصاب کي به طالب يوازې د عربي صرف او نحو زده کړه، هغه هم داسي چي نه به ئې په عربي خبري کولی شوی او نه ليکنه او بيا به ئې خلاصه او قدوری ولوستله او په ځينو ابتدايي فقهي احکامو به پوه شو، په مدارسو کي حاکمه روحيه دا وه چي فقه کفايت کوي، نبايد په قرآن او حديث د پوهېدو هڅه وکړو، موږ په قرآن نشو پوهېدی، فقهاوو موږ ته د قرآن او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حدیث خلاصه په فقهي احکامو کي توضیح کړي، همدا کفایت کوي، که کوم طالب غوښتل چي لږ مخکي ولاړ شي، نو د یونان زړه فلسفه او بې فایدې منطق به ئې ویلو چي نه د ده په درد خوړلو او نه د ټولني، نه د ده د دنیا په خیر وو او نه د آخرت. لوی او معروف عالم هغه وو چي منطق ئې لوستلی وو، هغه ته ئې (منطقی ملا) ویل، خو هغه غریب به خپل ټول ژوند پداسي څه کي ضایع کړی وو چي نه ئې د ده دین ښیرازه کاوو او نه دنیا، نه به دی د عوامو په خبرو پوهېدو او نه عوام د ده په خبرو، د عوامو لپاره ئې د ویلو څه نه درلودل، هم به قرآن ورنه پاتې وو او هم حدیث.

زموږ ستر ستر علما به داسي وو چي د عادي خط له لیکلو او لوستلو به عاجز وو، د منبر په سر به ئې خبري داسي وې چي ستا به زړه وربانديې سوځېدو. که به کوم ملا جرأت وکړ چي خپلو طالبانو ته قرآن او حدیث تدریس کړي او یا به طالب غوښتل چي په قرآن او حدیث پوه شي، نو دا کار به د دوری په پای کي ترسره کېدو، خو داسي چي په قرآن د پوهېدو لپاره به ئې جلالین لوستو، جلالین یو مختصر تفسیر دی چي په هغه کي اکثراً د آیتونو نحوي جوړښت څېړل شوی، د جلالین د لوستلو معنی دا وه چي دوی په قرآن کي هم نحو زده کوله او د حدیث لپاره به مشکوة لوستل کېدو، خو له "کتاب الجهاد" نه پرته، طالب ته به ویل کېدل چي اوس د جهاد او هجرت ضرورت منتفی دی، جهاد د صحابه وو کار وو او هجرت د مکې له فتحی نه وروسته ختم شوی، د دې باب لوستل او په معنی ئې پوهېدل ضروري ندي.

چي دین په ټولني باندي حاکم نه وي او اقتدار د دین په واك کي نه وي، طبیعي ده چي د دین عالم به د مشرتابه له مقام نه عزل کېږي او په ټولني کي د ده له پربوتی حیثیت سره متناسبه دنده به ورته سپارل کېږي. د شاهي نظام په دوران کي علماوو ته د نکاح تړل، د ماشوم په غوږ کي آذان کول، د مړی جنازه او د جومات امامت پاتې وو. پدې کي دی د دود دستور تابع وو، ناچار وو هماغه څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي چي په ټولني کي رائج وو.

ده به نکاح تړله خو د نکاح هرڅه به د شریعت خلاف وو، لور له "مهر" نه محرومه وه، "مهر" د ښځی حق نه بلکي د پلار حق وو، د مهر په نامه به پلار خپله لور خرڅوله، "ایجاب" او "قبول" حتی د کونډو په باب هم نه مراعات کېدل، کونډي داسي ګڼل کېدی لکه د میراث مال چي له یوه نه بل ته په میراث رسېدې، کونډي پدې نه وې پوه کړی شوې چي شریعت دوی ته دا حق ورکړی چي په خپله خوښه ځانته خاوند انتخاب کړي، هیڅوك حق نلري هغه په زور نکاح کړي او د اخیستل شوې مینځي په څېر ورسره معامله وکړي، داسي نکاح تړل دې ته ورته ده چي څوك د سود په معامله کي شاهد ، کاتب او ضامن شي.

کمونستانو به دا ټول د اسلام په حساب نیول، دوی به ځوانانو ته ویل: اسلام د روان دردوونکي وضعیت حامي او حتی باعث دی، اسلام نه زموږ پوښتنی ځوابولی شي او نه موغوښتنی ترسره کولی شي. اسلام له قرون وسطی نه په میراث پاتې مذهب دی. د شلمي پیړۍ له غوښتنو سره اړخ نشي لګولی، اسلام د حاکم استبدادي نظام په خدمت کي دی!!

ځوانان او منورین د خپل راتلونکي مسیر د انتخاب په درشل کي د کمونستانو تر شدید فکری هجوم لاندي دې ته اړکېدل چي دین ته شاکړي او اسلام د دې پیړۍ له مقتضیاتو سره متناسب ونه ګڼي. دوی د خپلو پوښتنو ځواب نه په جومات کي اورېدو او نه په خانقاه کې، د ده او جومات ترمنځ هومره ژور او عمیق خلیج حایل وو چي له هغه نه تېرېدل ورته ډېر ګران وو. ملا ته هرمکتبی مرتد برېښېدو او مکتبی ته هر ملا له دنیا بې خبره او د موجوده نظام مدافع او حامي. مکتبی پدې نه پوهېدو چي ملا تر ټولو زیات مظلوم او محروم انسان دی، لدې بې خبره وو چي اسلام پدې وضعي همدومره اعتراض لري او هغه په کلکه محکوموي چي دی ئې تصورکوي. اسلام د دې لپاره راغلی وو چي خلك لدې حالت نه وژغوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملا لدې نه عاجز وو چې له ځوان نسل سره د پخلا کېدو لارې چارې ومومي، د دوی پوښتنو ته ځواب ووايي او د دين په حقيقت ئې پوه کړي.

اسلامي امت د خپل لرغوني تاريخ په اوږدو کې په فکری او اعتقادي لحاظ څلور مهمې مرحلې درلودې:

الف: په قرآن د ترکيز مرحله

هغه مرحله چې قرآن د ټولو فکری هڅو محور وو، چې چا به د پيامبر عليه السلام د ملګرتيا اراده وکړه نو له لومړي ورځې نه به له قرآن سره آشنا شو، مخامخ به ئې د قرآن زده کړه پيل کړه، تل به له قرآن سره مشغول وو، که څه هم پيامبر عليه السلام به يوې داسې "امي" ټولنې کې مبعوث شو چې په ليك لوست نه پوهېدل، خود قرآن همدا لومړيو مخاطبانو د قرآن په مطلب د پوهېدو په اړه نه يوازې څه مشکل نه درلود بلکې قرآن د دوی د الهام لومړی او وروستی منبع وه، د قرآن ترڅنګ ئې د بل هر څه ضرورت منتفی ګڼلو، پدې باور ول چې قرآن يوازې کفايت کوي، پيامبر عليه السلام په قرآن هومره ترکيز کولو چې چا ته ئې د دې اجازه نه ورکوله چې د قرآن ترڅنګ په بل څه ځان مصروف کړي. حتی د احاديثو د ليکلو اجازه ئې چا ته نه ورکوله. قرآن يوازنی لارښود وو، بلنه د قرآن په لوري وه، د مشاجراتو د حل او فصل مرجع قرآن وو، په هر محفل کې به قرآن زمزمه کېدو، يوازې د تلاوت او حفظ لپاره نه؛ بلکې د استدلال لپاره او د دعوت لپاره. کوم نسل چې پدې مرحله کې د قرآن په غيږ کې روزل شوی، مجاهد نسل وو، تل له دښمن سره د منازعې او مبارزې په حال کې. دا مرحله د پيامبر عليه السلام له بعثت نه پيل شوه او د اسلامي خلافت تر پايه ئې دوام وکړ.

ب: په احاديثو د ترکيز مرحله

که څه هم د احاديثو د ليکلو او غونډولو کار د عمر رضی الله عنه په وخت کې پيل شو، خو عمر رضی‌الله عنه پدې هکله جدي اهتمام کولو او د احاديثو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روايت خبره ئې ډېره جدي نيوله، چي چا به وويل: ما له پيغمبرصلی الله علیه وسلم نه اورېدلی، له هغه نه به ئې د شاهد غوښتنه کوله او ويل ئې چي څوك له پيغمبر عليه السلام نه د کوم حديث د روايت ادعا وکړي، هرومرو به شاهد وړاندي کوي که نه نو دروته دي چمتو شي، د ده په مبارك دورکي د دې جدي اهتمام په وجه صرف هومره احاديث وليکل شول چي شمېر ئې ۱۲۰۰ ته رسېدو.

د ابوبکر رضی الله عنه په هکله روايت کېږي چي يوه شپه ډېر مشوش وو، سبا ته عايشې رضی الله عنها ورنه تپوس وکړ، پلاره تېره شپه پرېشانه وې، ولې؟ هغه ورته وويل: هو ما څه احاديث ليکلي، له ثقه او معتبرو کسانو نه مي رانقل کړي، خو پدې نه پوهيږم چي دوی له چا اورېدلي او څومره ثقه دی، وېرېږم چي زه ومرم او دا احاديث له ما نه پاتې شي او پدوی کي داسي خبره پيغمبر عليه السلام ته منسوب شوې وي چي هغه نده کړې او پدې سره زه د هغه عذاب مستحق شم چي رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغه چا لپاره بيان کړی چي ده ته غلطه خبره منسوب کړي، رسول الله صلی الله علیه وسلم ويلي: چا چي ما ته هغه خبره منسوب کړه چي ما نده کړې په جهنم کي دي ځانته ځای ولټوي. ولاړه شه هغه احاديث ما ته راوړه چي وئی سوزم، ټولي پاڼی ئې وسوزولې.

خو وروسته د احاديثو د راغونډولو لړۍ خوره شوه او ورو ورو ئی لمن پراخه شوه، لوی لوی کتابونه وليکل شول، په لکهاوو احاديث راغونډ شول، که څه هم د احاديثو راغونډوونکو ستر خدمت کړی، ډېر زحمتونه ئې گاللي، د حديث د موندلو په کار کي د ډېر زيار او زحمت ترڅنگ ئې کافی اهتمام او دقت کړی خو د دې کار څو پايلي وې:

۱- په قرآن مخکني ترکيز راکم شو، د احاديثو لمن هومره خوره وه چي پدې خور ميدان کي مصروفيت بلي خوا ته د پاملرنی مجال له منځه يووړ، ورو ورو خبره دې ځای ته ورسېده چي قرآن هير شي، مخکي به په هر محفل کي قرآن زمزمه کېدو، د شپې او ورځي به په هره غونډه کې، يوازې يوازې او د نورو سره يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای، له دوست او دښمن سره د قرآن خبري کېدې، خو اوس د ده ځای احادیثو ونیو.

۲ـ مخکي قرآن یوازنۍ مرجع وه، قرآن له یوې خوا مختصر وو او هر چاته دا کار آسانه وو چي په هغه پوه شي، له بلي خوا په قرآن کي نه چا څه زیاتولی شوی او نه کمولی، حرف حرف ئې خوندي وو، خو د قرآن په نسبت د احادیثو لمن ډېره خوره وه، شمېرئې ډېر زیات وو، هر څوك پدې نتوانېدو چي پدې خور او پراخ میدان احاطه حاصله کړي، د اسلام دښمنانو ته د دې موقع په لاس ورتله چي جعلي احادیث جوړ کړي، په مسلمانانو کي شکوك او شبهات راولاړکړي او د فتنو باعث شي، ځینو نورو د خپلو شخصي اغراضو لپاره هري هغي خبري ته د حدیث رنګ ورکاوو چي د دوی د دریغ په ګټه وې، چاروا کو نه یوازې دا چي د خلفاوو په څېر ئې د احادیثو بلکي د روایت په هکله هغه مخکنی جدي اهتمام نه کاوو هغه کسان ئې تشویقول چي د دوی په ګټه او د دوی د مخالفینو په ضد جعلي احادیث خواره کړي. ګورو چي پدې مرحله کي په لکهاوو جعلي احادیث جوړ او خواره شول، امت د فکری تشنج او اضطراب له یوه سخت دور سره مخامخ شو، اختلافات راولاړ شول او امت په ډلو ډلو ووېشل شو.

۳ـ د "فقه" د تدوین مرحله:

پدې مرحله کي یوه نوې سلسله پیل شوه، چي هغه د مخکنۍ مرحلي طبیعي او حتمي پایله وه، د لکهاوو صحیح، ضعیف او جعلي احادیثو خورېدل خلکو ته دا خبره ګرانه کړه چي د دیني احکامو په هکله په کوم حدیث عمل وکړي او په کوم نه؟ کوم ومنی او کوم نه؟ هرڅوك د دې پیچلي او ستر کار له عهدې نشو وتلی، څو د لوړ همت خاوندان راوړاندي شول، د دې ستونزي د حل کولو لپاره ئې ملا وتړله، احادیث ئې وچڼل راویان ئې وڅېړل، غوره ئې له ضعیف او جعلي نه او ثقه ئې له ناثقه نه بېل کړل، فقهي احکام ئې له قرآن او غوره احادیثو نه استنباط کړل او د عوامو غوښتنو او پوښتنو ته ئې ځواب ووایو. پدې کار سره که څه هم ډېری

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستونزي حل شوې او په ځينو ديني احکامو د پوهېدو کار ئې خلکو ته آسانه کړ، خو ځو غير مترقبه عواقب ئې درلودل:

الف: خلکو په فقهي احکامو اکتفاء وکړه او قرآن او حديث ته رجوع ورنه پاتې شوه، پدې سره د قرآن ترڅنګ حديث هم هيرشو.

ب: په فقه کي د اسلام يوازې يو اړخ څېړل شوی او صرف د ورځنی ژوند احکام توضيح شوي، لکه اودس، حيض، نفاس، غسل، لمونځ، روژه، زکات، حج، نکاح، طلاق ... خو په نورو بنيادي او اساسي مسائلو بحث کول او د اسلام نور اړخونه څېړل نه د فقه د بحث موضوع وه او نه خلکو پدې باب د څېړنی او بحث غوښتنه کوله او نه چارواکو له ورځنيو ديني احکامو نه پرته په نورو اساسي او حياتی مسائلو بحث خوښولو، عملاً ګورو چي په فقه کي د امام د انتخاب د څرنګوالي په هکله، د ده د صلاحيتونو په هکله، د ده په انتخاب کي د عام ولس د ونډې او وظيفی په هکله، د شوری په باب، په بيت المال کي د چارواکو د تصرف په باب، د جهاد او هجرت په هکله، يا هيڅ ندي ويل شوي يا ډېرکم ويل شوي. په قرآن کي د اودس په هکله صرف يو آيت راغلی او د شوری په هکله درې آيتونه، په فقه کي بايد د شوری په هکله بحث او حيرنه د اودس په نسبت درې برابره زياته وی، خو خبره برعکس ده، د اودس په هکله مفصل او د قيق بحثونه ګورو، هر فقيه خپله رساله په همدې بحث پيل کړې، خو د شوری په هکله يا اصلاً بحث ندی شوی يا ډېر سطحی او ضمنی اشاره شوې.

ج: مخکي دين ولسی بڼه درلوده، هرچا هڅه کوله چي په خپله مخامخ له قرآن نه د دين حقيقت درك کړي، دا کار هرچا ته آسانه او ممکن وو، دين د کومي خاصي ډلي په انحصار کي نه وو، داسي نه وه چي ځيني کسانو به خلکو ته دين ښودو او خلکو به لدوی سره مالي مرسته کوله، ترڅو د دوی ورځنی مالي مشکلات حل کړي، نه چا په امامت له خلکو پيسې غوښتلې، نه په آذان او تدريس، هر چا هم په خپله د دين زده کړه کوله، هم ئې نوروته ښودو او هم ئې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مالي مشکلات په خپله حل کول، خو دا حالت ورو ورو بدل شو، آذان او امامت د حرفې بڼه غوره کړه او دا کار په هماغو خطرناکو عواقبو منتج شو چي نن ئې ترخه نتائج گورو. مخکي به د خلکو امام او ديني مشر هغه څوك وو چي تر نورو به ئې د دين په لار کي زياته قرباني ورکړې وه، زياتي ستونزي او کړاوونه به ئې گاللي وو، خو اوس دا مقام په هر لاس کي پرېوت، ډېرو لدې آسان کار نه د امرار معاش لپاره حرفه جوړه کړه او دا کار اکثراً د داسي کسانو لاس ته ورغی چي له دين نه ئې ځانته دکان جوړ کړ، د ظالمو واکدارانو ملگري او حاميان وو او دين ئې د واکدارانو په پښو کي ذبح کاوو.

متأسفانه اسلامي فقه په داسي دوران کي تدوين شوې چي اقتدار د ظالمو او مفسدو واکدارانو په لاس کي وو، د اختناق او استبداد په سختو شرايطو کي دا کار گران او حتی محال وو چي زموږ فقها له عباداتو او معاملاتو نه علاوه د سياست، اجتماع، نظام، جهاد، هجرت، شوری، د خلکو حقوق، د واکدارانو مسئوليتونه او صلاحيتونه، د امير د انتخاب طريقه، د بيعت څرنگوالی او اهميت او دې ته ورته مسايل وڅېړي. چا چی پدې هکله د څه فقهي تحقيقاتو هڅه کړې، يا ئې خپل سر خوړلی، اعدام شوی، تبعيد شوی او د محبس تورو خونو ته لېږل شوی او يا ئې مدرسه او مسجد تړل شوي.

۴. د تصوف د زېږېدو مرحله

د فقهي مباحثو لوري ته پاملرنه پدې منتج شوه چي د اسلام معنوي او اخلاقي اړخ ته د تشريعي او قانوني برخي په نسبت اهتمام او اعتناء کمه شي، ځينو زړه سواندو داعيانو وغوښتل چي دا خلا ډکه کړي او د مسلمانانو پاملرنه يو ځل بيا معنوي لوري ته راواړوي او د دغو دواړو برخو ترمنځ مخکنی تعادل احياء کړي، له همدې ځايه د تصوف بنياد کيښودی شو، دوی پدې خبري ټينگار کولو چي په عباداتو کي اصلي او مهمه برخه د خدای ذکر، له الله سره مينه او تعلق بالله ده، شکلي عبادات که هرڅومره په ظاهر کي د فقهي احکامو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضوابطو مطابق وي خو چي لدې ناحيې ناقص وي هيڅ اعتبار او ارزښت نلري، دا خبره په خپل ځای کي صحيح وه، خو په تصوف باندي ترکيز ورو ورو خبره هغه ځای ته ورسوله چي قرآن، حديث او فقه له صحنې گوښه کړی شي او ځای ئې د ذکر حلقی ونيسي، يوازې دا نه بلکي پير او مرشد د خدای او بنده ترمنځ داسي واسطه وگڼل شي چي خدای ته د رسېدو هره لار د ده له اړخه تېرېږي او د قرآن د هغي خبري په ځای چي وايي: خدای ستا د غاړي تر رگ تا ته درنږدې دی، چي چېري يې خدای همالته دی، که ته يو يې دوهم دي خدای دئ، که تاسو دوه ياست دريم مو خدای دئ، عبادت او لمانځنه مو بايد خاص خدای لره وي او دعا مو خاص خدای ته، خو په تصوف کي دي خبرو رخنه وکړه چي:

که غواړې خدای ته ورسېږې د مرشد لمن ونيسه، نه ته مخامخ خدای ته رسېدی شې او نه ستا دعا، عبادت او لمانځنه، ته واسطې ته ضرورت لري، مرشد ستا شفيع دی، د ده له لاري ستا غږ تر خدايه رسېدی شي او ستا دعاگانی د خداي په دربار کي منل کېدی شي.

تر ټولو خطرناکه خبره دا وه چي د قرآن د صريحو نصوصو خلاف په تصوف کي دوه خبري راولاړې شوې:

- مرشد په غيب پوهېږي او په هر ځای او هر حال کي تا ته رسېدی شي.
- خدای د ځمکي ځيني چاري متصرفينو ته سپارلې، ځيني د يوه ملك، ځيني د يوې لويې برخي او ځيني د ټولي نړۍ متصرفين دي، که غواړې ستا چاري تر سره شي نو مجبور ئې د دغو متصرفينو لمن ونيسي. دغو مشرکانه تصوراتو، مرشد ته هغه مقام ورکړ چي قرآن ئې يوازې د ځمکي او آسمانونو رب ته ثابتوي او له بل هر چا نه ئې نفی کوي، دا هماغه خبري وې چي د مکې مشرکينو به د "لات"، "منات"، هبل" او"عزی" په هکله کولې او پيامبر عليه السلام مأمور شوی وو چي دا بتان رانسکور کړي او دا مشرکانه تصورات پای ته ورسوي او خلکوته ووايي چي: خدای شريك نلري، له خدای نه پرته په ځمکي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

آسمانونوکي هيڅوك په غيب نه پوهېږي، عبادت مو بايد خاص خدای لره او استعانت مو بايد خاص له خدای نه وي. د خدای تر څنګ مه د بل عبادت کوئ او مه له بل نه مرسته غواړئ.

که د ملتونو د عروج او زوال عواملو او د اديانو د ودي او ضعف تاريخ ته توجه وکړو نو په هري ټولني کي د مذهب په اړه همدا ځلورمرحلې په څرګنده موندلی شو، په افغانستان کي هم همدا ځلورمرحلې يوه په بل پسې تېره شوې، د نادري کورنۍ د واکمنۍ په دوران کي زموږ د ټولني په مذهبي جوړښت کي د درېيمي او ځلورمي مرحلې آثار په څرګند طور موندلی شو، په مدرسه کي د درېيمي مرحلې آثار او په خانقا کي د ځلورمي مرحلې.

شايد يو مثال له تاسو سره د دېمرحلې په وضعيت د پوهېدو په هکله ښه مرسته وکړي:

د درباري روحانيونو د کورنۍ يو غړی دائم الخمر وو، تل نيشه، اکثراً له ځانه بې خبره، ږيره ئې خرييله او ظاهر ئې د يوه اروپائی، نه ئې يوازې لمونځ کاوو او نه په جمع، خو د دې کورنۍ جاهلو مريدانو به ويل: زموږ د زړه سترګي ړندې دي ځکه نو د ده ږيره نه وينو، دی هر لمونځ کعبی ته رسوي، چي څوك د يقينمرحلې ته ورسېږي له عبادت نه معاف کېږي، عبادت د هغه چا کار دی چي لا د "يقين"مرحلې ته نه وي رسېدلی، شيرآغاجان، د وصل پوړي ته رسېدلی، دی د "شراب ان طهور" په شرابو مست دی، دی چي د شرابو په نامه څه څښي هغه د دنيا شراب نه بلکي د جنت شراب "شراباً طهورا" دي !!!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاهي نظام او د يموكراسي

نادري كورنۍ د بې شمېره وژنو، شديد اختناق او په پوره بې رحمۍ او قساوت سره د هر مخالف جريان له ټكولو نه وروسته، د هېواد داخلي حالت او په نړۍ واله سطحه د سياسي او اجتماعي تحولاتو وضعيت داسي ومونډ چي ناچار بايد د رژيم مخكنۍ كرغېړنه او وېروونكې بڼه بدله او داسي وضعيت غوره كړي چي له يوې خوا د هېواد دننه ورځ په ورځ زياتېدونكى ولسى مخالفت راكم كړي او له بلي خوا په منطقه او ټوله نړۍ كي د استبدادي نظامونو په خلاف د راولاړ شوي طوفان له څپو نه خوندي پاتې شي. شاهي نظام چي پدې اړه كوم اقدامات كړي، پدې هكله څو مهمو خبرو ته پاملرنه په كار ده:

١ـ شكلي او غولوونكي اصلاحات د مجبوريت په وجه عنوان شوي نه په افغان ولس د پيرزوينى په وجه، د دې اصلاحاتو هدف يوازې دا وو چي د نادري كورنۍ د مطلقه واكمنۍ په خلاف د بغاوتونو مخه ونيسي او په قدرت كي د دې كورنۍ د پاتې كېدو شرايط برابر كړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. لومړی گام دا وو چي سردار هاشم خان له صحنې لري او د ده په ځای بل سردار، شاه محمود خان را وړاندي کړي، هاشم خان په واکمني کورنۍ کي د وحشت، قساوت او بې رحمۍ سمبول وو، ده د خپل صدارت په اوږدې مودې کي په افغان ولس هومره ظلمونه کړي وو چي نور نو په قدرت کي د ده پاتې کېدل نه ممکن وو او نه مفيد، شاهي کورنۍ غوښتل د ده په لري کولو سره خپله لمنه د وينو له داغونو پاکه کړي او ولس ته داسي وښيي چي نور نو د ظلم او وحشت دور پای ته رسېدلی، د اختناق او استبداد اصلي عامل له صحنې لري شوي او واکمني کورنۍ په ولس د زړه سوي په وجه هغه گوښه کړ. د سردار هاشم د لري کولو يوه بله وجه دا وه چي ظاهرخان له ماشومتوب نه وتلی او د عمر هغي مرحلې ته رسېدلی وو چي غوښتل ئې د ملك واگی د ده په لاس کي وي، هاشم خان د ده د ټولواك کېدو په لاره کي لوی خنډ وو، د ده په لري کېدو سره ظاهرخان ته د ټولواك کېدو لار پرانستل شوه.

۳. دولت غوښتل چي د سياسي ډلو او جرياناتو مهار ئې په لاس کي وي او د سياسي احزابو په سر کي داسي کسان راشي چي شاهي کورنۍ ته وفادار وي، د احزابو په مرکزي شوری گانو کي بايد داسي کسان داخل کړي چي له يوې خوا د احزابو له داخلي جرياناتو نه ورځ په ورځ دقيقه اطلاع ترلاسه کړي له بلي خوا د رژيم په خلاف د څه کولو په ځای ئې تفاهم او ملگرتيا ته چمتو کړي او د دوی له لاري هغه کسان تشخيص کړي چي نه پخلا کېدونکي دي او د نظام ړنگول غواړي، تر څو د هر يوه لپاره مناسبه چاره ولټوي.

۴. له ځينو داسي ډلو نه دولت په خپلو خارجي ارتباطاتو کي د استفادې کولو اراده درلوده، د دوی په واسطه ئې هغه ځواکونه قانع کول چي په فکری بنيادونو جوړ شوي وو او په مختلفو هېوادونو کېد نفوذ په لټه کي وو او هلته ئې په خپله گټه د انقلابونو راوستل غوښتل، د دغو ځواکونو تر منځ د رقابتونو لړۍ هغه حد ته رسېدلې وه چي د نړۍ هيڅ هېواد ترې خوندي نشو پاتې کېدی، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپائی هېوادونو مختلفو ځواکونو غوښتل چي په آسیائی او افریقایي هېوادونو کي نفوذ وکړي، له روسیی سره ئې پدې هکله شدید رقابت درلود، د امریکا متحده ایلات د دې رقابتونو یو مهم لوبغاړی وو، د روس په خلاف د اروپائی هېوادونو په څنګ کي ولاړ وو، د آسیایي او افریقایي هېوادونو جریانات لدې رقابتونو نه په جدي توګه متأثره کېدل، دلته د دې ځواکونو په پلوي مختلف سیاسي جریانات راولاړ شوي او د دوی ترمینځ شدیده منازعه روانه وه، په افغانستان کي هم د دې استعماری ځواکونو په پلوي یو په بل پسې سیاسي جریانات صحنې ته راووتل، رژیم ته د دې لړۍ مخنیوی په خپل مخکني اسلوب، د ځپلو او ټکولو په زاړه سیاست، ممکن نه وو، دا دور نور تېر شوی وو، ناچار باید له نوي اسلوب نه کار واخلي، د شاهي کورنۍ د نوي سیاست او په اقتدار کي د مزید پاتې کېدو لپاره نوي اسلوب له همدې لاملونو نه راولاړ شوی وو.

۵- کومي سیاسي ډلي چي پدېمرحلې کي صحنې ته راووتلې، څو ځانګړتیاوي ئې درلودې:

الف: د "اصلاح" او "ترمیم" په فکرکي وو، نه د بنیادي "تغییر" او "انقلابي بدلون" په فکر کې، ډېر انقلابي او وطن پالونکي ئې هغه وو چي د حکومت په کړو وړو به ئې اعتراض کاوو او د "اصلاح" او "تعدیل" غوښتنه به ئې کوله، د دوی د اعتراض او انتقاد مخه به حکومتی چارواکو ته متوجه وه، نه شاهي کورنۍ او د دې کورنۍ په لاس مسلط شوي نظام ته، دوی غوښتل چي وښیي حکومت او سلطنت سره بېل دي، پاچا غیر مسئول او واجب الاحترام دی، د هېواد د حالاتو مسئولیت د حکومتی چارواکو په غاړه دی، لدوی نه باید تپوس وشي او پدوی باید اعتراض او انتقاد وشي، شاهي کورنۍ ته دې خبري خاص اهمیت درلود او د دې نظریی د خورونکو په اړه ئې خواخوږي ښودله، طبیعي ده چي پاچا پدې خبري خوشحاله کېدو چي ولس ئې هم د "ټولواک" په حیث ومنی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم ئې د ناخوالو په اړه "غیر مسئول" وګڼي، څوك پده د اعتراض كولو حق ونلري او د هېواد هر وګړی مخصوصاً "د سیاسي احزابو كاركوونكي" ئې واجب الاحترام وګڼي.

ب: د دې مرحلې اكثر احزاب هم په فكری لحاظ په استعماری ځواكونو پوري تړلي وو او هم د توجیه او تمویل له پلوه.

۲- پدې فضاء كي لومړی علنی ډله د "ویښ زلمیانو" په نامه راڅرګنده شوه، د دې ډلي د تأسیس په لومړی غونډي كي سردار داؤد د شاهي كورنی په نمایندګی برخه واخیسته، عبدالروف بې نوا د دې ډلي مشري په غاړه درلوده، د "انګار" تر نامه لاندې یوه جریده ئي راوایسته چي د امتیاز خاوند ئې فیض محمد انګار وو او د دې ډلي د افكارو او غوښتنو ترجماني ئي كوله، د دې حزب مهم او معروف غړي دا وو:

عبدالروف بې نوا، ګل پاچا الفت، فیض محمد انګار، نورمحمد تره كی، غلام حسین صافی، محمد رسول پښتون، عبدالشكور رشاد، عبدالهادي توخی، محمد انور اڅكزی، قاضی بهرام خان، فتح محمد خټګر، محمد موسی شفیق، غلام محمد پوپل، قیام الدین خادم، صدیق الله رښتین- كه څه هم "ویښ زلمیانو" له دولت مخصوصاً شاهي كورنی سره همكاری درلوده او دې ډلي د یوه مؤید "اصلاحی حركت" حیثیت درلود، خو دولت "اصلاحی انتقاد" هم نشو زغملي، د دې ډلي شته والی او مستقل فعالیت ئې د اوږدې مودې لپاره ونه زغملو، د "انګار" نشریه ئې توقیف كړه، د "انګار" ځای د "ولس" په نامه بلي خپرونی ونیو چي د امتیاز خاوند ئې ګل پاچا الفت وو، د سردار داؤد د صدارت په وخت كي د دې ډلي ځیني كسان بندیان شول، ځینو له سیاسي فعالیت نه لاس واخیست او له دولت سره ملګری شول او ځیني نور له حزب نه ووتل او پدې ترتیب د دې ډلي ټغر ټول شو او په وړوكو وړوكو ټولګیو ووېشله شوه.

۷- شاهي كورنی د "دیموكراسي ملي" تر نامه لاندې د یوه دولتي حزب

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړولو هڅه وکړه، دا ډله د پاچا د لیکلې اجازی له مخې د سردار داؤد له خوا جوړه شوه، مهم غړي ئې دا وو:

۱ـ سردار داؤد ، د حزب مؤسس

۲ـ عبدالمجید زابلي

۳ـ سردار فیض محمد ذکریا

۴ـ علي محمد بدخشانی

پدې ډلي کي د فوځ جنرالان، د هېواد شتمن، تجار، د ځمکو خاوندان، وزراء او د دولت لوړ رتبه مأمورین شامل شول، د حزب اصلي مرام له شاهي نظام نه دفاع او د نظام د مخالفو ځواکونو مقابله وه.

دا دولتي ډله پس له هغه منحل شوه چې سردار داؤد د دفاع له وزارت نه د صدارت مقام ته ارتقا وکړه.

۸ـ په ۱۳۲۹ کي غلام محمد غبار د وطن په نامه د یوه حزب د جوړولو رسمي مطالبه وکړه، ده خپل وړاندیز پاچا ته وړاندي کړ او د کابل په ښار کي ئې خپل فعالیت پیل کړ، د حزب مؤسسین دا وو:

غلام محمد غبار، سرور جویا، میرمحمد صدیق فرهنگ، فتح محمد میرزاد ، نورالحق هیرمند ، برات علي تاج او عبدالحی عزیز. دوی د "وطن" په نامه نشریه درلوده، پس له کمي مودې نشراتی فعالیت نه دا ډله خوره وره شوه، د صدیق فرهنگ په شان ځیني کسان ئې له دولت سره یو ځای شول او مأموریتونه ئې قبول کړل، غلام محمد غبار بندي شو او په همدې سره ډله منحل شوه.

۹ـ همدا راز ډاکتر عبدالرحمن محمودي د لاندې کسانو په مرسته د یوې ډلي د جوړولو هڅه وکړه:

محمد نعیم شایان، مولوي خال محمد خسته، مولوي فضل الربی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحميد مبارز، ډاکتر عبدالله واحدي، محمد يوسف آئينه او نورعلم مظلوميار.

دوى د "نداى خلق" ترنامه لاندې نشريه درلوده، د دوى حزب "د خلق" په نامه مشهور شو، خو د لنډ فعاليت نه وروسته، نشريه د حکومت لخوا متوقف شوه او محمودې سره له خپلو ګڼ شمېر ملګرو بندي شو او په همدې سره دا حزب ختم شو.

۱۰.د دغو ډلو يوه خاصه ځانګړتيا دا وه چي د دوى په تکوين کي د فکر او ايديولوژى په ځاى د مشر شخصيت اساسي ونډه درلوده، د مشر په موندلو سره صحنې ته راوتلې او په تلو سره ئې ختم شوې. د مشر په مرګ سره د ډلي جنازه هم اخيستل شوې.

۱۱- شاهي کورنۍ د لنډې مودې لپاره قلابي ديموکراسي وآزمويله، نتيجه ئې دوى ته په زړه پوري نه وه، دوى په ديکتاتورى او مطلق العنانى عادت شوي وو، دا ئې نشوى زغملي چي په ولس کي څوک د هغه څه ويلو جرأت وکړي چي دوى ئې نه خوښوي او داسي کسان په ټولني کي تبارز وکړي چي د خلکو پام ورته واوړي، د شاه او د ده له کورنۍ نه پرته داسي ملي شخصيت بايد سر رااوچت نکړي او له آزادي فضاء نه په استفادې سره په ولس کي شهرت پيدا نکړي چي د دې کورنۍ واکمني له ګواښ سره مخامخ کړي. د قلابي ديموکراسي ټغر ئې ټول کړ او د اختناق يوه بله توره دوره ئې په مظلوم افغان ولس تحميل کړه.

دا دوره تر ۱۳۴۳ کال اوږده شوه، سردار شاه محمود او سردار داؤد د خپل سلف سردار هاشم خان په لار روان شول، هم ئې دولتي احزاب ختم کړل او هم ئې شاهي کورنۍ ته وفاداري مستقلي ډلي.

۱۲.په سياسي جرياناتو کي د پوهنتون او محصلينو ونډه ډېره څرګنده وه، د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي وو چي له پوهنتون نه پرته د سياسي فعاليت لپاره بل ميدان نه موندل کېدو، نه فابريکې او شرکتونه وو چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارګرانو لويي لويي ټولني را منځته کړي او په هغوی کي د سياسي فعاليت شرايط برابر شي او نه بله داسي منظمه، پوه او متراکمه ټولنه چي د سياسي فعاليت لپاره مستعده وي او د رژيم په خلاف د څه کولو توان ولري. پوهنتون او د هېواد علمي مؤسسات چي ورو ورو ئي لمن خورېده او د زده کوونکو شمېر ئې زياتېدو او د دې ټولنو د غړو سياسي شعور د ودي په حال کي وو، د هېواد له اجتماعي او اقتصادي حالت نه څورېدل، شاهي منحط نظام ئې د هېواد د انحطاط عامل ګڼلو، د نړۍ د نورو هېوادونو له حالاتو نه خبرېدل، دولت نشو توانېدی چي د دې ټولني خوځنده بهير مهار کړي، د دوی د سياسي شعور د ګړندۍ ودي مخه ونيسي او د ټولني د نورو پرګنو په څېر ئې په تياره کي وساتي.

په ۱۳۲۹ کي د لومړی ځل لپاره د پوهنتون محصلينو د يوې اتحاديی د جوړولو هڅه وکړه، دا يو مهم ګام وو، د هېواد په راتلونکو پېښو کي ئې خاصه ونډه درلوده، د ښوونځيو زده کوونکو هم د دوی ملاتړ وکړ، د محصلينو صحنې ته راوتل شاهي کورنۍ ته يو خطرناك ګواښ وو، پدې پوهېدل چي که دا حرکت ونه ځپی په يوه خطرناك بهير بدلېږي. د همدې لپاره ئې نوموړې اتحاديه وځپله، د اتحاديی ځيني مؤثر غړي ئې د تل لپاره له تحصيل نه محروم او له پوهنتون نه اخراج کړل، ځيني نور ئې د مؤقتی مودې لپاره او ځيني نور ئې له اخراج نه وروسته محبسونو ته ولېږل او پدې ترتيب دا اتحاديه ختمه شوه. د نوموړې اتحاديی د اجرائيه کميتی غړي دا وو:

مير علي احمد شامل، سيد محمد ميوند، محسن طاهری، حبيب الله صافی، حيدر خان نورس، عظيم طاهری، شاه علي اکبر شهرستانی او اخترخان برکي.

۱۳ـ د سردار شاه محمود او سردار داؤد د صدارت لس کلنه وروستۍ دوره د شديد اختناق، استبداد، رکود، مطلقه واکمني، د اعتراض کوونکو او نووښتون غوښتونکو د ټکولو او ځپلو توره دوره وه، ټول ځرګند سياسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فعاليتونه متوقف شول او د دولت په هر راز اجراءاتو د اعتراض او انتقاد مجال پای ته ورسېدو، مغرورو سردارانو فيصله وکړه چي په افغانستان کي د هاشم خان سياست ګټور دی، فقط د زور له لاري پدې ولس حکومت کولی شي، افغانانو ته د آزادي ورکولو معنی دا ده چي د شاهي کورنۍ مطلقه واکمنی به پای ته رسېږي، دوی غوښتل چي په خپلو ګاونډيو کي د استالين په لار روان شي، د استالين په شان ديکتاتوری ئې په افغانانو د حکومت کولو لپاره ګټوره ګڼله.

۱۴ـ سردار داؤد د صدارت په دوران کي روسانو ته ډېر نږدې شو، مسکو پداسي يوه مرحلې کي وو چي غوښتل ئې د افغانستان له لاري د هند سمندر ته ځان ورسوي، افغانستان ته ئې خاصه توجه وه، پدې هېواد کي د سردار داؤد په شان يوه کس ته ئې ضرورت درلود، د دې نږدې والي څو اړخونه د توجه وړ دي:

الف: خروشوف د کرملين واکمن، د بولګانين په شمول د ۱۹۵۸ کال د دسمبر له ۱۲ تر ۱۸ پوري د افغانستان دوره وکړه، د ده د تاوده استقبال لپاره خاص ترتيبات نيول شوي وو او پراخ تبليغات وشول، دا دوره پداسي وخت کي ترسره شوه چي د امريکا او شوروي ترمنځ رقابت ډېر حساس پړاو ته رسېدلی وو، لدې دوری نه د غربی ځواکونو انتباه دا وه چي مسکو د افغانستان له لاري د هند سمندر په لوري د مخکي تګ اراده لري.

ب: په کابل کي د غربی هېوادونو سفارتونو، مخصوصاً د انګلستان سفارت، خپل ځيني زاړه افغاني ملګری وهڅول چي د دې سفر په خلاف څه وکړي، کم له کمه بايد دا سفر وغندي، خو سردار داؤد هغوی ته مجال ورنکړ، وئی نيول او محبس ته ئې ولېږل.

ج: پدې موده کي له روسانو سره د کابل د واکمني کورنۍ اړيکي په ټولو برخو کي پراختيا وموندله، د ملي اردو روزنه او تجهيز روسانو ته وسپارل شو، دا هغه خطرناك اقدام وو چي د هېواد ټولي وروستۍ خونړۍ پېښي د همدې غلط

(c) ketabton.com: The Digital Library

او خائنانه اقدام زیږنده او د کمونستي کودتا او د روسي فوځونو د یرغل مقدمه وه. په همدې سره لومړی د افغانستان اردو او بیا ټول هېواد د روسانو په لاس کي پرېووت، دا طبیعي خبره ده چي د افغانستان په شان د یوه کمزوری او وړوکي هېواد له یوه ستر او توسعه غوښتونکي ښکیلاکګر ګاونډي ځواك سره نظامي اړیکي او د فوځ د روزنی او تجهیز حساس کار دې ځواك ته د سپارلو نه بله معنا کېدی شوی او نه بله نتیجه. ولې ترکیه او ایران د روسانو له سلطې نه خوندي پاتې شول او افغانستان د دوی په منګولو کي پرېووت؟ دا ځکه چي د دې هېوادونو د فوځ روزنه او تربیه د روسانو په لاس کي نه وه او زموږ واکدارانو زموږ د فوځ مهار د روسانو په لاس کي ورکړ، د فوځ ترڅنګ د نفت او ګاز په ساحه کي تفحصات، د لویو لارو پرانستل، بند او انهار، د معادنو استخراج او ګڼ شمېر نورو حساسو برخوکي له روسانو سره پراخی او طویل المدت معاهدې وشوې، د روزنی تر نامه لاندې روسیی ته د فوځي افسرانو او افغاني محصلینو د لېږلو لمن خوره شوه، افغانستان ته د روسي نظامي او ملکي مشاورینو، انجنیرانو او استادانو راتګ پیل شو او پدې سره د افغانستان ټول ورونه او دړی د روسانو پرمخ پرانیستی شوې او د نفوذ ټول مساعد شرایط برابر کړی شول، دا کارونه پداسي وخت کي شوي چي کرملین په ټولو حریفانو د برلاسی احساس کولو، د دنیا په ګوټ ګوټ کي په ډېر سرعت مخکي روان وو، د کمونیزم لمن په خورېدو وه، غرب د کمونیزم په وړاندي دفاعی دریځ غوره کړی وو او تر شدید هجوم لاندې وو، یو په بل پسې ئې خپل ملګری له لاسه ورکول، د وارسا پکت لمنه به چېکتیا خورېده، نوي غړي ئې موندل، په آسیا، افریقا او لاتینی امریکا کي یو په بل پسې انقلابونه ترسره کېدل، غرب پلوه زاړه رژیمونه نسکورېدل او له کمونیزم نه متأثره انقلابي حکومتونه صحنې ته راوتل او د مسکو د ملګرو په صف کي ودرېدل.

جاه طلبه سردارانو ته نه د دې نږدیوالي راتلونکي خطرناك عواقب مهم وو او نه دا چي روسان په نړۍ واله سطحه څه کوي او د افغانستان په هکله څه عزایم

(c) ketabton.com: The Digital Library

لري، دوی ته فقط دې خبرې اهميت درلود چې څو ورځې نور په اقتدار کې پاتې شي، پرون د انګريزانو د حمايې ترسيوری لاندې او نن د روسانو.

د: روسانو غوښتل چې لومړی د سردار داؤد له لارې او په مختلفو برخو کې د پراخو معاهدو په ذريعه په افغانستان کې خپلې ريښې وزغلوي او د خپلو پښو د ټينګولو نه وروسته لدې هېواد نه د جنوب په لوري د مخکې تګ لپاره د يوې اډې او معبر په حيث استفاده وکړي، غوښتل ئې دا هدف لدې لارې ترلاسه کړي چې افغانستان له پاکستان سره جګړې ته تشويق کړي، افغانستان د خپلو متو په زور له پاکستان سره د جګړې توان نه درلود، ناچار به ئې روسانو ته پناه وړه، پدې سره به هم د جګړې مهار د روسانو په لاس کې پرېووت او هم د کابل د واکمنانو، پدې جګړې سره نه يوازې افغانستان د دوی لاس ته ورتلو بلکې پاکستان دړی وړې کېدو، په څو ايالتونو وېشل کېدو او پدې منطقې کې د غرب يوه خطرناکه اډه له منځه تله. روسان پوهېدل چې پدې جګړې کې به دهلي هم د دوی مرسته کوي، پاکستان ته ډېره ګرانه او حتی محال وه چې له دوو لورو د روس او هند په شان د لويو ځواکونو د ګډ بريد مقابله وکړي.

هـ: سردار داؤد د مسکو د مزيد توجه جلبولو او د روسانو د حمايت ترلاسه کولو لپاره دا ضروري ګڼله چې د پښتونستان قضيه مطرح کړي او له پاکستان سره په جګړې تأکيد وکړي، د همدې لپاره هغه د ۱۹۵۵ ميلادي کال د مې د مياشتې په ۴ له پاکستان سره د جګړې لپاره د احتياطی فوځيانو د غونډېدو امر وکړ، دا پرېکړه پداسې وخت کې اعلان شوه چې ظاهرخان شمال ته د ښکار لپاره تللی وو، د شاه په غيابت کې د "سفربري" فوق العاده فرمان صادرولو معنی دا وه چې روسان دا د سردار داؤد شخصي کار وګڼي او د مسکو په وړاندې د ده اهميت لازيات کړي. په کابل کې د پاکستان په سفارت او په جلال آباد او کندهار کې د دې هېواد په کنسلګريو د حملې او د پاکستان د بيرغ نسکورولو اقدام هم د همدې لپاره تر سره شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۲۱ کال کي د جندول او ښار د خانانو ترمنځ د نښتي په دوران کي د کابل واکمني کورنۍ د جندول د خانانو مرستي ته له کنړ او ننګرهار نه د قومي لښکرو ترڅنګ حکومتی فوځي قطعات د جګړي لپاره هغي سيمي ته ولېږل چي نه يوازې له ماتې سره مخامخ شول او په تېښته له ساحی راووتل، بلکي پراخه مرګ ژوبله ئی‌لپه برخه شوه . دې ته ورته اقدامات ټول د روسانو او هندوانو د خوشحالولو لپاره ترسره کېدل، نه له پښتونستان سره د مرستي او د پښتونستان د آزادي لپاره، د پښتونستان په نامه له هند او روسيی نه دولت کافی امکانات ترلاسه کول چي ډېره کمه برخه ئې پدې لار کي مصرفېده.

له دې حوادثو نه روسانو کم له کمه دا ګټه ترلاسه کوله چي افغانستان تر زيات نه زيات په روسانو تکيه کولو ته اړ شي او له نوری نړۍ ئې اړيکي وشلېږي، هند غوښتل چي د کشمېر له لانجی د نړۍ والو پام بل لوري ته واړوي او پاکستان له افغانستان سره پداسي جګړي کي ښکيل کړي چي د کشمېر په هکله د څه کولو امکانات د تل لپاره له لاسه ورکړي.

څنګه ومنو چي نادري کورنۍ د پښتنو د يووالي او د پښتونستان د آزادي لپاره دا کار کولو، مګر د ګندمك معاهده چي پښتانه ئې په دوو برخو ووېشل، د سردار يحيی زوم سردار محمد يعقوب له انګريزانو سره امضاء نکړه؟ هغه کورنۍ چي د اقتدار لپاره ئې زموږ د ستر هېواد له تجزيی سره موافقه وکړه او د ديورند کرښه چي د پښتنو په زړه کي ئې د يوه خنجر حيثيت درلود، د ده په ذريعه په پښتنو تحميل شوه، څنګه ومنو چي د همدې کورنۍ لمسی نن د پښتونستان آزادي او د پښتنو بيا يووالی غواړي؟ هغه مستبده او ظالمه کورنۍ چي د افغانستان له پښتنو سره ئې هغه څه کړي چي انګريزانو نه وو کړي، څنګه د پښتونستان د ولس حقوق غواړي او د پنجابيانو له سلطې نه د دوی د ژغورلو لپاره له پاکستان سره د جګړي ليواله دی؟ مګر روس او هند د پښتنو د ژغورلو لپاره د سردارانو مرسته کوله؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

و: پدې لسيزه کې د نادري کورنۍ او روسانو ترمنځ د نږدې اړيکو ژوروالی لدې نه هم درك کولی شو چې شاه، صدراعظم او د وزراوو په سطحه عالي رتبه هيئتونه يو په بل پسې د مسکو دوری کولې، شاه د ۱۹۵۷ کال د جولای او د ۱۹۶۲ کال د اگست په مياشت کې او صدراعظم څلورځله د ۱۹۵۶ کال د اکتوبر، د ۱۹۵۸ کال د جون، د ۱۹۶۰ کال د مې او د ۱۹۶۱ کال د اپريل په مياشت کې د روسانو مېلمانه ول!!

ز: ظاهر خان د سردار داؤد له زياتېدونکې سلطې او له روسانو سره د ده له زيات نږدې کېدو نه ترهه درلوده، د ده په مقابل کې ئې خپل زوم سردار ولي د سردار شاه ولي زوی ته په فوځ کې وده ورکړه او هغه ئې د قوای مرکز قومندان وټاکو، د ظاهرخان وېره په ځای وه، دا ځکه چې د سردار داؤد د صدارت په اوږدې مودې کې ټول ملکي او نظامي اختيارات د ده په لاس کې وو، د دفاع وزارت، د داخله چارو وزارت او د پلان وزارت هم د صدارت ترڅنگ مستقيماً د ده په واك کې وو او د خارجه چارو وزارت د ده د ورور سردار نعيم په اختيار کې.

بلآخره دې ته اړ شو چې د دې خطر د منتفی کولو لپاره سردار داؤد له صدارت نه لرې کړي، دا کار ئې مخامخ او د يوه فرمان له مخې نشو کولی، دې مقصد ته د رسېدو لپاره ئې بله لاره غوره کړه، د نوي اساسي قانون د تصويب او د دې قانون له مخې په دولتي چارو کې د شاهي کورنۍ د غړو د کار نه کولو د پرېکړې په اساس ئې د سردار داؤد د گوښه کولو اراده وکړه.

متأسفانه ځيني کسانو چې د هېواد د پېښنو له اصلي او د پردې شاته لاملونو نه دقيقه اطلاع نلري يا د دولتي حلقو د تبليغاتو تر تاثير لاندې تللي، د نوي اساسي قانون د تصويب او له دولتي چارو نه د شاهي کورنۍ د غړو د گوښه کولو قضيه ئي ، په افغان ولس د ظاهر خان د يوې پيرزوينې په څېر څېړلې او دا هڅه ئې کړې چې دا کار نه د شاهي کورنۍ د داخلي اختلاف نتيجه وگڼي، نه ئې په ملت کې د استبداد، اختناق او مطلقه واکمنۍ په خلاف د ورځ په ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتېدونکي مخالفت زیږنده معرفي کړي او نه ئې د بهرنی فشار محصول وګڼي، دوی دې ته ندي متوجه چې شاهي کورنۍ هر کار د خپلي واکمنۍ د دوام په نیت کړی، د اقتدار لپاره ئې له هیڅ جنایت نه دریغ ندی کړی، دا د دیموکراسیغوښتنی اکتونه د ملت د اغفال او تحمیق لپاره او د شاهي رژیم په خلاف د قیامونو د مخنیوي په نیت ترسره شوي.

زموږ د ځینو تاریخ څېړونکو مشکل دا دی چې د پښتنو ظاهري ښې ته ئې کتلي، د داسي یوې ژوري ایدیولوژی خاوندان نه وو چې د آزادي، عدالت، برابري او انسانی حقوقو په هکله واقعی معیارونه د دوی په لاس کي ورکړي او د همدې معیارونو په اساس هر جریان وڅېړي او د هغه په هکله قضاوت وکړي، ځینو د نادرشاه په مقابل کي امان الله شاه ته ترجیح ورکړې، هغه ئې یو مترقي شاه ګڼلی، ځینو نورو د هاشم خان په مقابل کي د شاه محمود ملاتړ کړی او هغه ئې د دیموکراسي پلوي معرفي کړي، ځینو د سردار داؤد د دوران ټول وحشیانه او ظالمانه اجراءات د ده شخصي کارګڼلی، ظاهرخان ته ئې برائت ورکړي او د سردار داؤد د لري کولو اقدام ئې د ملت په نسبت د ظاهرخان یوه پیرزوینه ګڼلی او دا هڅه ئې کړې چې ظاهرخان د یوه داسي پاچا په حیث معرفي کړي چې غوښتل ئې ملت ته آزادي ورکړي، استبداد او اختناق پای ته ورسوي او مطلقه واکمني په مشروطه شاهي بدله کړي، خو د شاهي کورنۍ نورو قدرتمندو غړو دا موقع نده ورکړې!! دوی پدې نه پوهېږي چې شاهي نظام له انسانی حقوقو او د انسانانو ترمنځ د عدالت او برابري له تصور سره تصادم کوي، چېري چې شاهي نظام مسلط وي او یوه کورنۍ په ولس حکومت کوي، هلته انسانی حقوق تر پښو لاندې شوي او هلته د عدالت جنازه اخیستل شوې، ښه پاچا په اصل کي یو ظالم واکمن دی.

که تاسو د غلام محمد غبار او صدیق فرهنګ او د دوی په شان د ځینو نورو تاریخ لیکونکو آثار مطالعه کړئ دا لوی عیب به په څرګنده وګورئ، غلام محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبار د نادري کورنۍ د معرفي کولو په کار کي ډېر موفق وو او د قدر وړ کار ئې کړی. خو متأسفانه ده په خپل کتاب (افغانستان در مسیر تاریخ) کي تل د امان الله خان په ځېر د یوه نازولي شهزاده ملاتړ کړی، د ده هر کار ئې ستایلی او د ده هره غلطي ئې توجیه کړې. صدیق فرهنگ هم چي د ظاهرخان په واکمنۍ کي ئې په حساسو پستونوکي کارکړی، د پېښو په څېړلوکي د همدې عامل تر تاثیر لاندې تللی، هڅه ئې کړې چي په خپل کتاب (افغانستان در پنج قرن اخیر) کي د ظاهرخان په نسبت خپل زړه سوی څرگند کړي.

د دغو تاریخ لیکونکو اصلي مشکل دا وو چي د یوي صالح واکمنۍ او سالم نظام لپاره ئې واضح معیار او مشخص "مثال" نه درلود ، همدا چي یو واکمن ئې په ځینو چارو کي داسي موندلی چي تر بل نه ده ته غوره معلوم شوی، له هغه ئې دفاع کړې، د دغو لیکوالانو د "قصو اتلان" پاچایان دي، نه عام خلك او نه د عام ولس له غیرې نه راولاړ شوي " اتلان"، دوی د "اسوه" او "قدوه" د نه موندلو له مشکل سره مخامخ وو ، د دې خلا د ډکولو لپاره ئې ناچار د واکمنو کورنیو په چاپیریال کي ځانته قدوه" او "اسوه" لټولي.

ح: د سردار داؤد د صدارت توره دوره د ده او د ده د ورور سردار نعیم په استعفا پای ته ورسېده، شاهي مکاری کورنۍ وغوښتل چي یو ځل بیا د خپلي واکمنۍ د دوام لپاره د سردار شاه محمود د صدارت د دوران په څېر د قلابي دیموکراسي یوه بله مرحله وآزمویي، د سردار داؤد په ځای ئې ډاکتر یوسف د صدراعظم په حیث وټاکو ، د ده د انتخاب په هکله څو خبري د توجه وړ دي:

- دی د سردار داؤد په کابینی کي د معادن او صنایع وزیر وو.
- د شاهي کورنۍ په غیږ کي ستر شوی وو ، شاهي کورنۍ ته وفادار او د پاچا په وړاندې ډېر خاضع او مطیع وو.
- څومره چي د سردار داؤد په صدارت کي ټول دولتي اختیارات د صدراعظم په واك کي وو او شاه صرف یو سمبول وو ، د ډاکتر یوسف په صدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د دې برعکس، ظاهرشاه ټولواك وو او صدراعظم یو بې اختیاره لاس پوڅی سمبول، د هاشم خان او داؤد خان مطلقه صدارتونو چي په ظاهر خان کي کومي عقدې را پیدا کړې وې، د دغو عقدو د چولو لپاره هغه د ډاکتر یوسف په شان یوه مطیع صدراعظم ته ضرورت درلود، عجیبه ده چي شاهي کورنۍ ته وفادار تاریخ لیکونکي د ډاکتر یوسف ټاکنه د دیموکراسي په لوري یو مؤثر گام او په دولتي چارو کي د شاهي کورنۍ د غړو د توظیف پای گڼي، حال دا چیخبره کاملاً برعکس ده، د ډاکتر یوسف د صدارت په دوران کي شاه "ټولواك" وو، هر کار د ده د سترگو په اشاره ترسره کېدو، حکومت د شاهي کورنۍ له ولکې نه د داسي صدرعظم په وسیله نشي ایستل کېدی چي د شاه له خوا د ده د ضعیف شخصیت او شاهي کورنۍ ته د وفادارۍ په وجه ټاکل شوی وی، ترڅو چي د حکومت په سر کي یو داسي ځواکمن صدراعظم رانشي چي ولس ئې تر شا ولاړ وی او ټاکنه ئې د ولس له لوري تر سره شوې وی، په دولتي چاروکي د شاهي کورنۍ د لاس وهنو مخنیوی نشي کېدی، دغو تاریخ لیکونکو هڅه کړې چي د خلکو په سترگو کي خاوري واچوي او دا خبره د خلکو له نظره پټه وساتي چي د ډاکتر یوسف په صدارت کي د شاهي کورنۍ یو بل مهم غړی او د پاچا زوم، سردار ولي، خپل هغه موقعیت خوندي ساتلی وو چي د ده له صدارت نه مخکي ئې په اختیار کي وو.

ط: د دولت لومړی کار دا وو چي د نوي اساسي قانون لپاره یو داسي کمیسیون وټاکي چي غړي ئې شاهي کورنۍ ته وفادار وي او هماغه څه په سیاسي قانون کي ځای کړي چي پاچا ئې غواړي، دا اساسي قانون باید د یوې داسي انتصابي جرگې له لوري تصویب شي چي اکثریت غړي به ئې انتصابي او شبه انتصابي وي او د غونډې افتخاري ریاست به هم د شاه په غاړه وي.

د کمیسیون غړي دا وو:

۱ـ سید شمس الدین مجروح د عدلیی وزیر د رئیس په حیث.

۲ـ سیدقاسم رښتیا د مطبوعاتو وزیر، غړی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳. میرنجم الدین انصاری غړی.

۴. عبدالصمد حامد غړی.

۵. محمد موسی شفیق غړی.

۶. میرمحمد صدیق فرهنگ غړی.

د اساسي قانون به مسودې کي د شاه او شاهیکورنۍ په هکله لاندې مهم ټکي ذکر شوي وو:

۱. شاه غیر مسئول او واجب الاحترام دی.

۲. د مسلح قواوو اعلی قوماندان دی.

۳. په هېواد کي د اضطراری حالت د اعلان صلاحیت لري، حکومت او شوری منحلولی شي.

۴. دی به د صلحی او جنگ حالت اعلانوي.

۵. صدراعظم او کابینه به د ده له لوري او د ده په موافقې شوری ته د اعتماد رأی ترلاسه کولو لپاره معرفي کېږي.

۶. پاچا دائم العمره ټولواك دی، د ده د مړینی په صورت کي پاچایي د ده زوی ته او د زامنو د نشتوالي په صورت کي د ده ښځي او لور ته په میراث رسېږي.

۷. د شاهي کورنۍ غړي په دولتي چاروکي نشي توظیف کېدی.

ی: په اساسي قانون کي د انسانی حقوقو په هکله ځیني خرگندونی گورو، لکه د بیان آزادي، د اجتماعاتو او ټولنو د جوړولو حق، د منتخب پارلمان ضرورت او ولس ته د خپلو استازو د انتخابولو اختیار ورکول، د باصلاحیته محکمې د حکم له مخي د چا حبس او مجازات، د کار او مسکن د انتخاب حق، په داخلي او خارجي سفرونو د سابقه بندیزونو الغاء، د تعلیم حق...

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو په سیاسي او اجتماعي برخو کي د اساسي قانون دا فقری په داسي فرعی قوانینو پوري مربوطي شوي وي چي هیڅکله تصویب نشول. د سیاسي احزابو مربوط قانون ترپایه تصویب نه شوو.

ك: اساسي قانون د قواوو د تفکیك غوښتنه کوله، باید مقننه قوه، اجرائیه قوه او قضاء مستقلي او له یوې بلي جلا وي، شاه د مشرانو د جرگې یو ثلث غړي په انتصابی توگه ټاکل، د ستري محکمې د رئیس او قضاء ټاکل، د افسرانو ترفیع.... ټول د ده په اختیار کي وو، خو لدې سره سره دی غیر مسئول او واجب الاحترام وو.

ل: د اساسي قانون د ۴۲ مادې په اساس د هېواد مقننه قوه له دوو جرگو نه جوړه شوې وه، ولسی جرگه او د مشرانو جرگه، د ولسی جرگې غړي انتخابی وو، چي د هري ولسوالۍ او علاقه دارۍ نه به د آزادو انتخاباتو له لاري انتخابېدل، خو د مشرانو د جرگې غړي یو ثلث انتخابی ول چي د هر ولایت نه یو کس د خلکو له خوا، یو ثلث د ولایتی جرگو له خوا او پاتې دریمه برخه ئي د شاه له لوري غوره کېدل.

م: د اساسي قانون د تصویب لپاره د لویې جرگې د انعقاد پرېکړه و شوه چي د ۱۹۶۴ کال په منی کي دائر شوه، د جرگې ترکیب داسي وو:

د یوولسمي دوری د ملي شوری ۱۷۶ غړي

د انتخاباتی حوزو نه ۱۷۶ غړي

د مجلس اعیان ۱۹ غړي

د کابینی ۱۴ غړي

د تمییز د عالي محکمې له اعضا وو نه ۵ غړي

د اساسي قانون د تسوید د کمیسیون ۷ غړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشورتی کمیسیون ۲۳ غړي

د شاه له لوري انتصابی اعضاء ۳۴ غړي

جمعاً ۴۵۴ غړي

نوموړې لویه جرگه د ۱۹۲۴ کال د سپتمر په ۹ نیټه د سلام خانی په مانی کي د شاه له خوا افتتاح شوه او د څو ورځو بحث په نتیجه کي ئې د اساسي قانون مسوده له معمولي ترمیم او تعدیل نه وروسته تصویب کړه.

ن: د ۱۹۲۵ کال د اگست له ۲۲ نه د سپتمبر تر ۹ نیټی د مشرانو د جرگې لپاره انتخابات تر سره شول او ۲۷ غړي ئې له ولایاتو نه غوره شول او لدې نه وروسته د ولسی جرگې ۱۱۲ غړي انتخاب شول، د دې انتخاباتو څو خاصي ځانگړتیاوي وې:

۱. د هېواد په تاریخ کي د لومړی ځل لپاره یو نسبتاً منتخب پارلمان جوړ شو.

۲. غوره شوي غړي اکثراً خانان، اربابان، ملکان، بډایان او د ځمکو خاوندان ول.

۳. که څه هم د سیاسي احزابو ضمیمه قانون لا نه وو تصویب شوی، خو دریو ډلو پدې انتخاباتو کي په حزبی توگه برخه واخیستله: د وحدت ملي حزب، افغان ملت او د خلق دیموکراتیك گوند.

"د ملي وحدت" حزب د استاد خلیلي له خوا جوړ شوی وو، دی د شاه مشاور او دربار ته منلی شاعر وو، د ده حزب په اصل کي شاه پلوه حزب وو، د دولت په مرسته وتوانېدو چي کافی شمېر د دولت طرفدار استازی شوری ته ولېږي. خو دا حزب له همدې انتخاباتو نه او په بغداد کي د سفیر په حیث د خلیلي له ټاکلو نه وروسته متلاشي شو.

"د افغان ملت" گوند چي انجنیر غلام محمد فرهاد جوړکړی وو، د افغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملت په نامه ئې نشریه درلوده، په پښتنو کي د هغه فعالیت محدود شوی وو، د پښتنو د یووالي او برلاسی داعیه ورسره وه، د شاهي نظام حامي او د دولت ملګری وو، پدې موفق نشو چي کوم غړي شوری ته ولېږي. خو "د خلق دیموکراتیك" ګوند پدې و توانېدو چي خپل درې غړي، ببرك کارمل، اناهیتا او نوراحمد نور شوری ته ولېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اساسي قانون او سياسي احزاب

شاه غوښتل چي په هېواد کي دوه حزبه نظام رايج کړي، خو مخالف او موافق حزبونه بايد مشروطه شاهي نظام ته وفادار وي، دواړه بايد د شاهي نظام د ښې او کيڼ لاس حيثيت ولري، د موافق حزب لپاره ئې استاد خليلي د مشر په حيث ټاکلی وو، ده د ملي وحدت په نامه د يوه حزب د جوړولو هڅه وکړه، د دولت لوړرتبه مأمورينو، د هېواد تاجرانو او شتمنو د دې حزب د اندراج په کتابونو کي خپل نومونه ثبت کړل. محصلينو ته د بورسونو، مأمورينو ته د ترفيع، تاجرانو ته د تجارتي امتيازاتو او بډايانو ته د دولتي حمايت وعدې ورکړی شوې.

د کيڼ لاس حزب په هکله د شاه اراده دا وه چي دا حزب بايد له هغو کسانو نه جوړ شي چي له مسکو سره د ملگرتيا ليوال دي، پدې سره به مسکو قانع کړی شي او د رژيم د نسکورولو په ځای به د رژيم حمايې ته ترجيح ورکړي، د ده گمان دا وو چي کمونستان په افغاني ټولني کي د نفوذ مجال نلري، د افغاني ټولني مذهبي جوړښت داسي دی چي په کمونستي افکارو ولاړ حزب په هغې که نفوذ نشي کولی، د منورينو شمېر کم دی، که ټول هم د کمونستانو په څنگ کي ودرېږي د ده واکمني له جدي گواښ سره نشي مخامخ کولی، د ولس له مذهبي احساساتو نه په استفادې سره د هغوی مخنيوی آسانه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده گمان کاوو چي که د دې ډلي په سر کي د راديکالو عناصرو په ځای معتدلي څېرې راوړاندي کړی شي، نو د دې حزب شته والی پدې خاطر د ده په ګټه دی چي د مسکو مزيد مرستي او ملاتړ ترلاسه کولی شي.

د خلق ديموکراتيک ګوند

په حقيقت کي د شاهي کورنۍ د غلطو سياستونو زيږنده دی، دې کورنۍ په لاندې توګه د نوموړي ګوند په جوړولو او ودي کي فعاله ونډه اخيستې:

الف: له روسانو سره ژوري اړيکي قائمول.

ب: روسيې ته هر کال زيات شمېر زده کوونکي لېږل.

ج: د افغاني فوځ د افسرانو روزنه روسانو ته سپارل.

د: هرکال په زرهاوو روسي مشاورين، په نظامي، اقتصادي، تخنيکي او تعليمي برخو کي په هېواد کي منل.

هـ: د معادنو د استخراج، د نفت او ګاز د تفحصاتو، د بندونو او نهرونو جوړولو او د لويو لارو د پرانستلو په برخو کي له روسانو سره پراخ قراردادونه او د دوی د نفوذ ټولي لاري پرانستل.

و: د کرملين د واکدارانو د حمايې جلبولو لپاره د شاهي کورنۍ د غړو ترمنځ شديد رقابت او مسابقه، له يوې خوا سردار داؤد د دې هڅه کوله چي له کمونستانو سره د ملګرتيا له لاري د کرملين توجه ځانته جلب کړي، له بلي خوا ظاهرخان کوشش کاوو چي کمونستانو ته د امتيازاتو ورکولو له لاري مسکو له ځانه راضی کړي.

په دې کي شك نشته چي د نړۍ په کچه د کمونيزم تهاجمي حالت او د کمونستي خوځښت چټکه پراختيا او د نړۍ په پېښو د هغه ژوره اغيزه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په کورنيو حالاتو خاصه اغيزه درلوده، مخصوصاً چي زموږ هېواد د شوروي اتحاد د لوی ځواك نږدې گاونډی وو او د افغانستان په څېر يوه وړوکي هېواد ته گرانه وه چي د شوروي ځواك د نفوذ مخنيوی وکړي. خو د کمونيزم د خوربېدو لپاره چي کوم اقتصادي او اجتماعي شرايط په کار دي او د کمونيزم فلسفه ئې لازمي او حتمي شرايط گڼي، په افغانستان کي نه يوازې نه موندل کېدل بلکي د دې فلسفی له نظره زموږ هېواد په فيوډالي مرحلې کي وو او له کمونستيمرحلې نه ډېر لري او وروسته وو، بايد د سرمايه داري او بورژوازي مرحله ئې پلي کړې وی ترڅو د کمونستي افکارو او تگلارو منلو ته چمتو شوی وی.

که زموږ په هېواد باندي د کمونستانو د سلطې څرنگوالي ته لږ ځير شو نو پدې حقيقت په ډېره آساني پوهېدی شو چي کمونيزم په افغانستان کي له روسانو سره د شاهي کورنۍ د سازش او د کرملين د واکدارانو د توجه جلبولو په لار کي د دې کورنۍ د ځواکمنو غړو ترمنځ د مسابقی او رقابت ناولی مولود دی. مگر نه گوری چي کمونستان د يوې داسي کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل او د خپلي کاملي سلطې لپاره ئې لار آواره کړه چي د شاهي کورنۍ د يوه غړي تر مشرۍ لاندې د هغو افسرانو په لاس ترسره شوه چي په روسيې کي روزل شوي وو. کمونستان د خپلي فلسفی له مخي بايد د يوه کارگري انقلاب له لاري قدرت ته رسېدلی وی او د دوی قيادت هم بايد د کارگرانو د ټولني له منځ نه راولاړ شوی وی، نه په يوه فيوډالي نظام کي د شاهي کورنۍ د يوه جنرال له کورنۍ نه او يا د دولتي مأمورينو له ډلي نه، د "پرولتريا د يکتاتوری" خو د "پرولتريايي مشرتابه" غوښتنه کوله!! دا څنگه په افغانستان کي د "پرولتريايي انقلاب" مشري د ببرك په شان د يوه جنرال زاده او د تره کي په شان د يوه بيروکرات او د يوه "بډای" د منشي لاسته ورغله؟ او دا ولې د دې انقلاب مدعيان د داسي عسکري کودتا له لاري قدرت ته ورسېدل چي د سردار داؤد په شان يو مستبد او مطلق العنان واکمن او د شاهي نظام يو قسی القلبه او بې رحمه صدراعظم د هغې په سر کي وو؟!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د "خلق دیموکراتیك گوند" د ۱۹۶۵ کال د جون په میاشت کې د هغې غونډې په ترځ کې جوړ شو چې د نورمحمد تره کي په کورکې جوړه شوې وه او لاندې کسانو په کې برخه درلوده:

نورمحمد تره کی، ببرك کارمل، صالح محمد زیری، سلطانعلي کشتمند، دستگیر پنجشیری، ظاهر افق، نوراحمدنور، ډاکتر شاه ولي، شهپر، عبدالکریم میثاق، عبدالحکیم شرعي جوزجانی، سلیمان لایق، اناهیتا راتب زاد، بارق شفیعی، نظام الدین تهذیب، عبدالقدوس غوربندي، هادي کریم، عبدالحکیم هلال، طاهر بدخشي، ډاکتر ظاهر، یاور شیرزی، اسمعیل دانش، آدم خان ځاځی.

په دې غونډې کې د گوند اساسنامه تصویب شوه او د پلینوم په نامه یوه اتلس کسیزه کمیټه جوړه شوه، نوموړې پلینوم د گوند مرکزي کمیټه چې اوه اصلي او څلور علی البدل غړي ئې درلودل تأسیس کړه، د مرکزي کمیټې اصلي غړي دا وو: تره کی، ببرك، زیری، بدخشي، کشتمند، پنجشیری او شهپر او علی البدل غړي ئې دا وو: ډاکتر شاه ولي، ظاهر افق، ډاکتر ظاهر، نور احمد نور.

مرکزي کمیټې نورمحمد تره کي د منشي په حیث او ببرك کارمل د ده معاون وټاکلو.

د دې گوند د بنه پېژندنی لپاره لاندې ټکي د توجه وړ دي:

الف: کمونستي افکار ئې درلودل، له مسکو نه ئې الهام اخیستو، توجیه او تمویل ئې د روسانو له خوا کېدو.

ب: د ایران د "حزب توده" له خوا لیکل شوي او یا ترجمه شوي آثار د دې گوند فکری مراجع گڼل کېدل، گوند له فکری شخصیتونو نه محروم وو، لیکوالان ئې د نورو د آثارو ترجمانان وو، یوازې تره کي څو "کیسی" لیکلې، چې د محتوی او حجم له لحاظه ډېره ټیټه مستوی لري، د ده "کیسی" د جهاد په دوران کې د راڅرگند شوو لنډو کیسو له عادي لیکوالانو سره هم د مقایسی وړ ندي. د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده په کیسو کي د افغاني ټولني د ملا ، ملك، بزگر او ختګر څېرې انځورشوې خو په عامیانه ژبه او پرېوتی مستوی. دې گوند په کابل کي دفتر درلود او د "خلق" ترنامه لاندې ئې یوه اونیزه خوروله چي د هغې څو خصوصیات وو:

الف: په مارکسیتی فرهنگ کي استعمال شوي اصطلاحات، له ترجمې نه پرته او په لاتینی ژبه کي د دې نشریې په هر مضمون کي په پراخه پیمانه د لوستونکي پام ځانته اړولو.

ب: اکثر مضامین ئې له روسي ورځپاڼو او "حزب توده" له خوا ترجمه شوو آثارو نه اقتباس کېدل.

ج: په ټولو نړۍ والو پېښو کي د مسکو د دریځ په کلکه ملاتړ او د امریکا غندنه.

د: له مشروطه شاهي نظام نه حمایت او له ملي دیموکراسي او د پراختیا له غیر پانگه وال اسلوب نه دفاع.

دوی د افرادو د جلب او جذب لپاره داسي کړنلاره خپله کړې وه چي مهمي برخي ئې دا وې:

الف : په ملایانو او پیرانو کلك گوزارونه او لدوی نه داسي یوه څېره وړاندي کول چي نه یوازې د دوی په هکله په ځوانانو کي کرکه او نفرت راولاړ کړي بلکي دین ته هم شا کړي، د ملایانو په هکله به ئې ویل: دوی له نفاس، اسقاط، خیرات، زکات، د ماشوم په غوږ کي آذان، د مړی جنازه او دې ته له ورته مسائلو نه پرته څه د ویلو لپاره نلري، د ټولني موجوده وضعه هغه ته سل په سلوکي د دین مطابق او د خدای د رضا وړ بریښی، د ده له نظره عدالت همدا دی چي زموز په ټولني حاکم دی، هغه خوارکی نه په سیاست پوهېږي، نه د نړۍ له حالت نه خبر دی، نه د فقر او لوږي اصلي عوامل پېژندی شي، نه په ټولني کي د بې عدالتي، طبقاتی نظام، د یوه د شتمن کېدو او د بل د نیستمن کېدو په کارکي د نظام او واکدارانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اغیزی نه واقف دی، د هغه ټول هم او غم دا دی چي د کلي له خلکو "وظیفه" ترلاسه کړي او د مړی په ورځ د اسقاط برخه ورکړی شي. دا مفت خواره دي، د نورو په "وظیفو" ستر شوي، د بل دسترخوان ته ئې سترگي وي، د خانانو نوکران دي، د واکمنانو د سر دعا کوي، د پاچا د تخت او تاج د بقا خطبی وايي، دا یوه ارتجاعی ډله او د انقلاب ضد ځواك دی، د دین په نامه خلك غولوي، خلکو ته وايي چي په روانی وضعي شکر وکړي، دا د خدای له لوري په موږ مسلطه شوې، تقدیر همداسي تللی، د تقدیر مخالفت له خدای نه بغاوت دی، هرڅه خدای ته پرېږدئ، په فیصلو ئې راضی اوسئ، اعتراض مه کوئ، د وضعي د بدلون هڅه مه کوئ، تر قیامته پوري به همداسي هره ورځ تربلي بدتره وي، که په ټولني کي نابرابري ده خدای راوستی، یوه ته زیات یوه ته کم خدای ورکړي، وینئ د ده له لوري دی، د دین حقیقت همدا دی، که دین غواړې نو نه به په روانی وضعي اعتراض کوئ، نه به په نظام کي تبدیلي غواړئ، نه به د عدالت او برابری غوښتنه کوئ او نه به له ظلم او ناروا سره د مخالفت لپاره ملاتړئ. خو که غواړئ چي ولس لدې دردونکي حالت نه وژغورلی شي، فقر، لوږه، غربت او نادارای پای ته ورسېږي، خلکو ته کور، کالي، ډوډۍ ورسېږي، دبډای او نادار، شتمن او نیستمن، بزگر او ځمکه وال، کارگر او سرمایه دار، حاکم او محکوم ترمنځ تفاوت له منځه ولاړ شي، حکومت د غریبی طبقی او کارگرانو په لاس کي وي، هېواد مو ترقي وکړي، نو راځی زموږ ملگری شئ، دین ته شا کړئ، له ملا او پیر نه رابیل شئ، مارکسیزم لینینزم ستاسو ټولي هیلي تر سره کوي، ستاسو ټولو پوښتنو ته ځواب وايي، باید د یوه سوسیالیستی انقلاب راوستو لپاره ملا وتړو، دا فیوډالي نظام پای ته ورسوو، دین د فیوډالي نظام زیږنده او د همدې نظام د بقا لپاره صحنې ته را ایستل شوی. کومو ولسونو چي دین پرېښی ترقي ته رسېدلی، دین او ترقي، مذهب او علم له یوه بل سره اړخ نه لگوي، یا به دا غواړې یا هغه !! د دې لپاره چي د بډایانو او فیوډالانو ژوند د جنت په څېر وي او بزگران او کارگران د دوزخ په څېر ژوند کي قانع او راضی وي، ملا خلکو ته همدا وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د آخرت جنت ستا دی او د دنیا جنت د نورو. اعتراض مه کوه هغه تر دې غوره دی!! دا هغه خبري وې چي د ماکسیم گورکي او جك لندن په شان ناول لیکونکو په کیسوکي د هر مخاطب مخي ته ایښود ل کېدې، ځوانانو د دین حقیقت یا د ملا او پیر په کړو وړو کي لټولو او یا پداسي ناولونو کې. دې ته نه وو متوجه چي دا ناولونه په غربی ټولني کي "دینداره" طبقه تمثیلوي، دا د کشیش او کلیسا په هکله لیکل شوي، پدې هم نه پوهېدل چي دین باید په دین کي ولټوو نه د دیندار په کړو وړو کې، که د دین مدعی منحرف شو، له دین نه ئې ځانته دکان جوړ کړ او دین ئې د حاکمانو په پښو کي ذبح کړ، باید په همدې کس اعتراض وکړو نه په هغه دین چي په خپله د همدې کس په لاس قرباني شوی، نه په هغه دین چي خلکو ته وایي: ورانه دنیا د وران آخرت نښه ده، دنیا د آخرت مزرعه ده که دي کښت خوار وو، د سمسور آخرت هیله مه کوه، هیڅوك حق نلري د دین په نامه له نورو نه څه ترلاسه کړي، بې عدالتي، فقر او لوږه، ستا د کړو وړو او ستا د غیر عادلانه ویښ نتیجه ده، نه په بندګانو د مهربان خدای د نه پیرزویني، دین د ظلم دښمن دی او له ظالم نه بیزار، دین راغلی چي د ظلم ټغر ټول کړي، مظلومان له ظلم نه وژغوری، خلکو ته ووايي چي له الله نه پرته بل ته سر ټیټ نکړي، ټول برابر پیدا شوي یاست، له یوه مور پلار نه، هیڅوك په بل د لويي حق نلري، کوم ملا چي د ظالم واکمن په څنګ کي ودرېدو هغه یو ټګمار دیندار دی چي دین د دنیا لپاره د حاکمانو په پښوکي ذبح کوي. د داسي دیندارانو په عمل باندي د خدای دین همدومره اعتراض لري چي د دین دښمنان ئې ورباندي لري.

کمونستانو به په خپلو حزبی غونډو کې، د نجونو او هلکانو د ګډی نڅا او رقص محفلونه جوړول، د ودکا جامونه به ئې وېشل او پدې سره به ئې ځوانان جذبول، نورمحمد تره کي یوه ورځ پیغلو ته مخ کړ او ويی ویل: د بلغاريی پیغلو په خپلو سپینو لیچو انقلاب بري ته ورساوو، له تاسو نه همدا انتظار لرو.

زما په یاد دي چي یوه ورځ د پوهنتون په انګړ کي د پرچمیانو د یوې غونډې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګ ته تېرېدم، يوې پيغلې چې سر، غاړه، سينه او لاسونه ئې بربنډ وو د ستيج په سر ئې شعر وايو او ځوانانو ته ئې خطاب کاوه چې: که انقلابي شوې او انقلاب دې بري ته ورساوو، بيا راشه زما شونډې وزبيښه. دا د دوی اسلوب وو او د دعوت او بلنې مواد.

ماته د دوی د اکثرو کتابونو او ليکنو د لوستلو فرصت په لاس راغلی، له کپيټال نه تر ناولونو پورې، د مارکس، لينن، استالين او ماکسيم ګورکي له کتابونو نه د مائوتسيتون او جك لندن تر ليکنو پورې. پدې ليکنو کې د عقل په ځای احساسات پارول شوي، د فلسفی په ځای په کيسو ترکيز شوی، د "دين" په ځای "ملا" تر بريد لاندې نيول شوی او لدې لارې دين ټکول شوی.

دا ګوند د تأسيس په لومړيو کلونو کې ډېر سريع مخ په وړاندې روان وو، ډېر ځوانان ئې بې لارې کړل، په اکثرو علمي مؤسساتو مسلط شو، پوهنتون د دې ګوند په مهمې اډې بدل شو، له يوې خوا د ټولنې بد وضعيت، فقر، لوږه، جهل، له دين نه بې خبري، استبدادي نظام، د يوې کورنۍ واکمنې په ټول ملت او شديد اختناق او له بلې خوا په نړۍواله سطح د کمونيزم سريع او چټك خورېدل او غربي پانګه وال نظام ته د دنيا په ګوټ ګوټ کې ماته ورکول او په اروپا، آسيا، افريقا او لاتيني امريکا کې يو په بل پسې ستر ستر انقلابونه او بدلونونه راوستل د دې باعث شو چې افغاني ځوانان د دوی په لومو کې پرېوزی، له ځوانانو سره چې د هېواد داخلي وضعيت او نړۍ والو پېښو کوم سوالونه را پيدا کړی وو، د دې ځواب ئې نه په مسجد کې موندو او نه په خانقا کې، دوی غوښتل چې هېواد لدې دردناك او شرموونکې حالت نه وژغورل شي او له نورو هېوادونو سره د سيالۍ وړ شي، که پدې هيله جومات يا خانقا ته تلل نو نااميده او خالي لاس راګرځېدل.

خو د دې حالت عمر ډېر لنډ وو، د خلق ګوند ډېر ژر په ګڼ شمېر ډلو ووېشل شو، لومړی انشعاب د ۱۹۶۷ کال د جولای په مياشت کې د حزب د منشي او د ده د معاون ترمنځ تر سره شو، له کارمل سره د خلق ګوند هغه غړي ملګری شول چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په مرفه او شتمنو کورنیو پوري مربوط او غیر پښتانه وو او له تره کي سره هغه کسان پاتې شول چې پښتانه ول او د ټولني په محرومي طبقې پوري تړلي وو، تره کي د گوند لومړی نوم له ځان سره وساتو او کارمل له خپلو ملگرو سره د پرچم په نامه نشریه را وایستله او ډله ئې په همدې نامه معروفه شوه.

په دوهم قدم کي دستگیر پنجشیری له گوند نه ووت او د"خلق کارگر" په نامه ئې ځانته ډله جوړه کړه.

ورپسې طاهر بدخشي له گوند نه بېل شو او ډله ئې د ستم ملي په نامه مشهوره شوه. د ده ډلي په ملي ستم باور درلود او ویل ئې چې د پښتنو په خلاف باید نور ملیتونه متحد شي او د دوی سلطه پای ته ورسوي، دې ډلي د کمونستي فلسفی خلاف د طبقاتی ستم په ځای د ملي ستم مفکوره وړاندي کوله. اکثر غړي ئې د تخار او بدخشان وو، شمېریې هومره محدود وو چي تر پایه ئې د کومي لویي غونډې د جوړولو او د کومي نشریې د خورولو توان ونه موند.

د اختلاف او په څو ډلو د وېشل کېدو لاندې لاملونه وو:

الف: د زعامت فکری او اخلاقي ضعف.

ب: قومي او ژبني تعصبات او په همدې بنیاد د گوند په منځ کي د مختلفو ډلو جوړېدل او په پای کي د هر سمت او سیمي مربوط غړي په بېل بېل گوند کي را غونډېدل: پښتانه له تره کي سره، تاجکان له کارمل سره، د بدخشان او تخار خلقیان له طاهر بدخشي سره او شمالي وال له دستگیر پنجشیری سره.

ج: له دولت سره د اړیکو په اړه بېل بېل نظریات، کارمل او ملگرو ئې د تفاهم او عدم تشدد د مفکوری پلوي کوله او د تره کي پلویانو د شاهي کورنۍ له غړو، مخصوصاً سردار داؤد سره د کارملیانو په نږدې اړیکو اعتراض درلود.

د: په نړیواله سطحه په کمونستي بلاك کي د روسیی او چین ترمنځ د شدید رقابت او په کمونستي جریان کي د بنسټ پالو او اصلاح طلبانو تر منځ تودې

(c) ketabton.com: The Digital Library

منازعې د افغانستان د کمونستي جريان په وضعي دا اغيزه درلوده چي دلته هم مختلفی ډلي را منځته شي. ځينو د مسکو له هغي تګلاري سره ځان عيارکړ چي د خروشوف په دوران کي رامنځته شوه او د استالين د دوران له سياستونو او تګلارو سره ئې ژور اختلاف درلود، ځينو نورو دا تجديد نظر په کلکه محکومولو او هغه ئې ناجائز ګڼلو او د کرملين نوې تګلاره ئې د کمونيزم له اصلي خط نه انحراف شمېرو او نوي واکداران ئې په ليبراليزم او نفاق متهمولو، ځينو نورو دا وپتييله چي حق لري د کمونيزم په هکله خپل ځانګړی نظر ولري او د کمونستي افکارو په چوکات کي ځانته د خپلو خاصو شرايطو له تقاضا سره سم تګلاره وضع کړي. د کرملين د واکدارانو تر منځ اختلاف د مسکو د سياستونو په هکله په نورو هېوادونو کي هغه مخکنی تصور او تعامل بدل کړ چي له آخوا صادر شوي تحليلونه او لارښووني به مقدس شمېرل کېدې او له هر راز تصرف او تجديد نظر نه پرته به په کار وړل کېدې.

هـ: د اختلاف يوه وجه دا وه چي تره کی، حفيظ الله امين چي نوی له امريکا نه راغلی وو، په حزب کي ومانو او هغه ته ئې ارتقاء ورکړه، د ګوند سابقه دارو غړو ته دا د منلو وړ نه وه، امين ته ئې د شك په نظر کتل او دا تبليغات ئې کول چي دی د (سی، آی، ای) له خوا ګمارل شوی دی.

شعله جاويد:

د دې ډلي اصلي نوم "جمعيت ديموکراتيك نوين" وو، خو د نورو ډلو په څېر د خپلي خپروني "شعله جاويد" په نامه مشهوره شوه، د دې ډلي په هکله په اختصار سره ويلی شو چي:

الف: پداسي وخت کي راپيدا شوه چي له يوې خوا د "خلق ديموکراتيك ګوند" له انشعاباتو سره مخامخ شوی وو او له بلي خوا په نړۍ واله سطحه چين د "مائوتستون" مشرتابه لاندې د مسکو په خلاف نوې، خو توده جبهه پرانستلې وه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستي جريان د مشرتابه ادعا ئې کوله، کرملين به ئې په ريويزيونيزم او له مارکسيزم لينينيزم نه په انحراف متهم کاوو، تقريباً په ټولو هېوادونو کي ئې د مسکو پلوه احزابو تر څنګ، پيکنګ پلوه ډلي جوړي کړې وې، په افغانستان کي د "شعله جاويد" په جوړلو موفق شو.

ب: دې ډلي په مسلحانه، نه پخلا کېدونکې او انقلابي مبارزې باور درلود، پارلماني مبارزه، سوله ايز بدلون، له ارتجاع او امپرياليزم سره روغه جوړه ئې د مارکسيزم لينينيزم له کرښلاري سره معارض ګڼله، د چين کمونستي انقلاب د دوی قدوه او د مائوتستون کتابونه د دوی لارښود وو، دوی د خپلو چيني مشرانو په څېر، د کارګری انقلاب په ځای د بزګرانو په انقلاب تأکيد کولو، ويل ئې چي افغاني ټولنه لا د بورژوازي او سرمايه داری مرحلې ته نده رسېدلې، کارګری ټولني نلري، د توليد اصلي منبع ځمکه ده، زموږ کارګران بزګران دي نه د فابريکو کارګران، د کارګری انقلاب شعارونه دلته بې ځايه او بې محتوی شعارونه دي، بايد بزګرانو ته سياسي شعور ورکړو، د نظام د نسکورلو لپاره ئې متحد کړو. دوی دا تحليل پداسي حال کي وړاندي کاوو چي مسکو او پلويان به ئې په ريويزيونيزم متهم کول، حال دا چي د کارګری انقلاب په ځای د بزګری انقلاب عنوانول پخپله په مارکسيزم لينينيزم کي يو تجديد نظر وو!! مارکس او انګلس د کمونستي انقلاب لپاره د بورژوازی مرحله ضروري ګڼله او پدې باور وو چي دا انقلاب د کارګرانو په لاس تر سره کېږي، د دوی په مسلك کي د بزګرانو د انقلاب تصور نشو موندلی.

ج: د ی ډلي اکثراً په اهل تشيع کي نفوذ وکړ، له اهل تشيع نه بهر په نورو پرګنو کي د دوی نفوذ له هيڅ سره برابر وو، تر پايه پدې ونتوانېدل چي په نورو ساحو کي نفوذ وکړي، وجه ئې دا وه چي د لومړی کچی مشران ئې په شيعه کورنيو پوري مربوط وو.

د: مهم غړي ئې دا وو: ډاکتر عبدالرحيم محمودې، ډاکتر عبدالهادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمودي، انجنير عثمان لنډی، صادق ياری او اکرم ياری او د دوهمي کچې غړي ئې دا: حيدر علي لهيب، شاکر، عبدالاله رستاخيز، مجيد کلکاني، قيوم رهبر، مينا کشور کمال، ليلا فيض.

هـ: دې ډلي د تبارز په لومړيو کلونو کي سريع وده وکړه، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېر تند او چټك وو، د خلق ديموکراتيك گوند او له هغه نه بېلي شوې ډلي ئې له جدي گواښ سره مخامخ کړي، په پوهنتون او علمي مؤسساتو کي د دې گوند مخکنۍ سلطه ئې پای ته ورسوله، لکه څومره چي پيکنگ د مسکو لپاره پدې مرحلې کي په جدي گواښ بدل شوی وو "شعله جاويد" د مسکو پلوه جريان لپاره همداسي گواښ وو. خو دا ډله له هغه وروسته له شديدو داخلي ستونزو سره مخامخ شوه او په گڼ شمېر ډلگيو وويشل شوه چي د "مسلمانو ځوانانو" له اسلامي نهضت سره ئې د کابل پوهنتون په انگړ کي څو نښتي درلودې او په هري نښتي کي ئې ماتې وخوړه.

و: دوی به د مائوتستون کتابونه لوستل، د چين سفارت به دا کتابونه په ډېره پراخه پيمانه خورول، د ده کتابونه اکثراً د جاپان له سلطې نه د چين د آزادۍ د تاريخي جگړي او بيا د چين د انقلاب د بېلابيلو برخو په هکله ليکل شوي وو، که څه هم له علمي او فکری لحاظ ئې خاص څه نه درلودل خو د يوه انقلابي جريان د مختلفو اړخونو په څېړلو او معرفي کولو کي د نورو کمونستو ليکوالانو تر ليکنو ډېر غني وو.

د "شعله جايد" ځينو غړو د مائوتستون له افکارو نه لاس واخيست او د البانيا مشر "انور خواجه" ئې ځانته قدوه غوره کړ. ځينو نورو د افغانستان شرايط، نه د چين په شان د يوه بزگری انقلاب لپاره مساعد گڼل او نه د روسيی او البانيا په شان د انقلابونو لپاره، د دې په ځای ئې د "چگوارا" په څېر د پارتيزاني مبارزې ملاتړ کولو، دې متضادو تگلارو هم د دې ډلي په وېشلو او انشعاب کي خاص تاثير درلود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ز: په ځوانانوکي د دې ډلي د لومړيو ورځو د چټك نفوذ يو اساسي لامل دا وو چي دوی په نړی والـه سطحه هم د امريکا امپرياليزم غندلو او هم د روس سوسيال امپرياليزم او د هېواد د ننه ئې د حاکم نظام د ړنګولو او د يوه انقلابي بدلون غوښتنه کوله. له دولت سره سازش، روغه جوړه او سوله ايز تعامل ئې محکومولو، اصلاح طلبی ئې د نظام په ګټه او د يوه انقلابي بدلون په وړاندي خنډګڼلو. د يوې محرومي او محکومي ټولني کوم ځوان نسل چي د استبداد او اختناق، فقر، لوږي او بې عدالتي په غيږ کي سترکېږي، انقلابي افکار او د يوه تند او انقلابي بدلون تګلاري تر غير انقلابي افکارو او اصلاح طلبه تګلارو ژر خوښوي، يوازې په مرفه ټولنو او د حاکمو کورنيو په غيږ کي ستر شوي ځوانان د رفورمستی او اصلاح طلبه حرکتونو ملاتړکوي، زموږ په ټولني کي د داسي کسانو شمېر ډېر کم وو. که د افغانستان د سياسي احزابو جوړښت ته لږ ځير شو په ځرګند طور ګوروچي: د پرچم له ډلي سره د کابل د مرفه کورنيو او په حاکمي طبقي پوري تړلي کسان يو ځای شول، د دوی اجتماعي وضعيت د دې تقاضا کوله چي اصلاح طلبه تګلاره غوره او په انقلابي افکارو او تګلارو هغې ته ترجيح ورکړي، په مقابل کي ئې د تره کي پلويان که څه هم د دواړو د الهام منبع يوه وه او د سياسي اړيکو په اساس بايد د پرچميانو په څېر وی خو پدې خاطر چي په غريبو کورنيو پوري تړلي وو، له پرچميانو نه ئې په تګلارو کي انقلابي تمايلات زيات وو او شعله جاويد د همدې عامل په اساس د دواړو خلاف د سوله ييزي مبارزې په ځای په انقلابي او مسلحانه مبارزې ټينګار کولو، په همدې خاطر په ځوانانو کي د دوی نفوذ تر نورو چټك وو.

لومړی ډله چي له شعله جاويد نه بېله شوه د " ګروه انقلابي خلق افغانستان" تر نامه لاندې ئې خپل کار پيل کړ، دا ډله ورو ورو تقويه شوه، د مجيد کلکاني ډله هم لدوی سره يوځای شوه، خو په ۱۳۵۴ کي د "اخګر" ترنامه لاندې يوه ډله لدوی نه بېله شوه او د اوم ثور له کودتا نه وروسته د مجيد کلکاني ډله لدوی نه بېله شوه او ځانته ئې د "سازمان آزادی بخش مردم افغانستان" په نوم بېله ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړه، گروه انقلابي خلق افغانستان ځانته نوی نوم غوره او د سازمان رهایي تر نامه لاندې ئې فعالیت پیل کړ. د سردار داؤد له کودتا نه وروسته د دې ډلې ګڼ شمېر غړي د دولت سره یوځای شول، دا کسان وروسته بیا له خلق او پرچم سره ملګری شول او لدوی سره د شعله جاوید د ځینو نورو غړو د یوځای کېدو واسطه شول، د سردار داؤد د اقتدار په دوران کي شعله جاوید د هغو سیاسي ډلو لار غوره کړه چي ځیني غړي ئې له دولت سره یوځای شول، ځینو ئې له مبارزې نه لاس واخیست او ځینو نورو مناسب فرصت ته د انتظار کولو فیصله وکړه. د دوی هغو کسانو چي غوښتل ئې د خپلي ډلي شعارونو ته وفادار پاتې شي، دا پرېکړه وکړه چي د پاکستان پیپلز پارتی له حکومت نه د مسلحانه مبارزې لپاره مرسته ترلاسه کړي. پیپلز پارتی له چین سره ډېری تودې اړیکي درلودې او پدې حزب کي یوه فعاله ډله داسي وه چي له شعله جاوید سره ئې په فکری لحاظ خواخوږی درلوده او د دوی په شان د مائوتستون د افکارو پلویان وو.

د شعله جاوید هیئت د جمعیت الله جلال تر مشرۍ لاندې پاکستان ته ولاړ، د بوتو حکومت، جنرال محمد موسی چي په ختېه هزاره وو، لدوی سره د تفاهم او تماس لپاره توظیف کړ، د ده په لاس دې هیئت ته د مالي مرستي تر څنګ څو میله وسله او څه منفجره مواد ورکړ شول او د مؤثر کار په صورت کي د کافی مالي او نظامي مرستو وعده ورکړی شوه، د پیپلزپارتی هغه اړخ چي چینائی کمونستي افکار ئې درلودل، دې ارتباط ته خاص اهمیت ورکولو او دا ډله ئې له فکری لحاظه ځانته ډېره نږدې ګڼله او دې ته ئې ترجیح ورکوله چي دا ډله وپالي، وده ورکړي او د مؤثر کار شرایط ورته برابر کړي، خو شعله یانو څو ستر مشکلات درلودل:

- له شدید داخلي اختلاف سره مخامخ ول، په ګڼ شمېر متخاصمو ډلګیو وېشل شوي وو، لداسي مشرتابه نه محروم وو چي د دې ډلي اکثر غړي پری راغونډ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• وسله وال فعالیت له کافی ولسی ملاتړ او په ملت کي له ژور نفوذ نه پرته ممکن ندی. دا ډله د ولسی ملاتړ له ناحیې پداسي موقعیت کي نه وه چي د رژیم په خلاف مؤثر کار وکړي شي، پاکستان د هغو انفجاراتو په مقابل کي لدې ډلي نه د فوری اقداماتو انتظار درلود چي د داؤد د حکومت له خوا په ټول پاکستان کي ترسره کېدل او لمن ئې ورځ په ورځ خوربېده. که دا ډله پدې توانېدلې وی چي مؤثر کار وکړي، د بوټو د حکومت انتظار تر سره کړي او د کابل له لوري د هغه وخت د فشار په راکمولو کي له اسلام آباد سره مرسته وکړي، شاید د بوتو حکومت بلي افغاني ډلي ته مخصوصاً داسي ډلي ته چي اسلامي هویت ولري، هیڅکله له پاکستان نه په افغانستان کي د څه کولو موقع او فرصت نه وی ورکړي، خو د شعله جاوید په ډلي کي دا توان نه وو چي لدې شرایطو نه استفاده وکړي.

په ۱۹۸۱ کي دې ډلي یو ځل بیا هڅه وکړه چي له اسلام آباد سره هغه تت شوې زړه رابطه راژوندی کړي، د رهائي گروپ مشر ډاکتر فیض احمد د یوه هیئت په مشری له هماغه جنرال موسی سره لیدنه کتنه وکړه، څه تحفی او هدیی ئې هم نوموړي جنرال ته له ځان سره درلودې، جنرال صاحب تحفی په ورین تندي ومنلې خو هیئت ته ئې داسي وعدې ورنکړی شوې چي هیئت انتظار درلود.

دغه عوامل باعث شول چي افغاني چینائي کمونستان د اسلامي انقلاب په دوران کي فعال او څرگند حضور ونلري، په داخل کي د جنگ د مستقلي جبهې له پرانستلو نه عاجز پاتې شي او په لاندې شکلونو کي فعالیت وکړي:

• په هغو ډلو کي نفوذ وکړي او د دوی له نوم او بیرغ نه په استفادې سره کار وکړي چي یا التقاطی افکار لري، هر څوك په خپلو لیکوکي منلی شي، وسایل او امکانات لري خو افراد نلري او یا په هغو ډلو کي چي نه تنظیم لري، نه د سیاسي کار تجربه او نه د کمونستانو په هکله معلومات. د شمالي د سیمي غړي ئې په شوری نظار کي ننوتل، د هرات غړو ئې د حرکت انقلاب اسلامي ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره کړه، د مرکزي صفحاتو او په شیعه ټولني پوري مربوط غړي ئې په شیعه تنظیمونو کې او ځیني کسان ئې له جبهه نجات او محاذ ملي سره یوځای شول.

د: د سازمان رهایي ډلي دا وپتیبله چي خپلي مخکني تګلاري بدلي کړي او نوې تګلاره غوره کړي، نوې تګلاري دا غوښتنه کوله چي: د مجاهدینو په شان باید له ښارونو نه د کلیو په لوري مخه کړي او د خپلي مبارزې لپاره د ښارونو په ځای کلي غوره وګڼي.

افغان ملت

دا ډله د انجنیر غلام محمد فرهاد په لاس جوړه شوې، هغه خپل تحصیلات په جرمني کي ترسره کړي وو. د جرمني د سوسیال دیموکرات ګوند له افکارو او تګلارو نه متأثره وو، خپل ګوند ئې د افغان سوسیال دیموکرات په نامه یاد کړ، د "افغان ملت" په نامه ئې نشریه درلوده، ډله ئې په همدې نامه مشهوره شوه، دا ډله د طاهر بدخشي د ستم ملي ډلي مقابل ډله ګڼلی شو، په نشنلیزم ئې باور وو، د پښتنو برلاسی ئې غوښتله، د پښتونستان د داعیی کلکه پلوي او پدې هکله ئې د دولت ملګرتیا کوله، د شاه له خوا نومول شویو صدراعظمانو ته ئې تل د اعتماد رأی ورکوله. انجینر غلام محمد فرهاد هلته شهرت ترلاسه کړ چي د کابل ښاروال وټاکل شو او پدې وتوانېدو چي د کابل ښار بڼه تر ډېره حده بدله کړي، په ښاروالی کي د ده بریاوو ده ته نه یوازې کافی شهرت ورپه برخه کړ، بلکي د یوه حزب د جوړولو موقع ئې په لاس ورکړه، د دې ډلي غړي اکثراً مشرقي وال وو، په ځوانانو کي ئې نفوذ ډېرکم رنګه او له هیڅ سره برابر وو. ویلی شو چي تر ټولو سیاسي ډلو وروسته وه، مهم غړي ئې دا وو:

غلام محمد فرهاد، قدرت الله حداد، علي احمد ملت یار، حبیب الله رفیع او فدامحمد فدائی. دا ډله هم ډېر ژر له انشعاباتو سره مخامخ شوه، لومړی د ملت او افغان ملت په نامه دوو ډلو او وروسته په نورو ډلګیو ووېشل شوه، زیات شمېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

غړي ئې د سردار داؤد او د کمونستانو د اقتدار په دوران کي له دولت سره يوځای شول.

صدای عوام

د عبدالکريم فرزان تر مشرئ لاندې يوه ډلگۍ د خپلي نشريې "صدای عوام" په نامه مشهوره شوه، عبدالقيوم وردك او ښځه ئې معصومه عصمتی او ذبيح الله عصمتی ئې مهم غړي وو.

عجيبه دا ده چي په ټولو مرحلو کي هيڅوك داسي پيدا نشو چي د يوه اسلامي گوند د جوړولو لپاره د سياسي مبارزې ډگر ته راووځي، د بې دينه او لائيك گوندونو په مقابل کي د اسلام پالو سياسي حزب جوړکړي او د هېواد د سياسي، اجتماعي او اقتصادي ستونزو د حل اسلامي تگلاره وړاندي کړي او ځوان نسل د دښمنانو په لوموکي له لوېدو وژغوری!! له چا نه چي د داسي يوه حرکت د پيلولو هيله کېده هغوی يا د نظام په خدمت کي او د موجوده وضعي د دوام او بقا غوښتونکي وو او يا د روان وضعيت له خطرناکو عواقبو نه بې خبره وو او يا په هېواد حاکم نظام ورته د اسلام له غوښتنو سره سم او د الله د رضا مطابق معلومېدو، دوی له اسلام نه همداسي يو ناقص تصوېر په خپل ذهن کي انځور کړی وو، روان وضعيت دوی ته خاص امتيازات ور په برخه کړي وو، هره تبديلي ئې د خپلو امتيازاتو لپاره گواښ گڼلو، له واکمني طبقی سره لدې لحاظه ورته ول، د دواړو گټی سره غوټه شوې وې، دوی د هماغي ډلي غړي وو چي شاه ئې په سر کي وو. دوی حتی د يوې دولتي ډلي له جوړولو نه هم ډډه کوله. که تاسو د هېواد د سياسي احزابو تاريخ ته لږ ځير شئ په څرگنده به وگورئ چي د "مسلمانو ځوانانو" د پاڅون تر پيل پوري د سياسي مبارزې ډگر غير اسلامي ډلو ته تش پاتې وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کمونستانو په وړاندي عکس العمل

د کمونستانو سریع او چټکي ودي څو ځانګړی نتائج درلودل:

× مغرور شول، د لومړیو ورځو هغه احتیاط ئې شا ته وغورزاوو چي د ولس له مقدساتو سره د تصادم په اړه ئې درلود او لدې نه ئې ډډه کوله چي خپل الحادي ماهیت بربنډ کړي او د خلکو په مقدساتو تېری وکړي. دوی په ځوانانو کي خپل سریع او چټك نفوذ داسي تعبیر کړ چي ځوان نسل له دین نه بیزاره او کمونستي افکارو منلو ته چمتو دي، کمونیزم په خپلي اصلي بڼې کي وړاندي کول نه یوازې اشکال نلري او دوی ته خنډونه نه راولاړوي بلکي په ځوانانو کي د دوی د مزید نفوذ باعث ګرځي. د ټولني د وضعیت په هکله د کمونستانو غلط تشخیص او ناسم تصور دوی دې ته وهڅول چي له دیني شعائرو سره په خپل چلند کي په پوره بې باکۍ سره عمل وکړي او له عکس العمل نه بې پروا وي.

× د کمونستانو تهاجمي حالت او سریع ودي په ځینو کي وېره راپیدا کړه، ځیني ئې د هېواد د راتلونکې په هکله مشوش کړل او ځیني نور ئې راوپارول چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دین او هېواد نه د دفاع په خاطر په مختلفو لارو چارو غور وکړي. پدغو کسانو کي ځيني داسي وو چي غوښتل ئې څه وکړي؛ خو یا د څه کولو په موقعیت کي نه وو، یا ئې د څه کولو جرأت نه درلود، یا د وضعیت له دقیق تشخیص او د کمونستانو د پیدا ایښت د لاملونو له پېژندني نه عاجز وو او د کمونیزم د مقابلې په غلطو لارو چاروئی غور کاوو او غوښتل ئې د دولت په مرسته د کمونستي خطر مقابله وکړي. له پوهنتون او علمي مؤسساتو نه پرته د ټولني په نورو برخو کي د یوه منظم او ځواکمن سیاسي تحریك روانول ممکن نه وو، د پوهنتون او علمي مؤسساتو په زده کوونکو کي ډېر کسان داسي وو چي د یوه اسلامي جریان په روانولو کي ئې هم د خوځنده او فعالي ونډې اخیستو جرأت درلود او هم کفایت او استعداد. دوی د کمونستانو له تحرکاتو، جلسو، تظاهراتو، د ځوانانو د جلب او جذب له جدي هلو ځلو او په خپل دین او ایمان د دوی له بې باکانه او پاروونکي تېري نه ځورېدل، له ډېرو سره دا آرمان وو چي د کمونستانو د سرو بیرغونو په مقابل کي شنه بیرغونه اوچت شي، د کمونیزم په غیږ کي د افغاني ځوانانو د پرېوتو مخنیوی وشي، داسي فعال اسلامي حزب صحنې ته راووځي چي دا ځوانان په خپلو لیکو کي تنظیم کړي او د هغه خطر مقابله وکړي چي کمونیزم زموږ دین او هېواد ته متوجه کړي. زه یو له دغو کسانو څخه وم، د کندز د شیرخان لیسی په لسم ټولگی کي وم چي دا احساس راسره پیدا شو، قصه داسي وه: له **۱۳۴۵** نه وروسته د کمونستي ډلو لمن له کابل نه اطراف ته خوره شوه، په ولایاتو کي د دوی فعالیتونه ورځ په ورځ گړندي کېدل، دا کار اکثراً د هغو کسانو په لاس ترسره کېدو چي له ولایاتو نه د زده کړي لپاره کابل ته تللي او هلته د کمونستي ډلو په لوموکي لوېدلي او له ځان سره ئې کمونستي افکار اطراف ته انتقال کړي وو او یا د هغو کسانو په لاس چي له مرکز نه اطراف ته منتقل شوي وو.

په **۱۳۴۲** کي چي زه د لسم ټولگی زده کوونکی وم، زموږ لیسی ته له کابل نه ځيني داسي متعلمین راغلل چي له کمونستي افکارو نه متأثر شوي وو او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

"خلق" او "شعله جاوید" غړي وو ، د دوی حرکات او سکنات، ناسته پاسته، یوه بل ته لاس ورکول، خبري، تبصری.. هرڅه له نورو متعلمینو نه فرق درلود ، لدې نه مخکي به له مرکز نه راتلونکو کسانو له ځان سره د لباس نوی موډ ، د ویښتانو د جوړولو نوې طریقه، دشقیقو او بریتونو نوې اندازه، د پتلون د پایڅو او د بوټونو د څوکو او تلو نوی شیپ د اطراف پیغلو او ځوانانو ته له ځان سره هدیه راوړل، خو کمونستانو د دې ترڅنګ څه نور شیان هم له ځان سره اطراف ته راانتقالول، نوي او پردي اصطلاحات لکه بورژوازی، فیوډالیزم، امپریالیزم، سوسیالیزم، پرولتریا او دې ته ورته ډېر نور اصطلاحات چي د اطراف ځوانانو ته نوي او جالب وو ، دوی له ځان سره د مبارزې د فرهنګ ډېر اصطلاحات خپلو اطرافی ملګرو ته هدیه کول، اعتصاب، مظاهره، انقلاب، سوله ایزه مبارزه، مسلحانه مبارزه، له رژیم سره د مقابلې لپاره په سیاسي احزابو کي شاملېدل... اطراف ته د دوی په راتلو سره دلته د سیاسي مناقشې نوی باب پرانیستل شو ، د لوړو ټولګیو په زده کوونکو کي د ی مناقشې جدي رنګ غوره کولو ، هره ورځ به په ټولګیو کي مخصوصاً د ښوونکي د غیرحاضری په صورت کې او د تفریح په وخت کي د دوی ترمنځ سختی مناقشې روانې وې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مبارزې پرېکړه

له کابل نه د راغلو متعلمینو په ډلي کي د حفیظ الله امین وراره اسدالله امین زموږ د لسم ټولگی په زده کوونکو کي شامل شوی وو، د ده پلار د کندز د سپین زر شرکت د رئیس غلام سرور ناشر سکرتر وو، تره ئې د خلق گوند د منشي معاون وو، دی د حفیظ الله امین د اقتدار په وخت کي د "واد"، وزارت امنیت دولتي رئیس شو او د روسانو د تېري په ورځ له امین سره یوځای په قتل ورسېدو، لده سره مي یوه ورځ جدي مناقشه پیل شوه، دې مناقشې د هغې ورځې په ټولو فارغو ساعاتوکي دوام وکړ، چي د ښوونځي د رخصتي زنگ ووهل شو او کورونو ته روان شوو، په لاره مو بیاهم بحث او مناقشې دوام وکړ، چي کله زه د هغه سرای خولې ته نږدې ورسېدم چي په کرایي اطاق کي ئې اوسېدم نو اسدالله امین ما ته مخ کړ او وئی ویل: ماته اجازه راکړه چي یوه ورځ ستا اطاق ته راشم او ته ماته خدای ثابت کړه، دا لومړی ځل وو چي ما په خپل ژوند کي له چا نه د خدای(ج) په هکله داسي خبره اورېده، ما گمان نه کاوو چي کمونستان به واقعاً خدای نه مني او دا مي په خیال کي نه گرځېده چي په افغاني ټولني کي به څوک له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدایه انکار کوي او له بل نه به د اثبات دلایل غواړي، د اسدالله امین پدې خبري سره سخت تحریك شوم، نږدې وه زما او د ده ننبته وشي خو نورو متعلمینو مداخله وکړه او د ننبتي مخه ئې ونیوله. زه خپل اطاق ته ولاړم خو ډېر پارېدلی، حساس او مشوش، ما او زما په شان ډېرو نورو کسانو دا گمان کولو چې د دولت ضد مبارزین د اجتماعي بدلون لپاره مبارزه کوي، غواړي شاهي نظام په یوه جمهوری نظام بدل شي، هېواد ترقي وکړي او ولس له فقر او لوږې نه وژغورل شي، هیچا دا گمان نه کاوو چې د دې په ځای دي له عام ولس سره مبارزه پیل شي، د دوی د مقدساتو او دیني شعائرو په خلاف دي مبارزه وشي او دا مبارزه دي له خدای نه د انکار له نقطی شروع شي.

له اسدالله امین سره زما دغي مناقشې زما د ژوند مسیر بدل کړ، لدغي شپې نه وروسته ما د مبارزې فیصله وکړه، خو داسي مبارزه چې هم د رژیم په ضد وي او هم د هغو جریاناتو په ضد چې زما دین او عقیده تهدیدوي، د اجتماعي بدلون لپاره، خو د رښتني اسلام په چوکاټ کې، د نظام د نسکورولو لپاره، خو د هغه په ځای د یوه اسلامي نظام د قائمولو په خاطر، له دغي شپې نه وروسته چې زه کله هم د موسی علیه السلام د ژوند په هکله د قرآن هغه تبصره لولم چې د یوه مظلوم اسرائیلي د ژغورني لپاره ئې له قبطی سره ننبته درلوده، هغه ئې په څپېړه وواهو او همدا څپېړه د قبطی لپاره مرگانی گوزار وو او له همدې پېښي نه وروسته موسی علیه السلام له استبدادي نظام سره د مقاطعی فیصله وکړه او وئی ویل:

فلن اکون ظهیراً للمجرمین: لدې نه وروسته به هیڅکله د مجرم او ظالم ملاتړ ونکړم. چې کله دا قصه په قرآن کي لولم نو د هغي ورځي پېښه او له هغې وروسته د مبارزې پرېکړه مي مخي ته ودرېږي او د دې قصی په هېنداري کي د خپلي مبارزې د پیل څرنگوالی گورم.

ما د مبارزې په لاري د سفر فیصله وکړه خو یوازې وم، نه مي همسفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

درلود، نه زاد راه، نه لاربنود، نه د سفر د څرنګوالي او لوړو ژورو په هکله معلومات، نه سياسي پوه، نه تجربه او نه مطالعه، ما بايد د دې مبارزې لپاره کافی مطالعه کړې وی خو کتاب مي نه موندلو، ما بايد پدې خطرناکي لاري د روانېدو لپاره ملګري پيدا کړي وی او د مبارزې لپاره مطمئن سنګر، خو نه هغه مطمئن سنګر موجود وو چي زه ئې په لټه کي وم او نه هغه ملګري په نظر راتلل چي له ما سره پدې لار د تلو لپاره تيار وي، له ځان سره مي ويل: که هر چاته د دې راز مبارزې بلنه ورکړم راته وايي به: رهبر مو څوك دی؟ ډله مو څه نومېږي؟ مرام مو څه دی؟ اهداف مو کوم دي؟ کوم کتاب لري چي مطالعه ئې کړم؟ هره سياسي ډله ترشا يو حامي قوت لري، مسکو د خلق او پرچم ملاتړی دی، پيکنګ د شعله جاويد مرسته کوي، موږ به د کوم هېواد په مرستي او ملاتړ حساب کوو؟ که څه هم زه دغو پوښتنو ته د ډاډمن ځواب ورکولو په دريغ کي نه وم، خو ما لدې سره سره د مبارزې فيصله او په خپلي پرېکړې د ټينګ پاتې کېدو عزم وکړ. له ځان سره مي وپتيبيله چي ځوانانو ته ووايم: له کمونستانو سره د يوځای کېدو نه بايد ډډه وکړي، دوی په پرديو پوري تړلي دي، زموږ د دين او عقيدې دښمنان دي، بايد له يوې اسلامي ډلي سره د يوځای کېدو په لټه کي وو، دا ډله شته خو اوس د ځمکي لاندې فعاليت کوي، ظروف او شرايط ورته ندي برابر شوي چي راڅرګنده شي، بايد انتظار وکړو او ځوانان لداسي ډلي سره د يوځای کېدو لپاره چمتو کړو.

په کندز کي د متعلمينو له خوا څو مظاهرې وشوې، ما پدې مظاهروکي فعاله ونډه واخيسته، د همدې ونډې په وجه څو ورځي له ښوونځي نه اخراج شوم، دا مظاهرې په اصل کي له کابل نه خړوبېدې، فيصله ئې په کابل کي کېده او د هغو سياسي فعاليتونو يوه کړۍ وه چي سياسي احزابو د ملت په مختلفو پرګنوکي د نفوذ او د نويو غړو د جذبولو او د هېواد په جرياناتو کي دمؤثرى ونډې درلودو لپاره پيل کړي وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتور محمود حبيبی د کندز والي وو، ده له پرچميانو سره خواخوږی درلوده، د مظاهراتو لاربښوونکي ئې ولايت ته وغوښتل، زه هم پدې ډله کې وم، غوښتل ئې موږ ته څه توصيې وکړي، چې يوازې خپلو درسونو ته متوجه وو او له مظاهرو ډډه وکړو او يو څه مو تهديد کړي، ما ته په هغې غونډې کې د خبرو موقع په لاس راغله، د هغه وخت د پوهی او احساساتو په محدوده کې مې څو خبرې وکړې، د غونډې نتيجه دا وه چې بېرته خپلو ټولگيو ته ستانه شو.

زه په لسم ټولگی کې د صنف اول نمره وم، له لسم نه يوولسم ته هم اول نمره کامياب شوم، له فارسی نه پرته چې نه نيمې نمرې مې پکې اخيستې وې په نورو ټولو مضامينوکې مې نمرې ۱۰ او په زياتو کې له تحسين او آفرين سره يوځای وې. د رياضی له مضامينو سره مې ډېره علاقه وه، په خپلو استادانو گران وم او همزولو راته په درنه سترگه کتل، په داسې يوه موقعيت کې له کمونستانو سره زما د مخالفت نتيجه دا وه چې دوی په هغې ليسی کې د جلب او جذب په کارکې ناکامه وې او پدې ونه توانېږې چې د پاملرنې وړ کسان جذب کړي.

د دغه دوران او په کندز کې زموږ د اوسېدو په اړه څو خبرې د يادولو وړ گڼم:

× يوه ورځ د کندز د فوتبال ميدان په لورې له څو همصنفيانو سره روان وم، د يوه سردار د کور له مخې تېرېدو، د کور له منځه مو د اوچتی موسيقی غږ تر غوږ شو، ملگرو راته وويل: دا پدې ولايت کې د پرچميانو د مشر کور دی، هره هفته دلته د پرچميانو غونډه وي، دی ورته آرمونيه وهی، يوه خور ئې په غونډې کې نڅا کوي او بله ئې ساقی وي او د غونډې برخه والو ته د شرابو جامونه وړاندې کوي، د کمونستانو اکثره غونډې همداسې وې، قمار، شراب او نڅا د هرې غونډې ضروري او لازمي برخې وې، په همدې سره دوی ځوانان جلبول او په اخلاقي او فکری لحاظ ئې په حزب کې د غړيتوب لپاره تيارول.

× زه له لسم ټولگی نه مخامخ دولسم ته ولاړم، د يوولسم صنف مې داو

(c) ketabton.com: The Digital Library

طلبی امتحان ورکړ، د یوولسم صنف درسونه ما د ژمي په رخصتي کي ولوستل، د روژی د میاشتي هر سهار به مي له سیمي (پیشلمي) نه وروسته تر لمرختو پوري خپل کتابونه لوستل، تر ټولو آسانه مضامین راته د ریاضی، فزیك او کیمیا مضامین وو، د راتلونکي کال په شروع کي مي امتحان ورکړ، نتائج ئې راته راکړل، که گورم چي زما نمرې د دولسم ټولگي تر اول نمره نه زیاتي وې.

× د داوطلبی امتحان په ورځو کي د الجبر معلم درمحمد خان راته سوالونه راکړل، زه ئې په صنف کي یوازې پرېښودم، دی مخامخ ټولگی ته ننوت او د دولسم صنف زده کوونکو ته ئې درس شروع کړ، ما سؤالونه ځواب کړل، پارچه مي ورته وسپارله، له ما نه ئې وغوښتل چي په دولسم ټولگی کي کښېنم او د ده درس واورم، په تخته ئې یو سوال ولیکو، ټولو ته ئې مخ کړ چي څوك ئې حل کولی شي؟ هیچا لاس اوچت نکړ، ماته ئې مخ کړ، ما ته د ده سوال ډېر آسان برېښېدو، لاس مي اوچت کړ، وئی غوښتم، تباشیر ئې راکړ، سوال مي له څه ځنډ او اشتباه نه پرته حل کړ، زه هم ډېر خوشحاله شوم خو تر ما نه استاد ډېر خوشحاله شو.

× د دولسم ټولگی په آخری میاشتو کي د کانکور په هکله مشوش وم، یوه شپه مي خوب ولید چي د کانکور امتحان مي ورکړی، نتائج د یوه دیوال په مخ اعلان شوي، لستونه گورم، خپل نوم مي د یوه لست په سر کي ولید او خواته مي ۷۹ نمرې، دا طمع مي په زړه کي راولاړه شوه چي شاید زه په ټول افغانسان کي اول نمره کامیاب شوی یم، له خوبه راویښ شوم، خپل د اطاق ملگری عبدالله ته مي وویل چي ما په کانکور کي ۷۹ نمرې اخیستی، خپل خوب مي هغه ته تېرکړ، دوه میاشتي وروسته مي د کانکور امتحان ورکړ، په انجنیري کي مي د شاملېدو پرېکړه وکړه، د پری انجنیري کورس لپاره کابل ته ولاړم، هغه کورس هم پای ته ورسېدو او زه له هغه کورس نه اول نمره فارغ شوم، د کورس په پای کي د کانکور نتیجی اعلان شوې، لستونه د حقوقو د پوهنځي په دیوالونو نصب شوي وو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلته ورغلم، که ګورم چي د یوه لست په سر کي زما نوم لیکل شوی او مخي ته ئې هماغه ۷۹ نمرې، ژر ژر مي ټول لستونه وکتل چي وګورم دا ترټولو اوچتی نمرې دي که نه، آیا زما هغه د خوب طمع صحیح وه که نه؟ خو ومي لیدل چي ترټولو اوچته نمره ۸۱ وه او د ټولو هغو کسانو شمېر چي له ۷۹ نه تر ۸۱ پوري نمرې ئې اخیستې وې جمعاً یوولس کسان وو.

× ما ته خپل شهید پلار په نوې ځوانۍ کي واده وکړ، په لسم ټولګی کي زه د واده خاوند وم، د واده په شپه مي فقط څو شېبې د سحر له لمانځه نه مخکي خوب کړی، چي سترګي مي پټي شوې په خوب کي ګورم چي د تره له یوه زوی سره مي چي سپین رېږی وو او محمد نذیر نومېدو، یوځای د آسمان په لوري اوچت ولاړو، د ستورو ځای ته ورسېدو، ستوری راکد وو، خو زما په رسېدو سره وخوځېدل، له شرق نه د غرب په لوري روان شول، ناڅاپي زرینه ټوټه ورنه جوړه شوه، دا زرینه تکه په خپله په زرینو خولیو بدله شوه، له مانه څو ګامه آخوا د دغه زرینو خولیو یوه وړه کوټه جوړه شوه، هغي خوا ته ورروان شوم چي وګورم دا څنګه خولۍ دي، ناڅاپي څه نور کسان چي شمېر ئې تر څلورو پنځو زیات نه وو، را پیدا او له یوې خوا بلي خوا د خولیو په لور راروان شول، هر یوه لدې کوټي نه یوه خولۍ په لاس کي واخیسته پرته لدې چي په خپل سر ئې کښېږدي، ماهم یوه خولۍ را واخیسته او په خپل سرمي کېښوده او له همدې سره له خوبه راویښ شوم. په ابتداء کي مي ګمان کولو چي د دې خوب به زما له واده سره ارتباط وي، شاید ما ته الله پاك نیك اولاد راکړي چي سر مي ورباندي لوړ وي، خو ډېر وروسته کله چي زه د ورونو له خوا د امیر په حیث وټاکل شوم او دا هغه وخت وو چي زموږ مجاهدین به له شرق نه د غرب په لوري، د غرونو او سردرو، لوړو ژورو نه تېرېدل، په داخل کي به ئې خلك تنظیمول، په پاکستان او ایران کي ګڼ شمېر ډلي جوړي شوې، ډېر کسان د مشرتابه لپاره کاندید شول او غوښتل ئې د قیادت پګړۍ په سر وتړي، پدې وخت کي پوه شوم چي زما د هغه خوب تعبیر څه وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

× د پرچم له یوه غړي سره مي په امام صاحب کي مناقشه وه، هغه آغا شیرین نومېدو، د سردارانو له جملي نه او د حقوقو د پوهنځي محصل وو، په مناقشې کي ئې د ماتې احساس کاوو، د بحث د ختمولو لپاره ئې ما ته وویل: ستا افکار د دغه وروسته پاتې محیط افکار دي، چي پوهنتون ته راشي او د هغه ځای نوې او مخکي تللې فضاء وگورې ناچار به دا افکار شا ته غورځوې، ما ورته وویل: ته خو له هغه محیط نه راغلی یې او د هغي فضاء او محیط نمایندگی کوي، مهربانی وکړه زما ځواب ووایه، زما د نظریاتو د تردید دلایل ووایه!!

په اطراف کي دا خبره مشهوره وه چي په پوهنتون باندي کمونستان مسلط دي، په هغه محیط کي نه څوك ملي لباس اغوستی شي او نه په خپلو دیني شعائرو د نورو له تمسخر او استهزاء نه پرته عمل کولی شي، له آغا شیرین سره په هغي مناقشې کي که څه هم له خپل برلاسی نه خوشحاله وم خو د ده وروستۍ خبري ډېر تشویشونه او سوالونه راته پیدا کړي وو، له ځان سره مي ویل: آیا په رښتیا د پوهنتون محیط داسي دی چي هلته باید محصلین خپل دین، ملي عنعناتو او فرهنگ ته شا کړي، باید د پردیو فرهنگ او کلتور قبول کړي، باید خپل دین او عقیده د وارداتی افکارو په پښو کي ذبح کړي!! که زه لمونځ کوم، روژه نیسم او خپلي ملي جامې اغوندم او هغه څوك په ما اعتراض کوي او اعتراض ئې د تمسخر او استهزاء شکل غوره کوي چي په خپله د پردیو مقلد دی، په خپل شکل، جامه، اخلاق او افکارو کي د پردیو د تقلید کوي او له خپل ولس، تاریخ او فرهنگ نه پردي شوي، زه به د دې تېري په مقابل کي څه کوم، څنگه به د دوی مقابله کوم !! له همداسي یوه ذهني تشویش سره زه د پوهنتون په لوري وخوځېدم.

× د شیرخان په لیسی کي مرحوم مولوي سراج الدین زموږ د دیني علومو استاد وو، زما د امتحان پارچه ئې هومره خوښه شوې وه چي هغه ئې له ځان سره اخیستی وه او د تخارستان د مدرسی طلابو ته ئې لوستلې وه او هغوی ته ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویلي وو: راشئ خپله دیني پوهه د لیسی لدغه متعلم سره مقایسه کړئ! مولوي صاحب چي په کندز کي د ډېر اعتبار او حیثیت خاوند وو او د کندز ولس په ډېره درنه سترګي ورته کتل، دی او د ده ټوله کورنۍ او ټول مخلصین ئی، د جهاد په دوران کي له موږ سره یوځای شول، د ده مشر زوی قاضی محمود الحسن په حزب اسلامي کي د اجرائیه شوری د عضویت تر پوړي ارتقا وکړه، شاید د دې اصلي وجه زما هماغه د امتحان پارچه وه چي د مرحوم مولوي صاحب ډېره خوښه شوې وه.

× دا باید توضیح کړم چي زه د ۱۳۲۷ کال د میزان په میاشت کي د کندز د ولایت د امام صاحب د ولسوالۍ د ورته بز په کلي کي زیږېدلی یم، زما کورنۍ په همدې کال له غزني نه کندز ته انتقال شوه، والد مي شهید حاجي عبدالقادر خان د شاه جوی اوسېدونکی او مور مي د قره باغ اوسېدونکې وه، مخکي زموږ کورنۍ کوچیانی ژوند درلود، غزني، ګومل او دیره اسمعیل خان زموږ مېلي وې، د دغي سیمي کوچیانو به تر هند پوري تګ راتګ کولو، په دوبی سړو سیمو ته او په ژمي کي تودو سیمو ته.

زما کورنۍ د نائب الحکومه شیرخان په وخت کي له غزني نه کندز ته انتقال او په امام صاحب کي مېشت شوه، پلار مي له خپلو دوو ورونو حاجي غلام سرور او حاجي غلام قادر سره په یوې کلا کي یوځای اوسېدو. بل تره مو عبدالمالك خان نومېدو، چي د شاه جوی ولسوالۍ د بازرګانو په کلي کي پاتې شو او زامن ئې له هغه ځایه د هلمند ولایت نهر سراج ته منتقل شول.

دومره زراعتي ځمکه مو درلوده چي ګزاره مو ورباندي کېده، دوه دکانونه، دوه او بیا درې لویې باروړونکې لارۍ او دوې ژرندي مو درلودې، اقتصادي وضعه مو ښه وه، پلار مي له ښکار سره ډېره مینه درلوده، دا مینه لده نه موږ ته په میراث پاته ده، زه وړوکی ماشوم وم چي له ځان سره به ئې ښکار ته بوولم، مور مي راته وایې چي ته ترټولو زامنو ورباندي ګران وې، چي کله به امام صاحب ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

شاه، صدراعظم او وزیران د تفریح لپاره راتلل نو زما والد به یو له هغو کسانو څخه وو چي په مېلمستیاوو او بیا ښکار ته د تلو په قطار کي به شامل وو، زما په یاد دي چي شاه محمود خان د خپل صدارت په وخت کي امام صاحب ته راغلی وو، له پلار نه مي وغوښتل چي ما هم له ځان سره ښکار ته بوځي خو هغه لدې کار نه ډډه وکړه او له ما نه پټ له کوره ووت او له مېلمنو سره ښکار ته ولاړ.

یو ځل د زراعت له وزیر محمد حسن خان او غلام سرور ناشر سره ګډ ښکار ته تللی وو، په ځنګله کي ئې چرګ مخي ته والووت، په هوا کي ئې وویشت، درې سره یوځای ولاړ وو او ده خپل لاس د توپك په خوله ایښی وو چي ناڅاپی ډز وشو او د ده د لاس رغوی په چرو سوری شو، د کندز شفاخانې ته انتقال شو، غوښتل ئې ما همالته روغتون ته ورولي، ډېر مشوش وم، د روغتون په بسترکي د ده په لیدو په لومړی سر کي وارخطا شوم، خو وروسته له هغه چي پوه شوم یوازې د ښی لاس رغوی ئې زخمي شوی، تشویش مي راکم شو.

زما څلور ورونه او درې خوندي وې، مشر ورور مي اخترمحمد، ترما نه وروسته شهاب الدین، وروستی نورالدین او کشری ورور مي نظام الدین نومېدو، پلار مي له دوو ورونو (اختر محمد او نورالدین) سره د کمونستانو په لاس په زندان کي په شهادت ورسېدل، چي د شهادت څرنګوالی او د دفن ځایونه ئې څرګند ندي، خو یوه سرباز راته وویل چي ستا پلار ئې له زندان نه وایست، د آودان دښتي ته ئې یوور، هلته ئې په جیپ پسې وتاړو او جیپ ئې په هغي لویي دښتي کي په ډېر سرعت روان کړ او پدې ترتیب ئې هغه په بې رحمۍ سره په شهادت ورساوو.

ما تر پنځم ټولګی پوري د امام صاحب په متوسطی کي زده کړه وکړه، د ښوونځي د زده کړي تر څنګ مي، ابتدائی دیني زده کړه له مرحوم مولوي قربان محمد څخه کړي چي د چاه آب د ولسوالۍ مشهور عالم او زما خصوصی استاد وو، ما د ښوونځي د درسونو ترڅنګ، دیني کتابونه له هغه نه لوستل. مولوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب قربان محمدخان د نورو علماوو خلاف ښه تاریخي معلومات درلود، په لیك لوست پوهېدو، ښه خط ئې درلود او ښایسته مشق ئې کولو، پدغو برخو کي هم ما له هغه نه ډېر څه زده کړي.

له پنځم ټولګی نه د حربي ښوونځي لپاره غوره شوم، د حربي ښوونځي په هکله مي خاص معلومات نه درلود، خو لدې انتخابه خوشحاله وم، شهید اختر محمد له ما سره کابل ته ولاړ چي حربي ښوونځي ته مي ورسوي، چي کله د لیسی او سپنیزی دړی مخي ته ورسېدو او پهره داران مي ولیدل، لیسه مي د یوه جګ دیوال په احاطی کي ولیده او زده کوونکي مي په خړو عسکري جامو کي ولیدل، هرڅه د زندان په څېر راته معلوم شول، ورور ته مي مخ کړ چي زه دا لیسه نه وایم، دا خو د محبس په څېر ده، هغه هڅه وکړه چي ما قانع کړي، ما په ژړا ژړا هغه ته ویل چي زه دا لیسه نه وایم، یا مي په کومي بلي لیسی کي شامل کړي یا بېرته کورته ځم، هغه راته وویل: مور، خو د دې کار واك او اختیار نلرو، ته خو هیئت غوره کړی یې، د هیئت فیصله څنګه بدله کړو، دا ښه لیسه ده، روښانه راتلونکې لري، ته شامل شه، یوکال درس ووایه، که دي خوښه نه شوه، پلار ته به ووایم چي په بلي لیسې کي دي شامل کړي، په همدې خبري مو توافق وکړ او زه له اوښکو ډکو سترګو سره لیسی ته داخل شوم. د شپږم اووم او اتم ټولګی درسونه مي په همدې لیسه کي ولوستل، پدې کلونوکي زه تل اول نمره وم، خو له اتم نه نهم ټولګی ته زما یو بل همصنفی چي محمد آصف نومېدو اول نمره شو او زه دوهم نمره. دی د میدان اوسېدونکی وو، تره ئې لومړی برید من عاشق الله خان په همدې کال په لیسه کي د یوه ټولګی د قومندان په حیث وټاکل شو، ما داسي ګمان کاوو چي محمد آصف د تره په وجه اول نمره شوی او زما په حق کي بې انصافی شوې، هسي هم د لیسی عسکري وضعیت زما له سلیقی سره اړخ نه لګاوو، فیصله مي وکړه چي نور نو دا لیسه پرېږدم، کورنۍ ته مي وویل چي باید په خپلي وعدې وفا وکړي او ما په بله لیسه کي شامل کړي، هغوی زما خبري ته اعتناء ونکړه، ما له لیسې نه خدای پاماني وکړه، له کور نه مخامخ شاه جوی ته د خپلي مشري خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

کور ته ولاړم، پدې سره کورنۍ مجبوره شوه چې له ما سره موافقه وکړي، د حربي ښوونځي قومندان جنرال عثمان د اسنادو د راکولو په وخت کې ډېره هڅه وکړه او ډېرې تشویقی خبري ئې وکړي چې زه په همدې ښوونځي کې زده کړې ته دوام ورکړم، خو ما دا خبره ونه منله، اسناد مې ترلاسه کړل او له څه ځنډ نه وروسته د شیرخان لیسی په نهم ټولګی کې شامل شوم.

× یوه ورځ له کوره راووتم، د ښار په لوري روان شوم، چې کله عمومي سړك ته راورسېدم ګورم چې د قوای کار د عسکرو یوه ټولګی یوه لارۍ ودرولې او ډریور ځوروي چې دوی حتماً تر خپل ځای پوري ورسوي، هغه ورته عذر کوي چې زه نشم توانېدی خو دوی ئې نه پرېږدي او ګوابنونه ورته کوي، ما ته لدې صحنې همداسي بې اعتناء تېرېدل بې مروتی معلومه شوه، مداخله مې وکړه او عسکرو ته مې وويل چې لري شئ، دا سړی پرېږدئ او له بې ځايه ځورولو ئې لاس واخلئ، تاسی حق نلرئ چې د خلکو موټرې ودروئ او په زور ئې له ځان سره رواني کړئ، خو دوی چې عسکري دریشي مغرور کړي وو او هیڅ ګمان ئې نه کاوو چې پداسي یوې سیمي کې څوك دوی ته دا راز خبري وکړي، له یوې خوا بلي خوا ئې په ما حمله وکړه، د کمربندونو په هغې خوایې په ما ګوزارونه وکړل چې د اوسپني سر لري، یو ګوزار مې د غوږ بېخ ته ولګېدو چې مات شو او وینې ترې وبهېدې، پدې سره عسکرو زما له وهلو لاس واخیست او له صحنې خواره شول، زه ئې د بې هوشۍ په حالت کې ډاکتر ته ورسولم خو هلته نه روغتون وو او نه د معاینې داسي وسایل چې زما د پرهار چاره وکړي، ډاکتر توصیه وکړه چې ما کندز ته ورسوي. هماغه روغتون ته چې یو وخت مې پلار پکې بستر وو، هلته زه د ده بستر خوا ته ولاړ وم او دی په زخمي حالت کې او اوس زه ټپی وم او دی مې خواته ولاړ وو او ډاکتر زما د روغېدو ډاډینه ورکوله، خو فرق دومره وو چې دی له حکمرانانو سره په ملګرتیاکې په خپل ټوپك ټپی شوي وو او زه د واکمنو په خدمت کې عسکرو پدې خاطر زخمي کړی وم چې د دوی د ظلم مقابله او د یوه مظلوم دفاع مې کړې وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پرې انجنیري په کورس کې

د شیرخان له لیسې نه له فارغېدو وروسته زه د پرې انجنیرۍ کورس لپاره کابل ته ولاړم، دا کورس د هغو محصلینو لپاره وو چې د انجنیرۍ پوهنځی ئې غوره کړی وو او د انجنیرۍ پوهنځي لپاره مقدماتې دوره وه، پدې دوره کې محصلین د انجنیرۍ پوهنځي لپاره تیارېدل او لازمي زده کړې ئې کولې. ما ته د دې کورس څو خبرې د یادونې وړ برېښې:

× زموږ لیلیه په ثانوي تخنیک کې وه، په واړه اطاق کې اته کسان اوسېدلو، دوه منزله کټونه مو درلودل، دوه کسان چې یوه ئې له پرچم سره او بل ئې له ستمیانو سره اړیکې درلودې، یو سلطان نومېدو چې د امام صاحب اوسېدونکی او بل عبدالحی د تخار او سېدونکی وو، پدې اطاق کې له موږ سره یوځای شول، په لومړیو ورځو کې مې لدوی سره مناقشې وې، خو دوی ډېر ضعیف وو، په څه نه پوهېدل، د مناقشې نه وو، سلطان له مناقشې نه لاس واخیست او عبدالحی وویل چې زه کافي مطالعه نلرم، بل څوك د مناقشې لپاره راولم، بدیع الزمان د ستمیانو یو فعال غړی ئې له ځان سره راووست، په همدې اطاق کې زموږ مباحثه پیل شوه، د اطاق ملګرو او ځینو نورو محصلینو زموږ د مناقشې څارنه کوله، که څه هم زما معلومات ابتدایي او محدود وو خو پدې مناقشې کې مې پوره سرلوړي او برلاسی په برخه شوه، هومره چې بدیع الزمان دې ته اړ شو چې ووایي: زه ستا د ځینو خبرو او سؤالونو ځواب نلرم، د دغو مسائلو په هکله زما معلومات کم دي، پدې اعتراف کوم، خوکه ته تیار یې زه له ځان سره راتلونکې هفتې ته یو معروف استاد، انجنیر عثمان لنډی راولم، ما موافقه وکړه او د راتلونکې اونۍ یوه شپه مو د مناقشې لپاره وټاکله او په همدې توافق سره زموږ هغه مناقشه پای ته ورسېده، له غونډې نه وروسته زما دا حالت وو چې له یوې خوا پدې خبرې خوشحاله وم چې د بدیع الزمان په څېر یو معروف او فعال کمونست ته مې ماتې ورکړې او اوس د دوی له یوه داسې کس سره د مناقشې وعده لرم چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د لومړۍ پوړي له رهبرانو څخه دی او پدې معروف دی چې په ټول هېواد کې د ده په کچه په ساینس کې پوه او په کمونستي افکارو کې وارد شخص ډېر کم موندل کېږي، له بلې خوا پرېشانه وم چې مبادا له ده سره په راتلونکې مناقشې کې له ماتې سره مخامخ شم او پدې سره د پری انجنیري ټول هغه محصلین لدوی سره ملګری شي چې تر ننه ئې زما په وجه د دوی له ملګرتیا ډډه کوله. خو هغه شپه راورسېده، زه او نور محصلین د دوی راتلو ته منتظر وو، خو هغوی په خپلې وعدې وفا ونکړه او انجنیر عثمان لنډی په آخری شېبو کې له راتلو نه ډډه وکړه.

د پری انجنیري کورس څو نوری خبري هم د یادوني وړګڼم:

انجنیر سیف الدین نصرتیار او انجنیر عثمان زما اطاق ته څېرمه اوسېدل، د دواړو اطاقونو ترمنځ بنده ور وو، دوی به د همدې دړې له چولو نه زموږ بحثونه څارل اودس او لمانځه ته په تلو راتلو کې به مو یو بل لیدل، ما هم غوښتل چې کومه ورځ لدوی سره کښېنم او دوی هم، خو متأسفانه دا فرصت میسر نشو، د کورس په پای کې کله چې پوهنتون ته ولاړو او په لیلیه کې شامل شوو، ناڅاپی زه او دوی د لیلیی په ګډ اطاق کې مېشت شوو، هلته ما دوی ته وویل چې د پری انجنیري کورس په دوران کې مې ډېرځله غوښتل چېکومه ورځ له تاسو سره کښېنم او دوی راته وویل چې له کمونستانو سره مو ستاسو مباحثی د دروازې له چولې تعقیبولې.

زه له نوموړي کورس نه اول نمره فارغ او د انجنیري پوهنځي په لومړی ټولګی کې شامل شوم.

ما د انجنیري پوهنځی د دې لپاره غوره کړی وو چې غوښتل مې له فارغېدو نه وروسته د دولت د مأمور په حیث کار ونکړم او په شخصي کار ځان مصروف کړم. د دولت په اداراتو کې له کارکولو نه مې کرکه درلوده، ما ته د دولت د مأمور په څېره کې داسې څوك مجسم کېدو چې په ظلم، خیانت او رشوت لړل شوی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلك څوروي، له مظلومانو نه شوکي کوي او په حرامو پيسو پړېړ شوي. غوښتل مي د خپل لاس له تڼاکو نه حلاله روزي ترلاسه کړم او له یوه مفسد او ظالم سره له مرستي نه په ډډه وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نشرات

په دې وخت کې د ورځپاڼو بازار ډېر تود وو، ګڼ شمېر نشريې خپرېدې چې مشهورې ئې دا وې:

افغان ملت

دا د افغان سوسيل ديموکرات ګوند جريده وه چې د **۱۳۴۵** کال د حمل په مياشت کې راووته، د امتياز خاوند ئې انجنير غلام محمد فرهاد او مسئول مدير ئې ملت يار وو، ليکوالان ئې پښتانه ول، د لوستونکو شمېر ئې کم وو، د پښتونستان د داعيې کلکه پلوي ئې کوله، اصلاح طلبه نشريه وه، په دولت ئې دوستانه اعتراضات کول، په مهمو او بنيادي مسائلو کې ئې د دولت ملاتړ کولو، د شاه له خوا نومول شوي صدراعظمان ئې تائيدول.

پرچم

د جمعيت ديموکراتيک خلق افغانستان د پرچم ډلې نشريه وه. مسئول مدير

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې سليمان لايق وو، هره هفته خپرېده، په لومړی سر کې ئې لوستونکي زيات وو، خو ورو ورو کمېدل، مسکو ته وفاداري، د روسي ورځپاڼو مهمي مقالې ترجمه کول، د ايران حزب توده له خپرونو نه اقتباسات، د پارلماني مبارزې ملاتړ، دشاه تائيد او د شاه له خوا د نومول شويو حکومتونو مخالفت، په شعله جاويد او چين کلك او مسلسل گوزارونه، ... د دې نشريې ځانگړتياوي وې.

شعله جاويد

د جمعيت ديموکراتيك نوين نشريه وه، جمعيت د نشريې په نامه مشهور شو، د امتياز خاوند ئې دکتر رحيم محمودي او مسئول مدير ئې هادي محمودي وو، هره هفته خپرېده، مصارف ئې د چين سفارت ورکول، مائويستی افکار ئې خورول، د مائو له کتابونو نه اقتباسات، د چينايي ورځپاڼو د مهمو مقالو ترجمه، د مسکو په ريوزيونيستی تگلارو کلکي نيوکي، دسوله ييزي او پارلماني مبارزې مخالفت، په انقلابي، نه پخلا کېدونکې او قهرجني مبارزې ټينگار، د شعله جاويد د اونيزی ځانگړتياوي وې، د پرچم په څېر دې نشريې هم د کمونستي فرهنگ لاتيني اصطلاحات په پراخه پيمانه کارول، لوستونکي ئې ځوانان وو، په ابتداء کې ئې د ځوانانو په مختلفو اقشاروکې لوستونکي او مينه وال درلودل، خو د دوی شمېر ورو ورو کمېدو او په پای کې د شيعه ټولني په منورينو کې ئې لوستونکي رامحدود شول.

گهيځ

دا يوه مستقله اونيزه وه، اسلامي تمايلات ئې درلودل، شهيد منهاج الدين گهيځ ئې مؤسس او د امتياز خاوند وو، د ۱۳۴۷ کال د ميزان په مياشت کې د مطبوعاتو ډگر ته راووته، کمونستانو هغه ځانته جدي گواښ گڼلو، ما گمان کاوو چې دا نشريه به هم د نورو نشراتو په څېر د کومي سياسي ډلي نشراتی ارگان وي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محمدجان خان واټ په هغه اپارتمان کې د ګهيځ دفتر ته ورغلم چې د پرچم دفتر هم پکې وو ، له مرحوم ګهيځ سره مې تفصيلي خبرې وکړې، پدې پوه شوم چې هغه يوازې دی او په خپل همت سره دا نشريه خپروي، نه کوم سياسي حزب لري او نه مبارز ملګری، څه کسان ورسره قلمي مرسته کوي، اکثر ئې د حق الزحمې په مقابل کې، له هغو کسانو نه ئې سخته ګيله وه چې ځان ورته عالم او په دين پوه معلومېږي، د څه ويلو او ليکلو توان هم لري، خو له ده سره د دې نشريې په خپرولو کې قلمي مرستې ته چمتو ندي، ما ورته څو مقالې ولېږلې چې په امانت او له کوم تصرف نه پرته ئې نشر کړې، پدې سره زما علاقه ورسره زياته شوه، يوه ورځ مې ورته وويل چې يوازې په نشراتی فعاليت که هرڅومره پراخ او د واقعيتونو په انعکاس کې موفق وي، څه نه جوړېږي او پدې سره په هېواد کې مثبته تبديلي نشي راتلای، نشراتی فعاليت يوازې د سياسي فعاليت په څنګ کې په زړه پوري نتائج ورکولی شي، زه نه پوهيږم چې موږ ولې نشوتوانېدی د نورو په څېر داسي منظم حزب جوړ کړو، چې ګهيځ ئې نشراتی ارګان وي، کمونستان له خپلو وارداتی افکارو او داسي نظراتو او شعارونو سره کار کولی شي چې د ولس له معتقداتو سره تصادم کوي او د ولس اکثريت ته د منلو وړ ندي، خو موږ مسلمانان دا کار نشو کولی؟! هغه په افسوسناکه لهجه راته وويل: ما ډېره هڅه وکړه خو پدې کار موفق نشوم، له چانه چې د دې کار توقع کېدی شي هغوی دې ته تيار ندي، ملايان له وضعيت نه بې خبره دي او دسياسي مبارزې توان او جرأت نلري، پيران د دولت ملګری دي او ځوانان د کمونستانو په لوموکي لوېدلي.

خبري مو پدې پای ته ورسېدې چې دی به يو ماښام خپل هغه ملګری په خپل دفتر کې راغونډ کړي چې له ده سره د دې نشريې په خپرولو کې مرسته کوي، زه به هم راشم، پدې هکله به تفصيلي خبري وکړو چې څنګه کولی شو يو سياسي جريان جوړ او روان کړو.

په هغه ماښام زه د ده دفتر ته ورغلم، څلور کسان نور ورسره په ځمکه ناست

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو، له روغبړ نه وروسته ئې خپل ملګری رامعرفي کړل: مولوي صاحب محمد یونس خالص، بسم الله کمکی، غفوری صاحب او والد ئې مدیر صاحب عبدالغفور، زما نظر ئې دوی ته تشریح کړ او هغه ئې ضروري وګاڼو، په همدې سره بحث پیل شو، له دوستانو نه یوه ماته وویل: ته څنګه حزب غواړې؟ ما ورته وویل: لکه دا نور حزبونه، چې واضح مرام لري، خط مشی لري، رهبر او شوری لري، غړي او ارکان لري، سیاسي فعالیت کوي، خلك خپل حزب ته رابلي او په ټولنه کي د تبدیلي راوستو هڅه کوي. یوه بل خپله رأیه وړاندي کړه، د دوی له نظراتو نه زما انتباه دا وه چي دا وروڼه د یوه سیاسي جریان د روانولو په موقعیت کي ندي، شهید ګهیځ راته مخ کړ او وئی ویل: معلومیږي چي د وروڼو له نظراتو سره موافق نه ئی؟! ما ورته وویل: هو، زه دغه کارونه چي وروڼه ئې وړاندیز کوي کافی نه ګڼم. غونډه مو له تفصیلي بحث نه وروسته پدې پای ته ورسېده چي بله غونډه به کوو او زه به خپل لیکلي نظرات وروڼو ته وړاندي کوم. خو دا غونډه بیا دائره نشوه.

ګهیځ په ډېر حساس وخت کي خپل کار پیل کړی وو، اعتبار ئې ورځ په ورځ زیاتېدو، په ځینو حلقو کي ئې خواخوږی او لوستونکي زیاتېدل، د دې نشریې اعتبار هلته خپل اوج ته ورسېدو چي د "جوانان مسلمان" له جریان نه ئې په ډاګه او جدي توګه ملاتړ پیل کړ. په وروستیو کلونو کي ئې د پاکستان له جماعت اسلامي سره ارتباطات ټینګ شول، جماعت یو شمېر هغه کتابونه ورکړل چي د جماعت باني مرحوم ابوالاعلی مودودي لیکلي او په پښتو ژبی ترجمه شوي وو. د دې کتابونو په خورولو او له "جوانان مسلمان" نه کلك ملاتړ ګهیځ پداسي حساس موقعیت کي ودراوو چي دین دښمنه حلقو ته د ده تحمل ګران شوی وو، په همدې خاطر مرحوم منهاج الدین ګهیځ په ۱۳۵۱ کال کي په ګذرګاه کي د خپل کور مخي ته پداسي حال کي په شهادت ورسېدو چي بې نمبر پلیټ روسي جیپ ئې د محقر کور مخي ته و درېدو، یو کس راکوز شو، د کور ور ئې وټکولو، مرحوم ګهیځ ورته راووت، چي سم د لاسه ئې پده ډزی وکړي او همالته په شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسېدو او قاتل په خپل روسي جيپ کي وتښتېدو، دا افواه خوره شوه چي شهيد ګهيځ د صمد اظهر په لاس په شهادت رسېدلی، ځينو حلقو ويل چي صمد اظهر دا کار د دولت په اشاره کړی، ځينو نورو ويل چي د پرچميانو په اشاره ئې کړی، خو دولت نه پدې ارتباط ځوك ونيول او نه ئې څه وويل، هغه ئې يو مرموز قتل وښودو او په هغه ئې برغولی کيښود . د شهيد منهاج الدين ګهيځ په شهادت سره د ګهيځ نشريه متوقف شوه.

مساوات

دا د جمعيت ديموکراتيك مترقي ګوند نشريه وه چي محمد هاشم ميوندوال د هغه لارښودنه کوله، ګوند ئې د همدې نشريې په نامه مشهور شو، د امتياز خاوند ئې پوهاند عبدالشکور ارشاد او مسئول مديران ئې پوهاند عبدالرحيم الهام او عبدالغني ميوندي وو. په لومړيو ورځو کي ئې زيات لوستونکي درلودل، له پرچم او شعله جاويد سره ئې رقابت کولو، خو ورو ورو ئې لوستونکي کم شول، ليبرالي افکار، د دين او سوسياليزم تلفيق، د دولت په اداري کړنلاري نيوکي، د اجتماعي عدالت غوښتنه، د ديموکراسي ملاتړ، مشروطه شاهي ته وفاداري، د غرب په نسبت تمايل او له روسانو سره محتاطانه چلند او په ځينو مواردو کي د مسکو د توجه جلبولو لپاره هڅه، د دې نشريې ځانګړتياوي ګڼلی شو.

مساوات خپله لومړی ګڼه د **۱۳۴۵** کال د سرطان په درېيمه بازار ته وايستله، تر شپږو مياشتو منظمه خپرېده، خو د نور احمد اعتمادي حکومت پدې خاطر د هغې د توقف فرمان صادر کړ چي د ده په حکومت ئې سختی نيوکي کولې، خو اتلس مياشتي وروسته او د اعتمادي د حکومت له رنګېدو پس ئې خپل نشرات بېرته پيل کړل. د محمد هاشم ميوندوال له اعدام نه وروسته د مساوات نشريه متوقف شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

كاروان

دا يوه خپلواكه او بې طرفه نشريه وه، په كومې سياسي ډلې پورې تړلې نه وه، د امتياز خاوند ئې صباح الدين كشككي د هغه وخت د مطبوعاتو وزير او مسئول مدير ئې عبدالحق واله وو، د سردار داؤد تركودتا پورې خپرېده.

همدا راز د ترجمان، پيام وجدان، صداى عوام، پروانه، پيام امروز، خيبر او كمك په څېر ځيني نوري وړې نشريې هم خپرېدې چې نه ئې زيات شمېر لوستونكي درلودل او نه ئې په پېښو باندې خاصه اغيزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنتون سیاسي فضاء

پوهنتون د سیاسي مبارزې په تود او متشنج انګړ بدل شوی وو، د کال په پیل کې به سیاسي ډلو د نویو محصلینو د جلبولو لپاره له یوه بل سره په شدید رقابت لاس پوري کاوو، نن به د یوې ډلي غونډه، اجتماع او میټنګ وو او په هغېکي به ئې د خپل قدرت او نظم مظاهره کوله، خپل اهداف او مقاصد به ئې بیانول، په خپلو رقیبانو به ئې کلکي نیوکي کولې، تر نورو ډلو به ئې ځان انقلابي، با دسپلینه، قدرتمن، د مظلومانو خواخوږی، د استبداد او اختناق دښمن، د اجتماعي عدالت غوښتونکی او د هېواد د استقلال، خپلواکۍ او ترقي جدي مدافع معرفي کولو، سبا به بلې ډلي همدا کار کاوو او د حریف نیوکو او اعتراضاتو ته به ئې ځواب وایو، یوه به دا ډله له دولت سره په ملګرتیا او پټو اړیکو متهم کوله او بل به هغه. شعله یانو به خلقیان او پرچمیان د سوسیل امپریالیزم لاس پوڅي ګڼل او خلقیانو، پرچمیانو به د شعله جاوید په هکله ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي دوی د دولت په لمسون راپورته شوي، غواړي په بې محتوی انقلابي شعارونو او جنون آمیزه پوچو نعرو سره د سیاسي مبارزې فضاء مکدره کړي، دولت ته د دې بهیر د ټکولو موقع په لاس ورکړي او د سوله ییزي قانوني مبارزې امکانات ختم کړي!! هره ورځ به د پوهنتون د انګړ په یوې او بلي ګوښې کي غونډه وه، سره، سپین او تور بیرغونه به اوچت وو، چا به دا او هغه توره ورځ غندله او چا به دا او هغه تاریخي پېښه لمانځله، یوه به په سوله ییزي مبارزی ټینګار کولو، د شوروي اتحاد ستاینه به ئې کوله، د بین المللي کارګری انقلاب د قدرتمن لاربنود لقب به ئې ورکولو، د افغانستان نږدې مطمئن او رښتوني دوست به ئې ګڼلو، د چین اقدامات به ئې غندل او هغه به ئې د امپریالیزم په ګټه او د بین المللي مترقي نهضت او کارګری خوځښت په زیان او پدې پکت کي د تفرقې او اختلاف راولاړولو عامل ثابتولو. په ځواب کي به بل ورته ویل: شوروي اتحاد خپل مارکسیستی ماهیت له لاسه ورکړی، په کمونستي تګلارو کي ئې تجدید نظر کړی، مرتد شوی، په ریویزیونیزم مبتلا شوی، شوروي ځواك د امریکا په څېر یو امپریالیستی ځواك دی، له نورو ملکونو سره هماغه څه کوي چي امریکا ئې کوي، د دوی په تګلارو کي هیڅ تفاوت نشته، شوروي ځواك یو سوسیل امپریالیستی ځواك دی، پر نورو هېوادونو خپله برلاسی غواړي، پدوی پوري تړلې ډلي ارتجاعی او سازشکاره ډلي دي، په هېواد کي د یوه انقلابي بدلون د راتلو مانع ګرځي، له دولت سره پټي اړیکي لري، د کابل او مسکو ترمنځ د یوې پټي معاملي په نتیجه کي رامنځته شوې، غواړي ځوانان د سوله ییزي مبارزې په غولوونکو شعارونو سره تخدیر کړي، له انقلابي او نه پخلا کېدونکې مبارزې نه ئې مخ بل لوري ته واړوي، روسیه او امریکا یعنی ژېړ سپی د لیوه ورور. یوه به د خروشوف د سیاستونو ستاینه کوله او د ده په اوږدو ویناګانو به ئې استناد کولو او له هغې نه به ئې اقتباسات کول او بل به د مائوتستون د اوږدې انقلابي مبارزې ستاینه کوله، د هغه د جنګونو کیسی به ئې کولې او د هغه له سرو کتابونو نه به ئې اقتباسات کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غونډو له وضعيت نه په ډاګه معلومېده چي د شعله جاويد ډله تر نورو مخکي ده، ورپسې د پرچميانو ډله او لدوی دواړو وروسته خلقيان وو، نوری ډلي ډېری کمزوری وې او د پاملرني وړ فعاليت ئې نه درلود.

موږ د دغو غونډو وضعيت، ويناګاني، شعارونه، د ګډون کوونکو شمېر او د دوی قومي او ژبني جوړښت، په ډېر غور او دقت سره څېړلو، يوه مو له بلي سره مقايسه کوله، پدې ډېر خواشيني وو چي ولې د مسلمانانو کوم ټولګی نشته، ولې د سرو بيرغونو ترڅنګ شنه بيرغونه نه ګورو، ولې په کومي غونډي کي نه د ستيج په سر اسلامي وينا اورو او نه کوم اسلامي شعار ګورو، آيا په ټول کابل کي، مخصوصاً په پوهنتون کي داسي څوك نشته چي مسلمانان راغونډ کړي، د اسلام بيرغ اوچت کړي!! دا ولې د شرعياتو د پوهنځي استادان او محصلين دا کار نکوي؟ آيا دوی خطر ته متوجه ندي که د دي کار جرأت نلري؟ دې حالت له ځينو ځوانانو سره دا سوالونه راولاړول چي شايد د اسلام دور تېر شوی، شايد په اسلام کي دا توان ندی پاتې چي په دغو ظروفو کي مسلمانان د مبارزې ډګر ته راوباسی، شايد هغه کسان چي په اسلامي شريعت د پوهېدو دعوا لري او سره لدې په رواني وضعي اعتراض نلري او د مبارزې ډګر ته نه راوځي له اسلام نه سم پوه شوي وي، شايد اسلام دوی ته همدا ويلي وي!! که خبره داسي وي نو نبايد د کومي مبارزي اسلامي ډلي د جوړېدو او د اسلامي شعارونو د پورته کېدو انتظار وکړو!! که د پير، حضرت، نقيب، ملا، مولوي او آخوند په هکله د کمونستانو خبره رښتيا وي چي دا ارتجاعی ځواکونه دي، د نظام په خدمت کي!! که لدوی نه د يوې سوچه اسلامي مبارزې د پيل کولو توقع نشو کولی نو له چا نه به دا توقع کوو؟! دا سؤالونه په استدلال سره نشو ځواب کېدی او دا خلجانات په شفوي ځوابونو نشو رفع کېدی، يوه عملي حرکت ته ضرورت وو. له هغه چا نه د دې حرکت د پيل کولو انتظار ډېر بې ځايه او بې بنياده انتظار وو چي په هغه کرغېړن محيط کي ئې عمر خوړلی وو، د هغې متعفني فضاء په مقابل کي ئې حساسيتونه مړه شوي او له وضعيت سره عادي شوي وو، هرڅه ورته طبيعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېدل، چا چي په ځواني کي د يوه ظالم او فاسد اجتماعي او سياسي نظام په خلاف د څه کولو توفيق ترلاسه نکړ او د ځواني شپې ورځي ئې د همدې نظام په غېږ کي له کوم عکس العمل او حساسيت ښودلو نه پرته تېرې کړې، په هغه کي حساسيتونه ورو ورو مرې، له وضعيت سره د روغې جوړي او سازش احساس په کي وده کوي، سکوت، سازش او له حاکمي وضعي سره سر خوځول ورته منطقي او معقول برېښي او له روان حالت سره تصادم ورته جنون او ليونتوب برېښي. دا چي په هر اجتماعي پاڅون او انقلاب کي د ځوانانو ونډه تر بل هر قشر او پرګنې نه، تل ځلانده او رغنده وي او محوري رول دوی تر سره کوي او دا چي د تاريخ په اوږدو کي د هر پيامبر او مصلح په څنګ کي ځوانان ودرېدلي، دا يو طبيعي بهير او د الهي سننو مطابق جريان دی، د افغانستان اسلامي نهضت هم بايد د تاريخ د نورو نهضتونو په څېر د ځوانانو په لاس پيل شوی وی.

مسلمان محصلين مشوش او لالهانده ول، له يوې خوا په پوهنتون د کمونستانو سلطې او د غير اسلامي سياسي ډلو ورځ په ورځ خورېدونکو هڅو او په ديني شعائرو د کمونستانو بې باکانه تېري ځورول، له بلي خوا د يوه اسلامي جريان نشتوالي ځورول، په پوهنتون کي چا ملي جامه نشوی اغوستی، په ديني شعائرو عمل کول ګران وو، بدسترګو کمونستانو به هغه څوك د تمسخر او استهزاء تر بريد لاندې نيول چي يا به ئې ملي جامه اغوسته او يا به ئې په ديني شعائرو عمل کولو، شايد د شرعياتو د پوهنځي وضعيت تاسو ته د ټول پوهنتون د هغه وخت فضاء ښه انځورکړی شي: پدې پوهنځي کي له استادانو څخه هيڅا ږيره نه درلوده، په محصلينو کي يوازې هغو محدودو کسانو ږيره درلوده چي يا به د اطراف له محلي مدرسو نه غوره شوي وو، يا به ئې په کابل کي د کوم مسجد امامت په غاړه وو او يا به په داسي کورنيو پوري تړلي وو چي په ديني چارو کي ئې تساهل نشو منلی. د دغو کسانو شمېر ډېر کم وو، لسو کسانو ته ئې شمېر نه رسېدو، دوی به هم ورو ورو د پوهنتون د مسلطې فضاء تر تأثير لاندې خپله وضعه بدلوله، په لومړيو اونيو کي به ئې خپلي ږيري ورو ورو کمولې، وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

به ئې یا فرانسوي شکل ورکړو، یا داسې چې له خرییلو نه وروسته فقط دوه درې ورځې ورباندې تېرې شوې وې!! کمونستانو به د ډوډۍ خوړلو په ځای کې د شرعیاتو د پوهنځي هغه محصلین له یوې خوا بلې خوا د وچې مړۍ له مغز نه جوړې شوو غونډارو باندې ویشتل چې یا به ئې ږیرې درلودې او یا به ئې پګړۍ په سر وې. کمونستانو د لیلیې هغې برخې ته د "هندوګذر" نوم ورکړی وو چې د شرعیاتو د پوهنځي محصلین په کې مېشت ول. یو کال مخکې لدې چې موږ پوهنتون ته راشو، ځینو دیندارو محصلینو د لیلیې مدیر دې ته اړکړ چې د لمانځه لپاره دوی ته کوم ځای خالي کړي، د دوی د ټینګار په وجه د درېیم منزل یو داسې ځای چې مخکې به کله کله د کنسرتونو لپاره ورنه استفاده کېده، د لمونځونو لپاره تخلیه شو، پدې کار کې غلام سخی د خان آباد اوسېدونکې او صوفی قربان د بدخشان اوسېدونکي لویه برخه وه، که څه هم دې جومات ته به ډېر کم کسان د لمانځه لپاره راتلل، خو د اسلامي نهضت په پیل کېدوکې د همدې مسجد لویه ونډه وه، همدلته هغو کسانو یو بل سره وپېژندل چې وروسته دا نهضت د دوی په لاس پیل شو.

زه تل پدې لټه کې وم چې جومات ته د راتلونکو کسانو په ډله کې هغه څېرې وپېژنم چې د اسلامي مبارزې روحیه لري، د یوه منظم صف جوړولو ضرورت احساسوي، روان وضعیت ئې ځوروي او عواقب ئې ورته وخیم بریښي، له حالاتو سره د مقابلې جرأت لري او قرباني ته چمتو وي، کله به مې یو له لاس نه ونیو، یوې ګوښې ته به ولاړو، د وضعیت په هکله به مې له هغه سره خبرې پیل کړې او کله به مې بل ته وویل چې له تاسو سره څه کار لرم، د جومات په یوه کنج کې به ورسره کښېنستم، له تفصیلي خبرو نه وروسته به راته معلومه شوه چې روحیه ئې څنګه ده او څه طمع ورنه کېدی شي، پدې ترڅ کې له شهید مولوي صاحب حبیب الرحن سره آشنا شوم، هغه د ډېر قوي ایمان خاوند وو، حساس، جدي، زړه ور او هرې قرباني ته چمتو وو، د ده په څېرې، خبرو، ناستې پاستې، د لمونځ څرنګوالي او له نورو سره مخامخ کېدو کې، ما هغه څه لیدل چې زه ئې په لټه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وم، ما د ده په څېر ملگری لټول، یو له هغو کسانو چي د ملگرتیا له لومړۍ ورځي نه بیا تر هغي شېبې چي د ده شهادت له یوه بل نه بېل کړي یو، میني ئې زما په زړه کي ځای نیولی او ورځ په ورځ زیاته شوې، شهید مولوي صاحب حبیب الرحمن وو، په کومه ورځ چي ما د ده د دردوونکي شهادت غمناك خبر واورېدو، دا خبر زما د اعصابو لپاره داسي سخت گوزار وو چي تر اوږدې مودې ئې زما په ټولو حواسو پرده غوړولې وه، داسي احساس مي کاوو چي له لاسو پښو مي دمه وتلې وي.

د شهید مولوي صاحب حبیب الرحمن له لاري د شرعیاتو د پوهنځي له څو نورو ورونږو سره آشنا شوم، د معرفت حلقه ورو ورو خورېده، د الله (ج) اراده داسي تللې وه چي زه او سیف الدین نصرتیار شهید د لیلیې په یوه اطاق کي مېشت شو، همدا اطاق زموږ د لیدنو کتنو، دعوت او سیاسي فعالیتونو په مرکز بدل شو. شهید سیف الدین نصرتیار ډېر با احساسه، دیندار، هوښیار، زړه ور او د ښه استعداد خاوند وو، له کومي ورځي چي له یوه بل سره آشنا شوو او د گډې مبارزې فیصله مو وکړه بیا تر هغي ورځي چي د دهمزنگ په محبس کي د خپلو گڼ شمېر زنداني ملگرو په څنگ کي په شهادت ورسېدو، د دعوت او مبارزې په کار کي په دومره انهماك او اخلاص مصروف وو چي د اسلام لپاره ئې هرڅه ته شا کړې وه، غوښتل ئې یوه شېبه ضایع نکړي، یوه لحظه آرام او وزگار پاتې نشي او هیڅ فرصت له لاسه ورنکړي. زه پوهېږم چي که هغه ژوندی پاتې شوی وی، څومره ستر شخصیت به ترې جوړ شوی وو.

د ځینو لیدنو کتنو نه وروسته مو پرېکړه وکړه چي د یوه منظم سیاسي کار د روانولو لپاره چېري د بحث لپاره کښېنو او ټول هغه ورونږه راوبلو چي د دې کار لپاره مو وړ تشخیص کړی وو، د هماغه پسرلي په یوې داسي شپې کي چي باران ورېدو او د پوهنتون په انگړ کي هیڅوك نه لیدل کېدو، د تعلیم او تربیی د پوهنځي په یوه صنف کي لاندې کسان راغونډ شوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. شهید عبدالرحیم نیازی

۲. شهید مولوي حبیب الرحمن

۳. شهید سیف الدین نصرتیار

۴. شهید عبدالقادر توانا

۵. شهید غلام رباني عطیش

۶. شهید سید عبدالرحمن

۷. شهید استاد گل محمد خان او

۸. زه

په دې غونډې کې مو له اوږدو خبرو آترو نه وروسته فیصله وکړه چې منظم کار روان وو، ځوانان اسلام ته رابلو، ولس راویښوو، د کمونستانو مقابله کوو، د دوی لخوا چې زموږ هېواد ته کوم جدي ګواښ متوجه دی او د دوی د سیاسي هلو ځلو په ماهیت خلك خبروو. فیصله وشوه چې دا کار د یوې داسي "شب نامې" په ذریعه پیلوو چې له یوې خوا د حاکم نظام غیر اسلامي ماهیت او د کمونستي ډلو په پیدا ئېښت کې د دې نظام ونډه په ګوته کړي او له بلې خوا د کمونستي ډلو ماهیت بربنډ کړي او له ځوانانو نه وغواړي چې د اسلام تر بیرغ لاندې د اسلامي بدلون راوستو لپاره ملا وتړي. هماغه شپه دا شب نامه تیاره او تصویب شوه، د "شب نامې" په پای کې ولیکلی شو: "جوانان مسلمان"، شب نامه د یوه ورور په مرسته چې د ملل متحد په کوم دفتر کې ئې مأموریت درلود، ټیپ او تکثیر شوه او بیا د شپې لخوا په پوهنتون، د کابل په ټولو لیسو او د خلکو د ګڼې ګوڼې په ډېرو ځایونو کې خوره شوه.

دې "شب نامې" په ټول کابل کې مخصوصاً په ځوانانو کې لویه انګازه خوره کړه، په هر ټولګی کې د مناقشاتو وسیله شوه، هري خوا ته به دې لیدل چې څوکسان راغونډ شوي، یو کس دا شب نامه لولي، نور ورته غوږ دی، پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي چي دا د چا لخوا خوره شوې، "جوانان مسلمان" څوك دي؟ د دوی رهبر څه نوم لري؟ مهم او معروف غړي ئې څوك دي؟ مرام ئې څه دی؟ مرکز ئې چېري دی؟ دفتر ئې په کوم ځای کي دی؟! کمونستانو به له ځانه دفاع کوله، يوه به ويل: دا شب نامه دولت خوره کړې، بل به ويل: دا د حضرتانو له خوا خوره شوې؟! په همدې سره حرکت پيل شو، با ايمانه ځوانان وخوځېدل، په چا کي چي څه ايماني شيمه وه، له وضعي ځورېدل او د يوه اسلامي صف د جوړېدو ضرورت ئې احساسولو او په همدې لټه کي وو، دغي شب نامې وهڅول، په حقيقت کي همدې "شب نامې" هغه هوا وخوځوله چي ورو ورو په يوه ستر طوفان بدله شوه، طوفانونه همداسي پيل شي، په سر کي د سحار د ملايم نسيم په څېر وخوځيزی، څو ميله آخوا او پس له لنډې مودې ستر طوفان ترې جوړ شي. د دغي شب نامې په هر سطر کي ځينو خپل احساسات او تمنيات انځور شوي ليدل، د دې او هغه په وړاندي ئې لوستله او د کمونستانو په وړاندي ئې له هغې دفاع کوله او پدې ترتيب د مبارزې ډګر ته راوتل او همدغه کار دې ته اړ کول چي وګوري څوك ورسره موافق دي او څوك مخالف، دا کار چا روان کړی، دا شب نامه چا خوره کړې، دا د کومي منظمي پټي ډلي ترځمکي لاندې فعاليت نتيجه ده !! لدې نه وروسته له کمونستانو سره زموږ د مناقشاتو يوه نوې او توده لړۍ پيل شوه.

د لومړۍ غونډي څو ځانګړتياوي

- که څه هم پدې غونډي کي پدې هکله نه بحث شوی او نه کومه پرېکړه چي مشر به څوك وي، زموږ د حرکت د پيل کېدو څرنګوالي دا تقاضا کوله چي د مشرتابه فيصله به ئې په طبيعي طور، د مبارزې په ترځ کي داسي ترسره کېږي چي د دې مقام لپاره اهل کس به په خپله، د خپل استعداد، کفايت، اهليت او عملي کار په نتيجه کي تبارز کوي، نور به د ده قيادت مني او دی به د دې کار لپاره اهل ګڼي. زموږ په ډلي کي شهيد عبدالرحيم نيازی ورو ورو داسي راڅرګند بدو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول ئې د قيادت لپاره اهل وګڼي، د ده ديني پوهه، آفاقی معلومات، دروند شخصيت، د افادې ښه استعداد، جديت، نشاط، جرأت، قوي استدلال او ډېرو نورو صفتونو ده ته امتيازی مقام ورکړی وو. زه ټولو هغو کسانو ته چې د ډله ايز سياسي کار ضرورت احساسوي د خپلو تجاربو په رڼا کي دا مشوره ورکوم چې پرېږدي د دوی د ډلي مشر، په طبيعي طور او د کار په ترڅ کي تبارز وکړي، په عملي ډګر کي د شخصيتونو د تبارز نه وروسته ترټولو غوره کس انتخاب کړي.

• مبادا دا طبيعي چلند پرېږدي او د مشرتابه لپاره، د خپلي ډلي له شخصيتونو نه بهر، داسي څوك غوره کړي چې د غولوونکي او کاذب شهرت خاوند وي او د عمل په ډګر کي نه وي آزمويل شوی.

• موږ ټول محصلين وو او تقريباً همزولي، زموږ له اته کسيزی ابتدايي غونډې سره څلور لاندې ورونه په بېل بېل وخت کي يوځای شول:

١ـ شهيد انجنير حبيب الرحمن

٢ـ شهيد ډاکتر محمد عمر

٣ـ شهيد عبدالحبيب حناني

۴ـ شهيد خواجه محفوظ منصور

لکه چې ګوری د دې تحريك د ١٢ مؤسسينو نه ١١ غړي په شهادت رسېدلي او يوازې زه لدې سعادت نه محروم پاتې شوی يم، دوی عملاً او په خپل شهادت سره ثابته کړه چي له خپل رب سره په خپل تعهد کي رښتونی وو، د هغي لومړۍ شپې تعهد ئې صادقانه وو، د زړه له کومي ئې له خدای سره تعهد کړی وو او خپل سر او ويني ئې پدې لار کي قرباني کړي. دوی خپله نذرانه وړاندي کړه او زه د منتظرينو په لست کې، اميد دی ټول د دې آيت مصداق وو:

مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صدَقُوا مَا عَٰهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضى نَحْبَهُ وَ مِنهُم مَّن يَنتَظِرُ وَ مَا بَدَّلُوا تَبْدِيلاً *

(c) ketabton.com: The Digital Library

الاحزاب: ۲۳

له مؤمنانو نه ځینو میړنو خپلي هغه ژمني رښتونې کړې چي له خدای سره ئې کړې وې، د دوی ځینو خپلي نذرانې ترسره کړې او ځیني نور ئې انتظار کوي، پداسي حال کي چي "په خپلو ژمنو کي ئې" هیڅ تبدیلي نده راوستلې.

دا مناسب ګڼم چي دلته د اسلامي نهضت د نورو مؤسسینو لنډي سوانح هم وړاندي کړم:

شهید انجنیر حبیب الرحمن:

د نجراب اوسېدونکی او د پولي تخنیك د پوهنځي محصل وو، د درونډ شخصیت او ډېر اوچت استعداد خاوند وو، په ډېر کم وخت کي ئې ځان اوچتی پوړې ته ورساوو او د دیني پوهی د ژوري زېرمي خاوند شو، په خصوصی او څرګندو غونډو کي به هرچا د ده خبري په ډېر غور سره اورېدلې، په څېرې کي ئې د قوي ایمان او عمیق اخلاص او صداقت نښی له ورایه برېښېدې، له هر چا سره په روغبړ او ملاقات کي ډېر صمیمي وو، له ضرورت نه پرته به ساکت او خاموش وو، له خپلو ملګرو سره په ناسته پاسته کي هومره حیاناك وو چي د ده په څېرکسان پدې زمانه کي او بیا د پوهنتون په سطح کم موندلی شو، خو له مخالفینو سره په مناقشاتو کي به ډېر جدي وو، له کومي ورځي چي ده د اسلامي مبارزې فیصله وکړه او بیا ترهغي ورځي چي د داؤد جاني نظام په اعدام محکوم کړ او په شهادت ورسېدو، له هري شېبې نه په استفادې سره د دعوت او مبارزې په کار کي په ډېر شور، شوق او انهماك لګیا وو، د ده شهادت د اسلامي نهضت لپاره ډېر سخت ګوزار وو:

استاد غلام رباني عطیش:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پغمان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، د جذابې څېرې او جالب شخصیت خاوند وو، د دیني پوهې ترڅنګ ئې آفاقي معلومات هم درلودل، تل پدې هڅه کې وو چې له فکري او علمي لحاظه ځان ورسوي او یوازې په رسمي دروسو اکتفاء ونکړي، د ستیج په سر ئې وینا تر ډېره حده جالبه وه، له فارغېدو نه وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، پوهېدو چې د دعوت او مبارزې لپاره تر ټولو غوره دنده معلمي ده، د ده په څېرې کې هر چا د یوه سیاستمدار آثار په څرګنده توګه لیدلی شو، د داؤد استبدادي نظام په لاس زنداني شو او تر هغه په محبس کې پاتې شو چې د کمونستانو له مسلط کېدو نه وروسته له ۱۴۲ کسانو سره یوځای په شهادت ورسېدو.

شهید استاد ګل محمد:

د میدان اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي زده کوونکی وو، د ده کلك ایمان، زړه ورتیا، اخلاص، قاطعیت، هیبتناکې څېرې او دنګې ونې هرچا ته بلال رضی الله عنه ور په یاداوو، په ټولو نښتو کې به دې هغه په لومړی خط کې لیدو، بې همته انسان ئې نه خوښېدو، په خپلو خبرو کې صریح او سپین وو. له فارغېدو وروسته ئې د استادي دنده غوره کړه، د داؤد له کودتا وروسته کله چې د نهضت د غړو نیوني پیل شوې او موږ له نظام سره د نظامي مقابلې فیصله وکړه، استاد ګل محمد خان پاکستان ته ولاړ، د عملیاتو لپاره هېواد ته راستون شو، د پاکستان او افغانستان په پولې ودرېدو او درې تېرې ئې د پاکستان په لوري ګوزاری کړې او خپلو ملګرو ته ئې وویل: دې خوا ته بیا راتلو ته په درېو تیږو طلاق ورکوم، رښتیا ئې ویلې وو، په عملیاتو کې ئې برخه واخیسته، ونیول شو او په محبس کې له خپلو نورو زنداني ورونو سره په شهادت ورسېدو.

شهید ډاکتر محمد عمر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د طب د پوهنځي محصل او د کشم اوسېدونکی وو، د ډېرو اوچتو استعدادونو او ژور فکر خاوند وو، د دعوت او مبارزې له کار سره ئې ژوره مینه وه، تل به دي یا د دعوت په کار کي مصروف لیدو، یا په مطالعی کي یا په لیکني کې، د ده په ویناوو او بحثونو کي به هر چا داسي احساس کاوو چي لده نه به ستر متفکر جوړ شي، په یوې درنې دینداري کورنۍ کي روزل شوی وو، دروند با شخصیته پلارئی وکیل عبدالقدوس او څلور ورونه ئې د اسلام په لاره کي په شهادت ورسېدل، دی د سفاك داؤد پولیسو، د ملیشو په مرسته ونیوو، په اعدام محکوم شو او په شهادت ورسېدو او پدې سره د روسانو لاس پوڅي رژیم زموږ ولس له یوه ستر شخصیت او لوی متفکر نه محروم کړ.

شهید استاد عبدالحبیب حناني:

د بتي کوټ اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، په خپلي اسلامي مبارزې کي ډېر نشیط او جدي وو، له دښمن سره ئې په روغی جوړې، مداهنت او سازش باور نه وو، د اسلام په لارکي هري قرباني ته چمتو وو، د سردار داؤد د واکمنۍ د هغي تصفیوي لړۍ په ترڅ کي ونیول شو چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او له خپلو نورو زنداني ورونو سره یوځای په شهادت ورسېد. وروریې جګتورن غلام حبیب حناني هم د اسلامي انقلاب په دوران کي د ده په لار ولاړ او خپل سرئی د الله په لارکي قرباني کړ.

شهید عبدالقادر توانا:

د مزار شریف د مارمول د سیمي اوسېدونکی او د شرعیات د پوهنځي محصل وو، د اسلامي نهضت په روانولو کي د ده مخلصانه هلي ځلي د ډېری ستاینې وړ دي، هڅه ئې دا وه چي هر هغه چا ته ځان ورسوي او د مبارزې بلنه ورکړي چي د ایمان څه نښبی او له اسلام سره د میني او تعهد څه آثار ئې په کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیدل، په ټولو اجتماعاتو کي ئي فعاله ونډه وه، د لومړۍ شب نامي په خورلو کي د ده سهم تر ټولو زیات وو، دی هم د داؤد د واکمنۍ د هماغه تصفیوي اقدام په ترڅ کي بندي شو او له نورو سره یو ځای په شهادت ورسېدو.

شهید سید عبدالرحمن آغا:

د تخار اوسېدونکی او د شرعیاتو د پوهنځي محصل وو، په یوې درنې او متدیني کورنۍ کي پیدا شوی وو، په اخلاص او تقوی کي د ځلانده ستوری په څېر وو، که څه هم له خپلو ایماني ورونو سره په چال چلند کي ډېر حیاناك او مهربان وو، په نرمه لهجه به ئي خبري کولې، خو د دښمنانو په نسبت شدید او قاطع وو، له دوه مخي او نفاق نه ئي کرکه درلوده، په ټولو تحرکاتو کي ئي فعاله او خوځنده ونډه وه، د سردار داؤد د واکمنۍ په وخت کي زموږ یوه مهمه غونډه د ده په کور کي دائره شوه، دی هم د هغي تصفیې په ترڅ کي ونیول شو او زندان ته ولاړ چي د اسلامي نهضت د ټکولو لپاره پیل شوې وه او د تره کي له کودتا نه وروسته د نورو ورڼو په څنګ کي په شهادت ورسېدو.

شهید خواجه محفوظ منصور:

د پلخمری اوسېدونکی او د ساینس د پوهنځي محصل وو، مصمم، صبور او د متین شخصیت خاوند وو، له کومي شېبې نه چي له اسلامي تحریك سره یو ځای شو او د مبارزې فیصله ئې وکړه بیا د شهادت تر ورځي په ډېر اخلاص او جدیت او سترپیا نه منونکې توګه په کار بوخت وو، د مسلحانه مبارزې مفکوره ئې ډېر ژر او له ځنډ او تردید نه پرته قبوله کړې او د دې نظریې له ډېرو جدي حامیانو څخه وو، د لومړنیو مجاهدینو لوی شمېر د ده په لاس روزل شوي، د نفاق او د وه مخي توب سخت دښمن وو، جبن او وېره ئې د نفاق نښه ګڼله، د قرآن د هر آیت په اورېدو سره به د ده له څېرې نه څرګندېده چي د زړه دړه ئې ورته پرانستله او د زړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دماغ په تل کي ئې د اسی خوندي کړ چي په هیڅ صورت کي ترې هیر نشي.

د نظامي روزني په کورسونو کي د خپلو مجاهدینو لپاره نه یوازې یو تکړه نظامي روزونکی وو، بلکي یو غوره دیني لارښود هم وو. په **۱۳۵۴** کي د هغو عملیاتو قومنده د ده په لاس کي وه چي په پنجشیر کي ترسره شول، عملیات موفقانه وو، د پنجشیر ولسوالۍ د مجاهدینو په لاس فتحه شوه، خو له عملیاتو نه وروسته داسي خواشینوونکی حالت راولاړ شو چي د دې ستر قهرمان په ټپی کېدو او نیول کېدو منتج شوو، چي وروسته په اعدام محکوم او د سردار داؤد د جلادانو په لاس په شهادت ورسېدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تودو مناقشو بحثونه

له نوموړې "شب نامې" نه وروسته چې په پوهنتون او نورو علمي مؤسساتو کې د ځوانانو ترمنځ د کومو مناقشو لړۍ پیل شوې وه، پدې کې د کمونستانو هغه خبرې چې موږ ئې ځوا ب ویلو ته اړ وو دا وې:

خدای نشته، په خدای ایمان د هغه وخت زیږنده ده چې انسانانو ته د طبیعي پېښو عوامل نه وو څرګند شوي، طوفان، باد، باران، زلزله او دې ته ورته طبیعي پېښې ئې نامرئی موجود ته منسوبولې، همدغه نامرئی موجود ته ئې د خدای نوم ورکړ.

موږ به هغوی ته وویل:

د دې عالم هرڅه د خدای په شته والي شهادت ورکوي، په خدای له ایمان نه پرته نه د دې ستر او خور عالم عظمت او په ډېر دقت سره د هغه ساتنه او پالنه تعبیرولی شو او نه پدې عالم کې نظم، ښایست او هدفمندي تفسیرولی شو. دلته موږ د "ربوبیت" او پالنې آثار ګورو چې د "رب" او "پالونکي" په شته والي شهادت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکوي، گورو چي هرڅه له هيڅ نه پيل شي، ورو ورو وده کوي، پالنه او روزنه ئې ترسره کېږي، اړتياوو ته ئې ځواب ويل کېږي، د خپلي ودي او تکامل آخري پوړي ته ورسېږي، په هغه سره يوه خلاء ډکه شي، يو ضرورت رفع شي، د خپل مأموريت په پای کي د هغه زوال پيل شي، د ضعف او ناتوانۍ په لوري وخوځېږي، په زړښت محکوم شي او عمر ئې پای ته ورسېږي، نابود شي، خپل ځای نوي ځوان توکي ته پرېږدي، زموږ عقل د دې بهير تر شا د يوه داسي پالونکي ذات، د قدرت لاس احساسوي چي د هرڅه پالنه او روزنه د ده په لاس ترسره کېږي.

موږ د دې خور عالم په پراخی غېږ کي داسي شي نشو موندلی چي پيدا ايښت ئې بې مقصده او بې هدفه وي، داسي شی نشو په گوته کولی چي ځای ئې خالي وي، هرڅه ښه پيدا شوي او د واضح هدف او مقصد لپاره پيدا شوي، په پيدا ايښت کي ئې د "علم"، "حکمت" او "قدرت" څرگند آثار گورو.

موږ پدې عالم کي د "رحمت" او " پيرزويني" څرگندي نښې گورو او د ښو تر شا د داسي ذات نامرئی لاسونه چي په پوره زړه سوي او خواخوږی د هرڅه پالنه او روزنه کوي. "انسان" لا د ځمکي په سر قدم نه وی ايښی چي د مور په تی کي ده ته داسي شيدې برابري شوې وي چي ټولو اړتياوو ته ئې ځواب وايي، دا کار څوک کوي، د چا په اراده د راتلونکو پېښو لپاره تياری نيول شوی، کوم مهربان ذات د انسان اړتياوي په پام کي نيولې او د ده له پيدا ايښت نه مخکي ئې د مهرباني مور په تی کي ورته تياری کړې؟ چي کله انسان، حيوان او نبات باران ته اړ شي دا څوك دی چي د هغه په اراده باران ورېږي، چي کله رڼا او حرارت ته اړ شي دا څوك دی چي لمر ئې ورته پيدا کړی چي د دوی مېشت ځای روڼ او تود کړي، چا په دوی کي د هري بيماری او د هر مکروب د مقابلې استعداد ايښی؟! موږ گورو چي د دې عالم هر څه د خاصو سننو او ضوابطو محکوم دی، هري خواته د سننو او ضوابطو د حاکميت شاهد يو، هرڅه د دغو سننو مطابق تر سره کېږي، موږ ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ووایاست چي دغه ضوابط چا وضع کړي، د چا اراده د دغو سننو په څېر څرگنده شوې او هرڅه د ده په وړاندي خاضع او محکوم شوي؟!

همدا راز هر "مخلوق" او "مصنوع" د "خالق" او "صانع" په شته والي شهادت ورکوي، د "بی خالقه" مخلوق او "بی صانع" مصنوع تصور د انسان عقل نشي قبلولی. د هر "رسم" په لیدو سره زموږ عقل فیصله کوي چي دا حتماً یو ماهر رسام لري، هر "تصوېر" خپل مصور موږ ته را په یادوي . که تا ته څوك ووایي چي دا "رسم" له "رسام" نه پرته په خپله جوړ شوی، دا "تصوېر" د "مصور" نه پرته په خپله ترکیب شوی، دا "کتاب" د لیکوال نه پرته لیکل شوی، ستا عقل حتماً پداسي خبرو تمسخر کوي، نه پوهیږو چي ستا "عقل" څنگه مني چي دا ټوله هستی، پدې کي بې شمېره ښکلي او ښایسته مخلوقات، په هري برخي کي ئې د "علم"، "هنر"، "دقت" او "هدف والي" خورې نښی، له "علیم"، "قدیر" او "حکیم" خالق نه پرته پیدا شوي؟! په یوه "مصنوع" او "جوړ شوي" شي کي د "علم" او پوهی نښی موږ دې ته هدایت کوي چي پیداکوونکی ئې پوه دی، د "دقیق" او "ظریف" انځورني نښی موږ ته وایي: پیداکوونکی ئې ماهر رسام دی، په ظرافت پوه دی، که څه هم موږ د دې توکي "پیداکوونکی" او "رسام" ندی لیدلی، فقط د ده په "پیدا کړي" شي کي مو د ده د لاس آثار لیدلي، زموږ عقل له آثارو نه د خالق، صانع، رسام او مصور په شته والي باور کوي.

د "مصنوع" هر "صفت" د صانع صفت په گوته کوي. که مصنوع سترگور وي صانع به ئې حتماً بصیر او سترگور وي، په مخلوق کي د علم او پوهی صفت پدې شهادت ورکوي چي پیدا کوونکی او خالق ئې حتماً پوه او علیم دی. بې سترگو طبیعت سترگور انسان نشي پیدا کولی، مړ طبیعت ژوندی موجود نشي پیدا کولی، کوڼ طبیعت غوږور مخلوق نشي پیدا کولی، د هیڅ انسان عقل دا خبره نشي منلی چي ړوند، کوڼ، مړ او بې عقله طبیعت دي داسي مخلوق پیدا کړی چي سترگي لري، غوږونه لري، ژوندی دی، خوځېږي، د عقل او ارادې خاوند

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، د همدې طبیعت مهار په لاس کي نیسي او د خپلي خوښي مطابق په هغه کي تصرف کوي!!

۲- کمونستانو به ویل: څه چي په سترګو نه لیدل کېږي او د انسان حواس ئې نشي درك کولی، موږ ئې شته والی نه منو.

موږ د دوی په ځواب کي ویل:

د انسان "حواس" د "شته والي" لپاره معیار نشو منلی، زموږ حواس محدود دي، ډېر کم شیان درك کولی شي، د هستی ډېری برخي داسي دي چي زموږ حواس د هغوی له درك څخه عاجز دی. موږ په خپلو حواسو فقط په هغه صورت کي د مادې شته والی درك کولی شو چي د "جامد" او " مایع" په حالت کي وي، خو چي کله د "ګاز" حالت غوره کړي او یا په انرژی بدله شي، موږ ئې له درك نه عاجز شو، د مادې هر توکی چي په خپلي شا او خوا کي د جذب کومه ساحه لري، موږ ته دا ساحه قابل درك نده. دا ټول حقایق له نښو او آثارو څخه درك کوو، د کمونستانو دا ادعا ډېره بې بنیاده او غیر منطقي ده چي د انسان محدود حواس د شته والي لپاره معیار ګڼي.

۳ـ کمونستانو به ویل:

دین د ملتونو افیون دی چي د بډایانو له خوا د نیستمنو د غولولو لپاره جوړ شوی، دین محرومي طبقی ته وایي چي د شتمنیو د ویښ په څرنګوالي به اعتراض نه کوي، بډای، خدای بډای کړی او نیستمن، خدای نیستمن کړی. که دنیا دي خرابه ده، له فقر او لوږي سره مخامخ ئی، پدې حالت شکر کوه، مه په حاکم نظام اعتراض کوه او مه د وسایلو د ویښ څرنګوالي ته د انتقاد ګوته نیسه او مه په اقتصادي او اجتماعي نظام کي د تبدیلي هڅه کوه، په تقدیر رضایت په کار دی او د الله په ویښ قناعت.

موږ به ویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دین په هکله ستاسو دا قضاوت ډېر ظالمانه او د واقعیت خلاف دی، هر دیني حرکت په ابتداء کي د مظلومانو د ژغورني لپاره د ظالمانو په خلاف پیل شوی، تاریخ شهادت ورکوي چي دین د "فرعون" او "نمرود" مقابله کړې، مستضعفانو د مستکبرینو له سلطې نه د نجات لپاره دین ته پناه وړې، راشئ د نړۍ د موجوده لویو ادیانو تاریخ ته لږ ځیر شئ، قرآن مطالعه کړئ، د تورات او انجیل هغه برخي وګورئ چي ندي تحریف شوې، نه به د ظالم په خلاف مظلوم ته د سکوت سپارښتنه وګوری، نه له ظالم سره د ملګرتیا توصیه، نه به د "قناعت" او "صبر" هغه تعبیر ومومي چي تاسو ئې وړاندي کوي او نه د "تقدیر" هغه ترجمه چي معنا ئې له "عمل" نه لاس اخیستل او د پېښو په وړاندي لاس تر زنې کښېناستل دي. قرآن خو خلکو ته وایي:

خدای د هیڅ قوم وضع نه بدلوي تر څو هغوی خپل حالت بدل نکړي.

إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيرُ مَا بِقَوْمٍ حَتى يُغَيرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ

قرآن لومړی له "طاغوت" نه د انکار غوښتنه کوي، بیا په الله د ایمان دعوا قبلوي، "طاغوت" هغه واکدار دي چي خلك خپلي بندګی ته اړ کوي.

فَمَن يَكْفُرْ بِالطغُوتِ وَ يُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ استَمْسك بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لا انفِصامَ لَهَا وَ اللَّهُ سمِيعٌ عَلِيمٌ * البقرة:٢٥٦

نو څوك چي د طاغوت نه منونکی شي او په الله ایمان راوړي، پداسي کړۍ ئې منګولي لګولې چي شلېدل ئي نشته او خدای اورېدونکی پوه ذات دی.

دا تاسو چي دین د ملتونو افیون ګڼئ او ادعا کوئ چي دین د بې وزلو د تخدعی لپاره د بډایانو په ګټه جوړ شوی، کوم دین ته ګوته نیسئ؟ د دین په کوم اړخ استناد کوئ؟ کوم دین خپلو پلویانو ته ویلي چي په ظلم او بې عدالتي اعتراض مه کوئ، د آخرت په طمع په خپلي خرابی دنیا قناعت وکړئ؟! تا ته چا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويلي چي د دين له نظره "صبر" د "سكوت" او "سازش" هغه حالت دى چي د ظلم او بې عدالتي په وړاندي غوره كېږي؟ د قرآن له نظره خو "صبر" هغه "ثبات" او استقامت ته وايي چي د بې عدالتي او ظلم په خلاف د جهاد په سنگرونو كي بايد غوره شي، صبر يعنى دا چي د مبارزې په دوران كي مأيوسه نشو، بې حوصلې نشو، د ستومانۍ احساس ونكړو او مبارزه په نيمايي كي پرې نږدو.

دين خو موږ ته وايي: دنيا د آخرت مزرعه ده، ښه دنيا د سمسور آخرت ننبه ده، چا چي له حرامو لارو خپله دنيا سمسوره كړه، په آخرت كي ئې ځاى دوزخ دى، جنت د هغه چا ځاى دى چي په دنيا كي ئې له الله نه پرته بل چا ته سر ټيټ نكړ، طمع او وېره ئې يوازې له يوه خداى نه وه، عمل ئې صالح وو او روزى ئې له حلالي لاري ترلاسه كړې وه.

دين خو موږ ته وايي: انسانان د يوې كورنۍ غړي او د يوه بل وروڼه دي، خداى ئې يو دى او مور پلار ئې يو، د دوى په رگونو كي د يوه نسل وينه جارى ده، نه به يو په بل د لوېي احساس كوي او نه به يو د بل په وړاندي د حقارت احساس، چا چي ظلم ته سر ټيټ كړ، په حقارت راضى شو، د بل لوېي ئې ومنله، له ذلت نه د نجات لپاره ئې كم له كمه دومره هم ونكړل چي د ظلم كورگى پرېږدي او داسي سيمي ته ولاړ شي چي هلته سرلوړى ژوند وكړي، د داسي كس ځاى دوزخ دى، قرآن پدې هكله په واضحو الفاظو وايي:

إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَئِكَةُ ظالمى أَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنتُمْ قَالُوا كُنَّا مُستَضعَفِينَ فِى الأَرْضِ قَالُوا أَ لَمْ تَكُنْ أَرْض اللَّهِ وَسِعَةً فَتهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئك مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ ساءَت مَصِيرا* النساء:۹۷

بى شكه هغه كسان چي ملائكي د دوى روح پداسي حال كي قبض كوي چي په ځان ئې ظلم كړى، ورته وايي: تاسو په څه حال كي وى؟ وايي: موږ مستضعف وو "ضعيف گڼل كېدو" ملائكي به په ځواب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي ورته وايي: آيا د خدای ځمکه پراخه نه وه چي په هغې کي مو هجرت کړی وی؟! نو د دوی ځای جهنم دی څومره بد ګرځنځی.

دين خو خلکو ته وايي: انسان د ځمکي په سر د خدای خليفه او نائب دی، ځمکه د ده په وړاندي مسخر شوې او د ده په واك کي ورکړی شوې، دا د ده کار دی چي لدې ځمکي نه ځانته د جنت مقدمه جوړوي که د دوزخ پيلامه. د ځمکي ټول نعمات د ده لپاره پيدا کړی شوي، وېش ئې ده ته سپارل شوی، که وېش ئې عادلانه وو، نو دا نعمات د ټولو لپاره کفايت کوي، فقر د ده د ناعادلانه وېش نتيجه ده، نه په بندګانو د الله د نه پيرزويني نتيجه.

د "قضاء" او "قدر" معنا دا نده چي انسان بې اختياره او بې ارادې مخلوق دی، چي نه د انتخاب اختيار لري او نه په خپل تقدير او برخليك کي د ده اراده او عزم څه اغيزه لري. دا د قضاء او قدر ډېر غلط او ناسم تعبير دی، "قدر" يعنی دا چي دلته د هر څه لپاره خاصه او تغيير نه منونکې اندازه ټاکل شوې او "قضاء" يعنی دا چي دلته هرڅه د ثابتو سننو او ضوابطو مطابق ترسره کېږي، دا هماغه خبره ده چي نن ئې ساينس کوي، انسان ته د همدغو سننو او مقدراتو په محدودې کي د انتخاب واك او اختيار ورکړی شوی، په سم انتخاب ئې سم نتائج مرتب کېږي او خراب انتخاب ئې خراب نتائج ورکوي، دا داسي وګڼې لکه چي د کوم ستر داسي باغ خاوند چي جګ جګ ديوالونه لري، د خاوند له اجازې پرته هيڅوك هغه ته نشي ننوتی، د راز راز ميوو وني لري، خپل کوم ګران دوست ته د باغ کلي ورکوي او ورته وايي: دې باغ ته لدې کلي نه په استفادې سره ننوتی او هر راز ميوې خوړی شي، لدې نه وروسته د دې باغ اختيار ستا په لاس کي دی، خو متوجه اوسه چي د دې باغ يوه لوري ته داسي وني دي چي ميوې ئې ستا لپاره مضري دي، که دا ميوه دي وخوړله تا ناروغه کوي او زما د نارضايتی باعث ګرځي. باغ ته له ننوتو وروسته چي نوموړی کس هرڅه کوي مسئوليت ئې د ده په خپله غاړه دی، هم مفيده ميوه خوړی شي او هم مضره، د انتخاب واك ورکړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی، د خپل انتخاب نتائج به گالي، ښه انتخاب ئې ښه نتائج لري او بد انتخاب ئې بد. د ځمکي په سر د انسان خلافت او د قضاء او قدر په وړاندي د هغه محکومیت او ده ته د "اختیار" او "انتخاب" صلاحیت ورکولو معنا همداسي ده.

۴- کمونستانو به ویل: "ماده" تل وه او تل به وي، نه چا پیدا کړې او نه ئې څوک ختمولی شي.

موږ ورته ویل: د "مادې" په هلکه دا تصور د نولسمي پیړۍ زوړ او غیرواقعی تصور دی. اوس خو ساینس نه اتم ته جزء لایتجزا وایي او نه ماده داسي هستی گڼي چي نه پیدا شوې او نه ختمېدونکې ده او نه ماده د کائناتو د ستري ماڼۍ لومړۍ خښته گڼي، بر عکس د "مادې" په هکله وایي چي هغه د هستی یو متحول او مؤقتی حالت دی، پیدا کېږي او ختمېږي، له انرژی جوړه شوې او په انرژی بدلېږي، کمونستانو به ویل: تجربی دا خبره ثابته کړې چي په کیمیاوي تعاملاتو کي نه څه خلق کېږي او نه له منځه ځي، بلکي شکل ئې له یوه حالت نه په بل بدلېږي، پدې خاطر دا خبره کولی شو چي ماده نه خلق شوې او نه له منځه ځي، تل وه او تل به وي!! خو دوی دې ته متوجه ندي چي د انساني علومو د دې پرېکړې اطلاق یوازې د انسان په "توان" او قدرت کېدی شي، یعنی انسان نشي کولی څه خلق کړي یا ئې له منځه یوسی، دې پرېکړې ته عمومیت ورکول نه معقوله خبره ده او نه علمي، نه ساینس دا خبره کړې او نه د انسان عقل دا خبره مني. همدا اوس اوس انسان ته دا خبره ثابته شوې چي په نویو کشف شویو کهکشانونو کي "انرژی" په "ذراتو" د بدلېدو په حالت کي ده او همدا ابتدائی ذری ورو ورو د مادې شکل غوره کوي او ستوری ترې جوړېږي.

علم نه یوازې دا خبره ثابته کړې چي "ماده" "خلق" شوې، مخکي نه وه، په یوې خاصي مرحلي کي پیدا شوې، بلکي د مادې تل پاتې تصور هم تکذیبوي، علم د لاوازیه هغه نظریه تردید کړې چي ویل ئې: "د کتلې مجموعي مقدار ثابت دی، نه کمېږي نه زیاتیږي" دا یوه زړه بې بنیاده نظریه وه چي ډېر د مخه تکذیب

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي، انشتین دا خبره ثابته کړه چي که ماده د نور د سرعت په اندازه حرکت وکړي په انرژی تبدیلېږي او کتله ئې لایتناهي کېږي. د ده دا نظریه د فزیك په لاندې منل شوي فورمول کي توضیح شوې:

$$E=MC^{2} \qquad M = M_O / \sqrt{1-(V/C)^{2}}$$

په لومړي فورمول کي E د انرژي لپاره، M د کتلې لپاره او C د نور د سرعت لپاره او په دوهم فورمول کي M_0 د لومړۍ کتلې لپاره، V د جسم د سرعت لپاره، C د نور د سرعت لپاره او M د وروستۍ کتلې لپاره راوړل شوی.

دا فورمولونه ثابتوي چي که د مادې سرعت یوه معین مقدار ته ورسېږي په انرژی بدیلېږي او کتله ئې لایتناهی کېږي، د انسان عقل همدا حکم کوي چي که ماده متکاثفه انرژی وي او له انرژی نه جوړه شوې وي، لابد به د تجزیی په صورت کي بېرته په انرژی بدلېږي، ماده په انرژی له بدلېدو وروسته خپل مادي ظواهر له لاسه ورکوي، لدې وروسته نه کتله لري، نه حجم او نه وزن، نه د مکان په درلودو مقید ده او نه د "زمان" په مراعات، له ټولو مادي محدودیتونو نه ووځي.

ساینس د شلمي پیړۍ تر نیمایي پوري د مادې په هکله ویل چي هغه د انرژی متکاثف حالت دی، ماده له الکترون، پروتون او نیوترون نه جوړه شوې، خو وروسته ورته معلومه شوه چي اتم له الکترون، پروتون او نیوترون نه علاوه ګڼ شمېر نور اجزاء لري، د اتم د مزید تجزیی په بهیر کي هغه ځای ته رسېدلی چي د "مقناطیسی میدان" او "ساحی" نوم ورکوي، داسي څه چي نه "حجم" لري، نه "وزن"، نه "کتله" او نه د "مکان" او "زمان" تابع.

ماده په خپل هر شکل کي د اجزاوو له ترکیب نه جوړه شوې او عقل وایي: هر مرکب باید د پیدایښت یوه معینه نیټه ولري او حتماً به د ختمېدو او بېرته تجزیی ثابته نیټه ورته انتظار کوي، د یوه "مرکب" په هکله دا خبره کول چي تل وو او تل به وي، د عقل خلاف او غیر علمي خبره ده.

که د انسان علم دې نتیجی ته ورسېږي چي ووایي: انسان نه څه پیدا کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي او نه ئې نابودولی شي. دا هماغه خبره ده چې قرآن ئې کوي او وايي:

أَمَّن يَبْدَؤُا الخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ

هغه څوك دی چې پيدا ينبت ئې پيل کړی او بيائی اعاده کوي.

خو د انساني علم دې پرېکړې ته عموميت ورکول او دا ادعا کول چې: که انسان نشي کولی څه پيدا کړي يا ئې له منځه يوسی، نو موجود شيان نه پيدا شوي او نه له منځه تلونکی دي، يوازې شکل ئې بدلېږي رابدلېږي، دا يوه نامعقوله ادعا ده، د واقعيت خلاف او يوه محدود او مشروط اصل ته عموميت ورکول.

۵. کمونستانو به ويل: ژوندون د مادې د طبيعي تکامل نتيجه ده.

موږ ورته ويل:

ستاسو دا ادعا "علم" نه مني، د ژوند په هکله د علم وروستۍ پرېکړه د دې ادعا خلاف ده، علم وايي: هر ژوندی شي له بل ژوندي شي نه پيدا کېږي. د بيولوژی مشهور عالم پاستور دا خبره ثابته کړه چې ژوندی له ژوندي پيدا کېږي، مړه توکي په خپله په ژونديو توکو نه بدلېږي، بلکې ژوندی توکی له ژوندۍ نطفې را پيدا کېږي او ژوندي شيان له مړو توکو نه خپله نطفه جوړوي. د پاستور د تجربی له مخي د هر ژوندي شي د پيدا کېدو لپاره ژوندۍ غيږ پکار ده. هغه د خپلي خبري د ثبوت لپاره د (s) په څېر يو ټيوب غوره کړ، په منځ کې ئې تعقيم شوې غوښه کښېښوده، د ټيوب دواړه خولې ئې داسې بندي کړې چې د ژوندي شيانو تېرېدل ترې ممکن نه وو، خو هوا ترې تېرېدی شوه، د ټيوب داخلي جدار ئې په داسې سرېښناکي مادې غوړ کړ چې د هوا د تېرېدو په دوران کې هر ژوندی توکی جذب کړي او غوښې ته د رسېدو مخه ئې ونيسي، پدې ترتيب هغه د ټيوب داخلي فضاء داسې جوړه کړه چې د ژوندون لپاره مساعده وه، که مړه توکي په خپله په ژونديو بدلېدلی؛ نو د پاستور په ټيوب کې به حتماً له هغې غوښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوندی موجود جوړ شوی وو خو دا ټيوت تر اوسه د پاستور په لابراتوار کي پاتې دی، خو هغه غوښه په ژوندي موجود نده تبدیله شوې. د پاستور لدې مهمي تجربی سره ټولو بیولوژی پوهانو توافق وکړ او د ده خبره ئې د یوه قاطع علمي اصل په حیث قبوله کړه، تر ننه د پاستور همدا تجربه عملي کاروړنه لري او د خوراکي موادو ساتنه د همدې علمي اصل له مخي تر سره کېږي، غوښه، شیدې او نور خوراکي مواد هومره واېشوي چي ژوندی نطفې پکي ختمي کړي، بیا ئې پداسي ظروفو کي ځای په ځای کړي چي ژوندي موجودات ورننوتی نشي، پدې عملیی سره د خوراکي موادو د د ورستېدو مخه نیسي، دې عملیې ته پاستوریزه وایي، د پاستوریزی د عملیې بنسټ پدې مفکورې ولاړ دی چي ژوند له ژوند نه را پیدا کېږي.

همدا راز موږ هغوی ته ویل: که ژوندون د مادې د تدریجي تکامل نتیجه ومنو له څو سترو اشکالاتو سره مخامخ کیږو:

دا مفکوره موږ دې ته اړکوي چي له یوې خوا د مادې د پیدایښت په یوې ثابتي نیټې باور وکړو او له بلې خوا د مادې ابتدایي سکون ومنو!! دا ځکه چي د مادې مایل ګراف حتماً د زمانې له افقی ګراف سره د تقاطع یوه نقطه په ګوته کوي چي د مادې د پیدایښت او د حرکت د پیل نقطه ده، ګراف باید په لاندې شکل وي:

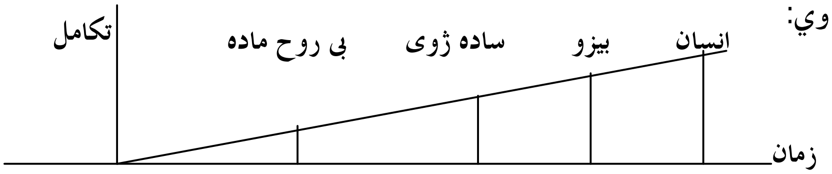

که موږ د اوسنی زمانې له انسان نه شروع وکړو او ورو ورو مخکي زمانې ته په شا ولاړ شو او وګورو چي د ماتریالیستی فلسفی له مخي باید په انسان کوم مراحل تېر شوي وي، پدې سفرکي باید هر څو ملیونه کاله د مخه، انسان په داسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بڼه کي وګورو چي اوسنی شکل ئې د زمانې د تېرېدو په تناسب تر هغه شکل نه مخکي تللی او متکامل دی، يعنی د ده تکامل د زمانې په فکتور پوري تړلی دی، هر څومره چي زيات وخت ورباندي تېرېږي زيات تکامل کوي، د غيرمتکامل او بسيط حالت يوازنی وجه ئې دا ده چي د متکامل حالت په نسبت کم وخت ورباندي تېر شوی، پدې سفرکي خامخا بايد داسي پړاو ته ورسيږو چي ماده ساکنه ده او "صفر" زمانه ورباندي تېره شوې، خو کمونستان نه د مادې "سکون" مني او نه ئې د پيدايښت نيتهه، خو لدې نه عاجز دی چي د تدريجی تکامل نظريه څنګه د مادې د دائمي حرکت او په لايتناهی کي د مادې د پيدايښت له غلط تصور سره تلفيق کړي.

۲ـ کمونستانو به ويل: د "مادې تکامل" د اضدادو تر منځ د دائمي نزاع نتيجه ده، د مادې هر توکي په خپل زړه کي دوې برخي لري، يوه د بل ضد ، "تز" او "انتی تز" چي په مسلسل او انقطاع نه منونکې توګه په خپلو کي په دائمي نزاع بوخت دي، همدا دائمي نزاع ماده د تکامل په لوري خوځوي.

موږ ورته ويل: د مادې په هکله ستاسو دا تصور هم د نورو غلطو تصوراتو په څېر بې بنياده او غير علمي دی، عالم د اضدادو مجموعه نه؛ بلکي د ازواجو مجموعه ده، يوه برخه ئې د بلې برخي ضد نه بلکي مکمّله ده، هر ترکيب د ازواجو له يووالي څخه جوړېږي او د ازواجو د ګډ کار په ترڅ کي وده کوي، د عالم هر لوري ته چي سترګي واړوئ او د هر "تکامل" لاملونه چي ولټوئ، حتماً به دې نتيجی ته ورسېږئ چي د مادې هر توکی له داسي برخو جوړ شوی چي يو د بل زوج او يو د بل مکمل دي، همدا ازواج يوه بل ته لاس ورکوي او د مادې د تکامل موجبات برابروي.

په حيواناتو او نباتاتو کي ګورو چي زوج زوج پيدا شوي، نر او ښځه لري، يو د بل مکمل، همدا ازواج د يوه بل د دفع کولو او نفی کولو په ځای يو بل جذبوي، يوه بل ته لاس ورکوي، د دوی د يووالي په نتيجه کي نوی، ځوان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

متکامل موجود پیدا کېږي او د زړو ځای نیسي، د دوی په هکله د "اضدادو" فلسفه اصلاً صدق نکوي او د واقعیت کاملاً خلاف او د "تکامل" د لاملونو له توضیح نه عاجز ده.

همدا راز په عناصرو کي گورو چي یو په خپل آخری مدارکي داسي اضافی شیان لري چي له بل سره ئې شریکولی شي او بل په آخری مدارکي داسیخلا لري چي د ډکولو لپاره ئې د بل مرستي ته اړ دی، همدا دواړه د یوه بل زوج شي، یو بل جذب کړي، آخری مدار سره شریك کړي، د دې عملیی په نتیجه کي نوی ترکیب جوړ شي، موږ د عناصرو په دنیا کي هم د اضدادو په ځای ازواج گورو او په ښرگند طور گورو چي تکامل د زوجینو د یوځای کېدو او دوستانه تعامل په نتیجه کي ترسره کېږي، کوم عناصر چي د یوه بل زوج نه وي نه په خپلو منځونوکي تعامل کولی شي او نه د نوي توکي په څېر ښرگندېدی شي او نه د تکامل مقدمه کېدی شي.

۷ـ کمونستانو به ویل: "انسان" د مادې د طبیعي تکامل نتیجه ده، د ده تکامل او د انسان په څېر راښرگندېدل ئې له "یوه سلولي" حیوان نه پیل شوی، بېلا بېلي مرحلې ئې پلي کړې، کله د یوه حیوان په څېر او کله د بل حیوان په څېر، له موجوده حالت نه مخکي د بیزو په بڼه او په پای کي د "کامل انسان" په شکل کي راښرگند شوی.

موږ ورته ویل: د انسان د پیدایښت په هکله دا نظریه نه علمي بنیاد لري او نه هغو گڼ شمېر سؤالونو ته ځواب ویلی شي چي ورسره مخامخ ده، سؤالونه دا دي:

- باید د مادې له ساده توکي نه تر انسان پوري ټول نباتات او حیوانات په یوه ثابت مسیر کي یو په بل پسې د تدریجی تکامل په حال کي وی او له معمولي او بسیط تفاوت سره، باید ټول د انسان په بڼه کي د بدلېدو په لوري خوځېدې!!
- دا نظریه د ژوندیو موجوداتو د بې شمېره تنوع له توضیح نه عاجزه ده، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنوع معنا دا ده چي هر صنف له ځانګړې او مستقلي نقطی پيل شوی او وده او تکامل ئې په خپل ځانګړی مسير کي دي.

• د ژونديو موجوداتو او جامدي مړی مادې ترمنځ هومره ژور او عميق تفاوت ګورو چي د يوه "فوق مادي" ذات له تصرف نه پرته په ژوندي موجود د هغې بدلېدل د انسان عقل نشي منلی، ژوندي موجودات؛ احساس، شعور، عقل، علم، ابتکار، انتخاب، مينه، دښمني، خندا، ژړا او ګڼ شمېر نور داسي صفات لري چي بايد له "فوق مادي" مرجع نه ئې ترلاسه کړي وي. دغو صفاتو ته مادي مبنا نشو پيدا کولی، ناچار بايد دا ومنو چي په ژوو کي نوموړي صفات له بهر نه تعبيه شوي او د دوی پيدا کوونکي ذات د دوی په خټه کي دا صفات ايښی او په همدغو صفاتو د متصف کېدو لپاره ئې هغوی ته خاص جوړښت ورکړی، د انسان پيدايښت او د ده خاص صفات داسي وګڼې لکه يو مجهز کمپيوټر چي ټولي برخي ئې مکملي او فعالي وي، په هغه کي د جمع، ضرب، تقسيم، د غږ ضبطول، د ليکنو اساسي ساتنه او د ګڼ شمېر نورو عمليو خاص پروګرامونه تعبيه شوي، دا کمپيوتر هغه عمليه ترسره کولي شي چي مربوطه پروګرام او SOFT WARE ئې په حافظه کي نصب شوی وي، که نه نو د نوموړې عمليی له اجراء نه عاجز پاتې کېږي. د انسان په کروموزم کي ۳۰۰۰۰ ژنه دي، هر ژن د يوه WARE SOFTحيثيت لري، چي هر يو ئې د انسان د يوه خاص صفت او کړني اصلي لامل دی. موږ ته ووايا ست چي دا ژنونه، چي هر يو ئې د خاص صفت حامل دی او انسان ته خاص خصوصيت ورکوي او د انسان د خاصو کړو وړو لامل دی، چا په انسان کي ايښی؟

۸ـ کمونستانو به ويل: مرګ د ژوندون پای دی، له مرګ نه وروسته بل ژوندون نشته، نه قيامت شته او نه حساب او کتاب او نه جنت او دوزخ.

موږ ورته ويل: تاسو د بيا ژوندون د نفی کولو لپاره څو خبري کولی شي:

يوه دا ده چي انسان ومری، هډوکي ئې وراسته شي او په خاورو بدل شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنګه به بېرته را ژوندی کېږي؟

زموږ ځواب دا دی: هماغسی به راژوندی کېږي لکه چي په ابتداء کي له خاورو را پیدا کړی شو، مجدد پیدایښت تر لومړی پیدایښت آسانه دی، هماغسی به را ژوندی کېږي لکه چي د هر ژمي په پای او د پسرلي په راتلو سره د ځمکي تر قشر لاندې توکي راژوندي شي. هغه ذات چي انسان ئې د لومړی ځل لپاره را پیدا کړي بیا به ئې را پیدا کوي.

- دوهم دا چي: له بیا ژوندون نه وروسته حساب او کتاب، مکافات او مجازات نه منو او د دې لپاره عقلي دلایل نلرو.

- په دې ارتباط زموږ ځواب دا دی: که انسان د هري پېښي او صحنې په اړه خامخا قضاوت کوي، یوې ته په بلي ترجیح ورکوي، یوه تائیدوي، بله تردیدوي، دوه کسان د دوو بېلا بېلو کړو وړو په حال کي ګوري، یوه ته ښه او بل ته بد وایي، دوه کسان د جګړي په حالت کي ګوري، یو ظالم او بل مظلوم، د یوه په نسبت په خپل زړه کي ترحم او زړه سوي احساسوي، غواړي دهغه مرسته وکړي، د بل په نسبت په خپل زړه کي کرکه محسوسوي، غواړي د هغه مخنیوی وکړي، که ئې له وسه پوره وه حتماً د مظلوم مرستي ته راوړاندي کېږي او د ظالم مقابله کوي، ظالم ته د خپل ظلم جزا ورکوي. موږ ته ووایاست: په انسان کي دا د قضاوت استعداد چا ایښی، دا د مکافات او مجازات تصور چا ورکړی، دا د ښه او بد د تفکیك او تمییز فهم ئې له کومه کړی؟ ته ځنګه دا مني چي په انسان کي دي دا صفت وي او د ده پیدا کوونکي ذات دی پدې صفت متصف نه وي؟ د عقل تقاضا خو دا ده چي د انسان پیداکوونکی او خالق باید په اتم او اکمل صورت کي د "قضاوت" او مکافات او مجازات په صفت متصف وي.

- متأسفانه تاسو د مکافات او مجازات هغي سلسلې ته پاملرنه نلري چي همدا اوس اوس په پوره قوت سره د انسان په انفرادي او ټولنیز ژوند حاکمه ده، نه دې ته اهمیت ورکوي چي اکثر مجرمان د خپل جرم جزا ګوري، چي بد ګرځي بد

(c) ketabton.com: The Digital Library

به پرځي، په خپل شخصي ژوند کي د هر انحراف او له خپلو طبيعي حدودو نه د هر تېري بد عواقب ګالي. او نه دې ته توجه لري چي يو په بل پسې د ظالمو واکدارانو د اقتدار مانۍ نسکورېږي، د استبدادي نظامونو جرړی قطع کېږي، مستکبرين له منځه ځي، ځای ئې مستضعفينو ته تخليه کېږي، که پدې عالم کي د مکافات او مجازات سلسله حاکم نه وی نو ظالم واکداران به تل په واك کي پاتې کېدل او مظلومان به تل د محروميت اوضعف ګاللو ته اړ ول، نه به د دوی مرسته کېده او نه به له هاغه بل نه غچ اخيستل کېدو، د مکافات او مجازات همدا سلسله به په قيامت کي تکميل شي، هغه نقيصه به رفع شي چي انسان ته د نسبی اختيار او واك ورکولو په وجه د ده فوری او مکمل مجازات او مکافات ځنډول شوي، فوری جزا د انسان اختيار سلبوي، ده ته د اختيار او واك ورکولو غوښتنه دا وه چي کامل مکافات او مجازات ئې د څه مودې لپاره وځنډول شي.

۹ـ کمونستانو به په انساني ټولني کي د بې عدالتی او ظالم او مظلوم په شته والي د خپلي الحادي عقيدې لپاره د دليل په توګه استدلال کاوو او ويل به ئی: خدای څنګه پدې "بی عدالتي" راضی کېږي، د دې بې عدالتي له شته والي سره سره څنګه د "عادل خدای" په شته والي باور وکړو؟

موږ د دوی په ځواب کي ويل: په انساني ټولني کي بې عدالتي او ظلم د انسان د غلطو تصرفاتو نتيجه ده، د دې اعتراض په خپله انسان ته راجع دی چي له خپل "اختيار" او "واك" نه غلطه استفاده کوي، نه هغه ذات ته چي انسان ئې بااختياره پيدا کړی، که انسان په نورو ظلم کوي، د نورو په حقوقو تېری کوي، يوه ډله په بلي ډلي د خپلي خوښي داسي نظام تحميلوي چي هغه له خپل حق نه محروم کړی او ده ته امتيازات ورکړي او که محرومان او مظلومان ظلم ته غاړه ږدي، د بل لوبي مني، په خپل حق د بل د تېري په وړاندي عکس العمل نه ښيي، مسئوليت ئې انسان ته متوجه دی، نه خدای ته چي انسانان ئې برابر پيدا کړي، هرڅه ئې د ټولو لپاره پيداکړي، په عدالت امر کوي او ظلم حرام ګڼي او خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندگانو ته وايي: مه په بل لويي کوي او مه د بل لويي مني، مه ظلم کوي او مه مظلوميت مني، ټول ورونه ياست، له يوه نژاد نه، له برابرو حقوقو سره.

د انسان امتياز په نورو مخلوقاتو پدې سره دی چې هغه "خپلواك" پيدا شوی، له دوو لارو نه يوه غوره کولی شي، په څو شيانو کي يو انتخابولی شي، ابتکار لري، د انتخاب او غوره کولو توان لري، که له هغه نه دا امتياز سلب شي، بيا ئې نه ښه کار د ستايلو دی او نه بد کار د غندلو، نه د ښه کار په کولو سره د مکافات مستحق دی او نه د بدکار په مقابل کي د مجازات وړ، په هر کار کي ئې هغه چا ته گوته نيول کېږي چې دی ئې هغه کار ته اړکړی. ترافيك په هر تصادم کي ډريور مجازات کوي نه موټر، دا ځکه چې ډريور د واك خاوند دی او موټر محکوم او مجبوره وسيله. په انساني ټولني کي د بې عدالتي اعتراض يوازې په هغه صورت بل چا ته راجع کېدی شوی چې انسان د موټر په شان محکوم او مجبور وی او مهار ئې د بل په لاس کې.

عادل خدای نه يوازې په بې عدالتي او ظلم ندی راضی؛ بلکي هم ظلم حرام گڼي او هم ظلم ته تسليمېدل. د مظلومانو د ژغورني لپاره ئې پيامبران رالېږلي، له ظلم نه د نجات لاري ئې هغوی ته ښودلې، دوی ئې د ظلم د ختمولو او د عدالت د تأمين لپاره په جهاد مکلف کړی، که دوی د ظلم په خلاف ملا وتړی او د عدالت د تأمين لپاره د جهاد لاره غوره کړې، خامخا د دوی مرسته کوي او خپل تائيد او نصرت پدوی پيرزو کوي، د الله سنت همدا دی او د عدالت تقاضا همدا او د انسان د "واك" او "اختيار" غوښتنه همدا، که خدای له انسان نه د گناه کولو واك سلب کړی، لده نه هغه "اختيار" ببرته واخلي چې له همغه نه په استفادې سره د بل په حق تېری کولی شي، پدې صورت کي انسان له نورو مخلوقاتو نه خپل اصلي امتياز له لاسه ورکړی او په مجبور مخلوق بدل شوی، بيا نه د ده "ښه" ارزښت لري او نه ئې "بد" د تقبيح او غندلو وړ دی.

١٠ـ کمونستانو به ويل: انسان هرڅه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نامرئی ذات شته والی نه محسوسوي چي د انسان په "ارادې" اغیزه وکړي او د ده د عمل مخه ونیسي، ځینو به په ډېره بې باکۍ ویل: که خدای وي نو زما دا غزېدلی لاس دي راغونډ کړي!

موږ د دوی په ځواب کي ویل: ستاسو دا خبره د مخکنۍ خبري خلاف ده، د یوې قضیې په اړه دوه متناقضې خبري کوي، که انسان هر څه په خپله "خوښه" او خپله "اراده" کوي نو د ده د فردي او اجتماعي حالت مسئولیت په خپله د ده په غاړه دی، د "ظلم" عامل دی دی، د بې عدالتي موجبات ده برابر کړي او اعتراض ئې ده ته متوجه دی.

که څه هم دا خبره چي انسان هر کار په خپله "خوښه" او "اراده" کوي په اصل کي سمه خبره ده خو نه پدې بڼه کي چي کمونستان ئې وړاندي کوي، پدې خبري هغه نتیجه مرتب کول چي دوی ئې ادعا کوي، د حیرت وړ مغالطه ده. انسان نه کامل "واکمن" دی او نه مطلق "محکوم"، د اختیار خاوند دی خو محدود اختیار، انتخاب کولی شي؛ خو له څو ممکنو کارونو نه یو. د ده دا محدودیت ثابتوي چي د بل د ارادې په وړاندي محکوم دی. قرآن دا حقیقت په څومره دقیق انداز بیانوي او وایي:

> فلو لا ان کنتم غیر مدینین ترجعونها ان کنتم صادقین.
>
> که تاسو (د خدای د ارادې په وړاندي "محکوم" نه یاست خپله روح مو هغه وخت" بېرته وګرځوی "چی ستاسو ستوني ته راورسېږي" که صادق یاست.

ستا مرګ پدې شهادت ورکوي چي ته د یوه داسي ذات د ارادې په وړاندي محکوم ئې چي په تا او پدې ټولي هستۍ د ده حکم نافذ دی، ته نه غواړې زوړ شي، استعدادونه دي ضعیف شي، توانمندي دي کمه شي، په مرض اخته شي او په مرګ محکوم شي، خو دا ټول ستا د خوښي خلاف ترسره کېږي. دنیا ته ستا د راتلو او تلو نیټه بل ټاکلې، ستا وده او زوال د بل په اراده ترسره کېږي، نه د خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ مخنیوی کولی شي او نه ئې نیته ځنډولی شي.

دا سمه ده چي تا ته د خپل لاس د غزولو او غونډولو توان درکړی شوی او د دې اختیار ستا په لاس کي دی، خو که د همدې لاس د غزولو او غونډولو د کنترول هغه مرکز صدمه وگوري چي ستا په مغز کي تعبیه شوی او سویچ ئې ستا د ارادې تر گوتي لاندې ده، بیا نه خپل لاس غزولی شې او نه ئې غونډولی، ته بې تنفسه ژوند نشې کولی، ناچار به سا باسې چي ژوندی پاتې شې، د ژوندي پاتې کېدو لپاره به ناچار هماغه څه کوې چي ستا خالق او پیداکوونکي ذات مقرر کړي.

۱۱ـ کمونستان پدې باور وو چي انسان خپل افکار او عقاید له خپل محیط نه اخلي، دا د تولید وسایل دي چي د انسان د اجتماعي نظام څرنگوالی تعینوي، اقتصاد بنسټ دی او اجتماعي نظام، سیاست او فرهنگ د هغه زیربنده او پدې بنسټ ولاړ دیوالونه، اقتصاد "زیر بنا" ده او نور هرڅه "روبنا"، د ټولني هر څه له "اقتصاد" نه رنگ اخلي، د انسان د ټولو کړو وړو محرك اقتصاد دی، دوستی او دښمني ئې اقتصادي انگیزه لري، ښه او بد عمل ئې له اقتصادي تمایلاتو نه راولاړېږي. د تولید د وسایلو د تدریجی تکامل په وجه د انسان اجتماعي نظام هم په تدریج سره له یوه حالت نه بل ته ارتقاء کړې. دوی تاریخ په لاندې پنځو مرحلو وېښي:

۱ـ لومړنۍ ټولنه "کمون اولیه " پدې مرحلې کي د تولید له وسایلو نه په گډه استفاده کېده، نه فردي ملکیت وو او نه د یوه انسان په لاس د بل استثمار.

۲ـ مریيتوب "بردگی": د لومړۍ مرحلې برابري او مساوات او د یوه انسان په لاس د بل نه استثمار له منځه ولاړ، فردي ملکیت رامنځته شو، شتمنو نیستمن، زورورو کمزوری په اسارت ونیول، مریيتوب پیل شو. مریی د تولید وسیله گڼل کېدو او بازار ته د خرڅلاو لپاره عرضه کېدو.

۳ـ فیوډالیزم "د پراخو ځمکو د خاوندانو نظام": پدې مرحله کي کرهڼه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تولید مهمه او اساسي وسیله وه. د پراخو ځمکو خاوندان راځرگند شول، مریی په بزگر بدل شو، یعنی د کر په ځمکي پوري تړلی مریی.

۴. کپتلیزم " پانگه وال نظام": د تاریخ پدې پړاو کي د تولید د مخکنیو وسایلو ځای ماشین ونیو، فابریکې رامنځته شوې، فیوډال د فابریکې په خاوند بدل شو او بزگر په کارگر، فابریکو کارگران راغونډ کړل، د گډی مبارزې شرایط ئې ورته برابر کړل، کارگری اتحادیی جوړي شوې او د کارگرانو مبارزه پیل او جدي بڼه ئې غوره کړه.

۵. کمونیزم: بورژوازی د کارگرانو "پرولتاریا" په لاس نسکورېږي، فابریکې، ځمکي او د تولید ټول وسایل د کارگرانو په لاس کي پرېوزی، د بډایانو سلطه پای ته رسېږي، قدرت د کارگرانو لاس ته ورځي، کارگری ټولنه جوړېږي، د فردي ملکیت په ځای ټولنیز ملکیت رامنځته کېږي، د ټولني هرڅه د ټولو په گډ ملکیت بدلېږي، هماغه د انساني تاریخ لومړنۍ مرحله "کمون اولیه" په خپلي مترقي او متکاملي بڼي کي بیا تکرارېږي، دولت او دولت ته ضرورت ورو ورو له منځه ځي او بې دولته ټولنه جوړېږي، همدا د انسان د ټولو ستونزو د حل یوازنۍ لاره ده. کمونستانو به ویل: دا تاریخیمرحلې او یوه په بل پسې د هغوی راتگ د تاریخ حکم او غوښتنه ده، خامخا به راځي، هیڅ څوك ئې مخه نشي نیولی، هیڅوك ئې مخي ته نشي و درېدی، دا د تاریخ جبر دی.....!!

موږ د دوی په ځواب کي ویل:

د انسان د ځینو خاصو کړو وړو انگیزه اقتصادي وي، نه د ټولو، د ده د ټولو فعالیتونو د لاملونو په هکله ستاسو نظریه غیر واقعی او بې بنیاده ده. هیڅ عاقل انسان له هغې سره توافق نشي کولی، ډېر فعالیتونه داسي دي چي نه یوازې اقتصادي انگیزه نلري بلکي انسان د هغه لپاره خپل اقتصادي تمایل ترپښو لاندې کوي او له خپلو مادي امتیازاتو نه لاس اخلي. که یو مبارز انسان د عدالت لپاره ملا تړی، د جهاد لار غوره کوي، زندان ته ځي، هجرت ته اړکېږي، له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مأموريت نه محروم کېدل مني، له خپلي شتمنۍ، اجتماعي اعتبار، سوکالي او آرامي نه لاس اخيستو ته چمتو کېږي، له مظلومانو او محرومانو نه د دفاع په لارکي شهادت ته تيارېږي، په هغه وخت کي چي گوري د دار کړۍ ئې په غاړه کي لوېږي، په خپل دريغ ټينگارکوي، نه له مبارزې لاس اخيستو ته چمتو کېږي او نه د دښمن په وړاندي سر ټيټولو ته، ستاسو دا فلسفه د دغه شان کارونو له توجيه نه عاجزه ده. د انسان دا راز اقدامات ستاسو په نظريې د بطلان خط کاږي، که يو انسان د يوه بې وزلي همنوع په ليدوسره په خپل زړه کي ترحم او عاطفه احساسوي، تحريك کېږي، له هغه سره مرستي ته راوړاندي کېږي، د هغه لاس نيوی کوي، د مظلوم په څنگ کي ودرېږي، له خپل اولاد سره مينه کوي، د دوی لپاره خولې تويوي، خطر قبلوي، که مور د خپل اولاد په نسبت زړه سوي لري، د ده د روزني او ساتني په کار کي بې خوبی گالي، هر زحمت په ورين تندي زغمي، د هر خطر مقابلې ته چمتو کېږي، که يو کس د شهرت لپاره د مرگ تر پولي مخکي درومي، په اسرارو د پوهېدو لپاره سختی ستونزې گالي، ... دې ته ورته د بې شمېره نورو اقداماتو له توجيه نه ستاسو فلسفه کاملاً ناتوانه او عاجزه ده.

همدا راز ستاسو دا ادعا د منلو نده چي انسان خپل افکار او عقايد له محيط نه اخلي، که داسي وی، نو هغو کسانو به حتماً ورته عقايد او افکار درلودل چي په ورته محيط کي ژوند کوي، بايد د يوې کورنۍ د غړو ترمنځ هيڅ فکری اختلاف نه وی. د يوې ټولني د ټولو غړو افکار بايد يوه بل ته ورته وی. بايد د جوزيف استالين، د کمونستانو د ستر مشر او د ده د لور ترمنځ هومره ژور اختلافات نه وی پيدا شوي چي له روسيې وتښتی او امريکا، د روسيې ستر دښمن ته پناه يوسی او هلته په يوه مطبوعاتی کنفرانس کي خپل پلار متهم کړي او هغه ته د قاتل او جاني خطاب وکړي؟!

مونږ عملاً گورو چي د توليد وسايل نه فقط د انسان د افکارو او عقايدو زيربنا نده، بلکي په خپله د انسان د افکارو زيږنده ده، دا انسان دی چي د توليد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسايل جوړوي، په هغوی کي تبديلي راولي، وده ورکوي، تر مخکي حالت نه غوره والی ورکوي، نن د يوه کس کار تر سره کولی شي، سبا ئې داسي جوړ کړی چي د دووکسانو کار وکړي او بله ورځ د څلورو، لسو او شلو... انسان ابتکار لري، پټ اسرار کشفوي، نوي نوي وسايل اختراع کوي، د انسان همدا استعداد د توليد د وسايلو او د ټولني د اقتصادي وضعي د ښيرازه کېدو اصلي عامل دی، په انسان کي د "ابتکار" او "اختراع" استعداد ته نه يوازې دا چي ستاسو ناکاره فلسفی اعتناء نده کړې بلکه هغه ئې نفی کړې.

په دې کي شك نشته چي انسان له خپل محيط نه متأثره کېږي، په عقيدې، فکر، اخلاق، دود دستور او اجتماعي نظام ئې محيط اثر کوي، خو دې خبري ته هومره عموميت ورکول چي له انسان نه د يوه مجبور او محکوم توکي څېره انځور کړي، داسي چي خپل هر څه له محيط نه اخلي، جهت ئې محيط ټاکي، افکار او اخلاق ئې د محيط زيږنده ده، نه "ابتکار" لري، نه "اختراع" کولی شي او نه د محيط د غوښتنو خلاف قدم اوچتولی شي، دا غلطه انگيرنه ده او د انسان د عملي ژوند له واقعيتونو سره ټکر کوي. که داسي وی نو ټولو انساني ټولنو به يو شانته اجتماعي نظام درلود، ټولو به يو شانته وده کوله، د توليد وسايل به ئې ورته وو او اجتماعي نظامونه به ئې د يوه بل شبيه . ستاسو فلسفی تحليل دې سؤال ته له قانع کوونکي ځواب نه عاجز دی چي ولې د دې او هغي ټولني تر منځ د توليد د وسايلو مستوی فرق کوي، دا وروسته پاتې دی او هغه مخکي تلی او ولې د دې ټولني اجتماعي نظام له هغي بلي نه فرق لري؟! د انسان له "ابتکار" نه پرته بل کوم عنصر دی چي دا "تفاوت" توجيه کړی شي؟! مخصوصاً چي تاسو په "تاريخيجبر" باور لري او هغه داسي ځواکمن بهير گڼي چي هيڅوك د هغه مخي ته نشي ودرېدلی او هيڅوك دا حتمي بهير نشي بدلولی.

د کمونستانو په "تاريخي دورو" او "تاريخي جبر" لاندې اعتراضات لرو:

- دوی په تاريخي پېښو کي يوازې د توليد د وسايلو اغيزه څېړلی او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئې یوازنی مؤثر عامل ګڼلی، ټول نور عوامل ئې له نظره غورځولي. څوك چې په تاریخي پېښو کې د بېل، لور، ترکتور او ماشین اغیزی ته ګوته نیسي خو د انسان ابتکار، د مټو زور، د قلم، توری او ژبی تأثیر له پامه غورځوي، لویه مغالطه کوي، ما ته وواياست چې د تاریخ په جوړولو کې د لور زیاته ونډه ده که د توری، بېل زیات تأثیر لري که نیزه، ترکتور زیات مؤثر دی که ټانك؟!

• کمونستي انقلاب د دنیا په هیڅ ګوټ کې د هغې فلسفی مطابق بري ته ندی رسېدلی چې کمونیزم ئې وړاندي کوي، په هیڅ هېواد کې داسي ندي شوي چې د بورژوازی مرحله خپل پای ته رسېدلې وي او ورپسې کمونستي انقلاب راغلی وی، د دې فلسفی مطابق باید لومړی په انګلستان او امریکا کې کمونستي انقلاب ترسره شوی وی، د مارکس انتظار همدا وو او د ده د تاریخي فلسفی تقاضا همدا وه، خو پدې هېوادونو کې لا تراوسه هماغه د بورژوازی مرحله پای ته ونه رسېده او د کمونیزممرحلې ته ئې ارتقا ونکړه، کمونستي انقلاب، د مارکس د فلسفی خلاف، لومړی په روسیی کې ترسره شو، حال دا چې روسیه د پانګه وال نظام په لومړی پړاو کې وه، نور هېوادونه چې د روسیی د توری، توپ او ټانك په ذریعه د کمونیزم په کومي کې پرېوتل اکثراً ئې فیوډالي مرحله هم نه وه تکمیل کړې، چین د کمونستي انقلاب لیار پدې خاطر غوره نکړه چې د تولید په وسایلو کې ئې انقلاب راغلی وو او همدغو وسایلو د کمونستي انقلاب غوښتنه کوله!! برعکس د روسیی نظامي مرستو دا انقلاب بري ته ورساوو!! دا څنګه د اروپائی هېوادونو په ځای چې اکثراً د بورژوازی په پړاو کې وو، کمونستي انقلابونه په افریقایي او آسیایي هېوادونو کې، چې ټول ئې په فیوډالي مرحلې کې وو، ترسره کېږي، دا انقلابونه د کارګرانو په لاس نه؛ بلکې د فوځي افسرانو په لاس او د عسکري کودتاګانو په ذریعه پلي کېږي!! موږ نه پوهیږو چې کمونستان د عراق، یمن، سودان، مصر، سوریی، ویتنام، کامبوج، ایتوپیا، اریتریا او د شرقي اروپا هېوادونو هغه تحولات څنګه توجیه کوي چې د کمونیزم په ګټه ترسره شول. پدې هېوادونو کې خو د لور او څټك په ځای د توپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ټانك په ذريعه او د كارگرانو او بزگرانو په ځای د فوځي افسرانو په لاس د زړو حكامو ځای نويو حكامو ونيو، نه د توليد وسايل بدل شوي او نه په اقتصادي نظام كي تبديلي راغلې.

- د فردي او ټولنيز ملكيت په اړه موږ هغوی ته ويل: ظلم په هر صورت كي ظلم دی، كه دا د "فرد" له لوري د "ټولني" په حقوقو وي او كه د "ټولني" له لوري د "فرد" په حقوقو. كه دا ظلم وي چي د "فردي ملكيت" لپاره "اجتماعي ملكيت" صدمه وگوري؛ نو دا هم ظلم دی چي د اجتماعي ملكيت تر نامه لاندې "فردي ملكيت" تر پښو لاندې شي. دا له عدالت او انصاف نه لري كار دی چي انسان د خپل كار هغه ثمره تر لاسه نكړی شي چي د ده د خولو او تناكو نتيجه ده او پدې كي هغه څوك ورسره برابر شريك كړی شي چي نه ئې خولې توی كړې او نه ئې لاس تناكي شوی. كه دا حالت په ده تحميل شي د كار او زيار انگيزه له لاسه وركوي، د كاركولو شوق او ذوق ئې صدمه گوري، د خولې تويول او د لاس پښو تناكي كول ورته بيهوده برېښي. د فردي ملكيت نفی خطرناك عواقب لري، اجتماعي ملكيت په داسي استبدادي نظام منتج كېږي چي د ټولني هرڅه د واكمنو په لاس كي وركوي، د دې په ځای چي "فردي ملكيت" تحريموو ولې هغه راكړه وركړه او اقتصادي چال چلند نه تحريموو چي د ټولني حقوقو ته صدمه رسوي، د بډاي لاس آزاد پرېږدي چي نيستمن استثمار كړي، د ده له مجبوريتونو نه غلطه استفاده وكړي، د بې وزلو د خولو او تناكو حاصل د ده په جيب كي پرېوزی، شتمن مزيد شتمن كړي او نيستمن لاپسي نيستمن، سرمايه د محدودو كسانو ترمنځ لاس په لاس شي، له هري لاري نه د شتمني ترلاسه كول جائز گڼي، ولې سود، احتكار، انحصار او استثمار نه تحريموو؟

اسلام فردي ملكيت جائز گڼي خو له څو شرطونو سره:

- بايد له جائزی او قانوني لاري ترلاسه شوی وي. نه د بل فرد حق په كي ترپښو لاندې شوی وي او نه د ټولني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- له دې ملکیت نه یوازې په جائزو لاروکي استفاده کولی شي.

- د ده په شتمني کي د ټولني د محرومانو ثابت او معلوم حق دی، دا حق باید ورکړ شي. دولت مکلف دی له بډای نه دا ثابت حق ترلاسه کړي او بې وزلو محرومانو ته ئې ورکړي . دا ثابت حق د اجتماعي مصلحت په بنا زیاتېدی شي او دولت کولی شي د ټولني د عام مصلحت لپاره له بډایانو نه هومره وغواړي چي ضرورت رفع شي.

- شتمني باید د محدودو اغنیاوو تر منځ لاس په لاس نشي او داسي تراکم و نکړي چي ټولني ته گواښ متوجه کړي، د شتمنیو تراکم خطرناك عواقب لري.

- اسلام د همدې لپاره د زکات، عشر، خمس، میراث، مصالح مرسله او سد ذرایع قواعد وضع کړي او سود، احتکار، انحصار، استثمار او د نیستمن له مجبوریتونو نه ناروا استفاده ئې تحریم کړې.

- موږ به کمونستانو ته ویل: ستاسو دا ادعا چي په کمونستي ټولنیکي د "دولت" ضرورت په مدا رمدار منتفی کېږي او بې دولته ټولنه رامنځته کېږي، یوه واهی او بې بنیاده ادعا ده، د عملي واقعیتونو خلاف، ستاسو په کمونستي ټولني کي نه د دولت ضرورت منتفی شو، نه له منځه ولاړ او نه تضعیف شو، برعکس هومره ځواکمن شو چي د انسان په اوږده تاریخ کي ئې مثال نشو موندلی، پدې نظام کي چي فوځ، پولیس، استخبارات او امنیتی ځواکونو او ځواکمنو حزبی حلقو ته کوم ضرورت دی په نورو نظامونو کي ئې مثال نه گورو، تجربی ثابته کړه چي کمونستي نظام د ځواکمن دولت نه پرته دوام نشي کولی که دولت ضعیف شو او په ټولني ئې تسلط کمزوری شو د نظام مانۍ نسکورېږي او د کمونیزم ټغر ټولېږي.

- کمونستانو به د اسلام په هکله ویل: که اسلام د طبقاتی نظام حامي نه وی ولې ئې مریبیتوب تائید کړ، ولې ئې د مریبی ساتل او خرڅول جایز وگڼل؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور د دوی په ځواب کي ویل: دا اسلام وو چي د بشري تاریخ په اوږدو کي ئې د لومړی ځل لپاره د مریی د آزادولو غږ اوچت کړ. له اسلام نه مخکي هیڅ مسلك د انسانانو د برابری او د مریی د آزادي خبره نده کړې، اسلام اعلان وکړ چي لدې نه وروسته هیڅوك آزاد انسان نشي مریی کولی. لا څوکاله نه وو تېر شوي چي د اسلام تر واکمنی لاندې ټولو سیمو کي د غلامی سلسله ختمه شوه او مریبتوب پای ته ورسېدو. دا په داسي حال کي چي په اروپا، امریکا او ټولو غیر اسلامي هېوادونو کي د غلامی بازار گرم وو او هیچا د انسانانو د برابری شعار نشو منلی. اما دا چي اسلام ولې له بري نه وروسته او په ټول حجاز له تسلط نه بعد غلامي تحریم نکړه او د ټولو غلامانو د آزادولو اعلان ئې ونکړ، ځواب ئې باید له یوې خوا د هغه وخت په اجتماعي ظروفو او شرایطو کي ولټوو او له بلي خوا د اجتماعي ستونزو په حلولو کي د اسلام په خاصي کړنلاري کې. اسلام د ځینو خاصو اجتماعي ستونزو د حل کولو لپاره دا کړنلاره خپله کړې چي ورو ورو د هغوی جرړی باسی، تدریجی بدلون غوره گڼي، لومړی د داسي تبدیلي لپاره ذهني شرایط برابروي، مقدماتې کارونه سر ته رسوي، ربښی یوه په بل پسې قطع کوي او په پای کي د دې اجتماعي ستونزي کرغېړن بوټی له بیخه باسی، د شراب او قمار په هکله اسلام همدا اسلوب غوره کړ، په تدریج سره ئې د دې خبیثه بوټو جرړی وایستلې، د مریبتوب په اړه ئې هم همدا طریقه اختیار کړه، لومړی ئې وویل: ټول انسانان د یوه بل ورونه او د یوه خدای بندگان دي او له یوه مور پلار نه پیدا شوي. بیا ئې وویل: د مریی آزادول د گناهونو د جبران وسیله ده. بیا ئې وویل: هیڅ "حر" او آزاد انسان نشي مریی کېدی، هیڅوك دا حق نلري چي د "حر" او آزاد انسان په غاړه کي د مریبتوب کړی واچوي. بیائی وویل: هر غلام دا حق لري چي له خپل مالك سره "مکاتبه" وکړي، یعنی خپله آزادي په بیه واخلي، له غلامی نه آزاد شي او په مقابل کي ئې مالك ته څه ورکړي. او په پای کي ئې وویل: د دولت د مصرفی بودجې یو مورد د غلامانو اخیستل او آزادول دي.

د غلامانو د آزادولو او د غلامی د تدریجی ختمولو دا طریقه د یته ورته ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي کوم دولت د فيوډالي نظام د ختمولو او د ځمکو د عادلانه ويش په اړه دا فيصله وکړي چي د زياتو ځمکو له خاوندانو نه ځمکي په بيه واخلي او په بې ځمکو ئې وويشي او پدې خاطر د ځمکو له مصادرې نه ډډه کوي چي پدې سره کېدی شي په ډېرو هغو کسانو ناروا تېری وشي چي شتمني او ځمکي ئې له جائزو لارو ترلاسه کړې. اسلام نه غواړي په هيچا، تر هيڅ نامه لاندې تېری وشي او جائز حق ئې تر پښو لاندې شي.

امريکا تقريباً زر کاله وروسته د غلامۍ د ختمولو فيصله وکړه، د امريکا د هغه وخت جمهور رئيس ابرهام لينکلن د يوه فوق العاده فرمان په ترڅ کي غلامي لغو او د غلامانو آزادي ئې اعلان کړه، که څه هم پدې سره د امريکا ټول غلامان آزاد شول، خو پدې خاطر چي د دې اعلان لپاره مقدماتې کار نه وو شوی او د غلامانو ذهني روزنه نه وه شوې، اکثر غلامان پس له لنډې مودې آزاد ژوند نه بېرته خپلو بادارانو ته راوگرځېدل، غوښتل ئې د سابق په څېر په غلامۍ کي ژوند وکړي، نه د آزاد ژوند په خوند پوهېدل او نه ئې په ځان کي د آزاد ژوند توان او کفايت ليدلو، په ظاهر کي غلامي ختمه شوه خو په حقيقت کي تر کلونو کلونو، په بېلا بېلو بڼوکي په خپل حال پاتې وه.

کمونستانو به په اسلام دا اعتراض کاوو چي ولې ئې نارينه ته اجازه ورکړې چي څلور ښځي په نکاح کولی شي، دا څرگنده بې عدالتي ده او د ښځي په هکله شديد تبعيض، د اسلام پيغمبر ولې "نه" ښځي په نکاح کړي؟ اسلام ولې د طلاق اختيار نارينه ته ورکړی؟ اسلام ولې په ميراث کي ښځي ته يوه برخه او نارينه ته دوه برخي منلې؟ اسلام ولې د دوو ښځو شهادت له يوه نارينه سره برابر گڼلی؟

موږ هغوی ته ويل:

- اسلام د يوې ستري اجتماعي ستونزي د حلولو لپاره د څلورو ښځو نکاح کول جائز کړې، که تاسو قرآن ته رجوع وکړي وبه گوری چي قرآن په هغه ځای کي دا جواز ورکړی چي د يتيمانو او کونډو په هکله بحث کوي او وايي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَ ءَاتُوا الْيَتَمَى أَمْوَلَهُمْ وَ لا تَتَبَدَّلُوا الخَبيث بالطيِّب وَ لاتاكلُوا أَمْوَلَهُمْ إلى أَمْوَالكُمْ إنَّهُ كانَ حُوباً كَبيراً* وَ إنْ خفْتُمْ أَلا تُقْسطوا فى الْيَتَمَى فَانكحُوا مَا طاب لَكُم مِّنَ النِّساء مَثْنى وَ ثُلَث وَ رُبَعَ فَإنْ خفْتُمْ أَلا تَعْدلُوا فَوَاحدَةً أَوْ مَا مَلَكَت أَيمَنُكُمْ ذَلك أَدْنى أَلا تَعُولُوا*

النساء : ٢ــ ٣

او يتيمانو ته د دوی مالونه وسپارئ، ناولی په غوره مه بدلوئ، د دوی مالونه د خپل مال په لوري مه خورئ، دا ستره گناه ده، که ووېرېدئ چي په يتيمانو کي عدالت نشي کولی نو له دغو ښځو څخه چي ځوك مو خوښي وي، دوه، درې او څلور په نکاح کړئ ، خو که ووېرېدئ چي عدالت نشئ کولی بيا يوه ده او هغه چي ستاسو په واك کي دي، دا دې ته نږدې ده چي تېری ونکړئ .

يعنی له يوې نه زياتي ښځي کول هم د عدالت لپاره او په يوې اکتفا هم د عدالت لپاره، که ومولیدل چي د يتيمانو له معضلې سره مخامخ ياست او د همدغو يتيمانو مصلحت دا غوښتنه کوي چي د دوی د ښی روزني او پالني لپاره د دوی کونډې ميندي په نکاح کړی شي نو دا کار کولی شي، پدې کي نه يوازې څه حرج نشته بلکي دا د ستاينې وړ کار دی، باهمته کسان به دې کار ته ملا تړي، په يتيمانو زړه سوند او بارحمه انسانان به دا مسئوليت په غاړه اخلي.

که په يوې ټولني کي د خاصو عواملو په وجه د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات شي، دا ستونزه به څنگه حل کوو؟ د دغو ښځو کفالت به څوك په غاړه اخلي؟ مخصوصاً که دوی کونډې وي او يتيمان ورته پاتې وي؟! آيا د دې اجتماعي ستونزي د حل بله داسي چاره په نظر راځي چي هم په يوې ښځي اکتفا وشي او هم د دغو ښځو انساني اړتياوي له معقولي او قانوني لاري مرفوع شي؟!

په اکثرو ټولنو کي د ښځو شمېر تر نارينه وو زيات دی، د دې وجه يا دا ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي د کورنيو په غيږ کي د پيدا شوو لوڼو شمېر تر زامنو زيات وي او يا دا چي په سترو سترو جګړو کي اکثراً نارينه مري او عادتاً ښځي له مرګ ژوبلي نه خوندي پاتې کېږي، داسي جګړي په هر هېواد تېل شوې او تل ئې د تکرار وېره شته، که کومه ټولنه لداسي ستونزي سره مخامخ شي د اسلام لدغه علاج نه پرته څنګه کولی شو دا ستونزه حل کړو؟!

دا خبره بايد په پام کي ولرو چي "نکاح" د ښځي او نارينه ترمنځ د هغي موافقې نوم دی چي د ګډ ژوند په اړه ئې په خپله خوښه کوي. که ښځه په خپله خوښه، لداسي ميړه سره په ګډ ژوند راضی کېږي چي تر يوې زياتي ښځي لري، هيڅوك پدې کار د اعتراض حق نلري او دې ته د تبعيض نوم نشي ورکولی. اعتراض په هغه صورت کي وارد ګڼل کېږي چي ښځه د خپلي خوښي خلاف نکاح ته اړه کړی شي.

نه پوهيږو هغه کسان څنګه ځانته د دې حق ورکوي چي د اسلام پدې اصل اعتراض وکړي، پداسي حال کي چي د يوې قانوني ښځي تر څنګ د ګڼ شمېر غيرقانوني جنسي ارتباطاتو په درلودو اعتراض نلري!! کمونستان خو د "کورنۍ جوړېدل" د "فردي ملکيت" په څېر د غير کمونستي ټولني ننبه ګڼي او پدې باور دي چي پدې برخي کي هم بايد فردي ملکيت له منځه ولاړ شي، بايد کورنۍ منحل او آزاد جنسي تعلقات رايج شي اولاد د کورنۍ "مال" نه بلکي د ټولني "مال" وګڼلی شي، دولت د دوی روزنه په غاړه واخلي، د کورنۍ د غيږ پر ځای بايد په وړکتون کي وروزل شي، په کورنۍ کي د دوی روزنه پدوی کي د "فردي ملکيت" غلط افکار راولاړوي!! خو راشئ وګورو چي د غير قانوني او آزادو جنسي تعلقاتو نتائج څه وو او نن "علم" پدې هکله څه وايي او د کومو خطرناکو اجتماعي ستونزو او نا علاجه ناروغيو منشأ ئې ګڼي!! د " ايډز" په شان ناعلاجه ناروغي، د ګڼ شمېر نورو جسمي او رواني ناروغيو په شمول، د همدې فاجعي نتائج ګڼي او وايي: اکثر ستر ستر جانيان هغه دي چي د مور په غيږ کي ندي روزل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي، د پلار د ترحم او میني لاس ئې په سر ندی تېر شوی، داسې څوك ئې ندی موندلی چې صادقانه ترحم، عاطفه، زړه سوي او رښتیني مینه ئې له هغه زده کړې وی.

د اسلام له نظره کورنۍ د ټولني د لويي ماڼۍ لومړنۍ خښته ده که کورنۍ ورانه شوه ټولنه ورانېږي.

اما دا چې پیغمبر(ص) ته ولې د "نه" ښځو د نکاح اجازه ورکړی شوې، د دې دلیل څه دی او دا کار په کومي زمانې کې او د پیغمبر علیه السلام د مبارك ژوند په کوم پړاو کې تر سره شوی؟

ټولو ته جوته ده چې رسول الله (ص) په پنځه ویشت کلنۍ کې واده وکړ، "خدیجه رضي الله عنها د ده لومړۍ بي بي څلویښت کلنه وه، د هغې تر وفات پوري ئې بله ښځه نده کړې، تر پنځوس کلنۍ پوري ئې یوازې یوه ښځه درلوده، د خدیجی رضي الله عنها له وفات نه وروسته ئې سوده رضي الله عنها چې کونډه وه، په نکاح کړه، سوده له لومړیو مسلمانانو څخه وه، له خپل مخکني میړه سره ئې یو ځای حبشي ته هجرت وکړ او د هجرت سختی شپې او کړاوونه ئې وګالل، نه ئې مال درلود او نه جمال او پیغلتوب، امتیاز ئې قوي ایمان او د ایمان په لاري کې قرباني وه، پیغمبر علیه السلام صرف یوه ښځه په پیغلتوب کې کړې. نوری بې بیانی ئې کونډې وې، هره یوه ئې د یوه لوی اجتماعي مصلحت لپاره په نکاح کړې، شاید د حفصه رضي الله عنها د نکاح څرنګوالی د پاتې ودونو د انګیزو لپاره ښه مثال وي:

حفصه رضي الله عنها د عمر رضي الله عنه لور وه، مخکنی میړه ئې د بدر په جګړې کې برخه اخیستی وه، هغه وفات شو، عمر رضي الله عنه، ابوبکر او حضرت عثمان رضي الله عنهما ته ورغی او له هغوی نه ئې وغوښتل چې حفصه په نکاح کړي، خو دوی د خپلو معاذیرو په وجه ډډه وکړه، عمر رضي الله عنه دا مشکل له پیغمبر علیه السلام سره یاد کړ او هغه پدې خاطر له حفصی رضي الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنها سره د نکاح اراده وکړه چي له خپل نږدې او مخلص ملګری سره د یوې داسي ستونزي په حل کي مرسته وکړي چي نورو ورته حل نکړی شوه.

همدا راز زینب رضي الله عنها چي میړه ئې د بدر په جګړې کي په شهادت ورسېدو، عمر خوړلې کونډه وه، په نیکو کارونو کي هومره مشهوره وه چي خلکو به د "بی وزلو د مور" په نامه یادوله. پیغمبر علیه السلام هغه پدې خاطر ځانته نکاح کړه چي له یوې خوا ئې د یوه بدرې مجاهد په هکله خپله خواخوږی ښودلې وي او له بلې خوا ئې د یوې داسي نومیالۍ، خیبري او با ایمانه ښځي ستونزه حل کړې وي. دا نیکه بي بي یوازې دوه کاله نور ژوندۍ وه.

همدا راز ام سلمه چي ۲ اولاده ئې درلودل، میړه ئې د احد په جګړې کي زخمي شو، د بلي جګړې په دوران کي د ده زوړ پرهار پری شو او له همدې نه وفات شو، پیغمبر علیه السلام د ده په مړیني هومره خواشینی شو چي اوښکي ئې تويي شوې، د ده له مړيني ۴ میاشتي وروسته ئې ام سلمی ته څوك د خطبی لپاره ورولېږو، هغې خپل عذر داسي وړاندي کړ: زه عمر خوړلې یم، ډېر اولادونه لرم، نه غواړم ستا د اذیت باعث شم. خو پیغمبر علیه السلام غوښتل پدې نکاح سره مسلمانانو ته د خپلو ديني وروڼو په نسبت د وفادارۍ او د کونډو او یتیمانو د پالني او روزني نه هیرېدونکې اسوه وړاندي کړي. ام سلمی ته ئې قناعت ورکړ او دا نکاح ترسره شوه. د پیغمبر علیه السلام ټول ودونه همداسي وو.

په دې ودونو کي یو بل ستر مصلحت هم مضمر وو او هغه دا چي د پیغمبر علیه السلام د بي بیانو له لاري د دین یوه لویه برخه مسلمانانو ته رسېدلې، دوی د نورو ښځو لپاره د ښوونکو حیثیت درلود، نورو ښځو به لدوی نه دین زده کاوو، که تاسو د روایاتو کتابونه وڅېړې په څرګنده به وګوری چي د دې کتابونو په هر مخ کي له همدې بیبیانو نه یو په بل پسې روایتونه ستاسو مخي ته راځي.

- د کمونستانو د دې اعتراض په هکله چي اسلام ولې د طلاق حق نارینه ته ورکړی، زموږ ځواب دا وو: د طلاق د لاندې ممکنوځلورو صورتونو څخه اسلام

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو غوره کړی:

الف: ښځه او میړه په ګډه د طلاق فیصله وکړي.

ب: اختلاف محکمې ته وړاندي شي او محکمه پدې هکله وروستۍ فیصله وکړي.

ج: د طلاق حق ښځې ته ورکړی شي.

د: د طلاق پرېکړه د میړه په لاس کي وي.

مخکي لدې چي وګورو اسلام ولې څلورم صورت غوره کړی باید څو خبري په پام کي ولرو:

- اسلام له طلاق نه کرکه لري، د مجبوریت په خاطر جواز ورکوي، خو هغه تر ټولو کرکجن حلال کار ګڼي.

- په اسلام کي نارینه له یوې خوا پدې مکلف شوی چي د کورنۍ ټول لازم ورځني مصارف په غاړه واخلي، هغه به د کورنۍ د ټولو مصارفو متکفل وي. له بلي خوا پدې مکلف شوی چي د نکاح په ورځ به هومره مهر په غاړه اخلي چي ښځه ورباندي راضی شي، دا "مهر" د ښځې حق دی او د دې د راتلونکې لپاره یو مهم تضمین. "ښځه" کولی شي له "میړه" نه هومره مهر ترلاسه کړی چي د دې راتلونکې تضمین کړې او د وخت ناوخت، بې ځایه او بې موجبه طلاق مخه ونیسي، میړه ونشي کولی چي له یوې خوند واخلي، پس له لنډې مودې هغې ته طلاق ورکړي او د هوس په حکم بله په نکاح کړي، طلاق نباید په یوې ملعبی بدل شي، د نکاح په ورځ باید داسي تدابیر ونیول شي چي دا مقدسه رابطه دوام وکړي، اسلام د همدې لپاره د مهر حق د ښځې د مستقبل لپاره د یوه تضمین په حیث وضع کړی.

اسلام دوه دلیله د دې لپاره وړاندي کړي چي نارینه به د کورنۍ قیم وي او د طلاق پرېکړه به د ده له لوري کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف: "مهر" ورکوي او د کورنۍ مصارف ئې په غاړه دي.

ب: د قیمومیت لپاره چي کومو مواصفاتو ته اړتیا ده، په نارینه کي دا مواصفات تر ښځو زیات دي. د ښځي طبیعي وظایف دا ایجابوي چي قوي عاطفه ولري. قوي عاطفه اکثراً د انسان "تعقل" تر اغیزی لاندې نیسي، ښځه د همدې "قوي عاطفی" په حکم د اولاد د روزني ټولي ستونزي په ورین تندي قبلوي، بې خوبی ګالي، خپل ژوند او صحت په خطر کي اچوي، د اولاد د هري غلطۍ په وړاندي صبر کوي او حتی د پردیو په مقابل کي د دوی له هري غلطۍ نه دفاع کوي، د "قیادت" او "قضاوت" لپاره د "قوي عاطفی" په ځای داسي "تعقل" ته اړتیا ده چي د عاطفی تر اغیزی لاندې رانشي. د نارینه روحی جوړښت داسي دی چي د "عقل" او "عاطفی" ترمنځ ئې تعادل او توازن شته او د "عاطفی" تله ئې د ښځو په شان تر "تعقل" درنه نده.

- پداسي حال کي چي اسلامي شریعت د طلاق حق نارینه ته سپارلی، خوله دې حق نه د ښځي د ځورولو او د هغې په حقوقو د تېري په لاره کي ناروا استفاده نشي کولی، که خبره دې حد ته ورسېده ښځه حق لري "محکمې" ته مراجعه وکړي، چي محکمه به یا د دې حقوق احیاء کوي او یا به دا رابطه فسخ کوي.

- همدا راز په محکمې کي د شهادت لپاره د یوه نارینه په څنګ کي د دوو ښځو حضور، پدې خاطر ضروري ګڼل شوی چي که یوه په شهادت ورکولو کي اشتباه وکړي او څه ترې هیر شي بله ئې ورپه یاد کړي. لکه چي ګوری د دې حکم منشأ د ښځو په هکله د تبعیض او توپیر اعمال نه، بلکي د عدالت په هکله جدي احتیاط دي، وجه ئې هغه فطری تفاوت دی چي د ښځو او نارینه وو ترمنځ د "شهادت ورکولو" په ارتباط شته، احیاناً د ښځي قوي عاطفه د دې په "حافظی" هم اغیزه کوي او د هغه چا په اړه ډېر داسي شیان ترې هیروي چي د زړه سواند وړ ئې ګڼي، دا د زړه سواند طبیعت دی چي په لومړی سر کي د "غلطۍ" لپاره "توجیهات" کوي او ورو ورو د غلطۍ د هیرولو باعث شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د میراث د ویش د څرنګوالي په هکله که لږ ځیر شو نو په ډاګه به وګورو چې اسلام ښځو ته ډېر امتیازات ورکړي، په ډېرو مواردو کې ئې ښځو ته تر نارینه وو زیات حقوق ورکړي، لاندې څو مواردو ته ستاسو پام را اړوم:

- ښځه پداسي حال کي له خپلوانو او له خپل میړه نه "میراث" ترلاسه کوي چي هیڅ اقتصادي مکلفیت نلري، له واده نه مخکي ئې پلار د دې متکفل وي او له واده نه وروسته میړه، کور، کالي او ډوډی ئې د "متکفل" له خوا تأمین کېږي.

- له میړه نه مهر ترلاسه کوي، مهر په حقیقت کي یو فوق العاده امیتاز دی چي د ښځي د مستقبل د تضمین لپاره منل شوی.

- ښځه کولی شي خپله هغه "سرمایه" چي د "مهر" یا "میراث" له لاري او یا د کار کولو په نتیجه کي ئې ترلاسه کوي، له خپلي خوښي سره سم، په "کار" واچوي او عواید ولري، لدې شتمنیو او عوایدو سره سره، هغه اقتصادي مکلفیت نلري.

- ښځه د "نفیر عام" له حالت نه پرته سنګر ته په تلو مکلف نده، مګر دا چي په خپله وغواړي.

- ښځه جومات ته په تلو هم مکلف نده، خو که په خپله وغواړي چي لمونځونه په جمع او په جومات کي وکړي څوك ئې مخنیوی نشي کولی.

دا ځیني هغه مسائل وو چي زموږ او کمونستانو ترمنځ به په هري وړې او لویې غونډې کي مناقشه کېدل. که څه هم کمونستان د فرهنګی موادو له ناحیې په موږ برلاسی وو، دوی د مجاني ویش لپاره کافی کتابونه درلودل، د روسیې او چین سفارتونو لدوی سره بې دریغه مرستې کولې، د ایراني "حزب توده" په لاس لیکل شوي او ترجمه شوي ډېر کتابونه ئې په واك کي وو، هر چاته ئې وړیا ورکول، خو موږ لدې ناحیې ډېر مشکلات درلودل، نه مو داسي کتابونه موندل چي پدغو مناقشاتو کي زموږ مرسته وکړي، د کمونستانو سؤالونه ځواب کړي، په اسلام د کمونستانو اعتراضاتو ته ځواب ووایي، د مدرسو په کتابونو کي دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسائل نه وو څېړل شوي، نه په قدوری او کنز کي دا مسائل څېړل شوي وو او نه په هغه یوناني فلسفی، حکمت او منطق کي چي په مدرسو کي لوستل کېدل، د مدرسی ملا نه لدغو مسائلو نه واقف وو او نه ئې داسي ځواب ویلی شو چي د شلمي پیړۍ په فضاء کي روزل شوي ځوانان قانع کړي، موږ دې ته اړ وو چي په خپله د کمونستانو کتابونه ولولو، د ضعف نقاط ئې پیدا کړو، د دوی مقابلې ته ځان چمتو کړو او د دوی سؤالونو ته ځوابونه تیار کړو.

ما د "شعور او ماده" تر نامه لاندې یوه داسي رساله ولیکله چي له کمونستانو سره د هغه وخت مطرح سؤالونه پکي څېړل شوي وو، خو د دې رسالې د تکثیر او توزیع له کړاو سره مخامخ وو، نه مو د چاپ امکانات درلودل او نه د مجاني توزیع توان. د کتابونو د توزیع په هکله موږ دې ته اړ وو چي ملګرو ته وو ایو: دا کتاب پدې شرط د مطالعی لپاره درکوو چي درې نسخی به ترې لیکي، یوه به له ځان سره ساتي او دوه به موږ ته راکوي، چي په نورو ئې وویښو، زما دغه لومړنی کتاب چي په شل کلنۍ کي مي لیکلی وو، په ۱۳۵۵ کال په پشاور کي د حزب اسلامي د ارشاد او فرهنګ ریاست چاپ او خور کړ.

الحمدلله له کمونستانو سره په خپلو مناقشاتو کي تل برلاسی وو او همدا برلاسی پدې منتج شوه چي د بااستعداده، باشخصیته او هدفمندو ځوانانو مطلق اکثریت له موږ سره یوځای شي. که تاسو د پوهنتون د هغه وخت یوه مقطع راواخلئ او ورته ځیر شئ وبه ګورئ چي په هر ټولګی کي د لومړۍ درجی بااخلاقه او باشخصیته زده کوونکي زموږ ملګری وو او بې سویې، بد اخلاق او بې شخصیته افراد کمونستانو ته پاتې شوي وو، کمونستان اکثراً هغه کسان وو چي د خپل ټولګی په ورځنیو درسونو کي هم ترټولو وروسته وو او په ډېر تکلیف به کامیابېدل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن بې حرمتي

د مناقشاتو دغه بهير کمونستان وهڅول چي کوم جدي عکس العمل وښيي، شايد د عکس العمل په ډېرو صورتونو ئې غور کړی وي، يو لدغو صورتونو نه هغه وو چي په پوهنتون کي ترسره شو، خو عواقب ئې د دوی د زعم او گمان خلاف. د دوی يو شقي او بدبخته انسان، د شپې له خوا د ليليې مسجد ته ننوتی، د قرآن مجيد پاڼې ئې شکولې او ټوټې ټوټې پاڼې ئې له کړکۍ بهر اچولې، چي ځيني شمال خورې کړې او ځيني د بام په سر په يخ کي ننښتي وي.

لومړی کس چي د سحر لمانځه لپاره مسجد ته راغلی وو، صوفی سعيد د هرات او سېدونکی وو، هغه په جومات کي خورې پاڼې غونډې کړې وې، خو له مسجد نه بهر د يخ نيوليو پاڼو په راغونډولو نه وو موفق شوی، ورپسې موږ مسجد ته راغلو او د لمونځ کوونکو شمېر ورو ورو زيات شو، صحنه ډېره دردوونکې وه، ځيني له غم او غصې نه پرېدل، د ځينو اوښکي بهېدې او ځينو غاښونه چيچل، لمونځ په ډېرې غمناکي فضاء کي ترسره شو، همالته د قضيې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

څېړني او مناسب اقدام لپاره خبرو ته کښېناستلو، ټول پدې سلا شول چې د پوهنتون د رياست مخې ته احتجاجی غونډه وکړو او د پوهنتون له ادارې نه وغواړو چې حتماً مجرم پيدا او محاکمې ته ئې وسپاری، د ټولو هغو کسانو شمېر تقريباً شپېتو ته رسېدو چې پدې احتجاجی غونډې کې ئې برخه واخيسته، د غونډې وضعيت هم زموږ دوستانو ته حيرانوونکی وو او هم زموږ مخالفينو ته، دوستانو ته لدې لحاظه چې د داسي يوې ستري پېښې او له قرآن نه د دفاع په خاطر څنگه يوازې شپېتو کسانو پدې احتجاجی غونډې کې برخه واخيسته!! او مخالفينو ته لدې لحاظه چې دا د گوتو په شمېر کسان څنگه کولی شي کوم مؤثر کار وکړي!! خو موږ مصمم وو، د دې پروا راسره نه وه چې ملگری مو څومره دی او په مبارزې به مو څه نتائج مرتب کېږي.

دا غونډه زموږ لومړی عملي حرکت وو، پدې سره زموږ د غونډو لړی پيل شوه، هيڅا دا گمان نه کاوو چې دا غونډه به د يوه داسې ځواکمن او خوځنده بهير پيلامه وي چې ټولې ځواکمنې سياسي ډلې به له سختی ماتې سره مخامخ کړي، په ټول پوهنتون به مسلط شي، پوهنتون به د همدې حرکت په يوې ډاډمنې اډې بدل شي. د نهضت دا حالت د قرآن دا آيت ډېر ښه انځوروي:

كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شطئَهُ فَئَازَرَهُ فَاستَغْلَظ فَاستَوَى عَلى سوقِهِ يُعْجِب الزُّرَّاعَ لِيَغيظ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصلِحَتِ مِنهُم مَّغْفِرَةً وَ أَجْراً عَظِيمًا* الفتح: ۲۹

لکه داسي کشت چې تيغ ووهي، بيائی پياوړی کړي، نو گڼ شي، بيا په خپلي ساقی ودرېږي، داسي چې بزگران حيران کړي، د دې لپاره چې کافران ورباندې خواشيني کړي.

دا د الله په نامه پيل شوی نهضت همداسې وو، د څو تنکيو ځوانانو په لاس پيل شو، ورو ورو ئې وده وکړه، پياوړی شو، گڼ شو، ځواکمن شو، لمن ئې خوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوه، د ټولني ټول هغه کسان ئې ورو ورو په خپلي غېږ کي راغونډ کړل چي د ایمان څه بڅرکي ئې په زړه کي وو، سریع او چټکي ودي ئې هرڅوك حیرانول، حتی هماغه کسان چي دا حرکت ئې پیل کړ، دوی هم گمان نه کاوو چي دومره ژر به د ضعف او ناتوانۍ له هاغه لومړني حالت نه د قوت او غلبی دې پوړي ته ورسېږي، سریع ودي ئې دښمنان هك پك کړل او د دوی غوصه ئې را وپاروله. که وواېو چي زموږ په هېواد کي د اسلامي نهضت د پیاوړي تبارز له ورځي نه بیا ترهغي ورځي چي روسي فوځونو زموږ په هېواد تېری وکړ، مقاومت پیل شو، روسان وتلو ته اړ شول او ورپسې روسانو او امریکائیانو پدې خاطر یوه بل ته لاس ورکړ چي په افغانستان کي د مجاهدینو په لاس د یوه اسلامي حکومت د جوړېدو مخنیوی وکړي، دا ټولي پېښي د دې مبارك اسلامي بهیر په وړاندي د داخلي او خارجي دښمنانو عکس العمل وو، پدې تحلیل کي مو نه یوازې مبالغه نده کړې بلکي یو داسي حقیقت مو څرگند کړی چي ټولو هغو افغانانو ته پوره واضح دی چي د تاریخ د دغه پړاو حوادث او د هغوی لاملونه ئې په دقت سره څېړلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د محصلینو اتحادیه

پس له هغه چي په ۱۳۲۹ کي د نادري کورنۍ واکدارانو د محصلینو لومړۍ اتحادیه وځپله، شل کاله وروسته په ۱۳۴۹ کي محصلینو یو ځل بیا د یوې اتحادیی د جوړولو هڅه وکړه، دا ځل د اتحادیی د جوړولو ابتکار د کمونستانو په لاس کي وو. موږ پدې اتحادیی کي د فعالي ونډې اخیستو فیصله وکړه او په هغو انتخاباتو کي مو برخه واخیستله چي د اتحادیی د مؤسسانو مجلس لپاره ترسره کېدل، پدې انتخاباتو کي زموږ ۹ کسان بریالي او د مجلس مؤسسان غړیتوب ئې ترلاسه کړ، زه هم پدې ډلي کي وم، که څه هم د "جوانان مسلمان" د غړو شمېر د "شعله جاوید" او "پرچم" له غړو نه کم وو، یوه څوارلس، بل دوولس او موږ نه غړي مجلس ته لېږلي وو، خو زموږ لپاره دا یو لوی بری وو، موږ تر نورو ډلو ډېر وروسته خپل کار پیل کړی وو، لدې نه مخکي موږ ډېر محدود څرګند فعالیتونه درلودل، نه په پوهنتون کي د لویو غونډو په جوړولو موفق شوي وو او نه په مظاهرو. کمونستان په پوهنتون داسي مسلط وو چي ویلی شو دا ځای په څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستیوکلونو کې د دوی لویه اډه وه، موږ یوازې څو میاشتې د مخه راڅرګند شوي وو.

د مؤسسانو د مجلس داخلي جریانات

په مجلس مؤسسان کې د "جوانان مسلمان" دغږو مشرې ماته سپارل شوې وه، زموږ انتظار دا وو چې استاد عبدالرحیم نیازی به له خپل ټولګی نه مجلس مؤسسان ته انتخاب شي او دی به زموږ د ډلې مشري کوي، خو داسې ونشول، ځینو بې عقله کسانو د شخصي ملاحظاتو او حسادت په وجه ده ته رأی ورنکړه، مجلس ته د ده په راوستلو کې زموږ هلې ځلې بې نتیجی پاتې شوې.

د مجلس لومړی کار دا وو چې ځانته رئیس انتخاب کړي، زموږ هڅه دا وه چې له کمونستانو نه څوك د رئیس په توګه انتخاب نشي، پدې کار کې بریالي شوو، داؤد فراهی د یوه مشهور بډای زوی پدې موفق شو چې اکثریت ترلاسه کړي او د رئیس په توګه انتخاب شي. زموږ غړو ما ته رأی راکړه، کمونستانو او بې طرفانو د فراهی ملاتړ وکړ، موږ عملاً او علناً د فراهی مخالفت وکړ، هدف مو دا وو چې محصلینو ته وښیو: دا دی کمونستان د یوه فیوډال مرسته کوي او غواړي هغه د محصلینو د اتحادیی رئیس شي، حال دا چې د فیوډالانو د مخالفت او د کارګرانو او بزګرانو د حمایت دعوا کوي، دې خبرې په هغه وخت کې خاص اهمیت درلود.

په مجلس کې د بحث دوهمه موضوع د اساسنامې تدوین وو، مسوده جوړه او د بحث لپاره مجلس ته وړاندې شوه، موږ د اساسنامې په سر کې د "بسم الله الرحمن الرحیم" په لیکلو ټینګار کاوو، کمونستانو د مخالفت لپاره کلکه ملا تړلې وه. مناقشه دوه ورځې طولاني شوه، د کمونستانو د مخالفت ګټه دا وه چې د دوی حقیقت ټولو ته څرګند شو، د ټولو خلکو مخصوصاً د کابل د منورینو سترګې د پوهنتون جریاناتو ته اوښتې وې، هر چا به پوښتنه کوله چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

محصلینو د اتحادیی کار نن کوم ځای ته رسېدلی، د بسم الله په سر تودې او اوږدې مناقشې په بهرکي منعکس کېدې. ډېر خلك ترې خبرېدل، هغه حلقی چي د کمونستانو له ماهیت نه بې خبره او د غفلت په خوب ویده وو، دا پېښې ورته د جدي خطر زنګ وو، بالآخره زموږ شرط ومنل شو خو لدې تعدیل سره چي د "بسم الله" په ځای "د خدای په نوم" الفاظ ولیکل شوو او پدې توګه اساسنامه تصویب شوه.

د اساسنامې مطابق انتخابات

پس له څه مودې، د اتحادیی د فعالولو لپاره د اساسنامې مطابق انتخابات ترسره شول، دا ځل موږ پدې وتوانېدلو چي دوولس کسان شوری ته ولېږو، د شوری په لومړنیو غونډو کي د اتحادیی د رئیس په هکله انتخابات وشول، کمونستانو ذبیح الله عصمتی ته رأی ورکړه، هغه د رئیس په توګه انتخاب شو، د اتحادیی اجرائیه کمیټی ته له هري ډلي دوه دوه کسان معرفي شول، شاکر او حیدرعلي لهیب د شعله جاوید له لوري، خلیل زمر او ډاکټر نجیب د پرچم له خوا، امان الله استوار او خلیل کوهستاني د خلق له خوا، ډاکټر عمر شهید او زه د "جوانان مسلمان" له خوا، د ذبیح الله عصمتی په شمول څلور نور کسان د ننګرهار د پوهنتون، د بې طرفانو او وړو ډلو استازی وو. په اجرائیه کمیټی کي مو د صنفی مسائلو ترڅنګ په ایدیولوژیکي مسائلو د مفصل بحث او مناقشې فرصتونه ترلاسه کول، په بحث کي به د شعله جاوید له خوا شاکر او د پرچم له خوا خلیل زمر برخه اخیسته، ډاکټر نجیب چي وروسته جمهور رئیس شو، د خلیل مرستیال وو. علمي او ایدیولوژیکي سویه ئې هومره نه وه چي په هغو بحثونو کي د پرچمیانو نمایندګی وکړي، د خلقیانو استازی هم په بحثونو کي د برخي اخیستو جوګه نه وو، دغو بحثونو به اکثراً ډېره جدي بڼه غوره کوله، هره وړه خبره به په مناقشې بدله شوه او ورو ورو به بحثونه هغه ځای ته ورسېدل چي ناظرانو به

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځان مداخلې ته اړګڼلو، د دوی د مداخلې په نتیجه کي به مناقشه پای ته رسېده، ډېر ځله داسي شوي چي نجیب به خلیل زمر او لهیب به شاکر له لاسه نیولو او لدوی نه به ئې یا د بحث ختمولو یا له جلسی نه د وتلو غوښتنه کوله.

زه د خپل مهربان رب له پیرزوینو نه سخت ممنون یم چي پدغو مناقشو کي ئې تل ماته بری را په برخه کړي. په ایدیولوژیکي مسائلو مناقشې مي مخکي وځېړلې، دلته د سیاسي بحثونو دوه مناقشې د یادولو وړ ګڼم:

د پښتونستان په هلکه مو مناقشه وه، پرچمیانو د پښتونستان د آزادي خبره وکړه!! ما ورته وویل: د پښتونستان د آزادي خبره که له افغانستان سره د یو ځای کېدو خبره؟ د پښتونستان آزادي د چا د متهو په زور، د افغانانو که د روسانو او هندوانو؟! غلامان غلامان نشي آزادولی، که افغانان پښتونستان آزادوی لومړی باید ځان آزاد کړئ!! شعله یانو زما د خبري ملاتړ وکړ او وئی ویل: نه افغانان پدې موقعیت کي دی او نه د روسانو د متهو په زور د پښتونستان د آزادي خبره معقوله ده.

له ډاکتر نجیب سره مي مناقشه وه، ډېرکسان مو شا او خوا ته ولاړ ول، له شوروي اتحاد سره د افغانستان د نږدیوالي په بدو او خطر ناکو عواقبو مي خبره کوله، نجیب ته مي وویل: ستاسو د سیاستونو پایله فقط دا کېدی شي چي افغانستان د مرکزي آسیا د هېوادونو په څېر د روسانو په منګولو کي پرېوزی!! هغه وویل: څه پروا کوي، دا د افغانانو لپاره غوره ده، د مرکزي آسیا د ولسونو وضعیت تر موږ ډېر ښه دی!!

د محصلینو په اتحادیی کي زموږ برخي اخیستلو، د اسلامي نهضت لپاره په زړه پوري نتائج درلودل، ځوانانو ته د خپلو نظراتو د وړاندي کولو لپاره موږ تر دې نه مؤثر ستیج نشو موندلی، په اعتصاباتو او احتجاجی غونډو کي به موږ او دوی له یوه ستیج نه ویناوي کولې، پدې سره به ځوانانو ته د دې موقع په لاس ورتله چي زموږ او کمونستانو ترمنځ په آسانی قضاوت وکولی شي، که زه ادعا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړم چې د "جوانان مسلمان" له مبارك بهیر سره د ځوانانو د فوځ فوځ یو ځای‌کېدو لویه وجه په اتحادیی کې زموږ فعاله ونډه وه، مبالغه مې نده کړې. د دې برخې اخیستلو نتائج هلته څرګند شول چې د اتحادیی لپاره یو ځل بیا انتخابات ترسره شول، پدې انتخاباتو کې موږ په دریو کې دوې برخې څوکۍ ترلاسه کړې، له ۵۲ غړو نه ۳۷ د "جوانان مسلمان" متعهدین وو. نورو ډلو په ګډه صرف ۱۹ څوکۍ ترلاسه کړې وې چې پدې کې هم ځینې بې طرفان ول.

د پوهنتون اعتصابات

د کمونستانو د سیاسي مبارزې یوه مهمه برخه دا وه چې د تظاهراتو او اعتصاباتو له لارې له خپلو مخاطبینو سره مخامخ شي، له کارګرانو، مأمورینو او محصلینو سره خواخوږی وښیي، ځان د محرومانو ملګری معرفي کړي او نوي غړي جلب کړي. د ټولني په نورو پرګنو کې د دې کار لپاره شرایط نه وو برابر، علمي مؤسسات ئې د دې لپاره غوره کړی وو، کله په یوه او کله په بل نامه به ئې ځوانان تظاهراتو او اعتصاباتو ته هڅول. پوهنتون د داسي اعتصاباتو په تود انګړ بدل شوی وو.

په ۱۳۵۰ کې د اتحادیی له خوا عمومي اعتصابات اعلان شول، د استادانو اتحادیه هم لدوی سره یو ځای شوه، د استادانو د اتحادیی واګی کاملاً د کمونستانو په لاس کې وې، زموږ انتظار دا وو چې د پوهنتون مسلمان استادان به پدې اتحادیی کې فعاله برخه واخلي، کم له کمه خپل موجودیت به ثابت کړي او د کمونستانو په لاس کې د دې اتحادیی له پرېوتو به مخنیوی وکړي، د شرعیاتو د پوهنځي له استادانو نه مو وغوښتل چې پدې اتحادیی کې برخه واخلي، خو د دوی هیڅوك دې کار ته تیار نشو. موږ ته دې خبرې خاص اهمیت درلود، دا ځکه چې په ګډو غونډو کې به یوه کس د محصلینو له اتحادیی نه او یوه کس د استادانو له اتحادیی نه په خپل وار وینا کوله، هره ورځ به زموږ یوه، یا دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو ته وار رارسېدو، کله ما ته او کله ډاکتر عمر شهيد ته، خو د دوی ګڼ شمېر کسانو به د خبرو فرصت ترلاسه کاوو، همدا راز لدې حالت نه ځوانانو دا انتباه اخيستله چي په ټول پوهنتون کي شايد يو داسي استاد نه وي چي د مبارزې په کار کي زموږ ملګرتيا ته تيار وي، نورو به موږ ته د دې خبري پېغور راکاوو چي د شرعياتو د پوهنځي استادان او محصلين پدې عمومي اعتصاب کي له برخي اخيستو ډډه کوي او هماغه څه کوي چي دولت ئې خوښوي!! يو ځل د محصلينو يوه بهير د شرعياتو د پوهنځي هغو ټولګيو ته د ننوتو هڅه وکړه چي زده کوونکي ئې په اعتصاب کي د برخي اخيستو په ځای په خپلو ټولګيو کي د درس لپاره ناست وو، غوښتل ئې هغوی توهين کړي، موږ د دوی مخنيوی وکړ او په ټولګيو کي ناستو محصلينو ته مو وويل چي که په اعتصاب کي برخه نه اخلئ کم له کمه دا کار مه کوئ چي له دولت سره په ملګرتيا متهم شي او د محصلينو د جايزو غوښتنو د مخالفت الزام تاسو ته متوجه شي اوکمونستان ستاسو لدې دريځ نه د اسلام په ضد استفاده وکړي او ووايي: موږ تل ويل چي دين د ارتجاع په خدمت کي وي، دا دی عملي او ژوندی مثال ئی!

که څه هم د شرعياتو په پوهنځي کي د مخلصو محصلينو شمېر ښه زيات وو او په اسلامي نهضت کي د دوی ونډه ډېره څرګنده وه، خو پدې پوهنځي حاکم ذهنيت همدا وو چي له نظام سره له هر راز تصادم نه بايد ځان لري وساتي. د همدې لپاره د استاد عبدالرحيم نيازی او مولوي حبيب الرحمن شهيد په څېر زموږ مهم غړي پدې ونتوانېدل چي په انتخاباتو کي رأی ترلاسه کړي او د خپلو ټولګيو د استازو په حيث د اتحاديې شوری ته معرفي شي. شايد يوه کيسه د دې پوهنځي وضعيت تاسو ته ښه انځور کړی شي او هغه دا چي: يوه ورځ مي مشر ورور عبدالرحيم نيازی له خپلو ځينو همصنفيانو سره د داسي مناقشې په حال کي وموند چي ماته د ده خبري او له مخاطبينو سره چلند لږ شانته تند معلوم شو، له مناقشې وروسته مي ګوښه کړ او ورته ومي ويل: ګمان کوم ستا خبري لږ تندي او ترخې وې، لدوی سره حوصله په کار ده، نيازی صاحب راته مخ کړ او وئی ويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکمتیار صاحب! د دغو له لاسه زمونږ زړونه داغ داغ دي، دوی نه په خپله څه کوي او نه نور کار ته پرېږدي، ستا او سیف الدین نصرتیار په هکله وایي: دا قطب الدین او شیخ الدین څوك دي چې د دین ټیکه داران ئې له ځانه جوړ کړي، دوی دي خپله انجنیري کوي، د دوی ئې له دین سره څه کار؟!! مونږ ورته وایو: که همدا قطب الدین او شیخ الدین نه وی ستا به د ذلت او سپکاوي هماغه وضعیت وو چې لدې نه مخکې دي درلود!!

متأسفانه زمونږ د هغه وخت په دیني مدرسو باندي له دولت نه د وېرې خپکۍ پرته وه. د ټولني جوړښت داسي وو چې دینداران او واکداران باید له یوه بل سره خواخوږي ولري. واکدارانو به لدوی نه د خپل واك د بقا لپاره استفاده کوله او دوی به د واکدارانو د اقتدار د دوام لپاره دعا کوله او د مخالفینو په ضد به ئې فتوی گاني صادرولې. زه به وروسته پدې هکله څو مثالونه وړاندي کړم خو دلته په دوو مثالونو اکتفاء کوم:

زه په لومړی سمستر کي ناروغ شوم، درسونه را نه پاتې شول، کور ته ستون شوم، یوه ورځ مي اراده وکړه چې د جمعې د لمانځه په وخت کې، د امام صاحب د روضی په مسجد کي خلکو ته وینا وکړم، زما وینا ټولو لمونځ کوونکو په ډېر دقت واورېده، سبا ولسوالۍ ته وغوښتل شوم او له هغه ځایه د دوو پولیسانو په نظارت کي کندز ته ولېږلی شوم، هلته راته وویل شو چې تا خلك بغاوت ته هڅولي او د پاچا په خلاف دي وینا کړې او افغانستان دي دارالحرب گڼلی، وروسته راته معلومه شوه چې د روضی د جومات امام مولوي قمرالدین ولسوالۍ ته همدا راپور ورکړی وو، د ده دا راپور هلته زما لاس ته راغی چې د امام صاحب ولسوالۍ زمونږ د مجاهدینو په لاس فتح شوه او د ولسوالۍ ټول اسناد زمونږ په لاس کي پرېوتل، پدې اسنادو کي هغه خط هم وو چې همدې مولوي په "شنه قلم" او خپلي امضاء سره زما په خلاف ولسوالۍ ته لېږلی وو.

په یوې رخصتي کي کور ته تلم، پلخمری ته ورسېدم، شپه مي د شهید

(c) ketabton.com: The Digital Library

نصرتيار په کورکي وه، دوی او نورو ورونو ټينګار وکړ چي سبا د اختر ورځ ده، دلته د اختر د لمانځه ډېره ستره جمع وي، خطيب د انجنير محمد شاه تره دی، له هغه سره خبره کوو چي تا ته د خبرو موقع درکړي، ما موافقه وکړه، سبا د لمانځه لپاره وخوځېدو، د پلخمری په ستر چمن کي خلك را غونډ شوي وو، خطيب څو دقيقی خبري وکړي، ما ته ئي بلنه راکړه، خبري مي پيل کړې، د خلکو شمېر ډېر زيات وو، په لومړی صف کي والي له نورو لوړ رتبه مأمورينو سره، د سليمان لايق پلار چي د قلعه جواد د حضرتانو خليفه وو او د پلخمری نور مخور مشران ناست وو، ما تقريباً ۴۵ دقيقی خبري وکړي، د خلکو استقبال او په ډېر دقت سره زما خبرو ته د دوی پاملرنه ډېره عجيبه وه، نه پوهيږم وجه ئي زما خبري وې که دا چي يو شل کلن بې ږيري ځوان د منبر په سر ګوري او د معمول خلاف له منبر نه د رژيم په ضد داسي خبري اوري چي مخکي ئې هيڅکله نه وې اورېدلې. سليمان لايق د پرچم د کمونستي ډلي د مرکزي کميتی غړی هم له خپل پلار سره لمانځه ته راغلی وو، له لمانځه نه وروسته ئې خپلو ملګرو ته زما د وينا په هلکه ويلي وو: معلومه نده چي دا به څو کاله د حضرتانو په زير خانو کي روزل شوی وي!! دا خبره ده پداسي حال کي کوله چي پلا رئی د حضرتانو خليفه وو او په ده ئې د "غلام مجددي" نوم ايښی وو، چي وروسته ده دا نوم په سليمان لايق بدل کړ.

په هر صورت، د لمانځه وخت را رسېدلی وو، ما خپلي خبري ختمي کړې او په خپل ځای کښېنستم، له لمانځه نه مخکي مولوي لقمان پورته شو او وئی ويل: پری ئې نه ښودو چي څو حديثه مو ويلی وی او ستاسو زړه مو له ژوند نه تور کړی وی، لدې نه وروسته داسي خلکو ته موقع نه ورکوو!! همدا دوه درې جملي ئې وويلې او له خلکو نه ئې وغوښتل چي د لمانځه لپاره خپل صفوف برابر کړی. لدې خبرو نه د ده مقصد دا وو چي چارواکو ته خپل اخلاص او زما له وينا سره خپل مخالفت څرګند کړي او هغوی پدې پوه کړي چي ما ته د خبرو موقع ده نده ورکړې. له لمانځه نه وروسته ډېرو لمونځ کوونکو مولوي لقمان ته بد او رد وويل او ځينو خو سختی ښکنځلي ورته وکړې. مولوي لقمان د جهاد په وخت کي د سابق په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رژیم په خدمت کي وو او د موټر په یوه تصادم کي په قتل ورسېدو.

د پوهنتون اعتصابات طولاني شول، دولت د لیلیی اعاشه قطع کړه، اتحادیی فیصله وکړه چي سره لدې اعتصاباتو ته دوام ورکړي او د لیلیی د اکمال لپاره له خلکو نه بسپنې راټولي کړي، پدغو بسپنو وتوانېدو چي د لیلیی مشکل حل او اعتصابات جاری وساتو، خو وروسته، له یوې خوا په اتحادیی کي اختلاف راولاړ شو، پرچمیانو د اعتصاب پای ته رسول غوښتل او په یوه اړخیزه توگه له اعتصاباتو لاس په سر شول، له بلي خوا دولت پوهنتون تعطیل کړ.

د دغو جریاناتو په ترڅ کي موږ د یوه ځواکمن، دروند او فعال ځواك په څېر راڅرگند شوو، په ځوانانو کي زموږ نفوذ ورځ په ورځ زیات شو، د هر وخت نه وو تېر شوی چي موږ په ټول پوهنتون مسلط شوو، د مبارزې دا سنگر زموږ په لاس فتح شو او پوهنتون زموږ په ډاډمني اډې بدل شو.

د عقرب ۳ او تظاهرات

د ظاهر خان شپږ وروستی کلونه له تظاهراتو نه ډك کلونه وو، د مظاهرو لړۍ خپل اوج ته رسېدلې او لمن ئې تر اطراف خوره شوې وه، دغه لړۍ د عقرب د ۳ له پېښې نه وروسته پیل شوه. د ۱۳۴۵ کال د عقرب په درېیمې، دولتي ځواکونو په هغو کسانو د ماشینگنو ډزی وکړي چي د پارلمان په لوري پدې خاطر خوځېدلي وو چي ډاکتر یوسف ته په پټې غونډې کي د اعتماد د رأیې په ورکولو ئې اعتراض درلود، دا حرکت په اصل کي د سردار داؤد په اشاره د کمونستانو له لوري پیل شوی وو، سردار داؤد له صدارات نه په لري کېدو ناراض وو، تل ئې هڅه کوله چي د فرمایشي دیموکراسي هغه سلسله مختل کړي چي دی پکي د صدرات له مقام نه لري شو او پدې مقام د شاهي کورنۍ د غړو ټاکل له منځه ولاړ. له چپي عناصرو سره ئې په همدې خاطر خواخوږی درلوده، غوښتل ئې د دوی په اتکاء ظاهر خان ته خپل زور وښیي. په ولسی جرگه کي د ډاکتر یوسف کابینې ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رأی ورکولو په څرنگوالي د جرگې د غړو ترمنځ توده مناقشه وشوه، ځینو په پټې رأی اخیستني ټینگار کاوو او ځینو په علني، د جرگېکمونستو غړو خپل گڼ شمېر پلویان د غونډې تالار ته داخل کړي وو، غونډه مختل شوه، په سبا ئې کمونستانو د ولسی جرگې په لوري د یوې مظاهرې بند وبست وکړ، ولسی جرگې پته غونډه درلوده، دولتي ځواکونو ته ویل شوي وو چې د ولسی جرگې د ماڼۍ شا او خوا کلك امنیتی تدابیر ونیسي، د ولسی جرگې په تالار کې کابینې ته د اعتماد رأی ورکولو په اړه بحثونه روان وو چې د مظاهره کوونکو په ډلې د دولتي ځواکونو له خوا ډزی وشوې، مظاهره کوونکو ته مرگ ژوبله واووښته، مظاهره کوونکو د مرگ ژوبلې شمېر ډېر زیات ښودو، کم له کمه ئې د مړو شمېر شپیته کسان ښودل، خو دولت د دریو کسانو په مړیني اعتراف وکړ، دا پېښه په اصل کې د شاهي کورنۍ ترمنځ د رقابتونو نتیجه وه. د مظاهرو مهار د سردار داؤد او د ده د چپي ملگرو په لاس کې وو او د ډزو امر سردار ولي ورکړی وو، ظاهر خان د دې په ځای چې خپل مشکل له سردار داؤد سره حل کړي او سردار ولي ته څه ووایي، ډاکتر یوسف ئې عزل او د ده حکومت ئې منحل کړ او د ده په ځای ئې محمد هاشم میوندوال ته وظیفه ورکړه چې نوی حکومت جوړکړي. میوندوال د ډاکتر یوسف په کابینې کې د اطلاعات او کلتور وزیر وو، چې د عقرب په ۷، صرف څلور ورځې د ۳ عقر ب له پېښې نه وروسته د صدراعظم په توگه وگمارل شو.

د تظاهراتو لړۍ له همدې ځایه پیل شوه، نه میوندوال پدې موقعیت کې وو چې د تظاهراتو مخنیوی وکړي شي، برعکس هغه غوښتل چې د ځوانانو ملاتړ ترلاسه کړي او نه شاهي کورنۍ غوښتل چې د تظاهراتو د مخنیوی په ارتباط یو ځل بیا د عقرب دربېمه تکرار شي.

د تظاهراتو سلسله د کمونستانو په لاس پیل شوه، په لومړی سر کې نامنظم او د گډون کوونکو شمېرئی کم وو، دا نوې پدیده وه، په ابتداء کې ځینو له دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حساسیت درلود، ځینو د دولت له وېرې په هغوی کې له برخې اخیستو ډډه کوله، خو د دولت انفعالي دریځ، سیاسي ځواکونو ته دا فرصت په لاس ورکړ چې لدې نه یو مهم سیاسي حرکت جوړ کړي.

چپي ډلو به د "کارگر بین المللي ورځ" د "عقرب۳" او دې ته ورته نورې ورځې په مظاهرو سره لمانځلې، کله کله به صنفی اعتصابات په مظاهرو بدل شول، دولت په ابتداء کې له مظاهرو سره آشنا نه وو، خو ورو ورو ئې له مظاهرو نه وېره راکمه شوه، که څه هم مظاهرې له کمي او کیفی لحاظه تشدید شوې وې خو د دولت عکس العمل هغه د لومړیو ورځو عکس العمل نه وو.

موږ تقریباً پنځه کاله وروسته په ۱۳۴۹ کې دې ډگر ته د راوتلو جوگه شوو، په لومړي سر کې زموږ مظاهرې نامنظمې او وړې وې، خو په ډېر سرعت سره ئې هم له کمي لحاظه وده کوله او هم له کیفی لحاظه. لا ډېره موده نه وه تېره شوې چې پدې برخه کې هم ترکمونستانو مخکې شوو، یو وخت خو داسې راورسېدو چې زموږ مظاهرو به د میوند لویه جاده، د پامیر له سینما نه تر سپاهی گمنام پورې ډکه کړې وه، ټولو یوه بل ته لاسونه ورکړي، په منظمو لیکو کې روان، له یوه ځایه شعار او د مظاهرې له سر نه ترپایه د ټولو له خوا منظم بدرگه کېدل، د مظاهرې سر په سپاهی گم نام کې او پای ئې د پامیر سینما خوا ته. مخکې به د زرنگار پارك هغه غونډې چې د غونډو لپاره ډېره مناسبه سیمه او جوړښت ئې داسې وو چې ستره غونډه په کې جوړېدی شوی او له ټولو خواوو په څرگند طور لیدل کېدی شوی، د هغو ډلو په واك کې پرېوته چې ترنورو ستره او په مظاهرو کې به ئې برخه اخیستونکې زیات وو، په لومړیو کلونوکې دا ځای روس پلوه کمونستانو ته مختص وو، وروسته شعله یانو ترلاسه کړ، خو په وروستیو دوه کلونو کې زموږ لاس ته راغله، هیچا دا جرأت نشو کولی چې زموږ د مظاهرو په ورځ دلته راغونډ شي.

په مظاهرو کې زموږ شعارونه دا وو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرگ په شرقي او غربی استعمار.

مرگ په امپریالیزم او سوسیل امپریالیزم.

په پردیو پوري ترلو ډلو باندي مرگ.

دولت د فقر او لوږي عامل دی.

دولت د جهل او بې سوادي عامل دی.

دولت د بې کاری او بې روزگاری عامل دی.

کمونستان د دولت په غیږ کي روزل شوي.

خلك خپل اولاد د مسلماني مور له غیږ نه راجلا کړي او دولت ته ئې وسپاری، دولت ورنه کارمل او تره کي جوړ کړي.

مرگ په سردار داؤد د کمونستي ډلي مؤسس.

موږ اسلامي نظام غواړو.

اسلام زموږ د ټولو ستونزو د حل ضامن دی.

موږ د اسلامي امت د تېر برم او عظمت اعاده غواړو.

سرلوړی دي وي اسلام.

مړه دي وي د اسلام دښمنان.

مړه دي وي د اسلام په جامه کي د اسلام دښمنان.

زموږ دغه شانداري مظاهرې چي د افغانستان په تاریخ کي ئې سارى نه لیدل کېږي، پداسي حال کي ترسره کېدی چي له موږ نه ئې یوازې لاندې مصارف غوښتل:

د امپلیفایر او لاوډ سپیکرو کرایه.

د شعارونو لپاره تکه او رنگ اخیستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو مصارفو لپاره به موږ په خپلو منځونو کي بسپنه کوله، په متوسطو کورنیو پوري مربوطو کسانو به له خپل جیب خرڅ نه څو افغاني د همدې لپاره وقف کړي.

د یوه امپلیفایر او لاوډسپیکرو په اخیستلو هلته موفق شوو چي زه بندي شوم، محبس ته راتلونکو ورونو به چا له ځان سره میوه راوړه او چا هم نقدي پیسې، لدغو پیسو نه مي ځلرویشت زره افغاني ورونو ته ورکړې چي یو امپلیفایر او څو لاوډسپیکری واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له موږ او نورو سره د دولت چلند

دولت له نورو ډلو سره په خپل چلند کې محتاط وو، د دوی په خلاف ئې له داسې اقدام نه ډډه کوله چې د دوی د بهرنیو حامیانو په اعتراض او مداخلې منتج شي. لدوی نه ئې خاصه وېره هم نه درلوده، گمان ئې دا وو چې د دوی شمېر کم دی، په ولس کې نفوذ نشي کولی، د دوی په خلاف د عام ولس راپارول آسانه دی. د دولت اصلي وېره له موږ څخه وه، زموږ حرکت ته ئې د یوه جدي گواښ په سترگه کتل، مخصوصاً هلته چې وئی لیدل د دې حرکت لمن له ځوانانو نه تر علماوو او عوامو پورې خوره شوه او پوهنتون او نور علمي مؤسسات د "جوانان مسلمان" په ډاډمنو اډو بدل شول.

غلام سرور ناشر چې د ظاهرشاه نږدې ملگری او د دولت له مهمو ارکانو څخه وو، د کمونستانو د اقتدار په لومړیو ورځوکې زنداني شو، په محبس کې ئې ځینو ورونو ته داسې قصه کوله: یوه ورځ له پاچا سره د ده په مخصوص موټر کې له کابل نه پغمان ته تلم، دا هغه ورځې وې چې سیاسي ډلې ډېرې فعالې شوې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې او مظاهرو زور اخیستی وو، هغه ته مي وویل: اعلیحضرت! د دغو سرو بیرغونو څه چاره په کار ده، که وضعیت همداسي پاتې شي ما ته راتلونکې خطرناك بریښی، هغه راته وویل: اشتباه کوي، سره بیرغونه نه، شنه بیرغونه خطرناك دی، د سرو بیرغونو په آسانۍ سره مخنیوی کېدی شي، خو شنه بیرغونه کېدی شي پداسي ګوانښ بدل شي چي مخنیوی ئې ګران وي!! له موږ او کمونستانو سره د دولت بېل بېل چلند له همدې تصور نه راولاړ شوي وو، تل ئې زموږ په مقابل کي د چپي ډلو مرسته کوله، بېلګي به ئې په راتلونکو پاڼو کي وګورئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسلامي نهضت قيادت

او د مشر ورور عبدالرحيم نيازي فراق

عبدالرحيم نيازی ډېر ژر د داسي يوه مشر په څېر راڅرگند شو چي هرچا د ده په څېرې کي د يوه لوی شخصيت نښې له ورايه ليدلې، زموږ په غونډو کي به هغه ډېری اورېدې، ژوري، علمي او په زړه پوري ويناوي کولې، هرڅوك به د ده له وينا نه متأثره کېدو، د ستيج په سر به د ده لنډه وينا تر يوې گنټې زياته وه، د ده علمي او په زړه پورو ويناگانو زموږ د تحريك په پياوړتيا او خورېدو کي ډېره لويه ونډه درلوده، موږ هغه د مشر په حيث نه وو ټاکلی، خدای هغه ته د مشر توب کفايت او اهليت ورکړی وو. دی د فارياب د پښتونکوټ اوسېدونکی وو، کورنۍ ئې له شاه جوی نه فارياب ته منتقل شوې وه، په خټه نيازی وو، مورنۍ ژبه ئې پښتو وه، په فارسی ډېر مسلط وو، عربي ئې په مدرسی او د شرعياتو په پوهنځي کي زده کړې وه او ازبکي ئې له محيط نه. په ۱۳۵۰ کي ناروغ او د علي آباد په

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغتون کي بستري شو، د ده معالجه ډاکتر فتاح نجم ته چي د همدې روغتون مؤظف ډاکتر وو، وسپارل شوه، دا زموږ لویه غلطي وه، فتاح نجم د شاهي کورنۍ مخصوص ډاکتر وو، د نیازی په شان د یوه لوی شخصیت د تداوي په اړه په داسي یوه ډاکتر اعتماد کول، ستره اشتباه وه. دی په خپلو پښو روغتون ته تللی وو، صحی وضع ئې زیاته د تشویش وړ نه وه، خو له څو ورځو تداوي نه وروسته د ده وضعه هومره خرابه شوه چي بهر ته د ده په لېږلو مجبور شوو، دوه لکه افغانۍ بهر ته د ده د لېږلو او د تداوي لپاره راغونډې شوې او هند ته مو ولېږو، تر روغتون پوري روغ رمټ ونه رسېدو، د ۱۳۵۰ کال د جوزا په ۲۹ ئې د روح امانت خپل مولی ته تسلیم کړه او جنازه ئې بېرته کابل ته را انتقال شوه. د ده ناڅاپی مړینه زموږ لپاره درنه پېښه وه او جبران ئې راته ګران. زموږ ځوان تحریك له یوه داسي مؤثر مشر نه محروم شو چي په هغو حساسو شېبو کي د ده قیادت ته سخت اړ وو. د دښمنانو ګمان دا وو چي د ده په تلو سره به د مسلمانو ځوانانو د ځوان نهضت د ملا تېر مات شي، بل داسي څوك به پیدا نکړي چي دا خلا ډکه کړي او ټول ورباندي راغونډ شي!! خو دوی هك پك پاتې شول چي څنګه د مرحوم نیازی له تلو سره سره دا ځوان تحریك نه یوازې متلاشي او حتی ضعیف نشو بلکي ترمخکي نه زیات پیاوړی شو.

د مرحوم نیازی د جنازی د رارسېدو په وخت کي د کابل هوایي ډګر د یوې داسي ستري غونډې شاهد وو چي مثال ئې نه مخکي لیدل شوي وو او نه وروسته او سبا ته د فاریاب په لوري د ده د جنازی د لېږلو مراسم هومره شانداره وو چي مثال ئې نشو په ګوته کولی.

د همدې مراسمو په دوران کي یوه خاصه خبره د یادولو وړګنم: له وروستیو لیکو نه څوك په منډه راغی او په وارخطا لهجه ئې راته وویل: مجددي له خپل موټر نه راکوز شو او غواړي په لاریون کي داخل شي، له هغه سره څه وکړو؟ ما ورته وویل: په لاریون کي د برخي اخیستو اجازه مه ورکوئ او ورته ووایي چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ او ستاسو لار بېله ده، ورغی، هغه ته ئې دا خبره وکړه. او په همدې سره خپل موټر ته وخوت او په خپله مخه ولاړ. مونږ نه غوښتل چې د "جوانان مسلمان" صف له هغو کسانو سره په اړیکو درلودو متهم شي چې له دولت سره نږدې اړیکي لري او په ځوانانو کي د دوی په هکله منفی ذهنیت دی. کمونستانو به زمونږ په خلاف همدا تبلیغات کول چې دوی په درباري روحانیونو پوري تړلي دي. مونږ مجبور وو لدوی نه خپل برائت اعلان کړو. که په مظاهرو کي د دغو کسانو په خلاف زمونږ له لیکو نه شعارونه ورکول کېدل اصلي وجه ئې همدا وه.

د مرحوم عبدالرحیم نیازی له وفات نه وروسته څه موده مونږ د دې هڅه کوله چې دا خلأ د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځای کېدو ډکه کړو چې دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي وجاهت لري، کله کله به مو داسي گمان کاوو چې:"څه پروا کوي که داسي یو څوك د نهضت د مشر په حیث وټاکو چې علمي، دیني او اجتماعي وجاهت لري، مونږ ځوانان یو، که وغواړو چې د دې تحریك لمن تر نورو اقشارو خوره شي، باید یو مخور مشر غوره کړو. د همدې ذهنیت په حکم مو له ډېرو همداسي کسانو سره لیدني کتني کړې، دوی ته مو بلنه ورکړې چې د دې نهضت په لارښووني کي مرسته وکړي، مونږ ستاسو په شان شخصیتونو لارښودني ته اړ یو!! دا یوه لویه اشتباه وه، زه ټولو مسلمانو مبارزینو ته د خپلي تجربی په رڼا کي دا مشوره ورکوم چې لداسي غلطي نه په کلکه ډډه وکړي. باید د خپل صف له محدودې نه بهر د "مخور مشر" د موندلو هڅه ونکړې، په خپلو منځونو کي تر ټولو مستعد او مخلص کس غوره کړي، له هغه چا نه د مشرتابه طمع ونلري چې د یوه مفسد نظام په سیوری کي ستر شوی او په خپل تېر عمر کي ئې له همدې نظام سره د روغی جوړې او سازش لار غوره کړې وه. چاچی په ځوانی کي د فساد او ظلم په مقابل کي حساسیت ونښود ، د عمر د پوخوالي په تناسب به د ده حساسیت ورو ورو مری. څوك چې په همدې نظام کي د وجاهت خاوند شو له هغه نه دا انتظار مه کوئ چې له نظام سره د تصادم او ټکر په لار کي به خپل وجاهت په خطر کي واچوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه یوازې او د ځینو وروڼو په شمول داسې ډېرو کسانو ته ورغلی یم او د دوی په وړاندې مې همدا غلطه تمنا څرګنده کړې، د دې غلطۍ په څرنګوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهیږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کې مېلمستیا کړې وه، د مېلمستیا د انګیزې په هکله څه نشم ویلی، پدې کې د لاندې کسانو په شمول ځینو دوستانو برخه اخیستې وه:

محمدهاشم مجددي

صبغة الله مجددي

برهان الدین رباني

شهید غفوری

انجنیر احمدشاه

فضل غني مجددي وویل چې ما ځینو نورو کسانو ته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه رانغلل، استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو لدغو کسانو څخه وو، "هغه پداسې موقعیت کې وو چې دا راز غونډو کې ئې برخه نشوی اخیستی"، خبرې داسې پیل شوې چې باید ټول اسلام غوښتونکي یوه بل ته لاس ورکړي او په ګډه د ګوابنونو مقابله وکړي.

ما وویل: د ځوانانو دا بهیر د خدای په مرسته پیل شو، دا دی امید بخښونکې مرحلې ته رسېدلی، ټول باید د دې ملاتړ وکړي، دا به له ځان او خپل ایمان سره لویه جفا وي چې څوك د دې حرکت د مزید پیاوړتیا په اړه څه کولی شي خو هغه وسپموي، دا ځوانان نه تجربه لري او نه کافی دیني پوهه، دوی لارښودني ته ضرورت لري. خو موږ د ملګرتیا دوه شرطونه لرو:

- څرګنده ملګرتیا به کوي، نه پټه ملګرتیا، دا به نه وایي چې زه ستاسو ملګری یم خو په څرګنده ستاسو په خوا کې نشم ودرېدی، دا عذر له ځینو خاصو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کسانو څخه منل کېدی شي نه له ټولو نه، نه له هغه چا نه چي د فعالي ونډي طمع تري کېدی شي.

• له نظام سره به مقاطعه کوي، د نظام په ضد مبارزه به همدومره ضروري گڼي لکه له کمونستانو سره. د "جوانان مسلمان" په لیکو کي چي څوك تنظیم شوي ټول همدا روحیه لري.

صبغة الله مجددي ماته مخ کړ او ويې ویل: زه ستا له لومړی شرط سره موافق یم خو له دوم سره نه!! زه دا معقوله نه گڼم چي په یوه وخت کي په دوو جبهو کي ځان مصروف کړو، برعکس دا غوره گڼم چي یوازې د کمونستانو مقابله وکړو او پدې مقابلې کي د دولت مرسته هم ترلاسه کړو.

ما ورته وویل: دولت د فساد اصلي عامل دی، کمونستان د دولت په غیږ کي روزل شوي، ځوانانو پدې خاطر اسلامي نهضت ته په کمونستانو ترجیح ورکړه او د دوی لوی اکثریت لدې نهضت سره یوځای شو چي هم د دولت د ظلم او فساد مقابله کوي او هم په پردیو پوري د تړلو ډلو. که موږ پدې متهم شو چي لدې فاسد او بې دینه دولت سره په پټه ملگرتیا لرو، دغه ټول مخلص مبارزین زموږ له څنگ نه بېلېږي...

نورو هم څه نا څه خبري وکړي، جلسه مو له کومي خاصي نتیجی نه پرته پای ته ورسېده.

یوه خاصه قصه چي له همدې غونډې سره ارتباط لري د یادولو وړگنم او هغه دا چي: په توقیف کي د تحقیقاتو لپاره خاص ځای ته بوول کېدم، په دهلیز کي د کابل د امنیی له قومندان مینه پال سره مخامخ شوم، هغه ودرولم او له روغبړ نه وروسته ئې راته وویل: موږ ډېره هڅه وکړه چي له تاسو سره تفاهم ته ورسیږو او په خاصو قضایاوو کي توافق وکړو، خو تاسو ونه منله او زموږ پیغامونو ته مو منفي ځواب ورکړ، ما ورته وویل: زه پوه نشوم، ستاسو کوم پیغام او د چا په لاس؟! ما ته خو نه ستاسو استازی راغلی او نه کوم پیغام!! ده راته وویل: موږ څو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلي صبغة الله مجددي تاسو ته درولېږو خو تاسو هغه ته منفي ځواب ووایو. زه همدلته پوه شوم چي د فضل غني مجددي په کورکي د صبغة الله مجددي د هغي وینا معنا څه وه!!

د پنځه کسیزی شوری انتخاب

د مرحوم عبدالرحیم نیازی له وفات نه وروسته د وضعیت د څېړني او د یوه مناسب تصمیم د نیولو لپاره د ځوانانو د اسلامي نهضت تقریباً "۲۲۰" اهل الرأی کسان د پولیتخنیك په مسجد کي راغونډ شول. د تفصیلي بحثونو نه وروسته فیصله وشوه چي د نهضت د ښه تنظیم لپاره باید یوه پنځه کسیزه قیادي شوری انتخاب شي. له رأی اخیستني نه مخکي د غونډې ځینو برخه والو تپوس وکړ چي آیا موږ له محصلینو نه پرته، د دولت په مأمورینو یا نورو برخوکي متعهد غړي لرو که نه؟ شهید سیف الدین نصرتیار د دوی په ځواب کي وویل: زموږ دوه متعهد ورونه پروسږ کال له پوهنتون نه فارغ شوي، مولوي حبیب الرحمن او غلام رباني عطیش، لدوی نه پرته د دولت په مأمورینو کي د یادولو وړ کسان نلرو. رأی اخیستل پیل شول، مشخص کاندیدان نه وو، هر چا هرچا ته رأیه ورکولی شوه، پنځه زیاتي رأی وړونکي به د قیادي شوری لپاره غوره کېدل. د رأی کاغذونه راغونډ شول، له شمارلو وروسته د لاندې پنځو کسانو نومونه اعلان شول:

۱ـ مولوي حبیب الرحمن

۲ـ انجنیر حبیب الرحمن

۳ـ سیف الدین نصرتیار

۴ـ غلام رباني عطیش

۵ـ انجنیر حکمتیار

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

کمونستانو د نښتو لار غوره کړه

د اسلامي نهضت چټکي ودي او په علمي مؤسساتو د هغه ورځ په ورځ زياتېدونکي سلطې کمونستان وارخطا کړل، دوی د دې بهير پايلي خطرناکي وګڼلې، د مقابلې نوری لاري په نظر نه ورتلې، ناچار ئې د نښتو لار غوره کړه. لومړۍ نښته د خلقيانو له لوري وه چي په هغې کي زه ټپی شوم. قصه ئې داسي وه: خلقيانو د پوهنتون په صحن کي غونډه درلوده، د مسلمانو ځوانانو څو کسانو لدوی نه غوښتی وو چي اجازه ورکړي د دوی له ستيج نه څو خبري وکړي، هغوی اجازه نه ورکوله. په همدې حالت کي زه هغه ځای ته نږدې راورسېدم، ځيني ورونه راغلل او ما ته ئې جريان ووايو، زه هلته ورغلم، وضعيت مي داسي وليد چي نږدې ده نښته وشي، ورونو ته مي وويل چي صحنه تخليه کړي او د خلقيانو له ستيج نه په خبرو کولو ټينګار پرېږدي، ما همدا خبره اعلانوله چي خلقيانو په شهيد انجنير محمدشاه حمله وکړه، زه خلاصون ته ورغلم چي ناڅاپی له څلورو خواوو ئې په ما بريد وکړ، د غوږ اړخ ته ټپی شوم، په ځمکه ولوېدم، له ورونو نه يوه کس په ما ځان وغورځاوو چي په ما د بريد مخه ونيسي، خلقيان خواره شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زه ئې په شا د علي آباد روغتون ته ورسولم چي له معمولي تداوي نه وروسته ليليې ته ولاړم.

د نښتي په ورځ ما د سروې امتحان درلود، داسي امتحان چي څرنګوالی ئې زما د وروستۍ آزمويني لپاره ډېر مهم وو. د امتحان لپاره روان وم چي نښته وشوه، د وروستۍ آزمويني په ورځو کي هم سخت مصروف وم، دومره فرصت مي ترلاسه کړ چي د آزمويني په شپه له خپل هم صنفی انجنيرمحمد اسحاق نه چي خپلو درسونو ته ئې ډېر زيات اهميت ورکاوو او پوره زيار ئې ايستو، د سروې د مضمون هغي برخي واورم چي د استاد د ليکچر په وخت کي ئې حاضر نه وم. هغه دوه ګنټې له ماسره کار وکړ، سبا دواړه د آزمويني لپاره ټولګی ته ولاړو، استاد راته وويل چي ستا اوسط له هغو آزموينو نه نيسم چي برخه دي په کي اخيستې، هغه آزمويني په پام کي نه نيسم چي درنه پاتې دي. له استاد نه مي مننه وکړه. چي کله د آزمويني نتائج اعلان شول، ګورم چي په سروې کي زما نمرې تر انجنير اسحاق نه زياتي دي. د نوموړي استاد زوی شهيد معروف له نهضت سره يوځای شو او د اسلام په لار کي په شهادت ورسېدو.

دوهمه نښته

د کمونستانو په لومړي برید سره د نښتو لړۍ پيل شوه. دوهمه نښته هلته وشوه چي دوی د پوليتخنيك د پوهنځي په ليليې کي د نښتي لپاره تياری نيولی وو او بهانه ئې لټوله، د روژې د مياشتي په يوه ماخستن ئې په طعام خوري کي غونډه درلوده، هلته ئې مونږ ته ډېر بد او رد وويل او اعلان ئې وکړ چي لدې نه وروسته له "اخوان الشياطين"سره قاطع او جدي چلند کوو، نوك په سوك ځوابوو!! دوی مونږ د "اخوان الشياطين" په نامه يادولو، هدف ئې دا وو چي مونږ د مصر د اخوان المسلمين په څېر يو. "داخوان المسلمين حزب پدې ورځو کي د جمال ناصر حکومت سخت ځپلې وو، د دوی ځيني کسان په شهادت رسېدلي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینو ئې د مصر په تورو زندانونو کې تر وحشیانه تعذیبونو لاندې ترخې شپې ورځې تېرولې او په ټولې عربي نړۍ او په روسانو پورې تړلو مطبوعاتو کې د دوی په خلاف شدید تبلیغات روان وو، دوی ئې د اخوان الشیاطین په نامه یادول" د ویاند دا ترخې او تندې خبرې لانه وې ختمې شوې چې له طعام خورې نه بهر نښته وشوه. نښته داسې پیل شوه چې له مسلمانو ځوانانو څخه یوکس د هغه چا مخې ته ودرېدو چې ډوډۍ ئې له ځان سره خپل اطاق ته وړه، "د روژې په میاشت کې دا کار د روژې خوړلو نښه ګڼل کېده، موږ اعلان کړی وو چې هیڅوك په ښکاره توګه روژه نشي خوړلی" لدې کس نه ئې پوښتنه وکړه چې ولې دا کار کوې؟ هغه پتنوس یوې خوا ته کېښود او په ده ئې برید وکړ، نور ورسره ملګری شول، ترکلکو ګوزارونو لاندې ئې ونیو، په غاړې کې ئې پګړۍ وراچولې او د طعامخورې په لورې ئې کشولو. له همدې سره په ټولو هغو مسلمانو ځوانانو بریدونه پیل شول چې د پولیتخنیك په لیلیې کې مېشت وو. مرکزي لیلیې ته د دې نښتې اطلاع ورسېده، پدې وخت کې زه، مولوي صاحب حبیب الرحمن او استاد ګل محمد "د ده بورې په یوه کرایي کورکې په ګډه اوسېدو، د ختم په لمانځه ولاړ وو، هغه شپه اولسم جزء ته ورسېدو، لا مو دعا نه وه تمامه کړې چې دا اطلاع ئې راکړه، نه پوهیږم ولې په ډېر شور او شوق د مرکزي لیلیې په لورې وخوځېدم. ګورم چې د لیلیې په جومات کې ګڼه ګونه ده، سید نورالله د هرات اوسېدونکی خبرې کوي او ورونو ته وایي: موږ پدې وخت کې هیڅ نشو کولی، سبا دلته راغونډیږو او د پوهنتون ریاست په لورې مارش کوو او د کمونستانو دا برید محکوموو او له ریاست نه غواړو چې پدې هکله عاجل او مناسب اقدام وکړي... ورونه زما وینا ته منتظر وو، ما وویل: که جګړه پای ته رسېدلې وي او زموږ ورونه تر برید لاندې نه وي نو کېدی شو د راتلونکې عکس العمل په هکله مو خبرې کړې وی، خو اوس هلته زموږ ځیني ورونه تر حملو لاندې دي، ځیني ټپي شوي، ځیني محاصره دي، سؤال دا دی چې آیا موږ د دغو ورونو په وړاندې څه مسئولیت لروکه نه؟ لدوی نه دفاع کوو که نه؟ زما نظر دا دی چې حتماً باید له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو مظلومو ورونړو نه دفاع وکړو، خپلو اطاقونو ته لاړ شئ، تیاری ونیسئ، همدا اوس د پولي تخنيك په لوري خوځيږو. په همدې سره ټول په منډه له جومات نه ووتل، څو شیبې وروسته د اویاوو په شا او خوا کي با ایمانه زلمیان د پولیتخنیك په لوري روان شوو، د پولیتخنیك جومات په مخکي مي ټول ودرول او ورته ومي ویل: څوك چي د سر قرباني ته تیار وي او په هیڅ بیه په شا نه راځي له موږ سره دي وخوځیږي او څوك چي دې قرباني ته تیار نه وي او د نښتي په وخت کي تښتی، همدا اوس دي له موږ نه بېل شي او د شپې له تیاری نه په استفادې سره دي بېرته وګرځي، وروسته ما ته وویل شو چي یوازې دوه کسان له هغي ډلي نه بېل شول او له صحنې نه ووتل" ما ورونړه په دوو ډلو ووېشل، یو شمېر مي له ډاکتر محمد عمر شهید سره په یوه استقامت ولېږل او زه له نورو سره مخامخ په هغه استقامت وخوځېدم چي کمونستان راغونډ شوي او د بامونو په سرئی ګڼ شمېر کسان ګمارلي وو ترڅو موږ د تيږو تر برید لاندې ونیسي. له یوې خوا په موږ د تيږو باران وو له بلي خوا هغو کسانو د تکبیر په نعرو زموږ استقبال کاوو چي په خپلو اطاقونو کي تر محاصری لاندې ول. موږ همداسي سریع او تند مخکي روان وو، د تيږو ځواب مو ورکاوو، مقابل طرف ورو ورو شا ته تلو، خو هغه وخت په تېښته شول چي د زلمیانو هغه ډله هم له موږ سره یوځای شوه چي په بل استقامت لېږل شوې وه، د دوی په یوځای کېدو سره مقابل طرف داسي ګمان وکړ چي زموږ نوری ډلي هم یو په بل پسې رارواني دي، وارخطا او په تېښته شول، د تېښتی په دوران کي ډېر کسان تر پښو لاندې شول، مخصوصاً هلته چي د دوی ګڼ شمېر کسانو څلورم بلاك ته د ننوتلو هڅه کوله، ځینو ورونړو غوښتل چي پدوی پسې بلاکونو ته ننوځي خو ما د دې کار مخنیوی وکړ، ټول مو په هغه ځای کي غونډ کړل چي د نښتي په سر کي مقابل طرف هلته راغونډ شوي وو، له لنډو خبرو او څو شعارونو نه وروسته مي د مرکزي لیلیی په لوري د خوځېدو اعلان وکړ.

د دوی شمېر زموږ په نسبت لس ځله زیات وو، د دوی ۴۲ کسان ټپیان شول

(c) ketabton.com: The Digital Library

او زموږ درې کسان: مولوي صاحب حبيب الرحمن او استاد عبدالودود د ټپيانو په جمله کې وو.

په دې نښتې کې ټول چپي عناصر او غير ديني ډلې يوې خوا ته او موږ بلې خوا ته وو. د دوی د ماتې طبيعي نتيجه دا وه چې لدې نه وروسته نه په ګډه زموږ د مقابلې جرأت وکړي او نه يوازې يوازې. دا په پوليتخنيك او په ټول پوهنتون زموږ د کامل تسلط په لوري يو مؤثر ګام وو.

پوليتخنيك د پوليسو له خوا په کلکه محاصره شوی وو، موږ ته ئې د لوډسپيکر په ذريعه ګواښونه کول چې خواره شئ، وروڼو ته مې وويل چې له خوربدو نه ډډه وکړي، يوځای به د مرکزي ليليې په لوري خوځيږو. د يوځای راتلو په وجه پوليس ونتوانېدو چې څوك ونيسي.

له دې نښتې نه وروسته نږدې وه د پوهنتون په صحن کې بله نښته وشي، خو موږ د هغې مخنيوی وکړ، جريان داسې وو: کمونستانو غوښتل د پوليتخنيك د پېښې په اړه څه عکس العمل وښيي، کم له کمه خپلو کسانو ته روحيه ورکړي. د پوهنتون په صحن کې راغونډ شول، لدوی نه آخوا د ساينس پوهنځې مخې ته د مسلمانو ځوانانو محدود شمېر کسان راغونډ شوي وو، زه پداسې حالت کې دې ځای ته راورسېدم چې هره شېبه د لويې نښتې احتمال په نظر راتلو. د نښتې عواقب راته ښه نه معلومېدل، زموږ شمېر د دوی په نسبت ډېر کم وو، ما وروڼه راغونډ کړل او اعلان مې وکړ چې موږ د ښار په لوري خوځيږو او غواړو چې د پوهنتون د پېښو په هکله عام ولس مطلع او خپل دريځ څرګند کړو، د دارالمعلمين او ابن سينا په لوري وخوځېدو، د ابن سينا ليسې مخې ته له رسېدو سره سم ګڼ شمېر ټولګی له يوې خوا بلې خوا راورسېدل او له موږ سره يوځای شول، پدې ډلو کې د يکه توت د مولوي صاحب په مشرۍ د ده د طالبانو او د کلي د ځوانانو ډله د خاصې پاملرنې وړ وه، مولوي صاحب ډېر زړه ور، با ايمانه او مجاهد عالم، په حالاتو پوه، د ژورې ديني پوهې او وسيع نظر خاوند وو. نويو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولګيو ، مخصوصاً مولوي صاحب ټينګار کاوو چي بايد بېرته د پوهنتون په لوري وګرځو ، مبادا کمونستي ډلي زموږ راوتل داسي توجيه کړي چي له وېرې مو صحنه پرېښوده او پدې سره هغوی خپله تېره ماتې جبران کړي. ګڼه ګوڼه زياته وه، زه ورونو په اوږو پورته کړم او ومي ويل: له هغو ورونو نه مننه چي پدې سخت حالت کي ئې ځان راورساوو ، خو اوس موږ د ښار په لوري د تلو اعلان کړی، له پوهنتون نه راوتلي يو ، بېرته ګرځېدل مو ښه تأثير نلري، محصلين ترې غلط انتباه اخلي، پرېږدئ د ښار په لوري خپل لاريون ته دوام ورکړو. خو هغوی نه قانع کېدل، د پوهنتون منار په شا او خوا کي کمونستان راغونډ شوي وو د دوی غونډې زموږ ورونه هڅول. مجبور شوم د دوی خبره ومنم او د بېرته ګرځېدو اعلان وکړم. خو زموږ له روانېدوسره سم، کمونستانو خپله غونډه ختمه کړه او خواره شول، چي کله د منار په لوري وخوځېدو ، د تېري شپې خوب مي مخي ته ودرېدو. تېره شپه مي خوب ليدو چي موږ د پوهنتون په همدې سړك راروان يو ، شمېر مو ډېر زيات دی، د ځينو په لاسونو کي بيرغونه، د ځينو په لاسونو کي لرګی، چا ملاوي تړلي او چا په سر ځادرونه تاو کړي، په ډېر شور او ځوك د منار په استقامت راروان يو او شعارونه ورکوو ، د منار ګرد چاپير کمونستان راغونډ دي، خو زموږ په ليدو سره خواره شول. چي د منار څنګ ته راورسېدو ، ګورم چي زما په ښي او کيڼ لاس کي دوه شيان دي، له خوبه راويښ شوم اوس ټوله صحنه هماغسی ګورم چي په خوب کي مي ليدلې وه، چي منار ته راورسېدو او ودرېدو له ځان سره مي وويل: هغه دوه شيان چي په خوب کي مي په ښي او کيڼ لاس کي ليدلي وو ، څېري دي؟! ناڅاپی مي ښي او چپ جيب ته لاس کړ او هماغه دوه شيان مي لاسونو ته راغلل!!

دې کار موږ ته د پوليتخنيك په څېر يو بل ستر بری راپه برخه کړ، دا له نښتې پرته بری وو ، زه د پولي تخنيك جګړه د اسلامي نهضت "د بدر جګړه" ګڼم او دا پېښه د احد د جګړې نه وروسته له هغې پېښې سره ورته شمېرم چي قريشو د احد له بري نه وروسته غوښتل په مدينې حمله وکړي، پيغمبر عليه السلام له

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلو یارانو سره مخي ته ورغی، خو قریش له نیمايي لاري او له جګړي نه پرته ستانه شول.

دريمه نښته

دا نښته یوازې له شعله یانو سره وه. دوی د یوې نښتي شوق کړی وو. په مخکنیو نښتو کي د خپلي ماتې په هکله به ئې‌خپلو غړو ته ویل: زموږ صفوف مختلط وو، پرچمیان او خلقیان د ماتې باعث شول، دوی په خپلي تېښتی سره په نورو کي وېره راپیدا کړه، دا ځل له اخوانیانو سره یوازې مقابله کوو او سم ځواب به ورکوو... دلته او هلته نیغ نیغ کېدل او د نښتي لپاره ئې هڅوني کولې. په همدې ترڅ کي ئې د تعلیم او تربیی یوه محصل ته چي نوی له نهضت سره یوځای شوی وو لاس واچاوو، هغه ته ئې ډېری سپکي سپوري خبري کړې وې او څو څپیړی ئې وهلی وو. موږ د "ده بوری" په هغه کور کي غونډه وکړه، ترڅو دا پېښه، لاملونه او عواقب ئې وڅېړو او د مناسب عکس العمل فیصله وکړو. زما نظر دا وو چي شعله یان د یوې قاطع نښتي لپاره تیاری نیسي او بهانه لټوي. په خپل هر تصمیم کي باید دا خبره په نظرکي ولرو او د دوی د احتمالي برید د مقابلې لپاره خاص تدابیر ونیسو، وړاندیز مي دا دی چي سبا یو شمېر ورونه د تعلیم او تربیی هماغه صنف ته ورشي چي دا پېښه په کي شوې او محصلینو ته ووایي: موږ نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء خړه پړه شي او مزید نښتي وشي، خو په خپلو متعهدینو تېری نشو زغملی، امید دی داسي پېښه بیا تکرار نشي. زما د وړاندیز له یوې برخي سره ورونو توافق وکړ خو له بلي برخي سره نه. د شهید انجنیر حبیب الرحمن او نورو ورونو رأی دا وه چي زه د څو محدودو کسانو سره د تعلیم او تربیی پوهنځي ته ورشم او همدا خبره اعلان کړم، ویل ئی: نه د زیاتو کسانو تلو ته ضرورت دی او نه خاصو تدابیرو ته. د دوی استدلال دا وو چي د زیاتو کسانو تګ بې طرفه محصلینو ته بده انتباه ورکوي. ما وویل: که څه هم زه لدې تحلیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره موافق نه یم خو د اکثریت پرېکړي ته احترام لرم، غوښتنه مي دا ده چي دا کار له ما نه پرته بل چا ته وسپارئ. زما غوښتنه ونه منل شوه، مجبور شوم د دې دندي مسئولیت په غاړه واخلم. سبا له لسو دوولسو ورونو سره د تعلیم او تربیی پوهنځي ته ورغلم، استاد نهضت فراهی درس ورکاوو، له هغه نه مي احترامانه وغوښتل چي اجازه راکړي د دې ټولګی له محصلینو سره څو خبري وکړم. محصلینو ته مي وویل: پرون پدې ټولګی کي یوه د کرکي وړ پېښه شوې، تفصیلات ئې تاسو ته معلوم دي، د څرنګوالي په هکله ئې څه ویل نه غواړم، موږ په پوهنتون کي د سالمي او سوله ییزي فضاء غوښتونکي یو، له نښتو نه کرکه لرو، نه غواړو د پوهنتون علمي فضاء متشنجه شي، امید دی بې طرفه کسان مداخله وکړي او د داسي پېښو مخنیوی وکړي. خو که څوك خپل زور ښیي، په نورو تېری کوي، ناچار به د هغه مخي ته ودرېږو. په څو لنډو خبرو مي خپله وینا پای ته ورسوله او له ټولګی نه ووتم. له پوهنځي نه بهر ځیني ورونه په ډېره عجله راغلل او وئی ویل: هلته په ځینګله کي شعله یان د راغونډېدو په حالت کي دي، شمېر ئې لحظه په لحظه زیاتېږي، له وضعي نه معلومېږي چي په موږ د حملي اراده لري!! ورونو ته مي وویل: اوس نباید میدان پرېږدو، لدې نه دوی غلطه استفاده کوي. د مرکزي لیلیی، دارالمعلمین، ابن سینا، رحمن بابا، دارالعلوم او نورو نږدې مراکزو ورونو ته اطلاع ورکړئ چي ځانونه راورسوي، خپل تیاری ونیسي. دوه کسان مي شعله یانو ته ورولېږل ترڅو پوښتنه وکړي چي د څه لپاره راغونډ شوي، موږ خو د جنګ اراده نلرو، په هغه ټولګی کي مو څو خبري وکړي، کار مو خلاص شوی، لدې ځایه روان وو چي ستاسو له غونډېدو نه خبر شوو، مقصد مو څه دی؟ که د نښتي اراده لري موږ به ناچار له ځان نه دفاع کوو، مسؤلیت به ستاسو په غاړه وي. شاکر او لهیب د خبرو لپاره راغلل، پدې ئې ټینګار کاوو چي موږ خپله غونډه ختمه کړو. د خبرو په جریان کي وو چي د دوی ملګری له ځنګله نه راووتل او د منار جنوب ته راغونډ شول. ما ورته وویل: موږ خو دلته د غونډې د جوړولو قصد نه درلود، غوښتل مو خواره شو، تاسو بې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موجبه زموږ په خلاف راغونډ شوئ اوس فيصله ستاسو په لاس کې ده، که د نښتې اراده نلرئ نو خپله غونډه ختمه کړئ، چې تاسو ولاړ شئ موږ هم خپله غونډه ختموو. دوی ويل: په يوه وخت دواړه غونډې ختموو. ما ويل: نه، لومړی به تاسو لدې ځايه ځئ بيا موږ. پدې وخت کې زموږ د ورونو شمېر هم زيات شوی وو، دوی وضعيت داسې وليد چې مجبور د نښتې فکر له سره وباسی او زما خبره ومنې او وواييې: دا دی موږ ځو او خپله غونډه ختموو، زموږ له تلو وروسته تاسو هم غونډه ختمه کړئ. دوی خپلو ملګرو ته ورغلل او پس له ځو شېبو له هغه ځايه د کفتريا او ساينس پوهنځې په لوري وخوځېدل. د دوی پخوانی ځای خالي شو، زموږ ورونه په همدې ځای کې را غونډ شول. زه د پوستې د غرفې په بام وختلم چې د غونډې پای اعلان کړم. ما لا خبري نه وې پيل کړې چې د شعله يانو لخوا زموږ لوري ته ځو تېږي راګوزاري شوي، پدې سره زموږ له ډلي نه محمد طبيب فرقانيار د کندهار اوسېدونکی پداسې حال کې له غونډې ووت او د شعله يانو په لوري په زغاسته ولاړ چې هيڅوك د ده په راګرځولو موفق نشو. د غونډې کنترول کوونکې ونتوانېدل چې له غونډې نه د ده د وتلو مخنيوی وکړي. هلته پده بريد وشو، له هرې خوا تر ګوزارونو لاندې ونيول شو، ټپی شو او په ځمکه پرېووت. په همدې سره نښته پيل شوه، دوی د کفتريا مخې ته د وړو تيږو يوې لوبې کوټې خوا ته سنګر ونيو او په موږ ئې د تيږو باران پيل کړ. موږ په پاخه سړك ولاړ وو، زموږ شا او خوا ته تېږي نه وې، د دوی لخوا ويشتل شوې تيږې به مو را اخيستلې او بېرته به مو دوی ورباندې ويشتل. ماله نښتې نه د مخه يوه ډله د هغه ځنګله مخې ته لېږلې وه چې په لومړي سر کې شعله يان هلته راغونډ شوي وو، د دې لپاره چې مبادا له شانه په موږ بريد وشي. نښته توده روانه وه، تېږي ورېدې، ناڅاپي هغه ډله هم بېرته راوګرځېده، د دوی تکبيرونو او ناڅاپي له نورو سره يوځای کېدو، شعله يان وارخطا کړل او په تېښته شول. په لوی چمن کې هرې خواته تښتېدل او د چمن غاړې کورونو ته ئې پناه وړه، زخميان ئې په ميدان دلته هلته پراته. د دې لپاره چې ټپيان په قتل ونه رسېږي، ما د هر ټپي په سر ځو کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

مؤظف کړل چې د دوی حفاظت وکړي. د دوی لومړی ټپی سید ال سخندان وو، دې د نښتې په پیل کې د پاخه سړك په سر ټپی شو او همالته په ځمکه پرېووت، په سر لګېدلی وو، همالته ئې سا وختله. د دوی تقریباً شل کسان کم او زیات ټپیان شول، شاکر هم په ټپیانو کې وو، که د ټپیانو په سر محافظین نه وی ګمارل شوي دی هم په قتل رسېدو، "د شاکر پلار یو وخت د مننې لپاره ماته راغی او وئی ویل: ستا په وجه زما زوی له مرګ نه وژغورل شو" پولیس او د غونډ ضربه مجهز ډلګی، پلي او سواره د نښتې ځای ته راورسېدل، پوهنتون او لیلیه ئې محاصره کړه. موږ له شا نه د آشپزخانې له لاري لیلیې ته داخل شوو او پدې سره هغه لویه نښته پای ته ورسېده.

دا نښته د شعله جاوید لپاره په ډېر ګران قیمت تمامه شوه، په همدې سره دا ډله متلاشي او په وړو وړو ټولګیو ووېشل شوه. همدا د دوی وروستۍ ګډه غونډه وه، بیا نه د مظاهرې په جوړولو توانېدلي او نه د غونډو په دائرولو. وجه ئې دا وه چې دوی تر نورو ډلو ځان انقلابي ګڼلو، سوله ایزه مبارزه ئې غندله، په مسلحانه مبارزې ئې ټینګارکاوو، دغې ماتې د دوی د شعارونو او باورونو ماهیت بربنډ کړ.

په یوې نښتې کې د ماتې په وجه د شعله یانو له متلاشي کېدو نه معلومېږي چې د پوهنتون د هغه وخت نښتو او پدې کې د بري او ماتې نتائج څومره مهم او ټاکونکي وو. زما باور دا دی چې همدا نښتې د وروستیو لویو جګړو مقدمه وه، په همدغو نښتو کې د ماتې نه وروسته د کمونستانو بهرنیو حامیانو د سیاسي وضعي د بدلولو او د نظامي کودتا فیصله وکړه.

پوهنتون همداسي محاصره وو، سبا ته ټولو غیر اسلامي ډلو د پوهنتون په انګړ کې غونډه درلوده، هاشم میوندوال هم پدې غونډې کې برخه واخیسته، نطاقانو حادثه غندله، موږ ئې ملامتولو، له دولت نه ئې غوښتل چې زموږ په خلاف جدي اقدامات وکړي، د شعله یانو په نسبت ئې خواخوږی ښودله. موږ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیلیی کې محاصره وو، غوښتل مو د پوهنتون په انګړ کې غونډه ولرو او د پېښې ځرنګوالی توضیح کړو او محصلین پدې پوه کړو چې د نښتې عامل څوك وو او مسئولیت ئې د چا په غاړه دی. سورو او پیاده پولیسانو اجازه نه راکوله، د لیلیی مخې ته له ټولو خواوو محاصره وو. یو ځل مو د پوهنتون په لورې د تلو اعلان وکړ خو په آسونو سورو پولیسانو زموږ مخه ونیوله. بیا مو د کوټه سنګی له لارې د ښار په لورې د تلو اعلان وکړ خو آخوا ته هم د آسونو قطارونه ودرېدل. ټولو محصلینو دا صحنه په سترګو لیدله، د دولت د ډېر قبیح تبعیضی سلوك شاهدان ول. دې صحنې څو ساعته دوام وکړ، په پای کې موږ مجبور شوو چې غونډه پای ته ورسوو.

پولیسانو ته ویل شوي وو چې ما حتماً ونیسي. په لیلیه ئې د حملې جرأت نشوکولی. له لیلیی نه تدریسی ته په تلو راتلو کې به له ماسره ګڼ شمېر ورونه ملګری وو. د پوهنځي رئیس ته ئې ویلي وو چې اجازه ورکړې زما د نیولو لپاره پوهنځي ته داخل شي. هغه نه یوازې موافقه ونکړه بلکې ما ته ئې اطلاع راکړه. سردار ولي د پاچا زوم د کابل امنیی قومندان ته امر کړی وو چې په هر قیمت ما ونیسي، حتی که له محصلینو سره د نښتې په بیه وي. دا جریان ماته مینه پال د امنیی قومندان په هغه ماشام وو ایو چې زه پولیسانو ته تسلیم شوم او له ځان سره ئې د امنیی قومندانۍ ته بوتلم. مېنه پال په خپل دفترکې راته وویل: سردار ولي راته امر وکړ چې په پوهنتون حمله وکړم، که چا مقاومت وکړ د ډزو امر ورکړم، پولیس باید د مقاومت کوونکو پښې په نښه کړي... خو ما دا کار ونکړ او د دې په ځای مې ستا پلار راوغوښت او هغه ته مې وویل چې یا به حکمتیار تسلیمېږي او یا به ته زندان ته ورومي، دا ده قضیه په ښه شان حل شوه!! ما د محاصری په هغه سخت حالت کې خپلي آزموینې پای ته ورسولې. پدې دوران کې مې استخاره وکړه چې آیا ځان تسلیم کړم که مخفی شم او لدې نه وروسته د مخفیانه او ځمکې لاندې مبارزې لار غوره کړم. د استخاری نتیجه دا وه چې محبس به ما ته مدرسه شي. دولت زما کورنۍ ترفشار لاندې نیولې وه، زما محترم پلار ئې له امام

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب نه کابل ته راغوښتی وو، هغه ئې لیلیی ته راولېږو، له مانه ئې وغوښتل چي پولیس ته تسلیم شم. د ده په وینا مي له ورونو نه رخصت واخیست، له لیلیی راکوز شوم او د پولیسانو له راغلي ډلگی سره په جیپانو کي د ولایت په لور وخوځېدو. د امنیی له قومندان سره له لیدو وروسته ئې د اطفایې یوه اطاق ته بوتلم، زما نور ملگری ئې هم یو په بل پسې همالته راوستل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې

دولت زموږ لاندې ۹ کسان بندیان کړل، چې پنځه د کابل ولایت په توقیف خانه کې او څلور په اطفائیه کې ساتل کېدل:

ډاکتر محمد عمر، سیف الدین نصرتیار، انجنیر حبیب الرحمن او زه (حکمتیار) په اطفائیه کې او مولوي سلطان جان د لوګر اوسېدونکی او په کابل کې د یوه جامع مسجد امام چې د کمونستانو د اقتدار په وخت کې په شهادت ورسېدو، استاد نذیر د لغمان اوسېدونکی چې د کمونستانو په لاس شهید شو، احمد شاه د پنجشیر اوسېدونکی د مولوي صاحب مولاداد زوی چې دی، پلار او څلور ورونه ئې د کمونستانو په لاس په شهادت ورسېدل، محمد طیب فرقانیار د کندهار اوسېدونکی چې د شعله یانو سره په نښتې کې ټپی شو او شریف الله د تخار اوسېدونکی او د ثانوي تخنیك متعلم د کابل ولایت په توقیف خانه کې ځای په ځای شول.

انجنیر حبیب الرحمن او سیف الدین نصرتیار په نښتې کې د نه موجودیت په وجه پس له شپږو میاشتو خوشي شول، نور په لومړۍ محکمه کې په څلور او

(c) ketabton.com: The Digital Library

یونیم کال او په وروستیو کې په یوه او یونیم کال بند محکوم شوو. د شعله یانو پنځه عادي کسان څو ورځې په توقیف کې پاتې او ژر خوشي شول.

موږ د محکمې له وروستۍ پرېکړې نه وروسته د دهمزنگ قلعه جدید ته انتقال شوو، د بند پاتې موده مو د قلعه جدید په تیارو او له خسکو"کټ ملو" نه ډکو خونو کې تېره کړه.

د بند د اوږدې مودې څو په زړه پورې خبرې د یادونې وړ دي:

- زما لپاره محبس په رښتیا یوه مدرسه وه. ما په محبس کې دا فرصت تر لاسه کړ چې د آفاقي مطالعې ترڅنگ د قرآن تفسیر او د احادیثو کتابونه ولولم او د قرآن حفظ پیل کړم "چې الحمدلله تر اوسه توانېدلي یم د قرآن دوه ثلثه حفظ کړم"، زندان د مبارزینو په روحي او معنوي روزنې کې ډېر بنیادي اغیز لري. ډېر داسې څه په زندان کې زده کوې چې له زندان نه بهر په هیڅ ځای کې هغه نشې زده کولی. زه په هغه چا چې د مبارزې په لارکې ئې یو کال په زندان کې تېر کړی وي تر هغه چا زیات اعتماد کوم چې همدا کال ئې په تاوده سنگرکې تېرکړی وي.
- د توقیف او زندان په دوران کې کم له کمه پنځلس زره کسان زموږ لیدو ته راغلي. زه باور لرم چې د نهضت د پراخوالي په ارتباط چې زندان ته زموږ په تلو کوم کار شوی شاید له زندان نه بهر په دومره کار نه وی توانېدلي.
- دولت له موږ نه پرته یوازې یو سیاسي بندي درلود، وزیر عبدالرحیم زی چې د داؤد د صدارت په دوران کې د کودتا په اتهام نیول شوی وو، په خپله ئې نه غوښتل چې له محبس نه ووځي، زموږ خوا ته په یوه بېل ځای کې اوسېدو، ما ورته گڼ شمېر کتابونه ولېږل، هغه دا کتابونه په ډېر دقت سره مطالعه کړل. له موږ سره ئې د ملگرتیا ژمنه وکړه، د جهاد په دوران کې د ده کورنۍ له موږ سره ملگرې شوه. کمونستانو هیڅ سیاسي بندي نه درلود، دې خبرې په خلکو کې د دوی په نسبت شکوك او شبهات زیاتول او په موږ د هغو کسانو د اعتماد لامل وو چې په حاکم نظام معترض وو، تبدیلي ئې غوښتله او د انقلابي مبارزې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضرورت ئې احساساوو.

زه په ډېر ډاډ او اطمينان سره ويلی شم چي له اسلامي نهضت سره د ځوانانو د لوی شمېر د يوځای کېدو يوه لويه وجه همدا زندان ته زموږ تګ وو. يوه نتيجه ئې هلته څرګنده شوه چي د محصلينو د اتحاديې درېيم انتخابات ترسره شول او موږ پدې انتخاباتو کې دوه ثلثه څوکۍ ترلاسه کړې.

زه ټولو مسلمانو مبارزينو ته توصيه کوم چي زندان ته له تلو مه وېرېږي، برعکس په ځينو شرايطو کې دا کار يو ضرورت وګڼئ، د ابراهيم عليه السلام، يوسف عليه السلام او د عيسی عليه السلام سنت ئې وشمېرئ.

• يو مازديګر د کنړ د پاچايانو يو کس، اطفائيې ته زموږ د ليدو لپاره راغی، رالېږل شوی وو، موږ ورسره مخکنی معرفت نه درلود. له ناستي سره سم ئې د ظاهر خان ستاينه پيل کړه. د پاچايانو له دود دستور سره سم ئې د ظاهرخان د کراماتو خبره کوله او ويل ئې: يو ځلي زه ورسره ښکار ته تللی وم، داسي ځای ته ورسېدو چي ځمکه ډېره ښوينده وه، شين چمن چي د پرخی په وجه لوند شوی وو، څو ګامه مسلسل ورباندي نشو تلی، موږ ټول يو په بل پسې پس له هر څو ګامه شوېدو خو پاچا "ستوری دي لوړ وي" تر پايه ونښوېدو!! ما ورته وويل: د خپلو مناسبو بوټونو په وجه؟! هغه وويل: نه، دا د ده د کرامت نښه وه!! ما ورته وويل: وايي چي خواجه غلطان ولې ئې هم نشي رغړولی!! هغه سر وخوځاوو چي هو!! پوښتنه مي وکړه: آيا عمل ممل هم لري که نه؟! هغه په ځواب کې راته وويل: هو، کله کله سګريټي وهی "سګريټي هغه سګريټ ته ويل کېدل چي تنباکو به ئې ترې وايستل، چرس به ئې ورسره ګډ کړل او بېرته به ئې په هغه کې واچول او سر به ئې راتاو کړ، بيا به ئې اورلګيت ورته ونيو او د سګريټ په څېر به ئې څکاوو. له ځان سره مي ويل: دا ئې زموږ د هېواد پادشاه او دا ئې هم د ده بې عقله درباريان!!

• د توقيف په همدې مودې کې مي يوه شپه خوب وليد چي زما مشر ورور اختر محمد، په توقيف کې زموږ اطاق ته د ليدو لپاره راغی، د روغبړ نه وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه کټ کښېنستو، د سرو زرو ګوټي ئې چې د فیروزي غمی پکي لګېدلی وو په ګوته وه، د څو دقیقو خبروآترو نه وروسته ئې دا ګوټي راوایستله او ماته ئې راکړه، د خدای په اماني په وخت کي ئې جیب ته لاس کړ او درې د سلو افغانیو نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. د هغې شپې په سبا، زما همدا مشر ورور ناڅاپی او پرته لدې چې کابل ته د ده له راتګ نه خبر وم، زموږ لیدو ته راغی، پولیسو هماغه اطاق ته راووست، په هماغه کټ کښېنستو، هماغه ګوټي ئې په ګوته، له څو شېبو خبرو آترو نه وروسته ئې خپله ګوټي راوایستله او ماته ئې راکړه، د تلو په وخت کي ئې جیب ته لاس کړ او هماغه درې نوټونه ئې راوایستل او ماته ئې راکړل. ما تر لاس ونیو او ورته ومې ویل: په خدای قسم چې ستا دغه راتګ او د هغه ټولي صحنې مي تېره شپه په خوب کي لیدلې، دې ته منتظر وم چې دا آخری برخه ئې هم وګورم او بیا ئې تا ته ووایم.

زه د داسي خوبونو پراخه تجربه لرم، همدغو تجربو دې نتیجې ته رسولی یم چې باور وکړم د انسان د روحی جوړښت او یا د دماغ هغه برخي چې په ویښه کي د زمان او مکان له قید نه وځي، وړاندوینه کوي، ابتکار کوي، د راتلونکې په هکله حدس وهی او ډېر ځله ئې حدسونه دقیق او صحیح ثابتېږي، له مقدماتو نه نتائجو ته ځان رسوي او د پېښو پیلامې په ګوته کوي، دا برخي د "خوب" په حالت کي هم فعاله وي. داسي نده چې د خوب په حالت کي د انسان د روحی جوړښت ټولي حساسی برخي خپل فعالیت متوقف کوي. په خوب کي د دماغ ځیني برخي له فعالیت نه لاس واخلي، ځیني نیمه فعاله شي، ځیني د انتظار حالت غوره کړي، خو ځیني نوری برخي ئې داسي دي چې د خوب حالت هغوی ته د لا ښه فعالیت کولو موقع په لاس ورکړي. د خوب په حالت کي د انسان دماغ د ورځنیو پراخو مصروفیتونو نه فارغ وي، د ده پنځګوني حواس چې هریو ئې د ورځي له لوري پراخ فعالیتونه لري او د دماغ لویه برخه مصروفوي، د خوب په وخت کي خپل کار متوقف کړي، دماغ آرام پرېږدي او هغه ته دا موقع ورکړي چې په پوره انهماک سره په هغو قضایاوو غور وکړي چې ده ته مهمي بریښی، هغه چې د ورځي له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوري، د پراخو مصروفيتونو په وجه نه توانېدو وربانديې غور وکړي. دا داسي وګنېځ لکه متفکر، عالم، شاعر، ليکوال چي د يوې مهمي څېړني، ليکني او شعر لپاره له خلکو ګوښه شي او ځانته د ښه فکر کولو او په خپل کار د ښه ترکيز لپاره مناسب شرايط برابر کړي. خوب همدا شرايط د دماغ لپاره برابروي.

انسان د خپل پيچلي دماغ د پراخو فعاليتونو يوه وړوکې برخه په خپل واك كي لري، داسي چي د ده له ارادې سره سم كار كوي، دا برخه په خوب كي خپل فعاليت متوقف كړي، خو د دماغ هغه لويه برخه چي د انسان تر واك لاندې عمل نكوي بلكي خپلواكه ده او خپل ټول فعاليتونه په اتوماتيكه توګه ترسره كوي، دا برخه تل فعاله وي او د يوې شېبې لپاره خپل فعاليت نه متوقف كوي. د خوب په حالت كي د انسان د دماغ دا برخه د لا ښه فعاليت فرصت ترلاسه كوي. كه انسان په ويښه كي وړاندوينه كولی شي، د راتلونكې په هكله حدس وهی، اختراعات كوي، نوي نوي ابتكارات كوي، څو مقدماتې خبري د يوې بلې خواته كيږدي او له همدې نه د راتلونكو نتائجو په هكله قضاوت كوي. هيڅ دليل نلرو چي همدا كار دي د خوب په حالت كي ونشي كولی، د اكثرو انسانانو ذاتی تجربو دا خبره ثابته كړې.

په خوب كي د مثلثاتو د هغه پيچلي سؤال حل كول او زندان ته زما د شهيد ورور اختر محمد د راتګ هغه صحنې چي ما تېره شپه په خوب كي ليدلې وې، كم له كمه زما لپاره كفايت كوي.

دا غوره ګڼم چي دلته دوه نوري بېلګي هم وړاندي كړم:

- تل پدې تشويش كي وم چي په هېواد كي د يوې ژوري اجتماعي تبديلي راوستلو لپاره شايد مسلحانه مبارزې ته اړشو، كه لداسي حالت سره مخامخ شوو چي نوری لاري زموږ په مخ بندي شي او مسلحانه مبارزې ته مجبور شو، د مسلح ټولګيو د تجهيز او اكمال مشكل به څنګه او له كومي لاري حل كوو؟! په پرديو پوري تړلي ډلي خو د اكمالاتو لپاره بهرنی منابع لري، اما موږ چي اسلامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقلاب غواړو او په ټولي نړۍ کي داسي اسلامي هېواد نه گورو چي له مسلمانو انقلابیونو سره مرستي ته چمتو وي، دا مشکل به څنگه حل کوو؟ په توقیف کي مي یوه شپه په همدې هکله استخاره وکړه، په خوب کي گورم چي زه له خپلو گڼ شمېر مسلح ملگرو سره د یوه جگ غره په اړخ کي روان یو، د ټولو په لاسونو کي مشین گني، غر د سینځلو په ونو پوښل شوی، میوې ئې پخې او نیم خامي، له ځان سره وایم: دا دی هم مو د وسلې ستونزه حل شوې او هم د غلې، ټول غر له میوې ډک، داسي میوه چي هم نن ترې استفاده کولی شو او هم ئې سبا ته ذخیره کولی شو، سحر چي له خوبه راویښ شوم او له لمانځه نه وروسته مي د قرآن تلاوت کولو، د عنکبوت د سورې لدې آیت سره مخامخ شوم:

وَ كَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لا تحْمِلُ رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَ إِيَّاكُمْ وَ هُوَ السمِيعُ الْعَلِيمُ* العنکبوت: ۲۰

او څومره ډېر خزندگان چي خپل رزق په شا نه وړي، خدای ورته رزق ورکوي او تاسو ته هم او هغه اورېدونکی پوه ذات دی.

د همدې آیت په تفسیرکي د پیغمبر علیه السلام هغه حدیث مخي ته راغی چي فرمایي:

خدای له دریو کسانو سره مرسته په خپله ذمه اخیستی:

- هغه ځوان چي د عفاف لپاره د نکاح اراده کوي.
- هغه مریی چي د آزادۍ لپاره له خپل آقا سره مکاتبه کوي.
- او هغه مجاهد چي د الله په لاره کي د جهاد لپاره ملا تړي.

له دې ورځي نه وروسته ما تل داسي گمان کاوو چي موږ به حتماً په مسلحانه مبارزې آزمویل کیږو، غرونو ته به پورته کیږو او الله (ج) به زموږ د وسلې او غلې ستونزه په خپله حل کوي. د خوب هغه صحنه مو په وینبه په خپل ژوند کي ولیدله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

• د همدې توقیف په دوران کې مې یو ځل بیا پدې هکله استخاره وکړه چې د هېواد راتلونکې به څنګه وي؟ د روسانو پراخو لاس وهنو، په افغاني فوځ کې د دوی ژور نفوذ، د کمونستانو هڅو او د شاهي نظام فساد مشوش کړی وم، راتلونکې راته تیاره بریښېده، غوښتل مې پدې پوه شم چې زموږ هېواد په کوم لوري روان دی او له کومو پېښو سره به مخامخ کیږو؟! خوب مې ولیدو چې شاهي رژیم نسکور شوی، ګڼ شمېر حکومتونه یو په بل پسې راغلي او نسکور شوي، دغو حکومتونو روسانو ته د هند تر سمندر پورې د رسېدو لار ورکړې اوس قدرت د مسلمانانو په لاس کې دی. د ایران له لوري زموږ په هېواد برید شوی، فوځونه ئې مخکې راروان دي، ځینې برخې ئې نیولې او په همدې نیول شویو برخو کې پښتونستانیان ځای په ځای کوي، زه د هغې لارې په سر ودریږم چې تېرو حکومتونو د روسانو لپاره پرانستلې وه. د سړك یوې بلې خوا ته وګورم او خپلو ملګروته ووایم: تېرو خائنو حکومتونو، روسانو ته دا لار جوړه کړه!! په نیول شویو سیموکې چې کوم کسان ځای په ځای کېدل لدوی نه مې ځینې پېژندل، هغوی ته ورغلم چې پوښتنه ترې وکړم، لدوی سره په خبرو آترو مصروف وم چې ایراني فوځونه له موږ نه تېر شول، زه په نیول شوې خوا کې پاتې شوم او ملګری مې بلې خوا ته. زه د ایراني فوځ له لیکې نه د هېواد په لور راتېر شوم چې ناڅاپي یوه ایراني افسر راباندې ډزی وکړې، زه ودرېدم، هغه مې په نښه کړ، ډزی مې ورباندې وکړې، ولګېدو، په ځمکه پرېووت، ورغلم او د ده توپك او تمانچه مې راواخیسته او د خپلو ملګرو په لور وخوځېدم. دوی د یوه پاخه کاریز د خولې شا او خوا ولاړ ول، له ما نه ئې تپوس وکړ چې څه وکړو؟ په ځواب کې مې ورته وویل: په همدې کاریز کې سنګر نیسو، پرېږدو چې دښمن وړاندې راشي، چې کله دې سیمې ته راورسېدل له کاریز نه راوځو او تر ډزو لاندې ئې نیسو، دوی دا رأی ومنله او په همدې سره له خوبه راویښ شوم.

د دې خوب ډېرې برخې رښتونې شوې، وبه ګورو چې د نورو برخو تعبیر ئې څه دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

• موږ له شپږو میاشتو وروسته، له اطفائیې نه د دهمزنگ زندان ته انتقال او د "قلعه جدید" په هغه بلاك کې ځای په ځای شوو چې معمولاً به ئې خطرناك کسان په بېلو بېلو وړو وړو خونو کې د تړلو دروازو شاته ساتل. د همدې برخې د تور دهلیز په پای کې یو کس په زنځیرونو تړل شوی، په لاس پښو کې ئې ولچك او زولانه وه او ویل کېدل چې لیونی دی. خوني له خسکو نه هومره ډکې وې چې نه ئې د شپې خوب ته پرېښودولو او نه د ورځې. ځیني زندانیان به مو لیدل چې گهیځ وختی به ئې د زندان دننه کارځی ته بیول، لس ساعته به ئې په هغوی کار کاوو او مازدیگر به د هر یوه په لاس کې د سیلو وچه مړی، خپلو خونو ته راگرځېدل، همدا د دوی اجوره او مزد وو او په همدې سره به هغوی گوزاره کوله. دولت له زندانیانو سره هیڅ مرسته نکوله، که چا کار نشوکولی او له خپلې کورنۍ نه ئې څه مرسته نه ترلاسه کوله، هغه به سؤال کولو ته اړ وو. په یاد مې ده چې یو وخت به ئې داسي زندانیان د دوشنبي او پنجشنبي په ورځو کې بازار ته ایستل، پولیسان به ورسره وو، په لاس، پښو او غاړو کې ئې ځینځیرونه، په دکانونو به ئې گرځول، ترڅو له خلکو په سؤال څه ترلاسه کړي او پدې سره له مرگ نه وژغورل شي. دا صحنه به هومره دردونکې وه چې هیڅ لیدونکي هغه د ژوند تر پایه نشوی هیرولی.

• په زندان کې مو ځیني داسي کسان هم ولیدل چې د ټولنې خرابو شرائطو جنایت او جرم ته اړ کړي او له سالمي روزنې نه محروم پاتې شوي وو. داسي څوك ئې نه وو موندلی چې دوی ته سمه لار وښیې، گناه ترې شوې، خو یا په ناپوهۍ کې او یا اوس نادم وو او د جبران په لټه کې. بسم الله کوچې د ننگرهار اوسېدونکې چې د سیمي خلکو هغه د یوې خطرناکې مسلح ډلې د مشر په نامه پېژاندو او د مسلح شوکو په اتهام نیول شوی وو او ټیپر د لوگر اوسېدونکی چې د سیمي لوی ووړ د ده له نامه سره آشنا وو، د همدې کسانو له جملې نه وو. پداسي کسانو موکار پیل کړ. د دوی روزنې ته مو خاصه پاملرنه درلوده، دواړو په اخلاص تعهد وکړ او د دې پرېکړه ئې وکړه چې خپله سابقه به جبرانوي. ټیپر

(c) ketabton.com: The Digital Library

سواد نه درلود، له الف ب نه ئې کار پيل کړ، څو مياشتي وروسته ئې ټول قرآن ختم کړ. له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخيسته او ټپي شو. بسم الله کوچي هم له زندان نه آزاد شو، په جهاد کې ئې برخه واخيسته او په سنگر کې په شهادت ورسېدو.

• اکثراً به له فجر نه د مخه د کلا د منځنۍ برخي په غولي کي گرځېدم او د قرآن په حفظ به لگيا وم. يوه زنداني د غولي لوري ته د يوې ورې کړکۍ خوا ته د دوو مرغيو قفس ځوړند کړی وو. هر سهار به مي ليدل چي د سباوون له راختو سره سم به لومړی يوه مرغۍ راويښه شوه، په خپلو وزرونو به ئې بله وهله او هغه به ئې هم راويښه کړه او بيا به دواړو په ډېر خوندور او خوږ غږ ناری پيل کړې او تر هغه به لگيا وې چي د لمر لومړۍ وړانگي به راڅرگندي شوې. دوی په ډېر منظم طور، د يوې د قيقې وروسته مخکي کېدو نه پرته، هر سحر همدا کارکولو، د ورځو لنډېدو او اوږدېدو سره به دوی خپل ځان عياراوو. او همداسي د فجر له لومړی رڼا نه بيا د لمر د لومړيو وړانگو تر څرگندېدو به هره ورځ په همدې کار لگيا وې. د دوی منظم ژوند او له يوه بل سره ميني ته سخت حيران وم او خاص لذت مي ترې اخيست، شايد همدا وجه وه چي کله له زندان نه ووتم، يوه ورځ له ځينو ورونو سره د کابل باغ وحش هغي برخي ته ورغلو چي واړه مرغان پکي ساتل شوي وو، د دوی له ښايست، لطافت، له يوه بل سره ميني، الوتني، ناستي پاستی هومره متأثره کړم چي بې اختياره مي اوښکي په مخ وبهېدې.

• په همداسي يوه سباوون کي چي په هغه غولي کي گرځېدم او د قفس هغو دوو وړو آشنايانو تماشا مي کوله او د دوی له ښايسته او خوندور غږ سره مي خپل تلاوت هم يوځای کاوو، ناڅاپی د محبس له ديوار نه آخوا د کلشنکوفونو مسلسلي ډزی پيل شوې، ډزی زياتي او موږ ته نږدې وې. ټول بنديان را ويښ شول او له يوه بل نه ئې د ډزو په هکله تپوس کاوو. هيڅوک نه پوهېدو چي څه روان دي او ډزی د څه لپاره. دا د سرطان ۲۲ تياره سباوون وو، په کابل کي کودتا

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوې وه، ظاهرخان له هېواد نه بهر وو، کودتاچیانو ټول حساس ځایونه نیولي وو، له هیڅ مقاومت سره نه وو مخامخ شوي، هیچا له منحط شاهي نظام نه د دفاع په خاطر یوه شېبه مقاومت ونکړ او د خپل توپك ماشې ته ئې لاس نکړ. د تورې شپې سپینه کودتا وه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار داؤد کودتا

د سرطان د ۲۲ شپې په یوې نیمي بجې، کودتاچیانو خپل عملیات پیل کړل، د زرهدارو ۱۵ او ۴ فرقو او د ګارد، کوماندو او انضباط قطعاتو پدې عملیاتو کې محوری ونډه درلوده. په کودتا کې د برخې اخیستونکو قطعاتو سوق او اداره د لاندې افسرانو په لاس کې وه:

۱ـ حبیب الله د ګارد د قطعې افسر چې د کودتا په ورځ ئې ټانك له لارې منحرف شو او د کابل په سیند کې پرېووت او په قتل ورسېدو.

۲ـ ضیاء مجید د سردار ولي محافظ او د انضباط د قطعې افسر چې د نوموړې قطعې اداره ئې په لاس کې وه.

۳ـ فیض محمد د کوماندو د قطعې افسر چې د کودتا په شپه ئې د دې قطعې اداره ترلاسه کړه.

۴ـ سرور نورستاني، مولی داد، محمد یوسف او شیرعلي خان د زرهدار د قطعاتو افسران چې ټانکونه ئې د کابل په لوري وخوځول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. پاچا گل وفادار او عبدالحمید محتاط د هوایي قطعاتو د سوق او اداري وظیفه په غاړه درلوده.

۶. سید عبدالاله، عبدالقدیر او غوث الدین فایق چي له ځینو قطعاتو سره ئې د ارتباط دنده په غاړه وه.

د کودتا قومنده د سردار داؤد په لاس کي وه، د قومندې مرکز د ده کور وو، په یوې نیمي بجې ده د مخابرې له لاري قطعاتو ته د عملیاتو د شروع کولو قومنده ورکړه. ظاهر خان د سترګي د تداوي لپاره اروپا ته تللی وو. سردار ولي چي د شاه په غیاب کي د فوځ سوق او اداراه د ده په اختیار کي وه او د کوماندو او انضباط دوه مهمي قطعې مستقیماً د ده تر واك لاندې وې، تر دوو بجو په خپل کور کي ونیولی شو. شهزاده احمدشاه هم له خپل کور نه او مارشال شاه ولي خان له پغمان نه ونیول شول او د عبدالقدیر کور ته انتقال او همالته تر نظارت لاندې وساتلی شول. نور نو نه په ټول هېواد کي داسي څوك وو چي له شاهي رژیم نه دفاع وکړي او نه دا سی عسکري قطعه وه چي د کودتاچیانو مخي ته راووځي. د سحر تر شپږو بجو کودتاچیان په ټول کابل مسلط شوي وو. په ۷ بجو سردار داؤد له خپل کور نه کابل راډیو ته ولاړ او خپله لنډه وینا ئې واوروله او ولس ته ئې د جمهوری نظام زیری ورکړ، هغه جمهوری نظام چي د کودتا له لاري مسلط شوی، هغه هم د شاهي کورنۍ د یوه مستبد غړي په لاس چي پدې نظام کي لس کاله صدراعظم وو او کلونه کلونه ئې د دفاع د وزارت دنده هم په غاړه وه، د پاچا د تره زوی وو او له وروستۍ لسیزی نه پرته د پاچا د اقتدار په ټول دوران کي د هېواد واګی د ده په اختیار کي وې. داسي جمهوریت چي نه په هغه کي انتخابات شته، نه منتخب جمهور رئیس، نه منتخب پارلمان، نه سیاسي احزاب، نه د قلم او وینا آزادي او آزاد مطبوعات!!!

موږ د دهمزنګ د محبس په هغي توری خونیکي د سردار داؤد د کودتا د بري خبر او د سردار داؤد لومړۍ وینا واورېده. ما ته تر هغه وخته د ژوند تر ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترخه او غمناکه خبره همدا وه. که له زندان نه بهر مي دا خبر اورېدلي وی شاید هومره راباندي سخته نه وی تمامه شوي. زموږ د شدید تشویش وجوهات دا وو.

• موږ تل سردار داؤد په هېواد کي د کمونیزم باني اوحامي ګڼلو او په خپلو تظاهراتو او اجتماعاتو کي به مو د ده په خلاف د کمونستي ډلو د مؤسس په نامه شعارونه ورکول.

• ده په خپلي لومړۍ وینا کي په ډېر صراحت سره وویل چي د اقدام اصلي لامل ئي دا وو چي پدې وروستیو کي مترقي ځواکونه د ارتجاعی ځواکونو تر بریدونو لاندي وو، د ځوانانو د مصئونیت او د ارتجاعی ځواکونو د ودي د مخنیوی لپاره باید دا اقدام ترسره شوی وی. موږ ته د ده د دې پیغام معنا څرګنده وه، موږ پدې وینا کي د اسلامي نهضت لپاره د بربنډ ګواښ نښې له ورایه لیدلې.

• د ده په کودتا کي د برخي اخیستونکو افسرانو ۹۵% هغه کسان وو چي یا د خلق او پرچم غړي وو، یا په روسیه کي تربیه شوي وو او یا د کمونستي افکارو تر تأثیر لاندې تللي وو او له کمونستانو سره ئي ملګرتیا وه . پدغي کودتا کي چي کومو څېرو برخه درلوده، ځینو د ثور د اوومي په کودتا کي برخه واخیسته او ځینو په یوې او بلیمرحلې کې، په یوه او بل شکل د کمونستانو مرسته کړې.

• له کودتا نه د مخه موږ ته د هېواد د سیاسي جریاناتو وضعیت داسي معلومېدو چي روسان به حتماً په کوم اقدام لاس پوري کوي. د اسلامي نهضت چټکي او پراخی ودي، په ټولو علمي مؤسساتو د دې نهضت تسلط، د افغاني ټولني د ځوان نسل او د منورینو لوی شمېر له هغه سره یو ځای کېدل، د کمونستي ډلو په شاتګ، ضعف او تیاری راتلونکې دوی وېرول او د دې بهیر توقف او د افغانستان په حالاتو کي د یوې داسي تبدیلي راوستلو ته ئي هڅول چي له یوې خوا د اسلامي نهضت د مزید تقویې او پراخوالي مخه ونیسي او له بلي خوا د کمونستانو د زوال مخنیوی وکړي او پدې ترتیب خپلي ګټې پدې منطقې کي خوندي وساتي. له روسانو نه پرته بل داسي ځواك په نظر نه راتلو چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

پدې شرایطو کې دي په افغانستان کې د یوه سیاسي تحول ضرورت احساس کړي او د عسکري کودتا توان دي ولري.

• د کودتاچیانو د نومونو له مزید څرګندېدو او د مرکزي کمیټې د غړو او د کابینې له اعلان سره زموږ تشویش لا زیات شو، دې نتیجې ته ورسېدو چې دا د روسانو په اشاره او د کمونستو افسرانو په لاس ترسره شوې کودتا ده، د اسلامي نهضت د ټکولو دنده په غاړه لري، د کمونستانو کامل سلطې لپاره به لار آواروي او زموږ هېواد به د مرکزي آسیا د نیول شویو هېوادو له برخلیك سره مخامخ کوي.

• ولس ته د خطاب ترنامه لاندې چې سردار داؤد کومه راډیوئی وینا درلوده، د هېواد د هغه وخت د سیاسي فرهنګ په اصطلاحاتو پوه کسانو دا وینا د ببرك کارمل د ویناګانو کاپی وګڼله، محتوی او الفاظ ئې داسې وو چې هر چا ګمان کولو چې دا وینا یا کارمل لیکلې او یا د ده له لیکنو نه کاپي شوې.

• روسیه او هند دوه هغه هېوادونه وو چې د داؤد جمهوریت ئې تر نورو د مخه په رسمیت وپیژاندو. د روسیې او هند مطبوعاتو سردار داؤد د افغانستان د مترقي نهضت "کمونستي بهیر " مؤسس او باني ګاڼو او د ده کلکه ستاینه ئې کوله.

• ګمان مو دا وو چې د سردار داؤد په لاس به نه یوازې د کمونیزم مخالف ځواکونه ټکول کېږي بلکې زموږ هېواد به له پاکستان سره په جګړې کې ښکیل کېږي او پدې ترتیب به افغانستان د روسانو په نظامي اډې بدلېږي.

• د سردار داؤد د کابینې جوړښت داسې وو:

۱ـ سردار داؤد، جمهور رئیس، صدراعظم، د خارجه چارو وزیر او د دفاع وزیر.

۲ـ حسن شرق د صدراعظم معاون.

۳ـ ډاکتر عبدالمجید د عدلیې وزیر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴. عبدالاله د مالیی وزیر.

۵. فیض محمد د کورنیو چارو وزیر.

۶. پاچاگل وفادار د سرحداتو وزیر.

۷. ډاکتر نظرمحمد سکندر د صحت عامې وزیر.

۸. پوهاند عبدالقیوم وردك د صنایعو وزیر.

۹. نعمت الله پژواك د معارف وزیر.

۱۰. جیلاني باختری د زراعت وزیر.

۱۱. د پلان او تجارت وزارتونو چارې د همدې وزارتونو مخکنیو معاونینو ته وسپارل شوې.

پداسې حال کې چې سردار داؤد کوشش کاوو د کمونستانو له پېژندل شویو کسانو نه زیات شمېر په کابینه کې و نه نیسې تر څو د کمونستانو په ملگرتیا متهم نشې، سره لدې د ده د کابینې له غړو لاندې کسان د کمونستې ډلو ملگری وو.

۱. فیض محمد چې د خلق ډلې غړی وو، په روسیی کې ئې تحصیلات کړې وو، د کمونستانو په دوهمې کودتا کې ئې برخه واخیسته او په ځدرانو کې د یوه مجاهد په لاس هله په قتل ورسېدو چې د دولت له لورې سیمې ته لېږل شوی وو، د خپلې درې مشران ئې له خلقی دولت سره ملگرتیا ته چمتو کول او هغوی ته ئې له ځان سره ۲۸۰۰۰ ډالر وړې وو.

۲. عبدالحمید محتاط چې د کمونستانو د اقتدار په وخت کې تر پایه د دوی په څنگ کې وو، د دوی مرسته ئې کوله او په پای کې ئې د کمونستانو او مسعود ترمنځ د رابط وظیفه تر سره کړه.

۳. حسن شرق چې د نجیب په وخت کې د صدراعظم په حیث وټاکل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ـ پژواك چي تر پايه ئې د كمونستانو ملگرتيا وكړه.

۵ـ پاچا گل وفادار چي تحصيلات ئې په روسيه كي ترسره كړي او همالته ئې واده كړی وو او خلقيانو هغه خپل غړی گاڼو.

۶ـ غوث الدين فايق چي تر پايه د كمونستانو په څنگ كي پاتې شو.

په لاندې سطح كي د دولت ټول حساس پستونه د كمونستانو په لاس كي پرېوتل. د كورنيو چارو وزارت د دوی په اصلي اډې بدل شو. هغوی د فوځ په بېلا بېلو برخو خپلي منگولي داسي ټينگي كړې چي د خپلي دوهمي كودتا لپاره ئې لار اواره كړه.

ځيني حلقی داسي فكر كوي چي د سرطان د ۲۲ كودتا د سردار داؤد د ځان غوښتني او قدرت ته د رسېدو له تلوسی راولاړه شوې، ده له كمونستانو سره د ملگرتيا له لاري غوښتل قدرت ته ورسېږي، بل داسي ځواك ئې نه ليدو چي د هغوی په مرسته دا كودتا ترسره كړی. خو حقيقت دا دی چي د دغي كودتا پلان په مسكو كي جوړ شوی، د عملي كولو دنده ئې په كابل كي د روسيی سفارت ته سپارل شوې وه. د روسيی سفارت، هغه افسران چي په مسكو كي روزل شوي او د كمونست حزب غړي وو، مؤظف كړل چي د سردار داؤد تر قيادت لاندې كودتا كي برخي اخيستو ته ملا وتړی. په كابل كي د روسيی سفارت ته همدا راز دنده هغه وخت يو ځل بيا وسپارل شوه چي مسكو د سردار داؤد د لري كولو فيصله وكړه، دا ځل ئې وغوښتل چي حسن شرق د داؤد په خلاف يوې كودتا ته چمتو كړي. حسن شرق پدې هكله ليكي. "د ۱۳۵۴ كال د حوت په مياشت كي د شوروي اتحاد سفير جلالتمآب پوزانف، د صدارت په ماڼۍ كې، پداسي حال كي چي ښاغلي ايرشف د سفارت مستشار هم د ترجمانۍ لپاره د ده ملگرتيا كوله، ما ته وړانديز وكړ چي: د فوځ ځيني افسران او سياسي شخصيتونه چي زموږ د هېوادونو ترمنځ د ښو علايقو سره خاصه علاقه لري، كه تاسو تمايل لرئ د شوروي اتحاد سفارت حاضر دي دا كسان تاسو ته معرفي كړي، ترڅو ستاسو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشوری سره سم مبارزه وکړي... کرباس پوش ها... ۱۳۹ مخ"

همدغه سفارت سردار داؤد ته هم دا خبره کړې وه او هغه ئې يوې داسي کودتا ته چمتو کړی وو چي همدغو افسرانو او سياسي شخصيتونو ترسره کړه.

روسانو د افغانستان اجتماعي جوړښت داسي ګاڼو چي کمونستان ئې د يوې لويي تبديلي لپاره جوګه نه ګڼل. د دوی مجموعی شمېر ډېر محدود ورته بريښېدو. پدې موقعيت کي نه وو چي په يوازې سر نظام رانسکور او قدرت تر لاسه کړي او پدې هېواد حکومت وکړي شي. دوی سردار داؤد د دې لپاره انتخاب کړ چي هغه د شاهي کورنۍ غړی دی، افغان ولس به د ده په لاس تبديلي د شاهي کورنۍ د داخلي منازعې نتيجه ګڼي او خاص عکس العمل او حساسيت به نه ښيي. د سردار داؤد په لاس بايد مقدماتې کار ترسره شي او د کمونستانو د دوهمي کودتا لپاره لار آواره شي. پدې وخت کي د کمونستانو مجموعی شمېر په فوځ او له فوځ نه بهر تقريباً ۳۰۰۰ کسانو ته رسېدو، دې وړوکي ټولګي په افغانستان د حکومت کولو توان نه درلود. روسانو حتی د داؤد د راپرځولو لپاره هم کمونست حزب پداسي موقعيت کي نه ګاڼو چي يوازې اقدام وکړي او په بربنډه توګه په افغانستان حکومت وکړي که څه هم د سردار داؤد په راوستلو سره ئې د هېواد ټول ملکي او نظامي حساس پستونه ترلاسه کړي وو، د همدې لپاره ئې د حسن شرق په څېر يوکس د دې لپاره غوره ګاڼو چي د داؤد د راپرځولو لپاره د کمونستانو په مرسته کودتا وکړي. که څه هم کمونستانو د سردار داؤد تر سيوری لاندې خپل ګڼ شمېر مخالفين په ډېره بې رحمۍ وځپل، ځيني ئې اعدام کړل، ځيني ئې په اوږدو مودو بند محکوم کړل او ډېر نور ئې د هېواد پرېښودو ته اړ کړل.

له شاهي کورنۍ سره څه وشول؟

د شاهي کورنۍ ټول غړي د څه مودې لپاره په کابل کي وساتل شول. سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

داؤد ډېر احتیاط کاوو چې د ده انقلابي ملګری د شاهي کورنۍ غړي توهین او تحقیر نکړي او مخصوصاً سردارولي ته صدمه و نه رسوي. که څه هم سردار ولي د ده ترټولو ستر رقیب وو. ده له نورو مخالفینو سره هره معامله جائزه ګڼله، د دوی اعدام، د اوږدې مودې لپاره بندي کول، ځورول، تحقیر، توهین او د شتمنیو مصادره، هرڅه ورته جائز برېښېدو خو له شاهي کورنۍ سره دا راز سلوك ئې نشو زغملي. ظاهر خان خپله استعفاء په لیکلې توګه را ولېږله، داؤد ته ئې د ورور خطاب وکړ او د ده د بریا هیله ئې څرګنده کړه، په مقابل کې سردار داؤد د ده کورنۍ ته له هېواد نه د وتلو اجازه ورکړه، د کابل تر هوايي ډګر پورې په ډېر اعزاز، احترام او احتیاط ورسول شوه، خو هلته د څارندوی د قوماندان په امر د دوی ټول بکسونه او حتی جامې ولټول شول، ګاڼې، پیسې او جواهرات ترې واخیستل شول. داؤد د کمونستانو له لوري داسې محاصره شوی وو چې حتی د خپلې کورنۍ غړي ئې هم لداسې توهین او تحقیر نه نشو ژغورلی.

داؤد خان د پاچا لپاره د میاشتې ۵۰۰۰ دالر معاش وټاکو. پدې هکله په مرکزي کمیټې کې د بحث په دوران کې، عبدالحمید محتاط وویل: که پاچا ښه سړی وي او د دومره معاش مستحق وي نو ښه ده چې بېرته راوغوښتل شي او که نه نو د هېواد پدې بد اقتصادي حالت کې هره میاشت ۵۰۰۰ دالر هغه ته لېږل نامناسب کار دی!! که څه هم دا مقدار مالي مرسته د افغانستان په څېر هېواد لپاره له توانه زیاته وه، خو د ظاهرخان لپاره ئې کفایت نه کاوو، د ده انتظار دا وو چې د سعودي پاچا به د ده ستونزه حل کړي، له ریاض نه ئې د کافی مرستې طمع درلوده، خو داسې ونشول. د سعودي حکومت د ده پوښتنه هم ونکړه، د ده هیڅ لیك ته ئې ځواب هم ونه وایو او څه خواخوږي ئې هم ونښوده. په مقابل کې د ایران پاچا په روم کې خپل سفیر ته وظیفه ورکړه چې د ظاهرشاه مصارف په غاړه واخلي.

میر اسدالله علم د رضاشاه د دربار وزیر په خپل کتاب "یادداشتهای علم"

(c) ketabton.com: The Digital Library

کي د هغه ليك متن نقل کړي چي په روم کي د ايران سفير د دربار خدمت ته لېږلی:

سفارت شاهنشاهي ايران

بيست و سوم فروردين ماه ۱۳۵۳

سرور معظم قربان حضرتعالي گردم

پس از تقديم عرض احترام مراتب زير را به طور مختصر به استحضار می‌رساند.

مطالبی را که طی نا مه اخير مرقوم فرموده بوديد به استحضارشان رسانيدم. عنايت مخصوص همايوني در مورد تهيه منزل، مژده سلامت سردار عبدالولي، اشتغال والاحضرت شاه محمود در ايران اير "شرکت هواپيمائی ايران" از مراحم اعليحضرت همايوني شاهنشاه مدت نيم ساعت با قيافه بسيار حق شناس سپاسگزاری نمودند و والاحضرت بلقيس نيز از خوشحالی گريه کرد و خواست که مراتب تشکر و حق شناسی خود و دخترانش را به پيشگاه ملوکانه تقديم دارم. والاحضرت بلقيس و شخص اعليحضرت محمد ظاهرشاه از ويلائی که پيدا شده بازديد نموده اند. ويلائی است با ۵ اطاق خواب، ۲ سالن و ناهار خوري، سه طبقه که بيش از ۴۰۰ متر زيربنا دارد. آقای خسروی با توجه به محرمانه بودن امر و اينکه واقعاً مرد مطمئن و قابل اعتماد است مأمور انجام و تعقيب کار شده است. نقشه و مشخصات ساختمان را خواسته ام.

قيمت آن در حدود يك مليون و دويست هزار تومان می‌شود که می‌گويند اکازيون است و شانس آنها بوده که درست مطابق احتياجات و سليقه شان می‌باشد. البته يکی دو نوع ماليات و تاکس و ۵ درصد حق آژانس نيز به آن تعلق می‌گيرد که قرار است با وکيل مذاکره و مشورت نمايند. البته مبلمان هم لازم دارد.

به دلائلی که مجدداً به تفصيل می‌گفتند از عدم توجه کشورهای مسلمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخصوص ملك فيصل بسيار نگرانند و تقاضا داشتند درصورتيکه اراده مبارك ملوکانه تعلق گيرد ، اقدامی شود که دربار مغرب با ايشان در روم تماس بگيرد. جزئيات امر و نظرياتشان را هر موقع که سعادت شرفيابی دست داد به عرض می‌رسانم و نامه ام را به درازا نمی‌کشم.

از ايران اير سؤال کردم هنوز دستوری برای استخدام شاه محمود نرسيده تحصيلات عاليه کمبريج دارد.

والاحضرت بلقيس تقاضای مقداری برنج و پسته ايراني دارد چنانچه ممکن باشد امر بفرمايند کار پردازی دربار به اسم سفارت ارسال دارند.

مشروب و سيگار و غيره(!!) به وسيله خسروی فرستادم. اعليحضرت محمد ظاهرشاه شخصاً تلفن فرمود ، از عنايات شاهنشاه تشکر کرد.

معظم سرور! له حضرت عالي نه جار شم.

د درنښت له وړاندي کولو نه وروسته په لنډه توگه عرض کوم:

کوم څه چي تاسو په وروستی ليك کي ليکلي وو هغه مي وررسول، د دوی په هکله د همايوني ذات خاص عنايت، د کور برابرول، د سردار ولي د روغوالي زيری او په ايران کي والاحضرت شاه محمود "د پاچا د زوی" د توظيف په وجه، تقريباً نيم ساعت د شاهنشاه له مراحمو او پيرزوينو نه ئې په حق پېژندونکې څېرې مننه کوله او د والاحضرت بلقيس "د سردار ولي ښځي" له ډېری خوشحالۍ د منني اوښکي په مخ وبهېدې او دا ئې وغوښتل چي د دې او د لوښو مننه ئې ملوکانه ذات ته وړاندي کړم. والاحضرت بلقيس او په خپله اعليحضرت محمد ظاهرشاه هغه ويلايي کور وليدو چي موږ ورته غوره کړی، پنځه د خوب خوني، ۲ د ناستي او ډوډی خوړلو سالونونه، دري پوړيزه کور چي په ۴۰۰ متره ځمکه باندي جوړ شوی. ښاغلی خسروی چي مطمئن سړی دی، مؤظف شوی چي دا کار په پوره محرمانه ډول ترسره کړي، د کور نقشه او مشخصات مي راغوښتی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیمت ئې یو ملیون دوسوه زره تومانه کېږي، ویل کېږي چې داسې کور پدې بیه په نادره توګه ترلاسه کېدای شي، دوی ئې د خپلې سلیقې او احتیاج سره سم ګڼي. خو یوه دوه ډوله مالیه او ټکس او ۵% د نمایندګی کمیشن هم وربانديې اضافه کېږي. چې له وکیل سره به وربانديې خبري وشي. کور ضروري سامان ته هم اړ دی.

دوی"شاهي کورنۍ" د اسلامي هېوادونو مخصوصاً د ملك فیصل له عدم التفات او اعتناء نه ډېره اندېښنه درلوده، د دې عدم توجه دلایل ئې په مکرره توګه او په تفصیل سره بیانول. تقاضا ئې دا وه چې ملوکانه ذات د داسې څه کولو امر وکړي چې په روم کې د المغرب د دربار سفیر لدوی سره تماس ونیسي. د دې لیدنې او د دوی د نظریاتو جزئیات به هلته عرض کړم چې ستاسو د ملاقات شرف ترلاسه کړم. خپل لیك نه اوږدوم.

والاحضرت بلقیس د ایراني پستو او وریجو تقاضا درلوده، که ممکن وي د دربار کوم کارمند ته امر وکړي چې د سفارت په نامه ئې راولېږي. د خسروي په لاس مې دوی ته شراب، سیګرېټ او نور!! ورولېږل. اعلیحضرت ظاهرشاه په خپله تلفون وکړ او د شاهنشاه د عنایاتو مننه ئې وکړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی تصفیه

پس له هغه چي د سردار داؤد کمونست ملگری پدې وتوانېدل چي د دولت په حساسو ملکي او نظامي مقاماتو کي خپل اعتمادي غړي توظیف کړي، دوی ته دوهم مهم او اساسي کار د خپلو مخالفینو تصفیه وه. دا کار باید له ځنډ نه پرته ترسره شوی وی. د تصفیی لپاره ترټولو د مخه هاشم میوندوال په نښه شو. د کمونستانو له نظره دی ترټولو خطرناك عنصر وو. په داخل او خارج کي د نوم خاوند وو، د دولت د مخالفینو لپاره په یوه مؤثر محور بدلېدی شو. له ملت پاله منورینو سره ئې ښې اړیکي درلودی. امریکا ته د منلو وړ وو. له روسانو سره ئې هم د نږدې اړیکو د ټینگولو هڅه کوله. کمونستانو ډېر د مخه هغه د "CIA" د جاسوس په حیث معرفیکړی او د ده په ضد ئې پراخ تبلیغات کړي وو. له کودتا نه لا څو اونی نه وې تېري شوې چي د ده کور تر نظارت لاندې ونیول شو، ده سردار نعیم د داؤد ورور ته شکایت وکړ، خو گټه ئې ونکړه. له کودتا نه دوه میاشتي وروسته د سنبلې د میاشتي په ۲۹ د کودتا په تور له ۴۲ نظامي او ملکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیتونو سره ونیول شو. مهم نیول شوي نظامیان دا وو:

خان محمد خان مرستیال، ډگرجنرال عبدالرزاق، جنرال گلبهار، جنرال عبدالسلام ملکیار، جنرال نیك محمد سهاك، جنرال محمد رحیم ناصری، ډگروال زرغون شاه، ډگرمن نقیب الله، ډگرمن نوراحمد خان، ډگرمن سید هاشم کامه وال، ډگرمن محمد اکبر، ډگرمن محمد اکرم، ډگرمن ممتاز.

لاندې مخور قومي مشران او تجاران هم د همدې کودتا ترنامه لاندې ونیول شول:

سیف الرحمن خان د ولسی جرگې غړی، محمد عارف خان شینواري، جنت خان غروال د پښتني تجارتي بانك رئیس، د عبدالحکیم خان کتوازی دوه وروڼه، سعدالله کمالي د مهمندرې وکیل، حاجي الله گل هودخیل او ورورئی مولی‌گل، حاجي حنان ځائی، حاجي فقیرمحمدخان او الله نظر خان د ستوخیل.

اکثر نیول شوي کسان ئې هماغه قلعه جدید ته راوستل چې موږ پکي اوسېدو. د قلعه جدید یوه برخه ئې د دوی لپاره تخلیه کړې وه. د شپې له خوابې دوی ورته راوستل، موږ د دوی له وهلو ټکولو او دردوونکو چیغو نه پوه شوو چي دلته ئې داسي بندیان راوستی چي په کودتا تورن دي. وهل ټکول هومره وحشیانه او چیغی‌کوکاری هومره دردوونکې وې چي گمان موکاوو ځیني به حتماً په همدې دوران کي له وهلو ټکولو مری. ډاکتر محمد عمر شهید په یوه دیوال وخوت او له کړکۍ نه ئې د یوه بندي د حالت د لیدو هڅه وکړه، موفق شو، د هغه پرېشان حالت ئې په سترگو ولید، تپوس ئې وکړ چي دا ولې؟ هغه ورته وویل: زه بې گناه یم، له خپل کور نه ئې راوستی یم، د کودتا په تور، دا مي حالت دی... راکوز شو او موږ ته ئې د خپلو سترگو لیدلی حالت بیان کړ، ویل ئې له ډېرو وهلو ئې سترگي پړسېدلي، مخ ئې تك شین وو او ویني ورباندې بهېدې.

د میزان د اتمي په ماښام مو له کابل راډیو نه واورېدل چي محمد هاشم میوندوال له خپلي نیکتائی نه په استفادې سره ځان وژنه کړې!

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې وحشيانه تصفيې په هکله ځو خبرې د يادوني وړ دي.

• د کودتا خبره هسې يوه خندونکې ډرامه وه چې پرچميانو جوړه کړې وه. دوی د خلکو د غولولو لپاره داسې يو جعلي ليك خور کړ چې په پېښوری پښتو ليکل شوی وو او په هغه کې يوه نا معلوم پاکستاني مقام مولوي سيف الرحمن د شنوارو وکيل ته ليکلی وو چې که خلك د داؤد په هکله ستاسو دا تبليغات نه مني چې کافر شوی، نو ورته ووايا ست چې: کودتاچيان خدای نه منونکي پرچميان دي!

ما ته د هغې دورې يوه مهم شخصيت چې د نوم نه ښرگندولو وعده مې ورسره کړې، پدې هکله وويل: دا خط د مصئونيت ملي يوه داسي افسر ليکلی وو چې د شنوارو اوسېدونکی وو او اوس په پېښور کې مېشت دی. دا کودتا سل په سلو کې جعلي وه. ټول هغه کسان ښه پېژنم چې دا ډرامه ئې د ميوندوال د نيولو لپاره جوړه کړې وه.

د دې کسانو نيونکي، تحقيقات کوونکي، تعذيبونکي او محاکمه کوونکي ټول پرچميان وو. د ميوندوال نيونه د جنرال نبي عظيمي په لاس ترسره شوې، د وهلو ټکولو دنده ئې د صمد اظهر په غاړه وه، تحقيقات ئې هغې ډلې ترسره کړې چې عبدالقدير د ژاندارم او پوليس قومندان ټاکلې وه او محاکمه ئې د هغې عسکري محکمې لخوا وه چې سرور نورستاني او د نبي عظيمي په شان پرچمي ئې غړي وو.

نبی عظيمي پدې هکله ليکي:

"من بنابر امر مستقيم محمد داؤد روز پنجشنبه حوالی ساعت دو بجه بعد از ظهر به منزل محمد هاشم ميوندوال رفته و مؤظف بودم تا نامبرده را با خود به ارگ رياست جمهوری برسانم. من افراد امنيتی را در مدخل دروازه منزلش که در شهر نو جنوب چهار راهی شهيد شهرنو واقع بود جابجا نموده و به نفر خدمت وی گفتم که چه کاره هستم و چه مي خواهم؟ وی بعد از چند لحظه کوتاهی مرا بداخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

منزل دعوت کرد ، در محیط منزل او خاموشي و سکوت عجیبی حکمفرما بود. مرا در یك اتاقك کوچکی که در جنب عمارت اصلي واقع بود رهنمایی کرد ، لحظاتی گذشت و بالآخره محمد هاشم میوندوال در حالیکه ریشش را چند روزی نگرفته بود ، با چشمان سرخ و آماس کرده و ظاهر نه چندان خوش آیند ، به اتاقك مذکور داخل شد و از دیر آمدن خود معذرت خواست. احساس کردم که نامبرده سخت مضطرب گردیده است، پرسید برادر چه کار داشتید. من خودم را معرفي کردم و گفتم رئیس صاحب دولت آرزو دارند تا همین لحظه شما را ملاقات نمایند. او گفت امروز رخصتي است شما بروید و به رئیس صاحب دولت بگوئید که روز شنبه مشرف می‌شوم. اضطراب او وقتی بیشتر شد که من برایش گفتم: صدراعظم صاحب! چون به من امر داده شده است که شما را همین اکنون به نزد رئیس صاحب دولت ببرم بناءً من نمی توانم خلاف امر عمل نمایم زیرا که من یك فرد نظامي هستم. نمی‌دانم در آن لحظات او به چه می‌اندیشید ، دقایقی به فکر فرو رفت، به ریش خویش دست کشید و به سر و پای خویش نظاره کرده و بالآخره گفت، برادر پس اجازه دهید تا ریش خود را بگیرم و دریشي بپوشم، من گفتم بسیار خوب، من همینجا منتظر شما هستم. خیال من در مورد اینکه او فرار کرده نمی تواند ، راحت بود ، زیرا که بصورت غیر محسوس منزل او را محاصره کرده بودم. بعد از چند دقیقه او که دریشي سرمه ئي رنگی پوشیده بود و تر و تازه معلوم می‌شد مرا صدا زد و به سواری موتر به طرف ارگ ریاست جمهوری حرکت کردیم، محمد هاشم میوندوال در طول راه پرسید ، قوماندان صاحب من بارها خواهش ملاقات با رئیس دولت را کرده بودم و همکاری بیدریغ خود را حین مسافرتم در خارج به ایشان اعلان نمودم، نمی‌دانم چرا نپذیرفتند و اکنون که روز پنجشنبه است، بدون اطلاع قبلی به این شکل مضحك مرا خواسته اند؟ من که جوابی برای گفتن نداشتم خاموش بودم.

موتر ما در مقابل کوتی باغچه ارگ توقف کرد. میوندوال گفت، رئیس صاحب دولت در گلخانه هستند شما چرا مرا به اینجا آورده اید؟ من چاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نداشتم، برایش گفتم که شما بنابر امر رئیس دولت توقیف شده اید"

"زه د سردار داؤد د مخامخ امر په اساس د پنجشنبې په ورځ د ماپشین د دوو بجو په شا او خوا کي د محمد هاشم میوندوال کور ته ولاړم، وظیفه راکړی شوې وه چي هغه له ځان سره د جمهوری ریاست ارگ ته راورسوم. ما امنیتی غړي د ده دکور د وره خوا ته ځای په ځای کړل. دا کور د شهر نو د شهید څلور لاري جنوب ته پروت وو. د ده نفر خدمت ته مي ځان معرفي کړ او ورته ومي ویل چي څه غواړم. ده له څو شیبو ځنډ نه وروسته بلنه راکړه چي کور ته ننوځم. د ده په کور کي عجیب شانته چپتیا وه. زه ئې په یوه داسي وړوکي اطاق کي کښېنولم چي د اصل کور په اړخ کي پروت وو. څو شېبې وروسته محمدهاشم میوندوال پداسي حال کي راغی چي رېږه ئې څو ورځنۍ شوې وه، سترگي ئې سرې او پړسېدلې او وضع ئې ډېره په زړه پوري نه وه. له وروسته راتلو ئې بخښنه وغوښتله. د ده له وضعي مي داسي احساس کړه چي مضطرب شوی، ویې پوښتل: وروره! له ما سره مو څه کار درلود؟ ما خپل ځان معرفي کړ او ومي ویل: د دولت ښاغلی رئیس غواړي چي همدا اوس له تاسو سره ملاقات ولري. هغه وویل: نن خو رخصتي ده، ته ولاړ شه او رئیس صاحب ته ووایه چي د شنبی په ورځ به په لیدني مشرف شم. خو کله چي ما ورته وویل: صدراعظم صاحب! ما ته امر شوی چي همدا اوس تاسو د دولت رئیس صاحب ته بوځم، زه یو نظامي فرد یم، له امر نه مخالفت نشم کولی. پدې سره د ده اضطراب لا زیات شو. نه پوهېږم هغه وخت ده څه فکر کاوو، څو شېبې په ژوري اندیښنې کي ولاړ، په خپلې رېږي ئې لاس راوکاږو، ښکته پورته ئې ځانته وکتل او وئې ویل: نو وروره! اجازه راکړه چي خپله رېږه وخریم او دریشي راواغوندم. ما ورته وویل: ډېر ښه، زه همدلته منتظر یم. لدې ناحیې ډاډه وم چي تښتېدلی نشي ځکه د ده کور مي له شا او خوا په پټه محاصره کړی وو. له څو دقیقو وروسته پداسي حال کي راغی چي سرمه ئې دریشي ئې اغوستی وه او خوښ تازه معلومېدو. ماته ئې غږ کړ، د موټر په سورلۍ د جمهوری ریاست د ارگ په لوري وخوځېدو. د لاري په اوږدو کي میوندوال رانه وپوښتل: قوماندان

(c) ketabton.com: The Digital Library

صاحب! ما څو څو ځله د دولت له رئیس سره د لیدني غوښتنه وکړه، خارج ته د سفر په دوران کي مي د ملګرتیا او مرستي اعلان وکړ، نه پوهیږم ولې ئې نه منلم او نن چي د پنجشنبی ورځ ده، دا څنګه له مخکنۍ اطلاع نه پرته ئې پدې مضحك ډول د ملاقات لپاره غوښتی یم؟! ما د ویلو لپاره څه نه درلودل، نو ځکه ساکت وم. زموږ موټر د ارګ د کوټه باغچه مخي ته ودرېدو. میوندوال وویل: د دولت رئیس صاحب خو د ګلخانې په ماڼۍ کي دی تاسو ولې دې ځای ته راوستم؟ ما "نبی عظیمي" بله چاره نه درلوده، هغه ته مي وویل: تاسو د دولت د رئیس په امر توقیف شوي یاست.

• کودتا نه د تجارانو، بډایانو، وکیلانو کار دی او نه هم د جنرالانو. کودتا هغه افسران ترسره کولی شي چي د مسلح قطعاتو قومنده ئې مخامخ په لاس کي وي، د ټولي او کندك د قومندانانو له موافقې او برخي اخیستو نه پرته هیڅوك کودتا نشي کولی. که تاسو د داؤد کودتا او بیا د ثور د اوومي کودتا وڅېړئ و به ګورئ چي په دواړو کي مهمه ونډه د وړو ضابطانو، برید منانو او تورنانو وه. د هاشم میوندوال په څنګ کي د نیول شویو افسرانو یو کس هم داسي نشو موندلی چي عملاً ئې کومه قطعه ترقومندې لاندې وه.

• ویل کېږي چي د کودتا په نامه نیول شوي کسان ټول پښتانه وو. لدې نه په څرګنده معلومېږي چي د کودتا ډرامه د پرچمیانو د هغي ډلي له خوا جوړه شوې وه چي له پښتنو سره د دښمني خپکۍ ورباندي سپره وه. له پرچمیانو نه پرته بل چا ته ګوته نشي نیول کېدی. همدا دوی وو چي له دین سره د دښمنۍ ترڅنګ د شدید ژبني تعصب او د پښتنو په نسبت د ژوري کرکي په خبیثی بیماری مبتلا وو.

• له تورنو کسانو نه دا پنځه کسان په اعدام محکوم شول: تورنجنرال خان محمد خان مرستیال، ډګروال سیدامیر، ډګروال ماما زرغون شاه، مولوي سیف الرحمن او عارف شینواری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نور د بند په مختلفو مودو محکوم شول چې لدوی نه د جنت ګل غروال، حنان ځاځی، الله نظر کوچي، الله ګل او حاجي مولی ګل شتمني هم مصادره شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه تصفیه

سردار داؤد او پرچمي ملگرو ئې د دوهمي تصفیی لپاره اسلامي نهضت غوره کړی وو. د سردار د کودتا په ماهیت او د کودتا د روسي حامیانو په موخو پوه کسان پدې ښه پوهېدل چې د هاشم میوندوال د ملگرو له ځپلو نه وروسته به کودتاچیان د هېواد په اسلامي نهضت برید کوي او د خپل اصلي او تر ټولو خطرناك هغه حریف د ځپلو لپاره به متی رانغاړي چې د دوی په خاطر ئې د کودتا لار غوره کړه. دوی د سیاسي مبارزې په ډگر کي د اسلامي نهضت په وړاندي ماتې خوړلي وه، روسانو ته د دې ماتې پایلي خطرناکي بریښېدې، له وضعیت سره د مقابلې لپاره ئې خپلو بړېڅو ته د کودتا امر وکړ،اوس هغه وخت رارسېدلی وو چې د دې خطر د ختمولو لپاره باید ډېر ژر په دوهمي تصفیی لاس پوري کړي. موږ هره شېبه د همداسي یوه برید انتظار کاوو. هر چا دا تپوس کاوو چې موږ به لدې حالت سره د مقابلې او د نهضت د ژغورلو لپاره کومه لار غوره کوو؟ د سکوت، سازش او د مجهول مستقبل لپاره د انتظار له سیاست سره اکثر غړي مخالف وو، له مسئولینو نه ئې غوښتل چې د دوی سوالونو ته ځواب ووایي او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی تشویشونه رفع کړي. زه او ډاکتر صاحب محمدعمر شهید لا د دهمزنګ په زندان کي وو، نورو مسئولینو ورونو د ګڼ شمېر غونډو، جلسو او بېلابیلو پرېکړو نه وروسته، په تنظیمي برخو او د نوي تګلاري په اړه څه تصمیمونه نیولي وو چي تفصیلات ئې په هغې غونډې کي وڅېړل شوو چي له زندان نه د وتلو په لومړۍ شپه مو درلوده.

زموږ د حبس موده تکمیل شوه، له تنګ محبس نه ووتو، خو سردار او د ده پرچمي ملګرو له ټول هېواد نه لوی زندان جوړ کړی وو. ورونو ته مو ویلي وو چي له محبس نه د وتلو په وخت کي به له دوو دریو کسانو نه علاوه نه څوك زموږ له وتلو نه خبروي او نه به استقبال ته څوك راځي. ورونو داسي ترتیبات نیولي وو چي موږ به لومړی په کارته پروان کي د یوه ورور ځای ته ځو او بیا به ماښام له هغه ځایه جمال مېنې ته د انجنیر صاحب کریم کور ته ځو. هلته د پنځه کسیزی شوری له غړو نه علاوه ځیني نور فعال ورونه هم رابلل شوي وو، د غونډې په پیل کي نصرتیار شهید، انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مخ کړ او له هغه نه ئې وغوښتل چي د غونډې د پیل کولو لپاره څه ووایي، خو هغه دا کار په خپله د نصرتیار صاحب په غاړه واچاوو. د نصرتیارصاحب د تفصیلي خبرو مهمي برخي دا وې:

- تاسو ته ښه راغلاست وایو، په خوشي کېدو مو ټول خوشحاله شوي یو او همدې ته منتظر وو.
- موږ له یوه سخت امتحان سره مخامخ شوي یو، له الله ج نه توفیق غواړو چي پدې امتحان کي ناکام نه شو.
- د سردار داؤد کمونست ملګری به خامخا په موږ ګوزار کوي، د میوندوال نه وروسته زموږ وار دی.
- د دې حساسی‌مرحلې د غوښتنو په حکم مو له ګڼ شمېر داسي کسانو سره ولیدل چي د ملګرتیا طمع ترې کېده، خو تاسو پوهېږي چي د خطر پداسیمرحلې کي ډېر کم کسان ملګرتیا ته چمتو کېږي. ځینو په پټو غونډو کي د ملګرتیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وعدې وکړي، موږ هغوی ته څه وظایف وسپارل، په تنظیم کې د فعالي ونډې اخیستو لپاره مو مکرر وهڅول، نوی تنظیم مو جوړ کړ، خو هغوی نه په خپلو ژمنو عمل وکړ او نه کوم واړه عملي کار ته تیار شول. د یوه داسې کس نوم ئې واخیست چې وروسته په پېښور کې د یوه تنظیم مشر شو او وئی ویل: ده ته مو د یوې مرامنامې د لیکلو او د کوم بل اسلامي تحریك د مرامنامې د ترجمې خبره وکړه، هغه دا وظیفه په غاړه واخیسته خو تر اوسه چې له هغه وخت نه څو میاشتې تېرېږي دا کار ئې ونکړ، هغه د ۲۰ افغانیو په مقابل کې د شرعیاتو د پوهنځي د مجلې لپاره مقالې لیکلی شي خو زموږ لپاره د ترجمې له کار نه هم ډډه کوي. دې نتیجې ته ورسېدو چې لدې نه وروسته لدغو خلکو نه د مرستې او ملګرتیا طمع ونکړو او فقط په خپلو مخلصو ملګرو اکتفاء وکړو.

- موږ د کارونو د ښه تنظیم لپاره انجنیر صاحب حبیب الرحمن د مشر په حیث غوره کړي، متأسف یو چې ستاسو په غیاب کې مو دا کار کړی، موږ بله چاره نه درلوده. غواړو پدې پوه شو چې زموږ لدې پرېکړې سره موافق یاست که څنګه؟

- د داؤد کودتا ډېر خلك همداسې یوه اقدام ته هڅولي، مخصوصاً د فوځ د هغو افسرانو په لیکو کې چې اسلامي احساسات لري او پر هېواد باندې د روسانو د لاس پوڅو تسلط نه مني. هغوی هرې خوا ته تماسونه نیسي، زموږ له ملګرو سره هم ډېرو کسانو خبرې کړې او په ورته اقدام کې د برخې اخیستو اشارې ئې ورکړې. د داسې کسانو شمېر ډېر زیات دی، د فوځ اکثر افسران له کمونستانو نه کرکه لري. کمونستانو چې له برې نه وروسته د بدمعاشۍ کوم سلوك غوره کړی او په څرګند او ډېر وقیحانه طور د خلکو په دیني او مذهبي شعایرو تېری او استهزاء کوي، د فوځ غیرتی او باایمانه افسران دا وضعیت نشي زغملي.

- تاسو به د څه وخت لپاره کور ته ځئ، امید دی ژر بېرته کابل ته راشې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغو ارتباطاتو تنظیول په غاړه واخلي.

ما د نصرتیار شهید د وینا په ځواب کې په څو لنډو جملو کې وویل:

- له کودتا نه وروسته د هېواد د وضعیت په هکله ستاسو له تحلیل سره کاملاً موافق یو، د داؤد کودتا په حقیقت کې د کمونستانو کودتا وه چې د روسانو په وینا او مرسته ترسره شوې، د کمونستانو لومړی مأموریت د هېواد د اسلامي نهضت ځپل دي، که موږ او ټول افغان ولس دا حقایق درک نکړواو له دې خطرناك وضعیت سره د مقابلې لپاره عاجل او مناسب اقدامات ونکړو، شاید له داسي عواقبو سره مخامخ شو چې چاره به ئې ممکنه نه وي، د مرکزي آسیا دردناك تاریخ زموږ مخي ته پروت دی.
- موږ ستاسو ټولي مخکنۍ پرېکړي تائیدوو.
- انجنیر حبیب الرحمن شهید ته مي مخ کړ او ورته ومي ویل: موږ ته ووایه څه وکړو، کور ته ولاړ شو که نه، د څومره وخت لپاره هلته پاتې کېدی شو؟

هغه په ځواب کي وویل: تاسو حتماً کور ته ولاړ شئ، خو هلته فقط یوه میاشت تېره کړي او بېرته کابل ته راستانه شئ، وضعیت حساس دی، دلته ستاسو شته والی ضروري دی. ما اطمئنان ورکړ او په همدې سره هغه غونډه پای ته ورسېده. دا باید ووایم چې د هغي تاریخي غونډې له ټولو غړو څخه نن فقط زه او انجنیر کریم د شهادت له افتخار څخه محروم پاتې شوي یو، نورو له الله سره په خپلو ژمنو صادقانه وفا وکړه او د الله په لار کي په شهادت ورسېدل. څه موده مخکي انجنیر صاحب تهران ته راغلی وو او هلته ئې ما ته وویل: په خپل ایمان وېرېږم چې د مبارزې ملګری مو ټول په شهادت ورسېدل او زه لا ژوندی یم.

ما ۲۸ ورځي له خپلي کورنۍ سره تېري کړې، که څه هم یو نیم کال وروسته د کورنۍ په لیدو موفق شوي وم، خو د ورونو د وینا مخالفت مي نشو کولی، د دوی له غوښتني سره سم بېرته کابل ته راوګرځېدم. له کورنۍ سره د هغو شپو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځو يوه قصه ما ته نه هيرېدونکې ده او گمان کوم چې د مجاهدينو لپاره به ئې اورېدل مفيد وي:

يوه ورځ پداسي حال کي چي د کورنۍ ټول غړي پلار، مور، ورونه، خوندي، ښځه او ماشومان مي او د تره ټوله کورنۍ ئې په يوې خوني کي راغونډ شوي وو، پلار مي راته مخ کړ او وئی ويل: تا دا څه کارونه شروع کړي، ستا ئې له حکومت سره څه، چې ملايان، پيران، شيخان او نور څه نه وايي، د حکومت مخالفت نه کوي، نه اسلام په خطر کي گڼي او نه وضع د اسلام په خلاف بولي، ته څه ته دا خبري کوې، سر له غره سره جنگوې، ولې ځان او ټوله کورنۍ تباه کوې، زموږ ئې له حکومت سره څه، يا لدې کارونو نه لاس واخله او يا دي کډه او ماشومان درسره واخله چي چېري دي خوښه وي هلته ولاړ شه... هر يوه له يوې بلي گوښې دا خبري تائيدولې او ما د ويلو لپاره هيڅ نه درلودل، داسي څه په نظر نه راتلو چي په ويلو سره ئې دوی قانع کړی شم، ساکت او حيران ناست وم او دا خبري مي اورېدلې. تصميم مي دا وو چي په هيڅ صورت کي به له مبارزې نه لاس نه اخلم، خدای ته مي سؤال وکړ چي صبر او استقامت راپه برخه کړي. زه گمان کوم چي د يوه مجاهد لپاره تر ټولو لويه او سخته آزموينه د کورنۍ مخالفت دی. عظيم الشأن قرآن د ابراهيم عليه السلام، نوح عليه السلام، لوط عليه السلام او يعقوب عليه السلام په لاربښودونکو قصو کي دغي ستري ابتلاء ته اشاره کړې. زما شهيد پلار پداسي حال کي چي زما له مبارزې سره موافق نه وو، خو زما په خاطر ئې بې شمېره کړاوونه وگالل، درې کلونه ئې د سردار په واکمنۍ کي او پاتې عمر ئې د تره کي او امين د حکومت په دوران کي د زندان په تورو خونو کي تېر کړ او په پای کي د جلاد امين د بې رحمه ملگرو په لاس په ډېر مظلوانه طور په شهادت ورسېدو، هغه ئې د کندز او امام صاحب ترمنځ لويه دښته کې، ژوندی او په داسي حال کي چي په لاس پښو کي ئې زولنې وې په موټر پسې وتاړو او په کشولو کشولو ئې شهيد کړ. له شهادت نه څو اونۍ مخکي ئې د يوه زنداني په لاس ما ته احوال لېږلی وو چي اوس درسره موافق يم او دعا درته کوم. ما ته لاتراوسه نه د ده قبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلوم دی او نه زما د دوو شهیدانو وروښو.

کابل ته له راستنېدو وروسته، شهید انجنیر حبیب الرحمن په لومړۍ لیدني کي د فوځ د ځینو مسلمانو افسرانو د تماسونو په هکله راته وویل چي دوی له وضعیت او پایلو ئې ډېر مشوش دي، غواړي څه وکړي، اکثرو د خپلو هغو خپلوانو له لاري له موږ سره تماسونه نیولي چي زموږ ملګری دي، دوی وایي چي په اردو کي د مسلمانو او با احساسه افسرانو شمېر ډېر زیات دی او کمونستان ډېر کم او د ګوتو په شمېر دی. وطن غوښتونکي افسران له کمونستانو نه کرکه لري، هغوی وطن پلورونکي ګڼي او د دوی له سلطې نه د هېواد ژغورنه غواړي. موږ پدې توافق وکړ چي دې کار ته جدي توجه وکړو.

متأسفانه پس له څو میاشتو، شهید انجنیر حبیب الرحمن له ځینو افسرانو سره ونیول شو، د ده د نیوني په وجه د کارونو چټك بهیر د لنډې مودې لپاره مختل شو، خو الحمدلله موږ پدې وتوانېدو چي هم له ده سره ډېر ژر ارتباطات قائم کړو او هم له هغو کسانو سره چي نه وو نیول شوي، د دوی او د ارتباطی کسانو نومونه ئې انجنیر صاحب د هغه خطونو په ترځ کي ماته راولېږل چي له زندان نه ئې په ډېر احتیاط او مهارت سره رالېږل. خطونه به د لاس پاکولو په نرم کاغذ لیکل شوي او د جامو په ګنډه، ګریوان یا لستوڼی کي به ګنډل شوي وو، لومړی به شفر ولېږل شو او د شفر له رسېدو نه د مطمئن کېدو نه وروسته به خطونه تبادله کېدل. موږ د انجنیر حبیب الرحمن د نیول کېدو په هکله جدي څېړنه وکړه، معلومه شوه چي د ده د فعالیتونو په هکله عبدالمقتدر نومي کس دولت ته جاسوسی کړې وه، د مقتدر د نامه له اورېدو سره مي هغه صحنه سترګو ته ودرېده چي نوموړی مي د مرکزي لیلیی په یوه ګوښه کي له ډاکتر نجیب سره پداسي حال کي په خبرو بوخت ولید چي دواړو یوه بل ته خندل او داسي معلومېده چي دوی نه یوازې په خپلو کي اختلاف نلري بلکي شاید ملګری وي، لدې صحنې نه زما انتباه دا وه چي د مقتدر په هکله باید احتیاط وشي. نه پوهېږم

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي حبیب الرحمن شهید څنګه په ده اعتماد کړی وو او له ځینو اسرارو ئې خبر کړی وو. دا کس د جهاد په وروستیو کلونو کي پېښور ته راغی خو موږ پدې خاطر هغه ته څه ونه ویل چي له جمعیت سره یوځای شوی وو.

ماته دا کار په ډېر سخت حالت کي په غاړه راولوېدو، هره شېبه د دې امکان وو چي د سردار پرچمي ملګری خپل برید پیل کړي او په پراخو نیونو لاس پوري کړي. باید د دوی له اقدام نه د مخه مو څه کړي وی. څو کارونه مي تر ټولو د مخه ضروري ګڼل:

- د اوسېدو څو سري او ډاډمن ځایونه
- له اعتمادي ورونړو سره سري لیدني، لدوی سره د وضعیت په هکله تفصیلي خبري، روحیه ئې معلومول، که پدې ظروفو کي له کار سره موافق وو، نو خاص وظایف ورکول، که په فوځ کي خپلوان لري یا مسلمان افسران پېژني د هغوی د لیدلو او کار ته د تیارولو وظیفه ورکول.
- د اردو له هغو افسرانو سره لیدني کتني چي د ورونړو له لوري معرفي کېږي، مقدماتي خبري ورسره شوې او د کار لپاره ئې چمتووالی ښودلی.

په کم وخت کي موږ ته ډېر مطمئن، فعال او د کار کسان په لاس راغلو. په دوی کي دوه کسان داسي وو چي یوازې دوی د یوه موفق عسکري اقدام لپاره کافی وو:

- جګتورن شیرعلي خان د زرهدارو د څلورمي فرقې رئیس ارکان چي د داؤد په کودتا کي ئې ډېره لویه ونډه وه او اوس په ډېر حساس موقعیت کي وو، دا فرقه د ده په واك کي وه. ده غوښتل خپله مخکنۍ غلطي جبران کړي، پدې ډېر ځورېدو چي په مخکنۍ کودتا کي ئې د داؤد په ګټه برخه اخیستی او نن د هېواد واګی د کمونستانو په لاس کي دي.
- ډګروال ضیاءالدین د هوایي قواوو د su غونډ قومندان، چي زړه ور،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دروند او بادرایته افسر او په خپلو سیالانو کې منلی شخصیت وو. د ده په هکله ما ته شیرعلي خان، کله چې د نوموړي له ملګرتیا نه مو خبر کړ، وویل: یوازې زه او دی د اقدام لپاره کافی وو، تاسو هسې د شمېر په زیاتولو پسې ګرځېدئ!!

په فوځ کې زموږ د ملګرو شمېر او په قطعاتو کې د دوی موقعیت داسې وو چې نه یوازې د بریالي اقدام لپاره کافی وو بلکې د شهید شیرعلي خان په وینا له ضرورت نه زیات وو. متأسفانه د داسې کارونو په اړه هغه فراست او تجربه چې نن ئې لرو په هغه وخت کې مو نه درلوده، د ځینو وروڼو د ټینګار په وجه مو د شمېر د زیاتولو هڅه کوله چې پدې سره د اسرارو د افشاء او د ضعیفو کسانو او حتی د جاسوسانو د نفوذ احتمالات تقویه کېدل. پدې جریان کې زموږ یوه افسر ملګری، لومړی بریدمن صادق د جبل السراج اوسېدونکي، له خپلو دوو داسې وطندارو افسرانو سره تماس نیولی وو چې په ظاهر کې ئې له ده سره د ملګرتیا وعده کړې وه خو په همغه ورځ ئې د خپلو آمرانو له لارې دولت ته اطلاع ورکړې وه، له لوړو مقاماتو نه دوی ته هدایت ورکړی شوی وو چې د مزید معلومات ترلاسه کولو لپاره هم له ما سره د ملاقات غوښتنه وکړي او هم د مسئولینو په سطح په ګډه غونډه ټینګار وکړي. ما له دوی سره ولیدل، یو ئې جګتورن عزیزالرحمن د قوای مرکز افسر او بل ئې جګتورن خلیل د مهتاب قلعې د توپچی افسر وو. دولت په موږ باندې خپل دوهم ګوزار او زموږ په ډله کې د پراخو نیونو پیل په فوځ کې زموږ د ملګرو تر پېژندلو پورې ځنډولی وو، دغو دوو جاسوسانو هغه څه په لاس ورکړو چې د نیونو د پیل لپاره ئې کافی ګڼل. د نیونو لړۍ پیل شوه، د ټولو پېژندل شوو کسانو د نیولو پرېکړه شوې وه، تقریباً پنځه سوه کسان په مرکز او ولایاتو کې ونیول شول، چې چا د ظاهرخان په وخت کې په کومې غونډې او مظاهرې کې یا خبرې کړې وې، یا ئې شعار ورکړی وو، په کومې ورځپاڼې کې ئې له اسلام نه دفاع کړې وه او د کمونستانو په ضد ئې څه لیکلي وو، په جومات یا مدرسه او مکتب کې ئې پدې اړه څه ویلي وو او پرچمیانو پېژندلي وو، ټول په یوه وخت کې ونیول شول، د دوی په خپلوانو ئې هم رحم ونکړ. زما د نیولو لپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمه شپه د فرزې په ولسوالۍ کې د میر صفی الله پاچا کور ته راغلل. ما لدې نه یوه شپه د مخه خوب لیدلی وو چې د پاچا صاحب کور د کوماندو او پولیسانو له خوا محاصره شو، خو زه د کور شرقي لوري ته یوه گڼ باغ ته واوشتم او له محاصرې نه ووتم، د همدې خوب په وجه مي دا شپه په بل ځای کې تېره کړه، سحر مي لمونځ په لومړی وخت کې وکړ او په تیاره کې د دې کور په لوري راوخوځېدم تر څو وگورم چې که له مرکز نه څوك راغلی وي او د وضعیت په هکله مي خبر کړي. چې کله د کور خوا ته راورسېدم نو د کور مخې ته د حوض په غاړه، تر ونو لاندې مي څه کسان ولیدل، گمان مي وکړ چې دا به زموږ ملگري وي چې له کابل نه به راغلي وي، حال دا چې دوی د ولسوالۍ مربوط پرسونل وو او له کابل نه راغلې مسلح قطعې له ځان سره دلته راوستې وو، مسلح کسان کلا ته ننوتی او د کور په تلاشي لگیا وو، د دې کسانو له منځ نه د ولسوالۍ د امنیی قومندان راووت او پر ما ئې غږ وکړ چې دریش!! ما د ټوپك لټ وواهه او ورپسې مي تفنگچه راوایسته او گولۍ مي پکې تېره کړه، د امنیی قومندان ځای په ځای ودرېدو او زه لکه څنگه چې مي په خوب کې لیدلی وو د هماغه باغ له دیوال نه واوښتم او د غره په لوري ولاړم.

د نیونو د پیل په شپه زه د شیرعلي خان په کور کې وم، هغه د استخباراتو بې دریشي کسانو مازدیگر له خپل کور نه بیولی وو، زه د ده له نیولو نه وروسته د ده کورته راغلم، له نفرخدمت نه مي د ده تپوس وکړ، راته وئې ویل چې له څو کسانو سره وووت، شاید راشي، زه هملته منتظر پاتې شوم، شپه مي تېره کړه، سحر له کور نه د وتلو په وخت کې متوجه شوم چې دا کور د استخباراتو له خوا تر څارنې لاندې دی. نور بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مات وزرو خيل کي

هغه شپه مي هېره نه ده
آ سره، تياره اوږده
ټول په ژور خوب وو ويده
هره خوا چوپه چوپتيا
هد برې شانته فضا
*****
د ژوندو دې هد برې کي
نه خوځښت شو چا ليدلی
نه ئې ځوږ شو اورېدلی
د مات ځلي په سر ناست کونگ
وازو سترگو سره ويښ وو
خو ساکت او يخ وهلی
****

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپینکۍ فاختې وې غلې
برگ کارغان شور نه لوېدلي
وزر مات د عقابانو
جگ پرواز نه وو لوېدلي
*****
سیلۍ یخې د سړې شپې
که هیبت د دې تیارې شپې
د ویدو د خوځولو په خاطر چا
د پرتو د هڅولو په غرض چا
نه پوهېږم چا راویښ کړم؟
نه پوهېږم څنگه ویښ شوم؟
****
د ویدو د ویښولو
د پرتو د هڅولو
د کاروان د خوځولو
په دې هیله او خاطر مې
خپل وزرونه وڅنډل کلك
په وار وار مې په اوچت غږ
په هرچا او په هر لوري
دا نارې کړلې اوچتې:
که په منډه راویښ نشو خوبولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که خوځښت ته تیار نشو یخ وهلو
ټول وزرونه کرخت کېږي
لندې پښې مو کنګل کېږي
ننګین مرګ را ته کمین کې
سور صیاد را ته مرصاد کې

*****

باري ربه!
زما دا هیلې دي شېرازه
زما خوبونه دي رښتیا کړل
زما وزرونه دي پیاوړي
زما غږونه دي رسا کړل

*****

چې په چا کې څه شیمه وه
په کوم زړه کې د الوت چې تلوسه وه
په وزر کې ئې چې توان د الوتو وو
چې ئې عزم له تیارو نه د وتو وو
زما په غږ شو رابیداره
خپل وزر به ئې ځنډلو
د الوت لپاره ځرك او ناقراره

*****

د تیاره سباوون هغه شور او ځوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الوت لپاره هغه تیاری
د یوه بل د هڅولو هغه هڅي
هله هله له هر لوري په جگ غږ
نه شور ځوږ د دې سحر د هېرېدو دئ
نه داستان د دې سفر د هېرېدو دئ
*****
زه اوچت شومه له ځمکي،
د سرلوړو خیل په ما پسې
ځنې نه پرته ټول اوچت شوو په هوا کي
هر یو پوه چي اوږد سفر لرو په مخکي
جگو غرو نه اوښتل لرو په مخکي
خړي وربځي مو په لار کي
د رڼا په لوري تگ دئ له تور تم نه
د خپلواك او ډاډه ژوند او تودې هیلي
گران سفر دئ له ټاټوبي د ماتم نه
*****
ما ویل له دغو تورو غرونو آخوا
آ د سره شامار د ځالي،
جگي څوکي د مغرور غره
سر کوو بل لور ته اوړو
د سفر یاران هك پك شوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه څوک چې خپل وزر کې
نه د لوړ پرواز زور ګوري
نه سینه کې د اوږده سفر شور ګوري
خو نه کوز شول نه په شا شول
نه له خیل څخه جلا شول

*****

د نګ د نګ غرونه ټول زموږ تر نظر لاندې
لوړې څوکې ټولې زموږ تر وزر لاندې
ټولو غرونو نه تېر شوي
مزل پای ته نږدې شوی
سرمنزل راته له لرې ځان ښودلو
زړونه شوق نه دربېدلو
رڼې اوښکې د شادۍ مو
په لېمو کې رغړېدلې

*****

ناڅاپي له یوې ګوښې نه
یوه بوډا ، ضعیف، طماع
په پریوتې غږ ناري کړې
د سفر سترو ملګرو!
نور وزر نشو وهلی
نور مزل نشو کولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوې ساه خو اوږد مزل نشو وهلی
مگر نگورئ چي لاندي په دې خوړ کي
د مرغانو سیل کوز شوی
که له رنگه تور تور برېښي
خو زموږ له خپله برېښي
*****
اندېښنې ئې راپیدا کړې
دې بلني د سترېیا او کوزېدا
له ضعیف زړه خو تېدلي دې وینا
مخ مي واړاوو ملگرو ته چي پام کړئ
د سفر صبور ملگرو اوچت گام کړئ
نه دا ځای د کوزېدو دئ
نه دا خیل د ملگرتیا
نور نو یو وزر وهل دئ تر هدفه
نور نو یوه ساه اخستل دئ تر تم ځایه
****
د ضعیف په رفاقت کي
د طماع متابعت کي
یو په بل پسې داسي کوز شول
چي ئې نه کتل زما خوا ته،
نه ئې غوږ وو زما وینا ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ئې پام وو د دې ډلي دود دستور ته
چي له خپل امام نه مخکي کوزېدل ئې
حرام کړي دي هر چاته
*****
له ناچاري ورځې زه هم
هلته کوز شوم
پريشانۍ او انديښنې کي
د سپېره ډاګ يوې ګوښې کي
*****
کله زړه راته ويل چي دا خپل پرېږده
له درنې کرکي نفرت سره اعلان کړه
بې زاري د نيمې لارې له يارانو
يا پرواز کړه د الله په لور يوازي
يا په لټه د بل خپل شه
د ملګرو مصممو وفادارو
*****
زه لا نه وم فارغ شوی له دې فکره
چي ناڅاپه ډزې پيل شوې
له ښي لوري، له کيڼ لوري
له شماله، له جنوبه
له ختيزه، له لوېديزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له هغو لوريو هم
چي پناه ځای به مو ګڼلو
ځيني پرېوتل په ځمکه
ځينو وخوړل سرونه
د چا ماتې دواړه پښې شوې
د چا مات شولو وزرونه
ځيني والوتل پښې ماتې، وزر مات
سرو مرميو ئې بڼکي سوځولې،
د دښمن ناڅاپه ډزو وېرولي
زه هم والوتم ناچاره
د مات زړو ، مات وزرو په دې خېل کي
دا دئ ګورئ د هدف په لوري درومو

*****

په دې هيلي چي دا خېل به بيا جوړېږي
د وفا صفا ياران به بيا غونډېږي
تش ځايونه به ډکېږي
دا کاروان به روانېږي
هغه ټول به ئې په ليکو کي ودرېږي
چي پيياوړي ئې وزرونه
له شوق او ميني ډك ئې تاوده زړونه

*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

بی رحمه گاونډی

ګاونډیه خو بې رحمه!
له میړانې او حیاء نه عارې خصمه!
د مظلوم ګاونډ په ضد دې
له ظالم سره لاس مل کړ
د خپل قصر له جګ بام دې
زما جونګړې کې اور بل کړ
د دې اور د لګولو اورلګیت دې
زما ناپوه ماشوم په جیب کې واچولو
د تالان لپاره راغلې
په پلمه د اور وژلو

*****

د دې مېنې په ویجاړو سردرو کې
سوځېدلي ئې کورونه
نسکور شوي دیوالونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه مات څلي په څنګ کي

د یوې وچي وني لاندي

ورانې شوې خوني خوا کي

څو شېبې مي آرام پرېږده

لږ د غور فرصت راکړه

یا د کرکي د اظهار لږ مهلت راکړه

له هغو چي ملك ئې وران کړ

په خپل ولس کي ئې د وينو سيل روان کړ

زما د کليو ورانولو په بها ئې

زما د ورونو د وژلو په قيمت ئې

د غليم پوره ارمان کړ

*****

لږ مي پرېږده د ستومانه خلکو خوا کي

چي جګرو ځورولي،

فقر وهږي کړولي

ځوريدلي لږ د زړه خواله ته پرېږده

شړل شوي لږ خپل کور کاله ته پرېږده

له یوه بل نه ئې د درد پوښتو ته پرېږده

د زخمونو د علاج پوښتو ته پرېږده

پلار د زوی د پرهارو ليدو ته پرېږده

*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وران هیواد چې تل ئې په لمن کې
کله ګورو طوفانونه له ختیځه
کله تېزې سیلۍ راشي له لوېدیځه
کله سره سیلونه راشي له ښې لورې
کله واورو د مرګ چیغې له چپ لورې
ټول کورونه راویجاړ کړي
ټولې ځالې کړي راورانې
لږ موقع راکړه چې وو ایو په جګ غږ
لږ خاموش شئ سرو اورونو
لږ آرام شئ طوفانونو
ترڅو جوړې ورانې ځالې
ترڅو جوړ کړو وران کورونه
ترڅو وڅنډو له مخ نه تور ګردونه
*****
ما تاوده سلام ته پرېږده
د سر لوړې سروې پښو کې
چې ئې سر وي تل اوچت
مخ ئې تل د آسمان لور ته
چې ئې نشي طوفانونه لړزولی
نه سیلۍ ئې شي د ملا تیر کږولی
نه سیلاب ئې شي له ځایه خوځولی

(c) ketabton.com: The Digital Library

*****

د پښو ماتو وزر سوو په دې خېل کې
چې ئې ځالې طوفانونو ورانې کړې
سرو اورونو ئې منګولې وريتې کړې
نه د ونو په شاخونو کښېنستی شي
نه وهلی شي وزرونه
نه ګامونه اخيستی شي
پرېږده واورو فريادونه يو د بل
پرېږده پاك کړو سره وزرونه يو د بل
د دعا او اسوېليو په څپو
اووم اسمان کې د عرش ور وټکوو
او په چيغو چيغو وغواړو له خدايه
دا تياره شپه مو سبا کړې
د دښمن دا سرې لښکرې ټول په شا کړې
زموږ دا مېنه نور خوندي کړې
له سيليو له طوفانه
د دې مېنې زيړی منی
ته تلپاتې پسرلی کړې
او سمسوره پسرلی ئې
ته ايمن کړې له خزانه
*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما ګیله له غلیم نشته

زه که ژاړم نو د دوست نادودې ژاړم
آ چې غوړې کې ورته وویل غلیم پټ:
که ښیرازه ژوند دې خوښ وي زموږ خوا کې
که زموږ له غچ نه غواړې ځان پناه کې
د یاغیانو د باغیانو قطار پرېږده
د سرتېرو، بې پرواوو قمار پرېږده
د غلیم په وینا بېل شو له دوستانو
په غوږو ئې کړه حلقه د غلامانو
دښمن خپل ټوپک د ده په اوږه کېښود
زموږ په لوري ئې خپل لاس په ماشه کېښود
دا دئ زموږ وزرونه پښې ئې کړې راماتې
وروستي نسل ته ئې تور تاریخ کړ پاتې

*****

(c) ketabton.com: The Digital Library

فهرست

صفحه   عنوان

د ناشر وینا --أ
سریزه--- ۱
نادري کورنۍ څنګه قدرت ته ورسېده؟ ------------------------------- ۷
د نادر خان پاچایي -- ۲۱
د ظاهر خان واکمني -- ۴۱
شاهي نظام او د یموکراسی -- ۲۷
اساسي قانون او سیاسي احزاب------------------------------------- ۸۲
د کمونستانو په وړاندي عکس العمل ------------------------------۱۰۴
د مبارزې پرېکړه--۱۰۸
نشرات---۱۲۲
د پوهنتون سیاسي فضاء --۱۲۸
د تودو مناقشو بحثونه ---۱۴۲
د قرآن بې حرمتی ---۱۷۷
د محصلینو اتحادیه --۱۸۱
له مورِ او نورو سره د دولت چلند -------------------------------۱۹۴
د اسلامي نهضت قیادت --۱۹۲
کمونستانو د ننښتو لار غوره کړه-----------------------------------۲۰۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توقیف شپې ورځې --۲۱۵
د سردار داؤد کودتا --۲۲۵
لومړی تصفیه --۲۳۲
دوهمه تصفیه --۲۴۳
د مات وزرو خیل کې --۲۵۲
بی رحمه گاونډی --۲۶۱

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library